



ՀԱՅԿԱՅԻՆ

ԵՐԵՎԱՆ

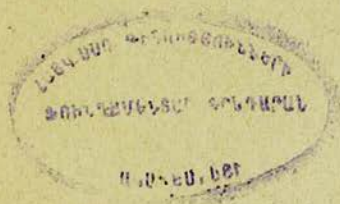
ՀԱՅԿԱՅԻՆ

891.55-

ԱՐԱՄ. ՉԱՐԸԴ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ

A. II
79/89



ՓԱՐԻԶ

ՏՊԱՐԱՆ ԵԱԿԱՐՐ

1934

№ 

Ստորագրութիւն

Արտատպւում, քարգամուքեան եւ
մերկայացում իրաւումքները՝ վերա-
պահուած են միմիայն քարգամչին

Ո Ղ Բ ա ց ե ա լ
Ա Ր Շ Ա Կ Պ Ա Ր Ո Ն Ե Ա Ն Ի
Յաւերթական յիշատակին որպէս յուշարձան
Հրատարակուած է
Ներկայ հատորը՝ իր սգաւոր եղբայրներու
ու քրոջ կողմանէ:

Մահուան քաջածնեան հանդէպ ամէն վահան անօգուտ է,
Արծաթի եւ ոսկու տըլած շքեղութիւնն անօգուտ է,
Կեանքն ու աշխարհ քրտն խորունկ կըրցայ քրտնի, հասկըցայ քէ
Բարի գործէն զատ ամէն բան՝ աշխարհիս մէջ անօգուտ է:

— Եթէ կեանքը լսել վայելի է,
Հազար դարեր չ'են բաւական,
Իսկ քէ՛ տանջանք, տառապանք է,
Շատ է մոյճիսկ կէս շունչն անգամ:

ՆԵՐԿԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օմար Սայեսամը, թէեւ չատ ուշ, բայց վերջապէս հետաքրքրեր է նաեւ հայ միտքը: Արեւմտահայ դրաղէտներէն առաջինն է եղեր պ. Արշակ Զօպանեանը, որ երեսուն տարիներ առաջ, դինովցած անոր անդամադրելի դեղեցկութեամբն ու խորութեամբ, որպէս իր «Անահիտ»ի մատենաչար առանձին գրքով մը հրատարակած է պ. «Փառնակ»ի թարգմանութիւնը, ըստ երեւոյթին Մանչեստրի Պօտլէեան ձեռագրէն հայացուած՝ պարունակելով 158 քառեակ:

Երկրորդ Սայեսամի հրատարակութիւն մը կայ 1922ին Կ. Պօլիս, Մ. Տէր-Սահակեանի տպարանը տպուած՝ անյայտ բնագրէ ու անանուն թարգմանչէ մը, որը Ֆրանց Թուէնի Ֆրանսերէն թարգմանութեան պարզ հայացումն է 158 քառեակներով:

Երրորդ եւ աւելի ճոխ ու խնամեալ թարգմանութիւն մըն է պ. Լ. Մեսրոպի Սայեսամը, որ կը պարունակէ 242 քառեակ:

Կայ նաեւ չորրորդ մը, պ. Յովսէփ Զ. Միրզայեանցի կողմէ թարգմանուած, որ կը պարունակէ 193 քառեակ: Ողբացեալ Յովհաննէս Սան Մատենեանն ալ դրաղած է Սայեսամով ու շարք մը խղճամիտօրէն թարգմանած անոր քառեակներէն եւ սակայն առանձին գրքով չէ հրատարակած: Ու այս բոլորէն յետոյ, ահաւաստիկ հինդերորդ մը եւս 808 քառեակներով: Իրաւամբ կարելի է հարցնել, մեր ներկայ աղետահար, թափառական ու չքաւոր կացութեան մէջ թէ՛ արդեօք աւելորդ պերճանք չէ՞ր Սայեսամի նոր հրատարակութիւն մը:

Երկու լուրջ ինքնարդարացումներ ունինք այս՝ ըստ ձեւի արդար՝ առարկութեան մասին.

Առաջինը. — Եթէ տարի անընդհատ տքնելով, պարսկերէն լեզուին ծանօթանալով եւ տասնեակէ մը աւելի ձեռագիրներ ու դանազան լե-

գուներով կատարուած անթիւ Թարգմանութիւններէն լաւագոյնները առող առ տող համեմատելով՝ նպատակս է եղեր ըստ կարելւոյն հարա-
զատ, սահուն, լիակատար, ամբողջական ու վերջնական խայեամբ տալ
Հայ գրականութեան՝ բոլոր ժամանակներու համար:

Երկրորդ. — Քառեակները տաղաչափուած են այնպէս, որ երգուին
իրենց յատուկ եղանակով: Թէ ի՞նչ վերացնող դիւթանք մ'ունի երգուած
խայեամբ, այդ լաւ դիտեն Պուքրէշի եւ Փարիզի հայութիւնները, մա-
նուկէն մինչեւ ծերունին, սովորական իմացականութիւնէն մինչեւ
ամենախոր իմացականութիւնները: Եւ խայեամբ տիրական գեղեցկու-
թեան մագնիսական ուժն է պատճառը որ՝ ամէն մէկ մտերմական հա-
ւաքոյթի, հանդէսի կամ հարսանիքի, խայեամբ լսել անդիմադրելի
պահանջ մ'է դարձեր: Ու ինչպէս որ իմ տաղանդաւոր ընկերս, Նկարիչ
սյ. Սարգիս խաչատուրեանը ինձ կը վստահեցնէր, դերվիշի մը կողմէ
նոյն այդ եղանակով երգուիլը, ինքը անձամբ լսած է Նիշապուրի մէջ,
խայեամբ գերեզմանին քով:

Եւ որպէսզի ամէն ընթերցող, ինքն ալ, հնարաւորութիւն ունենայ
իր առինքնութիւն, տրտմութեան կամ ուրախութեան վայրկեաներուն
մէջ՝ անմահ խայեամբ երգել, եղանակը, վերջնականապէս սրբաբոլորած
ու նոթագրուած՝ բարեկամիս՝ սյ. Գ. Մ. Ալէմշահի կողմէ՝ կցուած է
դրքին:

Ներկայ Թարգմանութեան համար նկատի առնուած են երեք
պարսկական տարբեր բնագրեր, Թեհրան ու Թաւրիզ տպուած եւ չոր-
րորդ ձեռագիր մը Փարիզի Ազգային Մատենադարանէն:

Համեմատութեան համար նշանաւոր Թարգմանութիւններէն ձեռքի
տակ ունեցած եմ՝

Էտ. Ֆից ձեբրլտի Ա. եւ Դ. հրատարակութիւնները՝ Լոնտոն 1859
եւ 1879 — ընդամենը 158 քառեակ:

Է. Ը. Ուէյֆիլտ, 1883, Լոնտոն. 500 քառեակ:

Գրաֆ Ֆր. ֆոն Շաֆ, 1878, Շտուտկարթ, 336 քառեակ:

Ֆր. Պոտեմշտէտ, 1881, Պրէսլաու. 467 քառեակ:

Շաբլ Կրօլլօ, 1917, Փարիզ. 158 քառեակ:

Ֆրանց Թուսէմ, 1922, Փարիզ. 158 քառեակ:

Գլօտ ԱՅէ եւ Միքա Մուխամմատ, 1920, Փարիզ. 144 քառեակ:

Բանաստեղծ տօքթ. Ապտալլահ ձեկվտէք, Բ. տպ. 1926, Կ. Պո-
լիս. 576 քառեակ:

Հիւսէյին Դամէշ Խամ, Բ. տպ. 1927, Կ. Պոլիս. 396 քառեակ:

Նշանաւոր արեւելադէտներու կողմէ կատարուած այս թարգմա-
նութիւններուն մէջ, անտարակոյս, ամենէն գեղեցիկն է Էտ. Ֆից ձե-
րըլտի թարգմանութիւնը: «Գեղեցիկ անհաւատարիմը» մականունն ու-
նի սոյն թարգմանութիւնը, որովհետեւ Ֆից ձէրըլտ, ինքն ալ մեծ ու
խորունկ բանաստեղծ, չափազանց ազատ է վերարեբուեր ընադրին հետ:
Ֆից ձէրըլտ, Կալիութայի «Սանսքրիտ գոլէժ»ի նախագահ, հմուտ գիտ-
նական, Էտուարտ Պէյլ Բուլլէլի դրդումով հետաքրքրուեր է թայեամով
և խորապէս աղդուած՝ տուեր է անոր գեղեցկագոյն վերարտադրումը
և դարձեր առշուաւս թայեամի քառեակներուն համար այն, ինչ որ
Մեծ Կունսն եղաւ Գէօթէի Ֆաուստին համար:

Ֆից ձէրըլտի թարգմանութեամբ թայեամի անկորնչելի վառքը
ողողեց ամբողջ Եւրոպան ու Ամերիկան, ուր թայեամի հրատարակու-
թիւնը քանի մը հարիւրներով կը հաշուուին: Եւ սակայն ամենահարա-
զատ թայեամը միմիայն կարելի է դտնել թուրք երկու թարգմանու-
թիւններուն մէջ, նամանաւանդ Հիւսէյին Դամէշ թանինը: Ինքը նոյն-
պէս պարսիկ և նշանաւոր բանաստեղծ միանգամայն, կասկածէ դուրս
է թէ՛ լաւագոյնս հասկցեր, թափանցեր է թայեամը ու դայն տուեր
թուրք արձակով, որը ո՛չ մէկ բռնադատումի չէր կրնար ենթարկել
թարգմանիչը:

Ամենավերջին համեմատութիւնս կատարուած է, քառեակ առ
քառեակ, այս երկու թուրք թարգմանութիւններու վրայ:

Ու այսօր, երկար տարիներու աշխատանքս, շնորհիւ ողբացեալ
պ. Արշակ Պարոնեանի ազնուասիրտ և հաւատարիմ եղբայրներուն ու
քրոջը, լոյս կը տեսնայ և Օմար Խայեամը կը բաղմի Հայ մտքի բաղ-
մաստուածեան տաճարին մէջ:

Եւ այս առթիւ աւագ պարտականութիւն մը եւս ունիմ՝ հրապա-
րակաւ իմ երախտագիտութիւնս յայտնելու, իմ Լայդիցիկի համալսա-
րանական ընկերուհուս՝ տիկին Աննա Տիգրան Բուդաղեանին, որ իր
քրոջական բուն ու յարատեւ ջանքերով՝ հնարաւոր դարձուց ներկայ
հրատարակութիւնը:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

Պարսկական եւ արաբական վաւերագրերը հակասական են, Ղըեասէտտին Ապու լ'Ֆաթահ Օմար պին Իպրահիմ էլ Պայեսամի ծննդեան թուականի ու տեղի ճշգրտութեան մասին:

Որպէս ծննդեան թուական ցոյց տրուած կան 1025—1050 տարիներու շրջանը, ոմանք 1040ը կը մատնանշեն: Իսկ որպէս ծննդեան տեղ, ոմանք Պալս քաղաքի Շէմշտ գիւղը եւ ոմանք ալ Պէսէկ գիւղը: Սակայն մեծամասնութիւնը կ'ընդունի Նիշապուր քաղաքը, ուրկէ նաեւ Պայեսամ յաճախ կը կոչուի «էլ Նիշապուրի» — Պորասան դաւառի մայրաքաղաքը, որ այն օրերուն Պաղտատի եւ Գահիրէի չափ հռչակաւոր վառարան մըն էր գիտութիւններու: Մեծ ջարդարար Ճինկիզ Պանը զայն կործանեց 13րդ դարուն եւ այդ օրէն ասդին, թէեւ արդասաբար ու գեղաժիծաղ հովտի մը մէջ, թշուառ է եւ ողորմելի իր հողէ տուններով, աղտոտ ու լքուած, եւ բացի բերդերու մնացորդներէն ու երեք նշանաւոր գերեզմաններէն, որոնցմէ մին Օմար Պայեսամինը, ոչինչ կայ տեսնելու արժանի:

Իր մահուան թուականն ալ անորոշ է: Հաւանականաբար մեռած ըլլայ 1111 — 1135 թուականներու միջեւ, թէեւ ոմանք կը պնդեն 1125ի վրայ:

Իր մականունը Պայեսամ, Պէյեսամ, կամ Պիյեսամ, պարսկերէն կը նշանակէ «վրան շինող» — բայց անտարակոյս է թէ՛ ինքը բնաւ այդ արհեստով չէ՛ դրաղած: Գուցէ հայրը կամ մեծ հայրը: Արեւելքի մէջ սովորաբար, ինչպէս որ է մեր՝ հայերուս մէջ, գերդաստանի մը հօր արհեստը մականունն կը վերածեն յաջորդող սերունդները, այսպէս ալ ըլլալու է Օմար Պայեսամի վերաբերմամբ:

Իբր թէ՛ Պայեսամ դրամի պահասութեան պատճառով ստիպուած է եղեր իր ուսումը ընդհատել, սակայն Ապու Թահիր անունով կըրթուած գիտուն մը մեկենաս դառնալով շարունակել կուտայ ուսումը: Ու Պայեսամ իր ուսումը կը ստանայ ու կ'աւարտէ Պորասանի հռչակաւոր բժիշկ Մուլավիքիզէ տ Դինի քով, ու կ'ունենայ երկու մտերիմ դասընկերներ՝ Ասպէլ Գասըմ եւ Հասան ի Սապսահ: Աւանդաբար կը

սլատմուի թէ՛ այս երեքը իրենց՝ միջեւ ուխտ մը կը կնքեն, այն իմաստով թէ՛ իրենցմէ որ մէկը որ մեծութեան հասնի, յիշէ եւ օգնէ իր միւս երկու ընկերներուն։ Ու բաղդը այնպէս կը բերէ, որ այս երեքն Ապոտէլ Գասըմը կը հասնի պետական ծառայութեան ամենաբարձրագոյն աստիճանին եւ կը դառնայ Արփի Արսլան Շահի վեդիրը եւ կ'առնէ Նիզամ իւլ Միւլք անունը։ Սա կը յիշէ իր ուխտը, կը կանչէ իր երկու ընկերները եւ անոնց կ'առաջարկէ պետական բարձր պաշտօններ։ Ուսիսմ բացէիբաց կը մերժէ եւ կը բաւականանայ ամսական որոշ եկամուտով մը ու կը դառնայ Մերվի աստեղաբաշխական դիտարանին վարիչը։ Իսկ Հասան ի Սապպահ ընդունելով պաշտօն մը, կը դաւաճանէ իր ընկեր-բարերարին, խոյս կուտայ պալատէն եւ կը կազմէ ահաբեկչական «Հաշիշիներու» միութիւնը ու կ'անուանուի «Լեռան Ծերուկը» — որու վրէժխնդիր դաշոյնէն ո'չ ոք ինքզինքը ազատ չի՝ զգար, նոյնիսկ Շահը։ Կ'ըսուի թէ՛ այս ընկերութեան պատկանողներու մէկուն դաշոյնէն ինկաւ Նիզամ իւլ Միւլքը։

Այսպէս, Ուսիսմ, իր բնատուր հզօր իմացականութեան շնորհիւ կ'ամբարէ իր մտքին մէջ ժամանակի բովանդակ զետուծիւնը, կը թափանցէ յունական ու հնդկական իմաստասիրութեան եւ անդուգական հռչակ կը հանէ որպէս աստղաբաշխ, իմաստասէր, թուազէտ, գիտուն եւ բժիշկ։ Զարմանալի է որ շատ քիչ անգամ Ուսիսմ կը յիշատակուի նաեւ բանաստեղծ, ան, որ իր անմահ քառեակներով՝ աշխարհի առաջնակարգ քնարերգուներէն մէկը եղաւ։

Նիզամ իւլ Միւլքի ողբերգական մահէն վերջ՝ Ուսիսմ կը վերադառնայ Նիշապուր եւ Սուլթան Սէնճէր, Մելիք Շահին երրորդ որդին զինքը արժանի պատիւներով ընդունելով՝ սեղանակից կը դարձնէ իր արքունիքին մէջ։

Ահմէտ Ուսիսմ իր թիւ 171 մեկնութեան մէջ, կը հաւաստէ թէ՛ Մէհմէթի անունով զեղանի թրքուհի բանաստեղծուհի մը, Գանձակի մէջ ծնած ու Նիշապուր մեծցած, Ուսիսմի սիրեկանն է եղեր եւ որ միասին կը մասնակցի եղեր Սէնճէր Շահի արքայական սեղանին։ Ուրպէս մտերիմներ Ուսիսմի կը յիշուին՝ Իպուլ Հասան էլ Ղէզալի գիտունը, ասոր եղբայրը՝ Նշանաւոր բժիշկ Համիտը, Սէնճէր Շահի վէ-

գիրը Ապտեյրըզաքը, բանաստեղծ Նիզամի Արուզին եւ ուրիշ մեծամեծներ:

Պայեամ իր ժամանակի ամենամեծ գիտուններէն մէկն էր. ամէն խրթին բան անոր կը հարցուեր, անոր կարծիքը կ'առնուեր: Իննը նշանաւոր գիտական գրքեր է գրած, որոնցմէ եօթին վերնագիրները միայն եւ երկու ձեռագիրները մնացած են, այս վերջիններէն մին՝ — «Գրահաշուի խնդիրներու ցուցադրումները»—1851ին Փարիզի մէջ թարգմանած է արաբականէ ֆրանսերէնի սլ. Վէօիքէի կողմէ, զոր հրատարակած է Էրնեստ Լըրուս եւ որ տակաւին կը գործածուի լիսէնբուրն մէջ:

Պայեամի արաբական թարգմանութիւնները 1190էն սկսեալ կ'երեւան՝ Շէմսէտտին իպն Մուհամմէտ էլ Շէհրդատի կողմէն եւ այս թուականէն սկսեալ՝ շարունակաբար արաբ գրութիւններու մէջ յիշատակութիւններ կան իր մասին, որպէս գիտուն, աստղագէտ ու բանաստեղծ, թէեւ ոմանք կծու ակնարկութիւններ ալ ունին անոր հասցէին, որպէս անկրօն եւ ապստամբ:

Նոյնն են սլարսիկ գրութիւնները, որպէս գիտուն եւ իմաստասէր հիպոթոզով հռչակելէ յետոյ, սուր կշտամբանքներն ալ սլակաս չեն թողուր: Ասոնցմէն ամենէն բնորոշն է — «Ժիհան Քէշա Ֆի էլ Թարիխ»-ի մէջ գրուածը.

— « Հասան ի Սապպահ եւ Օմար Պայեամ միեւնոյն ապստամբներն են՝ մէկը դաշոյնով, միւսը գրչով երկնառաք պատգամները ցեխը նետեցին »:

Ու Պայեամ կ'ապրի իր անսասան փառքին մէջ ու կը հասնի խորին ծերութեան, թէեւ շարունակ մոլեռանդութեան թունաւոր ակնարկներուն ու վարկաբեկումներուն ենթակայ: Կը պատմուի թէ՛ Պայեամ Հեճազ ուխտի դացած ըլլայ, որ ամէն մէկ հաւատացեալի պարտականութիւնն էր: Եթէ ճիշտ է, ապա այդ եղած է՝ սլարդապէս չար լեղունքը կարճեցնել տալու համար:

Նիզամի Արուզի Մամարդանտին, իր «Ձէօհէր Մէքալա» գրութեան մէջ կը պատմէ. — 1113ին Օմար Պայեամն ու Մուզաֆֆար Իսֆիղարին Պալիս կանգ առած եւ իջեւանած էին գերեմլաճառներու փողոցը: Ես ալ իրենց միացայ: Ճաշի միջոցին, երբ միասին կ'ուտէինք, Օմար Պայեամի հետեւեալ խօսքերը, որպէս անսուտ ճշմարտութիւն, լսեցի.

— «Իմ գերեզմանս այնպիսի տեղ մը պիտի ըլլայ, որ տարին երկու անգամ ծառերը իրենց ծաղիկները վրաս թափեն»։ Այս խօսքերը ինձ անհաւատալի թուեցան, թէեւ քաջ գիտէի թէ՛ իրեն նման մեծագոյն մարդ մը, պարապ խօսքեր չէր ընէր։ Երբ 1136ին Նիշապուր եկայ, իրայեւմ արդէն մեռած էր։ Առաջնորդով մը Հիւրա գերեզմանատան մէջ գտայ իր գերեզմանը եւ զարմացայ իր մարգարէութեան վրայ։ Տանձենի մը եւ դեղձենի մը իրենց ճիւղերն էին տարածած այն մարդու գերեզմանին վրայ, որ չորս դօտիներուն մէջ իր նմանը չունեցաւ։ —

Պայեամի գերեզմանը, դարերու ընթացքին, գրեթէ անյայտացեր էր, Լոնտոնի մէջ կազմուած «Պայեամական Ակումք»ին շնորհիւ, որու անդամներէն էր Հայերու քաջածանօթ Լորտ Գրըզընը, հնար եղաւ անյայտացումէ վերկել։ Այս աղումը յատուկ պատգամաւորութիւն մը Նիշապուր զրկելով, մեծ դժուարութեամբ գերեզմանի տեղը ճշտուեցաւ, ու այն հողէն, որ Պայեամը կը ծածկէ բուռ մը հող եւ երկու վարդենու ճիւղեր բերին պսակելու համար Ծից Ճէրըլտը ծածկող հողակոյտը։

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ

Քառեակի ձեւը արաբական ըլլալով՝ կը կարծուի թէ՛ առաջին անգամ դործածած է «բժիշկներու իշխան» մականուանեալ, եւ իր հմտութեամբ ու ծաւալովը անբաղդատելին՝ Ապու Ալի իպն Սինան, — Արեւմուտքի մէջ Ալէսիննա անունով ճանչցուած։ Նմոյշ մը իր քառեակներէն՝

— Սիրտըս չափեց աշխարհն անցաւ, բայց մագի չափ բամ չիմացաւ, իմքը սակայն մագը քառսուն մասի բաժնել միշտ տըքնեցաւ, իմ սըրտիս մէջ հազարաւոր արեգակներ քըռնկեցան, Բայց եւ այնպէս վերջաբանիմ՝ հիւլի չափ բամ չիմացաւ։

Միեւնոյն Պայեամի հոգին է որ կ'ապրի իսկ Սինայի մէջ: Իսկ պարսիկ դրականութեան մէջ քառեակի դործածութիւնը կը վերագրուի զմայլելին Ապու Սայիտին, որ նոյնպէս քիչ մը առաջ է, քան Պայեամը, բայց իր ներշնչումով ամբողջական ու մաքրական Սուֆի մը:

Քառեակը կազմուած է չորս տողերէ, Ա, Բ եւ Դ տողերը նմանայանգ են, իսկ Գը ազատ, եւ սա արտակարգ ուժ ու ներդաշնակութիւն կուտայ գրուածքին: Եւ այս ձեւը ո'չ ո'ք Պայեամին չարի ճարտարօրէն դործածած է իր խորին մտքերը արտայայտելու համար:

Պայեամի քառեակները կը նմանին խաւարամած երկնքին վրայ՝ յանկարծ բոցավառուող լուսահրդեհներու, որոնք կը լուսաւորեն բոլոր հորիզոնները, տեսանելի եւ անտեսանելի, ու կը մարին՝ նայուածքդ ու սիրտդ լեցնելով երանութեամբ, զմայլանքի սարսուռով ու վերացման գինովութեամբ:

Լուսավառ աղաղակներ են անոնք, անբռնան ժայթքումներ փոթորկող մտքի ու ահագնաբեր ունայնութեան ճամբաներուն վրայ՝ դէպի Անէութիւն քաղող կարաւաններուն: Ու թէեւ ամէն մէկը ինքնին վերջացած, ամփոփ ու անթերի, եւ սակայն իրար հետ հազուադէպօրէն կապ ունին՝ վայրկեանական տրամադրութեան ու խոկումի արտացոլանքներ ըլլալով, ճիշտ այնպէս, ինչպէս մեր կեանքի ժամերն են, մեր ապրած պահերը, ոմանք քաղցր ու անընթաց ու ոմանք մռայլ ու դառնութեամբ առլի:

Օմար Պայեամ, ինքը, իր քառեակներէն ձեռագիր մը ձգած չէ՛, նման անսովոր մեծութիւն մը եղող Սուրատին: Իր Քառեակները հաւաքուիլ սկսած են՝ մահէն մէկ երկու հարիւր տարի վերջը: Պայեամ մտերմական հաւաքոյթներու մէջ կամ կ'արտասանէ եղեր առանց դրած ըլլալու, եւ կամ գրածը կարդալէ յետոյ՝ զայն կ'այրէ եղեր, ինչպէս որ տակաւին ներկայիս ալ, բարձր մտաւորական պարսիկներու հաւաքոյթներուն մէջ սովորութիւն է: Երբեմն ալ, որպէս յիշատակ կը նուիրէ եղեր իր քառեակը մտերմագոյն բարեկամի մը: Բայց անոնց արտակարգ ուժը, չքեղ կառուցուածքն ու ներդաշնակ լեզուն՝ բերնէ բերան կը շրջեցնէր զանոնք եւ կը դարձնէր հասարակութեան սեփականութիւնը: Ամէն խող կ'արտագրէր իրեն համար, ոմանք, որպէս մտքի ու մտածումի թանկագին գոհարներ, ուրիշներ՝ զանոնք իր դէմ

հալածանքի որպէս առիթներ գործածելու: Եւ այս վերջիններու եռանդը խայեամի քառեակները հաւաքելու գործին մեծ զարկ տուաւ եւ զանոնք կորուստէ տիրեց:

Այսպէս, Իրանի այս հզօր փառքին քառեակներու ձեռագիր հաւաքածոները, իրար ետեւէ սկսան մէջտեղ դալ: Ու երբ Արեւմուտքը, մասնաւորաբար Անգլիացի արեւելագէտները, հմայուած խայեամէն, լրջօրէն սկսան ուսումնասիրել պարսիկ գրականութիւնը, հարց մը ծագեցաւ ինքնաբերաբար թէ՛ արդեօ՞ք այս ամէն քառեակները, որոնց թիւը մինչեւ 1200-ի կը հասնէր, ամէնքն ալ խայեամինն էին թէ՞ կը պատկանէին ուրիշ բանաստեղծներու կամ բանաստեղծ արտագրողներու: Այս հարցը ծագեցաւ, որովհետեւ սուֆիական-աստուածապաշտական բաւական թիւով քառեակներ գտնուեցան խայեամին վերագրուած: Մինչեւ յայտնի էր թէ՛ խայեամ, ինքը, ո՛չ միայն Սուֆի մը չէր, այլ ահարկու հակառակորդ մը, մեծ ժխտող մը առհասարակ, ո՛րեւէ ձեւի կրօնքի, դաւանանքի ու պաշտամունքի: Արդ, հակասութիւն մը կար իր քառեակներու բովանդակութեան միջեւ եւ պէտք էր լուսարանել: Սակայն խնդիրը շա՛տ դժուարին էր, եթէ ոչ անկարելի:

1867-ին, Ռէշտի Փրանսական հիւպատոս Ժ. Պ. Նիքօլա 464 քառեակներ կը հրատարակէր խայեամէն, պարսկական դեսպան Հասան Ալի խանի օգնութեամբ: Եւ Ռուս դրագէտ-քննադատ Վալանթին Ժուքովսկին, այս 464 քառեակները մի առ մի քննելով ու բաղդատելով՝ կ'եզրակացնէր թէ՛ ասոնցմէ 82ը կը պատկանէին սուֆի գրագէտներու եւ նոյնիսկ կուտար անոնց անունները՝ այսպէս՝ — Նէմմէտտին Րազի, Հաֆլզ, Նասրէտտին Թուսի, Ալտուլլահ Էնսարի, Ապու Սայիտ, Էնվէրի, Զէլալէտտին Պալսի եւ այլն:

Անտարակոյս է թէ՛ օտար քառեակներ ստորագրած կան, նամանաւնդ Նիքօլայի թարգմանութեան մէջ, քանի որ պ. Նիքօլան, անիմանալի անհեթեթութեամբ մը խայեամը Սուֆի մը կ'ընդունէ եւ անոր երգած ու փառաբանած գիրին, աստուածութեան խորհրդանիշը, հոգեւոր գինովութիւնը: Եւ սակայն զանազանելը հնար չէ՛ միշտ, չը կայ որոշ տուեալ մը, բացի ա՛յն, որ բոլոր աստուածապաշտական քառեակները կասկածելի են, քանի որ խայեամ չի՛ ճանչնար այդ Աս-

տուածը, ու եթէ անոր անունը իր հարազատ քառեակներուն մէջ կը յիշէ, այդ ալ, զայն ծաղրելու եւ քննադատելու համար է միայն:

Բայց այս ալ բացարձակ չէ՛, քանի որ քառեակները մարդկային մտածման եւ խոհերու արգասիքներն ըլլալով, իսկ տարուբերումն ու կասկածը, նոյնիսկ հակասութիւնը, նոյնքան մարդկային ըլլալով՝ կարելի էր կասկածելիներն ալ խոյնամինը ընդունիլ: Խոյնամ ուխտի է գացած Հեճագ, արդ, երբէ՛ք տարօրինակ բան մը չը կայ, եթէ այդ ձեւական ուխտագնացութիւնը կատարող անհատը, ըսած կամ գրած ըլլայ նոյնքան ձեւալիմ քառեակներ, մեղմելու մտադրութեամբ իր դէմ եղած բուն ու թունաւոր հալածանքը, որ Նիզամ իւլ Միւլքի, իր պաշտպան ընկերոջ՝ սպաննութիւնէն յետոյ, ալ աւելի անպատկառ ու սպաննական դարձաւ:

Նոյնիսկ թոյլ կառուցուածքով ու լիմաստով, կամ կրկնութեան նմանող քառեակները հիմ չունին խոյնամին չը վերագրելու, երբ դիտենք թէ՛ անխտիր բոլոր մեծ հանճարներու դործերուն մէջ ալ անպակաս են տափակ ու միջակ արտայայտութիւնները, ինչպէս Գէօթէ, Հէյյնէ եւ այլն:

Որպէս եզրակացութիւն, լաւագոյն է մեր կարծիքով, այս հարցը շատ չը խառնշտկել եւ բուն խոյնամը վայելել ա՛յն քառեակներուն մէջ, որոնք գեղեցիկ են, հղօր, անկեղծ եւ ասպտամբ ընդդէմ բոլոր անարդարութիւններուն ու երկնային սրբազան սուտերուն ու նախապաշարումներուն:

Մեծափառ խոյնամէն յետոյ, հռչակաւոր սիրերգու Հաֆիզ Շիրազին է որ գրած է քառեակներ, որոնք թոյլ արձագանքներն են մրրկաշունչ խոյնամին, թէեւ ինքն ալ իր կարգին մեծ ու հոյակապ բանաստեղծ մը:

Ասկէ յետոյ Նասր Պուսթիվը եւ ուրիշներ, բայց խոյնամին գեղեցիկութեան եւ ուժին ամենէն մօտեցողը անտարակոյս բանաստեղծ Միրզա Աբաս Սան Ատէպն է: Իսկ համաշխարհային գրականութեան մէջ ամենէն շատ խոյնամին նմանողն է՝ Սամոսցի Ասքլէփիատը՝ իր հռչակաւոր էպիկրամներով:

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՊԱՐՍԻԿ ՀԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Կրակապաշտ Պարսկաստանի դրականութեան մասին, պատմութիւնը բացարձակապէս լուռ է:

Ահա թէ ինչու:

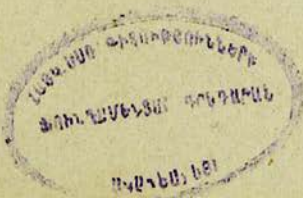
Այն դարաշրջանին, երբ Մոհամմէտ իր վարդապետութիւնը կը քարոզէր, Արաբ վաճառական մը, Իրանը այցելելէ վերջ իր երկերը վերադառնալով, իր հայրենակիցներուն քանի մը պարսկական գեղօններ թարգմանեց, որ մեծ սքանչացում առաջ բերաւ: Մոհամմէդը, կասկածելով թէ՛ այս աւանդալէպերը աղբեցութիւն կրնան ունենալ Արաբներու մտքին վրայ, անոնց արգելեց ընթերցումը:

Իսկ երբ Արաբները Պարսկաստանը նուաճեցին, Ապու Վաջըասի որդին Սաադ, այն ատենուան Խալիֆան եղող Օմարէն, դրով մը արտօնութիւն կը խնդրէր՝ Արաբիա փոխադրել այն բոլոր գրքերը, զոր ինքը գտած էր Պարսկաստանի մէջ:

Օմար, անոր այսպէս պատասխանեց. — «Ամէնն ալ ջուրը նետեցէք, որովհետեւ, եթէ այդ գիրքերը ճշմարտութեան կ'առաջնորդեն, Աստուած մեզի արդէն շնորհած է ատոնցմէ շատ անլի գերագանցը (շուրանը): Իսկ, եթէ հակառակը, ինչ որ անոնք կը պարունակեն՝ սուտ են, Աստուած մեզի պահէ գանոնք կարդալ»: Եւ այս բոլոր գիրքերը փճացուեցան ջուրով ու հուրով: Այսպէս կորսուեցան պատմական ու դրական ամբողջական երկերը եւ մաս մըն ալ կրօնականները: Այս վերջիններու գործածութիւնը շատ անլի ծաւալուն ըլլալուն՝ դանադան անկիւններու մէջ կրցան պահուիլ եւ հասնիլ մինչեւ մեր օրերը: Այսպէսով կրօնական ապուշ մոլեռանդութեանը զոհ գնաց արեւական դրականութիւնը այն վսեմ ու լայնախոհ ժողովուրդին, որու քաղաքացիական դաստիարակութիւնը կը կայանար հետեւեալ երեք բանին մէջ. ձի նստել, նետ արձակել եւ ճշմարտութիւնը խօսիլ:

Գրական վերածնունդը երկրի վերանկախութեան հետ կը վերսկսի աստիճանաբար ու կը շնչոտուի 10րդ դարուն՝ Սամաւիտներու դարաշրջանին:

Արաբական վայրագ արշաւանքով՝ նախապաշարեալ ու ծիսական Իսլամութեան պարտադրումը, արեւական պայծառ ու արու կրակապաշտութեան, Պարսիկներուն սիրտը բարբարոսօրէն արիւնած էր: Ո.



այս աղբային սրբադան ցասումը, մեծ ու իմացական ժողովուրդի մը
չարաչար վիրաւորուած հպարտութիւնը, իր արտայայտիչը կը դտնայ
հանճարեղ Ֆերդուսի—Թուսիի հետեւեալ քառեակին մէջ՝

Գործը այնտեղ հասաւ, որ ուղտի կաք խնաղ,
Եւ օձի միս ուտող սա վայրենի Արաքները,
Վեհափառ Իրանի գահը կը պահանջեն,
Թֆնե՛մ երեսիդ, Երկինք, Թֆնե՛մ երեսիդ:

Անշուշտ, այս խարանումը թերեւս արդար ըլլայ իսլամական
արիւնոտւշտ աշխարհակալութեան համար, եւ սակայն յարգանքի եւ
հիացման արժանի է հին Արաք դրականութիւնը, որ տիեզերական հան-
ճարներ է տուած՝ դրականութեան ու ազատ մտքի, ինչպիսին է
Էպուր—Ուլա—Իւլ—Մուարի կոյր Մեծագոյն բանաստեղծը, Իսլն Մէդֆի
իմաստասէրը, որու ձեռքերը, ոտքերը, ականջներն ու քիթը կտրելով՝
մնացորդ մարմնի ներկայութեանը՝ փուռի մէջ խորովեցին: Էլ Հաճը
ողջ ողջ այրեցին, որովհետեւ աղաղակած էր — «Ճշմարտութիւնը ե՛ս
եմ»:

Այսպէս պարսիկ վերածնունդը իրար ետեւէ տուաւ շարք մը Մե-
ծեր.— Ռուտաղի, Պէլամի, Գիսա, Ումարա, Ֆերդուսի, Ֆէլէքի,
Պաքանի, Ապու Սաիտ, Պայեսամ, Նիղամի, Էնվէրի, Ճէլալէտտին,
Ռումի, Ֆերիտ—Ուտտին—Աթթար, Սաստի, Հաֆլը եւ Ճամի, որ հան-
ճարներուն մեծագոյնը եղաւ, նշանաւոր է իր «Նուսուֆ եւ Զուլէյքա»
եւ «Մէճնուն եւ Լէյլա» երկերը:

Ճամիի թաղմանը, պարսիկ բանաստեղծի մը դամբանականին այս
խօսքերը յատկանշական են.—

«Սեւ ոստրէի մը նման, գերեզմանը քացուեցա՛

Ընդունելու համար ամեմագեղեցիկ մարգարիտը»:

Առհասարակ Պարսիկները հոյակապ նրբամտութիւններ ունին,
օրինակ մը Հաֆլըգէն՝

«Լէպիս պիղի պիլայէթ մէիք էստու

Նէ միտամէմ,

Մէկէր էսիտաֆիմէմ մէշրապէ սագէթ

Խուզգաֆ:

Թարգ. — Իմ շըրթներըս փու յափնթ շըրթներում, ե՞րբ պիտի դըպչին,
ես այդ չը գիտեմ,
Գուցե այն ատեն միայն, երբ իմին հողէն ըմպամակ
Շիմէ քեզ համար ձեռքը բըրուսին:

Ումարա՝

Կ'ուզեմ պահուըտիլ իմ երգերուս մէջ
Որ շուրթդ համբուրեմ, երբ դու գայն կ'երգես:

Ռուսաղի՝

Սուգին գոյնն է սեւն ընդունուած,
Եւ ինձ համար պարզ է հիմա,
Թէ ինչո՞ւ ծեր մարդիկ համակ,
Իրենց մագեր սեւ եմ մերկած:

Նոր գրողներէն՝ Դանէշ Սորասանէն՝

Որքը ջըրէ, ա՛յ գարուն,
Երբ կաթիլներն անձրեւիդ՝
Գիճու կըրնամ վերածուիլ,
Ինչո՞ւ ըլլամ մարգարիտ:

«Երեւա՛ ինձ, Տէր» — չ'ըսած հեռացիր
Երբոր կը հասնիս դուն Սիմա լերան,
Զ'արժէ՛ այդ խընդրամէն ա՛յն պատասխանիմ՝
Թէ՛ «Զ'ե՛ս կըրնար գիս տեսնել յաւիտեան»:

Ամիսիկելով մեր այս շատ թուլցիկ ակնարկը ըսենք որ՝ Ֆերդուսին կը հանդիսանայ որպէս չքեղ դիւցազններգակ մը, իր աննման Շահ-Նամէով:

Ճէլալէտտին Ռումին, ամենամեծ ու ամենախոր միստիքն է, նշանաւոր է իր Գիւլիստանով ու Պոստանով: Հաֆլը՝ աննման սիրերդուն է եւ տեսակ մը անհասելի խայեամին աչակերտը իր գիններգներով, որը հռչակուեցաւ մինչեւ Եգիպտոս ու Սուրիա, մինչեւ Յունաստան: Ճամին, որ տիեզերական հանճարն եղաւ, իր «Գարնան Բուրաստան» գրքին մէջ բանաստեղծութեան երեք աննսեմանալի մարգարէներ կը դաւանի՝— Ֆերդուսին՝ աւանդալէպերու, էնվէրէին Քասիտներու եւ Շէյխ Սաատին՝ Գաղէլներու համար:

Կը մնայ քանի մը խօսք ընել Սուֆի վարդապետութեան մասին,

որովհետեւ բոլոր մեր վերոյիշեալները քիչ թէ շատ Սուֆիներ են եղած, բացի անգուգական խայեամէն, որուն ոմանք շատ զուր տեղը կը փորձեն անոնց դասը դասել:

Իսլամութեան չափ հին է այս վարդապետութիւնը եւ կը նկատուի անոր ճշմարիտ իմաստասիրութիւնը, որ միատիքներէն ոմանց մօտ կը յանգի տեսակ մը համաստուածութեան, ինչպէս Ապու Սաիտը:

Ըստ այս վարդապետութեան:— Աստուած միայն գոյութիւն ունի: Ան ամէնքի մէջն է, ինչպէս ամէնքը՝ Իր մէջ:

— Աստուած, Ինքն է հեղինակը մարդկային գործողութիւններուն, Ինքն է, որ կ'որոշէ մարդկային ցանկութիւնները, որով մարդը ազատ չ'է իր ըրածներուն մէջ:

— Հոգին մարմնէն առաջ գոյութիւն ունի, ուր, ան բանտարկուած է, ինչպէս վանդակի մը մէջ:

Ըստ Ֆարիդ-Ուտտին-Աթթարի, որ դերութեան մէջ մօնղօլէ մը սպաննուեցաւ, Աստուած պէտք է ճանչնալ Ինքնիրմով եւ ոչ թէ մարդկային դատողութեամբ: Գիտութիւնն ու տգիտութիւնը Անոր առջեւ համարժէք են, որովհետեւ Աստուած ոչ կարելի է նկարագրել եւ ոչ ալ բացատրել:

Սուֆի մը պարտաւոր է անցնել զանազան աստիճաններէ, աշխատելով շարունակ մեռցնել իր «անձնականութիւնը», մինչեւ որ կը հասնի «Հազիզաթ» — ճշմարտութեան, աստիճանին, ուրկէ կ'անցնի գերագոյնին՝ «Վասլ» — Միութեան:

Հրաշալի է ձէլալէտտին-Ռումիի հետեւեալ գլուխը իր «Փէնտ-Նամէ» — «Խրատներու Դիրք»էն, որ բովանդակ էութիւնն է Սուֆիական վարդապետութեան.

— Օրին մէկը, մարդ մը, եկաւ գարկաւ իր Սիրուհուն (Աստծուն) դուռը: Եւ ներսէն ձայն մը հարցուց. — «Ո՞վ է»: Մարդը պատասխանեց՝ — «Ես եմ»: Զայնը ըսաւ այն տառն: — «Այս տունը չի կրնար երկու հոգի միասին բնակեցնել»: Ու դուռը քոց մնաց: Այն տառն սիրեկանը մեմուքեան գիրկը գնաց, ծովապահեց եւ աղօթեց: Տարի մը վերջ վերադարձաւ ու դուռը նորէն գարկաւ, ու ձայնը հարցուց նորէն՝ — «Ո՞վ է»: Եւ սիրեկանը պատասխանեց՝ — «Դժ՛ւն ես», եւ դուռը քանցուցաւ:

Օ Մ Ա Ր Խ Ա Յ Ե Ա Մ

ՄՈՌԱՑՄԱՆ ԳԻՆԻՒՆ, ՎԱՂԱՆՑԻԿ ԿԵԱՆՔԻ ՎԱՅԵԼՔԻՆ
ՈՒ ԱՌԵՂՇՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՐՏ ԵՐԳԻԶԸ

Օմար Խայեամը ամբողջականօրէն ներկայացնել շատ դժուար է : Ան վեր է սովորական կշիռներէն ու չափերէն : Խայեամը միայն զգալ կարելի է :

Անոր համայնապարփակ ու խորաթափանց զննողութիւնը աներեր է ու շեշտակի, դատողութիւնը աննախապաշար ու հատու եւ եզրակացութիւնը վերջնական ու անվիճելի :

Իր ամէն մէկ խօսքը, մեծագոյն իմացականութեան մը նժարովն է կշռուած՝ հետեւաբար դերձ կասկածէ ու տարակուսանքէ : Միտքը անադորոյն արթնութիւն մը ունի, ո՛չ մէկ թմրեցուցիչ, ըլլայ կրօնական թէ իմաստասիրական՝ օգուտ մը ունին :

Անդուլ ու մոլեռանդ դեղերող մըն է Առեղծուածներու խաւար ճամբաներուն վրայ, մասնաւորաբար կեանք ու մահի խորհուրդներուն շուրջ, ու մշտական ձեռնունայն վերադարձող մը՝ իր տրտմաթախիժ ու ամուլ մենութեանը, պակասաւոր արարչութեան առօրեային :

Զուարթ ու խորունկ իրատես մըն է, եւ երբէ՛ք յոռետես մը, ինչպէս շատեր կ'ուզեն զինքը ներկայացնել : Եթէ զուարթ Խայեամի եզրակացութիւնները տխուր են ու մերթ յուսահատական, այդտեղ ինքը չէ՛ մեղաւորը, այլ իրողութիւնը ինքը :

Իմաստասիրական մարզանքներէ աւելի, իր տիրական մտմտուքն է՝ Կեանքի ու Մահուան խորհուրդը :

Նայեցէ՛ք պահ մը Խայեամի նայուածքով մարդկային անհամար խաժամութիւն վրայ, նկատի առէ՛ք անոնց իւրաքանչիւրի դանդին մէջ թեւածող երազներն ու տենչանքները, փառքն ու հպարտութիւնը, ու ընդնշմարեցէ՛ք ապագայ բրուտները, կեցած իրենց գործի սեղաններուն առջեւ, այս իսկ դանդերէն չաղախուած կաւերէն՝ ամաններ կերտելը : Գանգեր, մարդկային գոռոզ դանգեր, որոնց ամէն մէկը տիեզերք մըն էր եւ որ իրեն համար յաւերժութիւն ու անմահութիւն կը յուսար :

Ու կը սկսի գիշեր ցորեկ մտորել, գիտնալ ու ճանչնալ կ'ուզէ նախապատճառը տիեզերքին ու Գոյացութեանց: Կը չափէ աստղունքը, կը համրէ արեւնեղու անթիւ կարաւանները, կը փորէ իր ուղեղը, կ'աւրինէ սիրտը, եւ սակայն Առեղծոսածը անլուծելի է, խաւար մը խաւարներով շրջապատուած:

Դարերու իմաստութիւնը ոչ միայն անբաւարար կուգան Պայեամի հարցասէր իմացականութեան, այլ բռնազբօսիկ, տղայամիտ ու սնոտի: Ու դարձեալ կը փոթորկի, կը թաթառանայ ու ճեղքելով զինքը շրջապատող խաւարները, որպէս դժբաղդ մարդկութեան անողոք Դատախազը, ահաւոր ցասումը կը ծփէ տակ ու հարցապնդումը դողացող շրթներուն՝ կը սաւառնի տիեզերքի խորութեանց մէջ, նախապատճառ Արարիչը փնտռելու: Չայն կուտայ ամեհի կսկիծովը, կը կանչէ խորունկ կարօտովը, բայց երկինքները լուռ են, լուռ են տիեզերքները: Արարիչը չը կայ:

Ու թափուր անհունութեան մէջ, հսկայօրէն ոտքի, անպատասխան մնալէն յուսահատ ու վերաւոր, նորէն առօրեան կը վերադառնայ, ուր իր մանկութեանը սորվեր էր ճանչնալ մարդակերպ Աստուած մը, որպէս նախապատճառ Արարիչ: Ու ասոր դէմ է որ ճակատ ճակտի կուգայ: Կը մեղադրէ զայն իր պակասաւորութեան ու ոճրապարտ վճռներուն համար, կը ձաղկէ, կը հեզնէ անոր հակասութիւնները ու զայն կ'ամբաստանէ, որպէս մեղսակից, կեանքի մէջ գործուած բոլոր մեղքերուն, եւ անգութ ծաղր կը յայտարարէ անոր շնորհած կեանքը: Այստեղ արդէն Պայեամ կը հանդիսանայ Մեծազոյն եւ Կատարելատիւ մարդը, որ երբ եւ իցէ ծնած ըլլայ մօր մը արդանդէն:

Պատկերացուցէք անգամ մը իր շրջանի իսլամական վայրագ մոլեռանդութիւնը, անոր անհանդուրժող ձեւապաշտութիւնը, երբ ամէն մէկ իսլամ, ուրիշի մը կրօնաբարոյական վերահսկիչն ու ոստիկանն է, անոր խօսքին, կեցուածքին ու քայլին, երբ ամենապզտիկ թերացում մը մահով կը պատժուի, ու չափեցէք, եթէ կրնաք, Պայեամի բարձրութիւնը այն միլիոնաւոր ոչխարներուն հետ, որոնք գետնաբար խորհամտութեամբ մը նոյն այդ ճակատագրական Աստուծոյ առջեւ են փռուած: Իսլամ Մեծ Պայեամը հանդարտած չէ՝: Որունիկ ուկիւնի մը նման յարաչարք է ու ալեկոծ, որովհետեւ լաւ գիտէ թէ՛ այն նախապատճառ Արարիչը, զոր ինքը կ'ամբաստանէ, գոյութիւն չ'ունի: Ու մտածելէն ու խոհալէն կը զարհուրի զգալով այն անյայտ ու անծանօթ ուժին ներկայութիւնը, որ ընդունակ է ստեղծել Գեղեցկութիւններ ու Մեծութիւններ եւ զանոնք վերստին ոչնչացնել: Ու դարձեալ միեւնոյն հարցերը զինքը կը չարչրկեն: Ի՞նչ է իմացական կեանքին նպատակը, ի՞նչ է մահը, ի՞նչ է մարդը, ուրկէ՞ եւ ինչո՞ւ համար կուգայ եւ ո՞ւր եւ ինչո՞ւ համար կը մեկնի: Եւ միշտ ալ անլուսաբան ու անպատասխան

մնացած՝ չարչրկուած ու պարտուած, թեւատ արծուի մը նման ոլորտ-
ներու անշաճ ճախրանքէն դարձեալ հողին գիրկը կ'իյնայ: Կը կանչէ
Սաղին, մոռացման գինին ու սազը կ'ուղէ, ու իր ահաւոր խորհուրդ-
ներէն ու հոգեկան պայքարներէն կը յօրինէ վոքերիկ քառեակներ, ճիշտ
այնպէս, ինչպէս Մեծ եւ եղբարազդ Վ. Հէայնէն, որ մուկին մէջ
մինակ մնացած մանուկներուն պէս, վախէն կ'երգէ, մեծ կսկիծներէն
վոքերիկ երգեր հիւսելով: Հէայնէն, դաժան դառնութեան մէջ այս
քաղցրութիւնը, որ եղբայրակից մըն է Մեծ Խայեամին, նո'յն ցաւով
րոնուած, նո'յն հարցումներով անպատասխանի մնացած՝ որպէս հուսկ
խմսոտութեան եղբակացութիւն կ'աղաղակէ:

Մովափիմ վըրայ, ծովափիմ խապան ու գիշերակամ,
Երիտասարդ մ'է կեցած միայնակ,
Կըծփիմ տակ կըսկիծ, գըլխում մէջ կսսկած,
Դայուկ շըքքմերով կը հաքցաքմնէ ամէմ մէկ կռակ.
«Օ'հ, լուծեցէք իմ, մուք առեղծուածը անցաւոր կեանքիմ,
Առեղծուածն այրող ու անյիշատակ ժամանակով հիմ,
Եւ որու մասիմ ամբիւ գըլուխներ խորհեր եմ, տըքմեր,
Գըլուխներ հագած բեւեռագըրեր,
Գըլուխներ՝ փաքքոց ու վեղաքակիր,
Գըլուխներ՝ կեղծամ ու այլ հագաքմեր,
Խեղճ ու քըրտմաքո'ր գըլուխներ մարդկանց:
Ըսէք, քէ մարդն ի՞նչ կը ճըշանակէ,
Ուրկէ է եկեր, դէպի ուր կ'երթայ,
Ո'վ կ'ապրի վերը, ոսկեշամքաղ ստղերում վըրայ...»
Ալիք կը շաչեմ շաչիմն ամվախմն,
Դամիմ կը սուլէ, ամպեր կը սուրմն,
Աստղումք կը ճայեմ լուռ ու անտարբեր,
Խեմքը կ'ըսպասէ հարցիմ պատասխան:

Իսկ Խայեամ, Հէայնէն ու թը հարիւր տարիներ առաջ, արդէն
եղբակացուցած էր՝ բոլոր դալիք մարդկութիւններու եւ ժամանակնե-
րու համար՝ հետեւեալ քառեակներով՝

№ 1.— Եսրաքը եզել բամնէ, Ոէ քու տանի վէ Ոէ մէմ,
վէ եէմ հարք մուամա', Ոէ քու խանի վէ Ոէ մէմ,
Հէստ եգփէս փերդէ կիւփկուսի մէմ ու քու,
Չում փերդէ պերուփտէք, Ոէ քու մամի վէ Ոէ մէմ:

№ 76.— Խօմբէք չէ տու սէք պուվէք, չէ սիսէք, չէ հեգար,
Ձէիմ քէսիմն սերայ պերում պերէնդէք ճաչար,
Կեր փատիշահի ու կեր կէտէի պագար,
Էյմ հեր տու պա եէք, Ոէր խա պուվէք Խըքքեքար:

Այսպէս, անյայտ ու անծանօթ Ուժը մեզ արթնցուցած է նիւթէն ու կաղաւթում: Տուած է կեանքին անյազուրի՝ պապակն ու յաւերթութիւն երազելու կարողութիւնը: Ճանաչման հարցասիրութիւնը զետեղած է մեր իմացականութեան մէջ, որպէս կրօնող որդ մը եւ միեւնոյն ատեն մահ ու ոչնչացում սահմանած: Ուրիշ խօսքով ըսել ուզած է.

— Արթնցէ՛ք ու տեսէ՛ք սքանչելիքներս, որոնք ո՛չ թիւ ունին, ո՛չ սահման: Հիացէ՛ք ու ըզձացէ՛ք, առանց հասկնալու եւ հասնիլ կարենալու ու յետոյ անհետացէ՛ք, անէացէ՛ք, վերադառնալով ձեր նախկին տարերքին, որոնցմով օր մը կազմաւորուեցաք: — Ի՞նչպէս չըմբոստանալ: Սա արեւշող կեանքէն, ո՞վ էր որ պիտի ուզէր կամովին հրաժարիլ... եւ այն ալ ընդմիշտ: Զգել, երթալ առտուններու քաղցրութիւնն ու իրիկուններու խաղաղութիւնը: Անըջալաղ լուսնկաններն ու աստղախորանները լուսածորան: Ինչպէ՞ս չ'ունենալ այլեւս բարեկամութեան վսեմ անուշութիւնն ու սիրոյ զմայլելի գինովութիւնը ու այն անթիւ վայելքները, որոնց մէջ իմաստ մը կայ, խորհուրդ մը կայ, սիրտիանք մը կայ: Եւ դահավիթել խաւար անդունդին ցուրտ ամայութեան գիրկը, տարաբաղադրուիլ, փոտիլ ու որդերը կերակրելով՝ սպառիլ ու անէանալ... Ու Պայեամի անսահման ներաշխարհէն են որ դէպի անէութիւն կը դիմեն, մարդկութեան կարաւանները: Եւ ատոր համար է որ գինին ձեռքը, մահուան մասին կը խորհի, ու իր ուրախութիւնը դադտնի արցունք ունի:

Գինին, որ տիրականօրէն ներկայ է իր քառեակներուն մէջ, սկսած իր դուարթ ու անհոգ պահերէն, մինչեւ ճախատադրի, ունայնութեան եւ Աստուծոյ հետ բանալէճին մէջ, ո՛չ խորհրդանիշ մըն է հաւատքի, ինչպէս բռնագրօսիկ կերպով, ոմանք ներկայացնել փորձած են, եւ ո՛չ ալ հասարակ գինեմոլի մը բռնած բաժակն է: Պայեամը գինին կ'երգէ ու կը խմէ, միմիայն իր մշտաչարչար իմացականութիւնը քնացնել կարենալու համար, մոռնալու համար պահ մը մարդկային անգօրութիւնը Առեղծուածներու հանդէպ, չը յիշելու համար գոյացութեան նախատինքը, քանի որ ան դաժան ու անողորմ խաղ մըն է ու կը վերջանայ անէացումով: Ինքը կենասէր մըն է, բառի լայն ու խոր իմաստով: Իր ապրելու եւ վայելելու ծարաւը անսահման է ու անեղը: Իսկ եթէ մերթ կը նախանձի չը ծնածին, ատիկայ խորունկ քէնի մը յուսահատ պոռկկումն է, որովհետեւ կեանքը չա՛տ կարճ է ու վախճանաւոր, տիեզերական այնքան կարելիութիւններու քով: Ու մտածելէն յոգնասպառ ու ձանձրացած՝ լի բաժակը ձեռքին, կը պատդամէ շարունակ Սաղիին, ու անոր միջոցաւ համայն մարդկութեան՝ դարհուրելի իրողութիւնը գերագոյն ու անվերադարձ մեկնումին, հրաւիրելով հովի պէս անցնող կեանքը օգտագործել վայելքներով:

Կրօնական ու դաւանաբանական ամէն տեսակ կապաւններէ գերծ

ու աղատ, կղբայրն է բոլոր մոլորակի մարդերուն: Ու որպէս բարոյական անձնաւորութիւն Մեծ դաստիարակ մըն է: Վաղանցիկ կեանքը դուարթ անցնել հրաւիրելով՝ նա կը պատգամէ՝

— Սեփական ցաւիդ վրայ նայել, ինչպէս պիտի նայէիր մէկ օտարի մը ցաւին վրայ ու մշտական անկեղծ ըլլալ:

— Իւրաքանչիւր թշուառի մը մէջ, քու անձնական պատասխանատւութեան բաժինդ զղաւ ու բարիք դործել:

— Անարդարութեան ճամբուն վրայ՝ արդարութեան օրինակը հանդիսանալ:

— Ոչ բեռ ըլլալ ուրիշին եւ ոչ ծառայ եւ ոչ ալ շնորհ ընդունել:

— Առանց սիրոյ անցուցած օրդ, կորսուած օր նկատել:

— Մեղանչանք է, եթէ աւելորդ բանի մը համար կեանքդ ծախես:

— Ձը վշտացնել մէկը, որպէս զի ինքդ վշտահար չ'ըլլաս:

— Յանցապարտին ներել դիտնալ ու հացիդ կէսը անկարին տալ:

— Ժպտիլ բաղդին դէմ երբ քեզ կը զարնէ, ու ո'չ ոքին չը զարնել:

— Ուրախ ըլլալ ցաւին մէջ եւ ժպտելու. համար դուռդ փակել:

— Բարկութիւնդ սանձել դիտնալ ու ամէն օր վայելել այնպէս, իրեւ թէ վերջին օրդ ըլլար:

— Դժոխքն ու դրախտը զառանցանքներ են, աճապարէ հողին վրայ քու դրախտդ կաղմկելու: Եւ երբ հերթը քեզ կուգայ հրաժեշտի հոսակ բաժակը պարպելու՝ խմել առանց վարանումի ու մեկնելի:

Ու խայեամի տիեզերականօրէն ճշմարիտ, անկեղծ եւ վսեմօրէն մարդկային ըլլալու պարագան է, որ համաշխարհի Մեծամեծներ, որոնցմէ ամէն մէկը, իր հայրենիքի ու ցեղի մէջ Մեծ մըն է, իրենց դափնեպսակ ճակատները կը խոնարհեցնեն Անոր յաւերժական ու անսովոր Մեծութեանը առաջ:

Ասկէ մօտ իննը հարիւր տարի առաջ, խայեամը իր արեւական իմացականութեան արտակարգ թափանցումովը, ութսուն տարիներ անընդհատ երկինքը զննեց, ճակատագրին ու բաղդին խաղերը դիտեց ու տքնեցաւ հաղարատը Առեղծուածներէ գէթ Մահին Առեղծուածը լուծել ու չը կրնալով՝ մեծ վիշտը կըրծքին տակ, մեկնեցաւ կեանքէն:

Իր վեհափառ մեկնումէն իննը հարիւր տարի ասդին ալ, դեռ ո'չ ոք լուծած է Մահին Առեղծուածը: Եւ, ըստ երեւոյթին, անլուծելի ալ պիտի մնայ առ յաւէտ: Դեռ այսօր ալ խայեամը չարչրող մտածումները, մտածումներն են առաջաւոր մարդկութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներուն:

Իրմէն ուսած ու թելադրուած, իր նուիրական Ստուերը միշտ մեղի սեղանակից ընդունելով, խմենք գինին, մեր անգորութիւնն ու մեղի սպասող վախճանը մոռնալու համար: Խայեամ չը հերքեց Առեղծուածներուն կամ Երեւոյթներուն ետեւ թաքնուած կարեւորութիւնն—

րը: Մեկնեւ չը կրցաւ միայն: Օրինակ առնենք զինքը: Առանց սակարկելու կատարենք մեր մարդկային ու ընկերային պարտականութիւնները, սիրենք կեանքը, առաւելագոյն չափով ճաշակելով անոր վայելքները: Համարենք Գեղեցկութիւնը ու հոտոտենք վարդերը: Հողին ծոցէն ենք ելած եւ նոյն հողին ծոցը կը վերադառնանք: Դաւանինք անվերապահօրէն Հողին Մայրութիւնը: Զը մոռնանք թէ՛ ի՛նչ որ մենք ունինք, ինքը Հողն ունի: Մոլորակը ինքնին անհատականութիւն մըն է, էակ մը: Մենք բացարձակապէս չ'ենք կրնար ունենալ յատկութիւններ, որ օտար ըլլան մեր ընդհանրական մօրը՝ Հողին: Մարդկային ամենաանսուտ եւ բիւրեղացած զգացումը որ մայրական զգացումն է, իրմէն է որ ժառանգուած է: Նա մեզ կը կերակրէ, կաթ կուտայ իր դաշտերու եւ այգիներու բարիքներով: Մեր խորշակահար ճակատներուն կը շնչէ իր պարտէզներու բուրմունքներով ու մեր յոգնած գլուխը կ'օրօրէ իր ծովերուն երգերով ու կը քնացնէ՝ անտառներուն զրոյցներով: Անտարակոյս մեզ նման Ան ալ ունի յաւերժութեան ծարան ու երազանքը, եւ բնականօրէն, նաեւ ճիշդը: Ինչո՞ւ սարսափիլ մեր վախճանէն: Ո՛ր որ մեր Մայրը, մենք ալ հո՛ն: Մի՛շտ իրմով եւ իրեն հետ: Մի՞թէ զաւակ մը, տարակուսանքով ու արսափո՞ւ վ կը քնանայ իր հարազատ մօր գրկին մէջ:

Վայլենք ներկայ կեանքը, յագենա՛նք կեանքէն, մտիկ ընենք մեր խղճին, որ Հողին ձայնն է, բարիք գործենք ու արդար եւ ակեղծ ըլլանք: Ու անվերապահ հաւատքով յանձնուինք մեր Մօրը գրկին, երբ քնանալու ժամն է հասած:

Ու հրաժեշտ առնելով անմահ Խայեամէն, ողջունենք զինքը, յաղաղակելով՝

Թէ դարերը ոգեկոչեմք, Մեծութեանդ հաւաք չը կայ,
Քառեակներուդ խորութեամ չափ, խորումկ ամպումդ ու ծով չը կայ,
Մարդկութիւնը կեանքի շաղէմ առաջնորդող հսկանքէ՛մ՝
Քեզ չափ անկեղծ, մշտաբախտ ու անկաշառ մէկը չը կայ:

ԱՐԱՄ ԶԱՐԸԳ

ՋՕՆ ԱՌ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ

Հըրաշֆի այս պարտեզն ինկար, որպէս անմահ մ'ափսոսական,
վարդը տեսար ու սիրեցիր, հագիւ քաղած՝ քոռմեց սակայն,
Անդունդ, բարձունք իջար, ելար՝ կախարդամէկն հըրապարուած,
Խոյանքիդ մէջ Ունայնութիւն ու Պատրամքներ գըտար միայն:

Տեսար կեանքը մահուան գերի, իսկ մահն ի՞նչ էր՝ չը հասկըցար,
Կարաւաններ եկան անցան, մէկին դարձը բայց չ'իմացար,
Եւ յուսահատ անցար կուծին, նախանձնով չը ծընածին,
Ու այդ օրէն կեանքին դեղը՝ անխառն գինին միայն գըտար:

Ու գեղ սաղին մատուրակեց բաժակիդ մէջ գինին սուտակ,
Մինչ գեղուհիդ սագ կը զարմէր՝ մուշկ գանգուրը մատներուդ տակ,
Փոքր հանդիմանք բայց չը կըրցաւ մեծ քաշիծող խապառ վանել,
Որովհետեւ շատ խորն էիր կեանքին համար այնքան տախակ:

Մարդը գըտար ոսկու ճամբին մի մուրացիկ եւ կամ գերի,
Ազատ միտքը կապանքներով կաշկանդած սին դաւանամքի,
Ու հեգնելով օրէնք ու ծէս, բաժակն ընտրած քեզ մըտերիմ,
Մեկուսացար դառնութեանդ հետ, ինչպէս Մեծերն այս աշխարհի:

Եւ ապստամբ դարձած ընդդէմ աշխարհին կեղծ ու բաղդին չար,
Հողեղէնի պատեանիդ մէջ քեզ ըզգացիր ամօքահար,
Եւ որպէս զի գոյացութեան նախատիմը դուն մոռնայիր,
Ամբողջ կեանքդ կամ քննանալ կամ խոր հարրիլ դուն ցանկացար:

Դիշերները դիտարանէդ աստղանց վագրը դուն չափեցիր,
Լըռութեան մէջ նախապատճառ Արարիչը գուր կանչեցիր,
Իսկ ինչ մարդն էր, որպէս Աստուած ընդունէր ըստ իր պատկերին,
Ձայն ալ վէճիդ մէջ իմաստուն՝ հակասութեան մէջ բըռնեցիր:

Հոգ շըբքներէն ծաղկումք ծաղկած տեսար ծոցը դալար մարգին,
Տան, պալատի ազիւսները՝ անցած գացած մարդիկ էին,
Ապշամփիդ մէջ ըզգուշացար կան իսկ կոխել՝ որովհետեւ,
Տարբերութիւն բընաւ չըկար միջեւն էին ու Անէին:

Խայեմ, սըգուոր այս աշխարհին համար դարձար ժըպտուն սաղի,
Քառեակներուդ անմահ ոգին, մեկտարն եղաւ դառըն կեանքի,
Թէկուզ մայրեր Մեծեր ծընին՝ իջեւանին մէջն այս աւեր,
Վըստահարար մի այլ իայեմ աշխարհ չի գար, ով մեծ սաղի:

Արարած մը դուն ըլլալով՝ Արարչէն շատ վեր խորհեցար,
Մըտածումըդ անվերապահ յայտնաբերել չը քաշուեցար,
Եղար մարդը վըսմագոյն, բայց եւ մահը քեզ ալ տարաւ,
Այս խեղճ վերջով տըրուած կեանքին սին արժէքը լոկ դուն ճանչցար:

Որպէս վարար լուսանեղեղ՝ մեր խաւարէն եկար անցար,
Բաշըդ մինչեւ Առեղծուածը աշտարակած՝ եկար անցար,
Իմաստիդ մէջ անհերքելի, անպարտելի դատադուքեամբ,
Որպէս հեքեաք իմացական՝ այս աշխարհէն եկար անցար:

Առեղծուածին դըրանն առջեւ կ'աշտարակուիս արդ առանձին,
Ուր աստնօք գահերն էին Աստուածներուն ելլատային,
Անոնք ամէնքն ալ չըբացան՝ մըշուշական դէմքեր որպէս,
Իսկ դուն կեցար, պիտի կենաս մինչեւ մեռնի մարդը վերջին:

Մարդկութիւնը շարան շարան պիտի երթայ ու նորը գայ,
Ամէն մէկ դար չըւած պահին քեզ յարգանքի պիտի կենայ,
Հուսկուրեւորն, երբ աշխարհն է պատանձուեր ու արեւն հանգեր,
Պիտի մընաք՝ Դուն ու Աստուած, եթէ իրօք Աստուած մը կայ:

ԱՐԱՄ ԶԱՐԴԴ

رباعیات عماد



Անքս կըզ բիմ գազտմի՛քնե ըբ՝ ոչ դուն գի



տես եւ ոչ ալ ես,

Առեղծուա ծիմ բառը կար



իսկ՝ ոչ դուն կըր մաս եւ ոչ ալ ես,



վաղա գոյ բի ե տեսն է որ կը բաբբան



ջնճ մեճ երկու քով,

վարագոյ



ըբ երբոր վեր մայ՝ ալ ոչ դուն կաս եւ ոչ ալ ես:

1

Անըսկիզբին գաղտնիքները, ո՛չ դուռն գիտես եւ ո՛չ ալ ես,
 Առեղծուածին բառը կարդալ, ո՛չ դուռն կըրնաս եւ ո՛չ ալ ես,
 Վարագոյրի ետեւն է որ կը բարբառնայ մեմք երկուքով,
 Վարագոյրը երբոր վերնայ, ալ ո՛չ դուռն կաս եւ ո՛չ ալ ես:

2

Նայնիսկ անոնք, որ Գիտութեամբ ու խոյանալով Մեծեր եղան,
 Որոնք կեանքի կարաւանին ջահակիրներն հանդիսացան,
 Այս խաւարչուտ գիշերէն դուրս չը կըրցան մէկ մամբայ բանալ.
 Ու քանի մը հէքեքս պատմած՝ դարձեալ մալիկին քունը մըտան:

3

Նախեւառաջ առանց կամքիս հողէն կերտեց ինձ մէկ մարմին,
 Եւ օր օրի կեանքն ըստանշանք պատրաստեց իմ խորհող մըտքին.
 Ամէնէն վերջ, դեռ չը գիտցած թէ՛ այս աշխարհն ինչո՞ւ եկանք,
 Պահ մը կեցանք, ինչո՞ւ կ'երթանք՝ վրտարուած ենք արդէն կըրկին:

Եղան մարդիկ, որ սին խօսեալ ու պատրամեալ գոռոզացան,
Իսկ ուրիշներ աչք տընկեցին դըրախտային երանութեան.
Բայց երբ վերնան վարագոյրներ՝ բոլոր աստիք պիտի տեսնեն՝
Թէ որքա՞ն շատ, բայց որքա՞ն շատ՝ շիտակ վայրէն են հեռացած:

Մաս մը մարդիկ կըրօնք, հաւատք իրենց բան ու գործ են ըրած,
Ուրիշ մաս մը կասկածի եւ ըստուգութեան կառչած կեցած,
Բայց կը տեսնես դարամատուտ մէկը յանկարծ կ'աղաղակէ,
— Անտեղեակներ, մամբան ո՛չ այս եւ ո՛չ այն է ձերին կարծած:

Թէ՛ բարգաւաճ, քէ՛ ամայի վայրեր անցանք հարցութեամբ,
Անցանք ամէն հորիզոնէ այդ միեւնոյն նըպատակով,
Այս մամբայէն եւ ո՛չ ոքի ետ դառնալը չը լըսեցինք,
Ճամբորդ մը դեռ գացած մամբէն ետ չէ՛ր դարձած քողածին քով:

Անգամ մը որ մասունքին իրար հետ եփուած են կազմած բաժակ,
Հընա՞ր էր որ գինով մ'անգամ քոյլ տար փըշընի գայն ոտքին տակ,
Այնքա՞ն սիրուն գըլուխ ու ձեռք ու մարմնակն մասեր փարքամ,
Ո՞ր մեծ սէրն է ձեռի կոչող, ո՞ր խոր քէնն է ջընջող համակ:

Արարիչը ձեւ, կերպարանք տալէ յետոյ, ինչո՞ւ համար,
Կործանման ու անհետացման դատապարտեց համահասար,
Յօրինուածքը քէ՛ յաջող էր՝ կործանելու պատճառն ինչ էր.
Իսկ քէ՛ տըգեղ, անյաջող էր՝ մեղապարտը ո՞րը կ'ըլլար:

Որքան ալ որ գեղանի եմ, կակաչի պէս այտերս են շատ,
Եւ հասակըս սըրտագըրա՛ կարծես ըլլայ մէկ նոթի ծառ,
Բայց զիս գըծող նըկարիչը՝ խընդութեան այս շէն վայրին մէջ,
Ինչո՞ւ արդեօք մահ սահմանեց, այս կէտը մութ մընաց իսպառ:

10

Եթէ սիրտը կեանքի Գաղտնին նըշմարտապէս գիտցած ըլլար,
Անտաքակոյս մահւ մահին գաղտնիքներէն պիտի կարդար,
Բայց այսօր որ՝ տէրն ես անձիդ ու բընաւին բան չը գիտես,
Վազն ի՞նչ կըրնաս գիտնալ, երբոր Գոյութիւնդ է առեր դադար:

11

Աշխարհ գալու եւ աշխարհէն հեռանալու օգուտն ո՞ր է,
Այս աշխարհի յաւերժական կեանքի յոյսին պըտուզն ո՞ր է,
Բազդ-Անիւին ժանիքին տակ այրուած ու մոխիր դարձած՝
Մեծ ու ազնիւ այնքա՛ն մարդկանց շունչն ու մարմինն, ծուխերն ո՞ր է:

12

Սա այնպիսի բաժակ մըն է, որ ըզմայլամք կ'առթէ խելքին,
Սիրահարուած անոր վըրայ հագար համբոյր կուտաս ճակտին,
Բայց ի՞նչ կ'ըսես դուս սա Բըրուտ-Երկընքին որ՝ կերտելէ վերջ,
Կը քալքալտէ ու կը փըշրէ գայն գարնելով գետնէ գետին:

13

Սա ոսկեկուտ մեծ-բաժակին շարժումը ե՞րբ է ըսկըսեր,
Կամ թէ՛ անհուն շրջեղ շէնքին հիմը ե՞րբ կը դառնայ ասեր,
Այս բաները խելքի չափով անհըմար է մեզի չափել,
Կամ որոշել եւ կամ կըշռել բազդատուքեան նըժարով մեր:

14

Կարաւաններն անթիւ աստղանց շրփոքումի կուտան պատմառ,
Տարակոյսի ու վարամման շարժառիթ եմ մըտքին համար,
Ըզգոյշ, չ'ըլլայ որ ձեռքդ բաց թողնես ծայրը խելքի թելիդ,
Աշխարհ վարող կարծողներն ալ՝ խելացընոր են, ապշահար:

15

Սիրտ իմ, մըթին Առեղծուածին թափանցելու չ'ես բընաւին,
Ո՛չ ալ գիտուն ու մըտացի վարպետներու խօսքին նըրքին,
Սուտակ գինով դուն ըստեղծէ գըւարթ Եղեմ այս կեանքին մէջ,
Որովհետեւ կամ կը հասնիս եւ կամ թէ ոչ Հանդերձեալին:

Իմ այս աշխարհ բերուելովըս՝ դարը օգուտ մը չ'ունեցաւ,
Մահուան գիրկը դիմելովս ալ՝ փառքն ու պատիւն իր չ'աւելցաւ,
Իմ բերուելուն ու տարուելուն մութ պատմադի մասին երբե՛ք,
Եւ ոչ մէկ մարդ սա իմ երկու ակամօքներուն քառ մը չ'ըսաւ:

«Ճիշտ» եւ «ըստոյգ» ըսուածներ երբ՝ ձեռքի մէջ չեմք ունենալու,
Լոկ «կասկած»ին ապաւինած՝ տեղի չը կայ ըսպասելու,
Եկ, ուրեմն, գիմին երբե՛ք մեր ձեռքերէն վար չը դըմենք,
Հարբած ըլլալ քէ ո՛չ, մոյմն է, քանի որ քան չեմք գիտնալու:

Ըմբռնէ որ՝ օր մը պիտի քու հոգիէդ դուն քածնըւիս,
Գաղտնիքներու անէութեան վարագոյրին հետն անցնիս,
Խըմէ՛ գիմին, քանի որ դուն ուրկէ գալըդ կ'անգիտամաս,
Ապրէ՛ ուրախ, քանի որ դուն գացած տեղըդ ըմբռնած չ'ես:

Դըրախտը կամ դժոռգքն արդեօք տեսած ունի՞ մէկը, սիրտ իմ,
Այդ կողմերէն վերադարձած արդեօք մէկը կա՞յ, ով սիրտ իմ,
Մենք մեր յոյսն ու վախն ենք կապած մի այնտեսալ քաներու հետ
Որ ո՛չ մէկին մըջանը կամ անուրը կայ մէջտեղ, սիրտ իմ:

Անեղծուածի վարագոյրին հոն անցնելու մամբայ չը կայ,
Բընութեանը գաղտնիքներուն խելք հասցընող մէկը չը կայ,
Հողի ծոցէն գատ մեք համար չը կայ քընտ մէկ այլ կայան,
Խըմէ՛ գիմին, որովհետեւ այս հեքեքսին վերջը չը կայ:

Անոնք, որոնց ըզրադուսն է գիտութիւններ վերացական,
Կը մըմանին եզ կըքելով՝ կաք ըսպասող անխելք մարդկան,
Յիմարանոց մըտնին եքէ՛ ալ պատշաճ է, որովհետեւ
Շուկային մէջ այսօր՝ խելքին կապ մը կոտոր տըռող չը կան:

Այն ամբողջը հայաբանդակ, որ երկընթին էր կրթքընած՝
Որու սեմին արքաները իրենց երեսն էին քսած,
Տեսամք աւեր աշտարակին թառած տատրակ մը ողբերգու՝
Որ կը ճըչէր — «Ո՞ւր այն օրեր, փառքի՛ օրեր, ո՞ւր եմ կորած» — :

Այս հինաւորաց իջեանը, որուն աշխարհ անուն կուտան
Եւ որ գիշեր-ցորեկ անուն աշխտ ձիուն է կացարան,
Աւելցուք մէկ խըննոյթներուն հարիւր Զեմշիդ ու Պահրամի,
Մեծ դամբան մը, որ եղեր է ժամանակով մէկ ապարանք:

Այն պալատը, ուր Պահրամ կուր* իր բաժակն էր յաճախ պարպած՝
Վիթն հոն այսօր ձագ կը բերէ, ազուէսն իր որջն է հոն փորած,
Այն Պահրամը, որ պարանով վայրի էշեր կ'որսար մարտար,
Տե՛ս թէ՛ ինչպէս գերեզմանն է հիմա գինքը տուր բըռնած:

Երբ մեր մահուր հոգին թողնէ մարմինները իմ ու քույրին,
Ազիւտներու կըտորուամեով կը պատեն փոսն իմ ու քույրին,
Ժամանակ մը անցնելէ վերջ, ուրիշներու գերեզմանին՝
Գործածելու համար կ'ընեն ազիւս՝ հողէն իմ ու քույրին:

Հողէ մահնին մէջ կը տեսնեմ շարք մը մարդիկ խոր քուն մընած՝
Անթիւ մարդիկ եւ կը տեսնեմ, որ հողին տակն են պահուրտած,
Ու նայուածքիս բոլոր ուժով եւ կը տեսնեմ անվերադարձ՝
Ուրիշ բիրեր անէութեան անապատին մէջ խըռնուած:

Թուսի աւեր մէկ պալատի աշտարակին վրայ թառած
Թըռչուն մը եւ տեղայ որ իր մագիլներուն մէջն էր առած
Քայ քալուսի գանգն ու վըրան նայուածքն յառած՝ կ'ըսէր այս բան
— Ո՞ւր եմ հիմա քու դուռներուդ շեփոթին ու քըմրկին շառաչ — :

* Պարսկերէն «կուր», կը նշանակէ թէ՛ դերեզման եւ թէ՛ վայրի էլ: Բառա-
խաղ մըն է, որ Թարգմանիկ տեղեւոր է: Պայեմա զործածած է մէկ բառը երկու
իմաստով:

— Պահրամ քի կուր մէկերէֆքի պա քամանդ
Տիսի քէ չեֆումէ կուր Պահրամ կերէֆք:

Երէկ իրկում գացած էի բըրուտի մը գործատեղին,
Երկու հազար կուծեր տեսայ, որ իբար մէջ կը խօսէին,
Ամէն մէկը կը թուիր թէ կ'ազազակէր — «ցուցուր տեսնեմ,
Կուծ շինողը, կուծ առնողը, կուծ ծախողը՝ ժամանակին — »:

Խառնութիւն եղայ բըրուտի մը, տեսայ որ կը կազազարէր,
Ոտի կեցած սեղանին քով՝ այս մարդուկը շատ յանդուգն էր,
Արքաներու գանգերէն ու մուրացկանի ձեռք ու ոտէն՝
Կուծերուն ու սափորներուն պարանոց ու ձկն կը շինէր:

Խելի եկուր, արարիւղ մէջ, բըրուտ, եթէ ազնիւ մարդ ես,
Մինչ ե՞րբ պիտի սըրբապըզծես մեկնած մարդու դու ցեխն այսպէս,
Ի՞նչ կը կաքծես, ահա մտաւ Ֆերիտունի կը թըրմես դուն,
Քայ խուսրէվի ձեռքը դըրած կազազարիւղ մէջ կը ճըզմես:

Երէկ շուկան հանդիպեցայ բըրուտի մը որ ոտնահար
Կ'ըմէր կըտոր մը ցեխն առած ոտներուն տակ անգըթաբար.
Կը թըւիր, թէ՛ ցեխն ալ կ'ըսէր — «Ժամանակով ես ալ քեզ պէս
Մարդ մըն էի, մի՛ չարչարեր դուն զիս այդքան հետեւաբար» —:

Բըրուտները, որ շարունակ իրենց ձեռքը կը ցեխոտեն,
Որ խելին ու միտք շաղախելուն տըւած՝ կար կը հարուածեն,
Արդեօք երկա՞ր պիտի տեսն ոտի հարուածն ու բըռուցքին.
Շաղուած կար՝ ցեխն է մարմնին, արդեօք իրենք ի՞նչ կը կարծեն:

Ատենօք սա կաւէ կուծը ինձ ճըման հէգ սիրահար մ'էր,
Ազուրի մը շըղթայակերպ գանգուրներէն բըռնուած էր,
Իսկ այս կուծի պարանոցին տեսած ձկնը՝ ժամանակով
Գեղուհու մը պարանոցին նետուած բազուկ մըն է եղեր:

Ինձմէն, քեզմէն դեռ շատ առաջ գիշեր, ցորեկ միշտ եղած է,
Աստղանց բայլին շարժման համար մըպատակ մը միշտ եղած է:
Ոտքդ քեքեռ կոխէ հողին, որովհետեւ կըրնայ ըլլալ,
Որ այդ հողը գեղուհու մը աղուոր աչքին բիրն եղած է:

Այն հողերը, որ կակաչը կը հասցընեն կարմըրակամ,
Կը խորհիք թէ՝ հոն արիւնն է քափած նդեր օր մը արքան,
Գետնէն գըլուխ ցուցնող ամէն մանիշակի տերեւն անշուշտ
Պիտակ մըն է, որ պըններ էր այսօր սիրուն մէկ աղջըկան:

Գետեզերքին վըրայ բուսած ամէն տեսակ ծաղիկ, դալար*,
Ընձիւղած են գուցէ չըքնաղ գեղուհու մը շըրթներէն լար,
Ըզգոյշ, չ'ըլլայ թէ ոտքերով մըզմես մըքքին այս դալարիք,
Անոնք բուսած են անհունէն գեղուհու մը՝ այստեղով վարդ:

Ժամանակը Հոգի ծոցէն ոչ մէկ ծաղիկ չի՝ ծըլեցներ,
Որ վերջապէս չը խամրեցներ, հողի գըրկին մէջ չը քաղէր,
Թէ աւպերը՝ շոգիին տեղ՝ երկինքն ի վեր հող քաշէին,
Մինչ դատաստան մահատակի, սուրբի արիւն պիտի մաղուեր:

Առաւօտ մը վարդը ինքնին բացուեցաւ ու քառամեցաւ,
Վազող հովին ինչ որ բաներ հասկըցնելով՝ տարտըղնեցաւ,
Ժամանակի ննգուքինը տե՛ս, որ վարդը տասն օրուան մէջ,
Թէ բողբոջեց, կոկոն հանեց, թէ բացուեցաւ, թէ քափուեցաւ:

Նորէն եկաւ ամպն ու լացաւ դալարապատ հողին վըրան,
Այս միջոցին ապրիլ չ'ըլլար առանց գինուն կարմըրակամ,
Դալարիքն այս, մեր այսօրուան ըզրօսավայրն են հանելի,
Մեր հողերէն բուսածն արդեօք, որո՞նց համար պիտի ըլլան:

* Հնդկաստանի Եփրատ-Տիգրիսի մէջ կանաչեղէն չ'են ուտեր, որովհետեւ կը
դաւանին թէ՝ կանաչեղէնները հողի ունին:

Երէկ գիշեր յախճապակեայ գինու կուծըս քարին զարկի,
Այս անտառի վարմունքն ըրի, որովհետեւ հարբած էի,
Նայն միջոցին թընցաւ թէ՛ կուծն ինձ կ'ըսէր — «Ժամանակով
Քեզ պէս էի, անշուշտ դո՛ւն ալ ինձի նման ըլլաւ պիտի»:

Սըրտակից ու հաւատարիմ բարեկամներ մէկ մէկ կտրան,
Մահուան ոտքին տակը ինկած՝ մէկիկ մէկիկ ջախջախուեցան,
Կեանքի տօնին մէջ մեծ սակայն մոյն գինին էր որ խըմեցինք,
Երկու բաժակ մեզմէ անկ խըմելուսն էր որ շուտ ինկան:

Պատանեկան կեանքին գիրքը կարդացուած է, գրած լըրում,
Ծաղկած գարունն ուրախութեան արդէն մըտած է ուշ աշուն,
«Պարմանութիւն» անուն կըրող այն թռչնիկը ուրախութեան,
Զը գիտեմ թէ՛ ի՞նչպէս եկաւ եւ ո՞ւր թըռաւ մոյմիսկ պահուն:

Խայեաւր, որ իմաստութեան վըրանները ճեւեց, կարեց,
Ինկաւ վըշտի փութային մէջ ու տարածաւ այնտեղ այրուեց:
Մահուան մըկըատն ալ մոյն պահին թելը կըտրեց անոր կեանքին,
Անապարդ մումետիկն ալ ոչինչ գընով մ'իսկոյն ծախեց:

Պուպրիկներ են մեծ քաղաքան ու երկինքն է լարախաղաց,
Ու սա ո՛չ թէ առակ մըն է, այլ իսկութիւն քացէիրաց,
Որ գոյութեան բերին վըրայ ժամանակ մը խաղալէ վերջ,
Անէութեան տուփը կ'իյնան մէկիկ, մէկիկ՝ դերն աւարտած:

Այն աստղունքը, որոնք երկրի զարդարանքն են վայելչական,
Կուգան, կ'երթան, դարձեալ պիտի գան ու նորէն պիտի երթան,
Տիեզերքի փղանցքին մէջ ու գըրպանը երկրագունդի
Սերմունք կան որ պիտի ծըլին, փանի կեանքը ինքն է կենդան:

Գերեզմանի պառկած մարդիկ, հոգ ու փռշու հմ վերածուած,
Մարմինն հիստոյ հիւլէնները մէկըզմէկէ հմ անջատուած,
Ա՛հ, ի՞նչ տեսակ գինի էր, որ ամբողջովին դեռ չը խմած՝
Անըզգայ հմ դարձեր առմիշտ՝ ամէն բանէ հըրածարած:

Գարունն ահա, ամպը լըւաց վառ երեսը շառ կակաչին,
Ե՛լ, ու իսկոյն դուն մօտեցուր քու գաւաթըդ գինու փարչին,
Ըզրօսավայրդ այսօր եղող՝ դալարիքը այս արօտին,
Վաղը արմատ պիտի մետեն քու հոգացած մարմնի միջին:

Առաջի օրն այցելեցի բըրուտի մը գործատեղին,
Ու տեսայ թէ ամէն վայրկեան ճարտար ձեւ մը կուտար կաւին,
Եթէ տըգէտ մէկը բընաւ չը մըշմարեց, բայց ես տեսայ,
Թէ ամէն մէկ բըրուտի ձեռք մաս մը կար իմ հօրըս հողին:

Առաւօտեան հովը ելաւ ու քղանցքը պատռեց վարդին,
Պըլպուլն ալ իր երգն ըսկըսաւ՝ սիրահարուած անոր տեսին,
Նըստէ՛ շուֆին տակ վարդեմուն ու խորիէ թէ՛ որքան անգամ
Հողի ծոցէն վարդն՝ է ելած ու ընկըզմած մէջ մոյն ծոցին:

Ափստ՛ս, որ իմ հիմնադրամս ձեռքէս ելաւ ամբողջովին,
Որքա՛ն սըրտի արիւն թակեց չարաբաստիկ մահն իր ճամբին,
Երբեւիցէ մէկն ալ չ'եկաւ այն աշխարհէն անդիակամ,
Որուն հարց տալ կարենայիր՝ մեկնողներու բաղդի մասին:

Կար ժամանակ մանուկ էինք եւ աշակերտ մէկ դպրատան,
Ժամանակ մ'ալ ինքնագըլուխ կեանք անցուցինք մեմք ալլազան,
Խօսիւն վերջն առ ու տե՛ս թէ ի՞նչ պատահեցաւ մեզ վերջիվերջ,
Այն որ՝ եկամք ջըրերու պէս ու մեկնեցանք քամու մըման:

Աշխարհի մէջ հինցած մարդիկ, ինչպէս նաեւ նոր եկողներ,
Գալէն քիչ մը յետոյ՝ մէկ մէկ ելան գացին անյայտ կողմեր,
Հին աշխարհը ե՛ւ ո՛չ ոքին եղաւ կայան յաւերժական,
Մեկնեցան ու միշտ կը մեկնին, նայնը բոլոր նոր եկողներ:

Է՛յ տըգէտներ, ինչ որ էք դուք, ամէնն, ամէնն ալ ոչինչ է,
Ու ձեր գըլխում փառաբանանչ իններկիմքն ալ մեծ ոչինչ է.
Ատոր համար փռւն աշխարհը դարձուցէք վայր գըլարնութեան,
Դուք կախուած էք շունչէ մը լոկ, այդ խեղճ շունչն ալ մէկ ոչինչ է:

Ահա տեսնա՛մ այս աշխարհը, ինչ որ տեսնա՛մ մէկ ոչինչ է,
Ինչ խօսեցանա՛մ, ինչ լըսեցինա՛մ, այս բոլորն ալ մէկ ոչինչ է,
Թէ բովանդակ աշխարհն անցնիս դուն ծայրէ ծայր, միշտ ոչինչ է,
Կամ բանաւարկուած տանըդ ապրիս՝ նըմանապէս սա ոչինչ է:

Ըսենք թէ՛ դուն ուզածիդ պէս միշտ ապրեցար, վերջըդ ի՞նչ է,
Ըսենք՝ կեանքիդ գիրքը ցըվերջ դուն կարդացիր, վերջըդ ի՞նչ է,
Եւ կամ դար մը դուն ապրեցար բազմաճանրուդ յագուրթ տալով,
Եւ ըսենք թէ՛ դար մ'ալ նորէն պիտի ապրիս, վերջըդ ի՞նչ է:

Տե՛ս, աշխարհէն ինձ ի՞նչ մընաց որպէս օգուտ, մի մեծ ոչինչ,
Կամ այսօր ալ իբրեւ արդիւնք ձեռքս ի՞նչ ունիմ, դարձեալ ոչինչ.
Ես բոցավառ ժըպիտ մըն եմ, բայց որ մարիմ, ի՞նչ եմ, ոչինչ,
Ես Ջէմշէդի* ջամն եմ հըրաշք, բայց որ կոտորիմ, ի՞նչ եմ, ոչինչ:

Մինչեւ անգամ եթէ սիրած կինդ ունենաս կեանքըդ բոլոր,
Ու երկրային ամէն հաճոյք վայլած ըլլաս ամբողջ ու խոր,
Վերջարանին այս աշխարհէն մեկնիս պիտի եւ այն տտն
Միայն պիտի դուն ըմբռնես թէ երազ մ'էր կեանքըդ բոլոր:

* Ջամ = բաժակ: Այս բաժակէն խմողը ազադան կը կարգար:

*Պարկեշտ մարդ մը տեսայ հեծած «աշխարհ» անուն այս ձին աշխետ,
Նա կապ չ'ունէր անհաւատին, միւսիւմանին, աշխարհին հետ,
Ի՞նչ կըրօնքի, արդարութեան կամ օրէնքի նա կը հաւտար,
Աշխարհներուն մէջ երկու, կա՞յ այս խիզախին նըմանող գէշ:

59

Եկեղեցի եւ կամ մըզկիթ մըտնալու* ես անարժան եմ,
Աստուած միայն գիտէ թէ ի՞նչ տիպիկ շաղուած է մարմինն իմ,
Նըման եմ խեղճ անհաւատի եւ կամ տըգեղ մէկ պոռնիկի,
Հաւատք չ'ունիմ, աշխարհիկ չ'եմ, դըրախտին ալ յայսը չ'ունիմ:

60

Մեզ իր մէջը արագ արագ դարձնող սա երկինքն հաւայն,
Կը նըմանի մէկ մոգական լապտերի մը, յար եւ նըման,
Արեգակն է իր կանթեղը եւ աշխարհը իր ապակին՝
Մեմք՝ լապտերի մէջէն անցնող պէս պէս ձեւերն ու կերպարան:

61

Երանի թէ վայր մը ըլլար անդորդական հանգըստութեան,
Կամ այս երկար ճամբան տեղ մը համէր որպէս հունկ հանգըստան,
Ա՛յո, ի՞նչ կ'ըլլար, հարիւր հազար տարիէ վերջ հողի տակէն
Դալարին պէս անսուտ ըլլար նաեւ մարդուն յոյսն յարութեան:

62

Նա որ երկինքն ու տիեզերք եւ երկիրը օր մ'ըստեղծեց,
Մեր վիրահար սիրտը նաեւ անհունօրէն նա խարանց,
Քանի՜, քանի՜ յակինք շըրթներ, ու մըշկահոտ սեւ գանգուրներ,
Կաղապարին մէջ հողեղէն ամրափակեց պինդ ու փըշրեց:

63

Երկինք, քո յոյսն ու թընամանք կը ծաւալեն միայն աւեր,
Իսկ անողորմ անգըքութիւնն է բընոյթըդ հընուց ի վեր,
Եւ, է՛յ, դուն հող, թէ լիարդըդ մեղքեմ պիտի տեսնեն անոր
Խորը թաղուած ու ծածկըւած քանի՜, քանի՜ թանկ գոհարներ:

* Այս բառակը Սէնճէր շահի համար է կ'ըսեն: Գուքդէտին Հայտարի
դրութեան մէջ յիշատակուած կայ:

* Սոյնում կը հարուածէ ժամանակակից կեղծ բարեպաշտ հոգեւորականը:

Քանի որ այս երկու դրոմով իջեաւին մէջ մեզ համար,
Սահմանուած է մալս չարչարուիլ վերջն հոգիդ տալ, մեկնիլ վըտար,
Բազդաւոր է այն մարդը որ՝ միմիայն մէկ շումն է քաշած,
Իսկ գերաբազդ մա որ՝ բըմաւ չէ մանաչեր ծըմումդ, *աշխարհ:

Եթէ աշխարհ գալըս ըլլար իմ ձեռքիս մէջ, ես չէի գար,
Նայալէս եթէ մեկնիլն ալ իմ ձեռքըս ըլլար, չէի երթար,
Երանի թէ՝ ազօթավայրն այս աւերակ ես չը գայի,
Որով ո՛չ ալ մընալ ըլլար, ո՛չ ալ օր մը ելլալ երթալ:

Վար շըբըլած բաժակ մըն է երկինքը մեր գըլխուն վերեւ
Եւ որու տակ ազմիւ մարդիկ միշտ անմար եմ ու անարեւ,
Շիշ-բաժակի մըտերմութեան մայեցէ՛ք որ՝ շուրթ-շըրթումքի,
Համբոյր տըւած միջոցին իսկ՝ արեան հետք կայ իրենց միջեւ:

Ապրած եղիր երկու, երեք դար կամ հազար երկար տարի,
Քեզ այս աւեր իջեաւնէն անպայման դուրս քշեն պիտի,
Կուգես եղիր հըգօր արքայ կամ շուկայի մի մուրացիկ,
Ամենէն վերջ այս երկուքն ալ միեւնոյն գինն արժեն պիտի:

Մինչեւ ե՞րբ դուն ցըմորական ոչընչութեանց դառնաս գերին,
Կամ մինչեւ ե՞րբ քեզ չարչարես՝ սահմանելով չարն ու բարին,
Կուգես եղիր Զէմզէմ ազրիւր, կամ կենաց քուր, միեւնոյնն է.
Ամենէն վերջ մեռնելու ես ու պառկելու տակը քարին:

Թէ գաղտնապահ մէկն ես, ըսեմ, թէ ըսկըզբէն մարդը ի՞նչ էր,
Տառապամբի, վըշտի ցելսէն կաղապարուած ապաբազդ մ'էր,
Աշխարհ եկաւ ու հագիւ թէ՝ օր մ'ապրեցաւ, շուրջը դիտեց,
Ելաւ դարձեալ մամբան բըռնեց այնպէս, ինչպէս որ եկեր էր:

* *Գարսիկ բանաստեղծ մը կ'ըսէ՝*

— Եթէ կեանքը լոկ վայելի է, հազար տարին չէ՛ բաւական,
Իսկ թէ՛ տանջամբ, տառապամբ է, շատ է մոյմիսկ կէս շումնն անգամ:

Ըսպասարկող *սաղիս նոյնիսկ սուտակաշուրք ու գեղ ըլլար,
 Ու գինու տեղ մինչեւ անգամ, կեանաց ջուրն ինձ ըմպելու տար,
 Խընճոյքին ալ մասնակցէիմ սըրտակից ու լաւ ընկերներ,
 Նքէ մարդու սիրտն է կոտորած՝ ուրախանալն է անհրճար:

Յաւը ցաւին վըրայ բարդող արարքը տես սա երկընճին,
 Ոչ մէկ բան չի բողմեր իր տեղ, որ տեղահան չ'ընէ կըրկին,
 Թէ գիտնային դեռ այս աշխարհ ոտք չը կոխած արարածներ,
 Հոս քաշածնիս, աշխարհ գալու բընաւ պիտի չը բազմային:

Սի՛րս, աշխարհէն դո՛ւն լաւութիւն մի՛ ըսպասեր, սովոր չէ տալ,
 Ժամանակէն ալ զօրութիւն ու լաւ օրեր դուռն մի՛ ցանկար,
 Հիւանդութեան երբ դեղ-դարման դուռն որոնես, մա կը մեծնայ,
 Տակա բաղդիդ ու հանդուրժէ, դեղ ու դարման դուռն մի՛ ցանկար:

Վարդը կ'ըսէր. — «Ինձ պէս սիրում չը կայ ուրիշ, բայց տես բանին,
 Որ գիս մէջտեղ բերող ուժը՝ դատապարտեր է տանջանքին» —
 Պըլպուլն ըսաւ. — «այն ո՞վ է որ, աշխարհիս մէջ իր մէկ օրում
 Միծաղին տեղ դառնակըսկիծ չ'է արտասուած ամբողջ տարին»:

Գինու համար երէկ գիշեր կը շըրջէի ասդին, անդին,
 Հըրբարորբա՛ք կըրակին մօտ գումատ վարդ մը տեսայ գետնին,
 Հարցուցի թէ՛ — մեղքդ ի՞նչ է, որ քեզ կ'այրեն կըրակին մօտ,
 — «Յանցանքս այն է, որ ժըպտեր եմ ես անգամ մը մէջն արօտին»:

— Որովհետեւ խելի ոչ մէկ ցանկացածը երկինք չի՛ տար,
 Կուգես եօթը, կուգես ութը կարգ ընդունէ երկնակամար.
 Ու քանի որ՝ օր մը բոլոր իզձըդ թողած մեկնիս պիտի,
 Նոյնն է մըրջիւնն է կերեր քեզ թէ՛ գայլն ըրեր պատառ պատառ:

* Սաղի = ճառարակ:

Շունչի մը չափ կարն է կեանքը, դուն մի փընտոտք բաղդ համապագ,
 Զէմշիդի ու Քայ Քոպատի ամիւնները սահանքալագ,
 Կը դարձդարձին շառագունած փռչիին մէջ մայրաւածփիդ տակ,
 Այս աշխարհը պատրանք է ու խարդաւանանք, կեանք ալ երագ:

Մեմք աշխարհէն մեկնիմք պիտի, մինչ աշխարհը մընայ պիտի,
 Այն ատեններ մեզմէ անուն ու յիշատակ չ'ըլլայ պիտի,
 Առաջունքն մեմք չը կայիմք, մեր չ'ըլլալով պակաս չը կար,
 Ու մեր չ'եղած միջոցին ալ՝ պակասութիւն չ'ըլլայ պիտի:

Ով դու երկինք, ամէն անգամ վատ մարդկանց կը դառնաս պաշտպան,
 Անոնց կուտաս բազմիք ու տուն, ջերմուկ, ջաղացք ու ամէն բան,
 Մինչ ազատը մերք գիշերուան հացը կ'աննէ գրբաւ տըած՝
 Ապա ինչպէ՞ս դուն չը *Քըքնես մէկ այսպիսի երկնի վըրան:

Ով բարեկամ, դուն միմչեւ ե՞րբ, ագահ տենչով ու ցասումով,
 Աշխարհն առած ռոքերուդ տակ՝ կը քափառիս պարագ յայտով,
 Մեզմէ առաջ եկողները չը կան, մեմք ալ մեկնելու ենք,
 Ոչ ոք եղաւ որ գէթ պահ մը ապրիլ կըրնար ուզած ձեռով:

Քանի որ մեր յոյս-տենչանքին հանդէպ երկինքն է կայր ու խուլ,
 Մեր մահառումն ու մըսմըսում անարժէք են ու միշտ ամուլ,
 Եւ քէ՛— «ուշ ենք եկեր աշխարհ, ու շատ կանուխ մեկնիմք պիտի»—
 Սա գուր տեղն է որ կը կրկնենք, որպէս գանգատ ամիկերջ, անդուլ:

Երկար մամբու ուղորդներէն վերադարձած կա՞յ արդեօք մին,
 Որ մեզ պատուէր եւ կամ լուր տար տեսած-լըսած բանի մասին.
 Ըզգոյշ, ըզգոյշ, չ'ըլլայ քէ դուն տենչ-կարօտի մամբու ելքին՝
 Բան մը մոռնաս, որովհետեւ հոն վերադարձ չը կայ կըրկին:

* Բնադրին մէջ դործածուած բառը, որովայնի քաժին աղմուկով դուրս հանելու իմաստն ունի:

Աստուծոյ պէս եթէ ինձ ալ ըստեղծումը ըլլար հըմար,
 Իր հիմունքէն վայրկեանապէս կը փանդէի երկինքն արար,
 Ու այնպիսի նոր աշխարհ մը կ'ըստեղծէի ես վերըստին,
 Ուր մարդն ազատ շատ հեշտութեամբ իր ուզածին հասնիլ կըրնար:

Քանի որ դուն լուկ մէկ անգամ մեռնելու ես, ատոր համար,
 Ի՞նչ միտք ունին այսօր կըսկիծ, սրբոնեղութիւն, հոգ անդադար,
 Ընդունէ քէ՛ր բուռ մ'արիւնն ու աղտեղութիւնք, մորթ ու երակ
 Զե՛ս ունեցած բընաւ երբէք — տառապելու չ'ունիս պատճառ:

Ծուղակն ինկած քըռչումներ ենք, կեանքի կապը մեր վիզն անցած՝
 Տեղադրեալն միշտ ենք-ակայ, ընդունող իր քոյնն ու հարուած,
 Անտանիք եւ անդուռ տան մէջ ապուշներու ենք մենք նըման,
 Ուր մեր կամով ոչ եկեր ենք, ոչ ալ կ'երթանք ինքնին ուզած:

Այս անկարող ու ամտեղեակ քըշուառ կեանքէն ձանձրացած եմ,
 Զարչարանքի դատապարտուած իմ հոգիէս ձանձրացած եմ,
 Ու քանի որ այս աշխարհի հոգն անգամ չէ քէ՛ր կամ չը կամ.
 — Ի՞նչ ընելու արդեօք եկայ — մըտածելէն ձանձրացած եմ:

Քանի որ այս խառնաշփոթ աշխարհին մէջ այլ բան չը կայ,
 Քան ցաւ քաշել եւ կամ ըլլալ հոգեւարքի մէջ յարակայ,
 Այս աշխարհէն շուտ մեկնողին քանի՞ անգամ երանի տալ,
 Իսկ դեռ բընաւ չ'եկողներուն՝ երանութեան սահման չը կայ:

Ափսո՛ս, անշահ ու պարսպ տեղ մենք մաշուեցանք, անցանք-գացինք,
 Սրղոց երկնի ժանիքներուն տակ կըտըրտուած՝ անցանք-գացինք.
 Ափսո՛ս, ափսո՛ս, մեր աչքերը լուկ մէկ անգամ հագիւ քարքած՝
 Մեր բաղձանքին չը հասած ու բան չը տեսած՝ անցանք-գացինք:

Շընտրեիւ իմ մատառակին՝ մէջըս դեռ կայ կեանքի բեկոր,
 Մարդկանց հետ ալ տեսակցելու կապեր դեռ չ'են խըզուել բոլոր.
 Իմ երէկի գիշերական գիմիէն կայ դեռ մէկ բաժակ,
 Լոկ չեմ գիտեր թէ իմ կեանքէս՝ դեռ ինչ մընաց կամ քանի՞ օր:

Երբ վըտանգի, ճակատագրի ռոքերում տակն եմ քաւալած՝
 Թեւակոտոր քըռչում դարձած՝ անգութ մահումն ճանկն եմ ինկած.
 Զ'ըլլայ երբէ՛ք որ անխնայ սափարէն գատ այլ բան չիմէք,
 Դուցէ գիմի լեցնեն մէջըս ու ես գարթմիմ մոր կեանք առած:

Միմչեւ ե՞րբ, դում բան մը ունի՞մ թէ՛ բան չունիմ խորքիս պիտի,
 Կամ այս կեանքը արդեօք ուրախ, բարեկեցիկ ապրիմ պիտի,
 Դում անյապաղ բաժակիս մէջ գիմին լեցուր, որովհետեւ
 Միմչեւ անգամ չը գիտեմ թէ՛ առած շունչըս ետ տա՞մ պիտի:

Խայտալ, երբոր քու գըլուխդ է գիմնմըշուշ, ուրախ եղիր,
 Երբ շըրթմերդ գեղուհի մը կը համբուրեն, ուրախ եղիր,
 Որովհետեւ աշխարհային ամէն բանի վախճանն է մահ,
 Անկացած քեզ սեպելով, եւ որ դեռ կաս, ուրախ եղիր:

Այգադէմին գիմնտումէն այսպիսի ձայն հասաւ ինձի,
 — Ո՛վ գիմնտում մեր սիրահար ու գիմարբում, շուտ ել ռոքի,
 Քանի մերին կեանքամութեան բաժակը չէ քափած երկինք,
 Անապարեմ մենք մեր ձեռքի բաժակին մէջ լեցնել գիմին:

Քու ընկիւի լաւագոյն բանն այն է, որ դում գիմի խըմես,
 Զըւարթութիւն տաւ քու սըրտիդ, մըտածումիդ քիչ ենթարկես
 Եղած-անցածն ու գալիքն ու ըլլալիքը, որպէսզի դում
 Քու բանտարկեալ հոգիդ պահ մը խելիքի կապէն ազատ ընես:

Անհաւատէն հաւատացեալ՝ տաքածութիւնն է շունչ մը լոկ,
 Նըմանապէս կասկածանքէն մինչ համոզում՝ է շունչ մը լոկ,
 Գու մերկայի կեանքիդ պահը դուն աշխատէ օգտագործել,
 Որովհետեւ կեանքն ու մահը զանազանողն է շունչ մը լոկ:

Քանի որ մենք տնտղական բնակիչներ չենք աշխարհին,
 Մեծ մեղանք է չը սիրել կին ու չը խըմել ընտիր գինին,
 Թո՛ղ այն հարցը թէ՛ աշխարհը մըշտատեա՞ն է թէ՛ անցաւոր,
 Իմ մահէս վերջ, մընայ կամ ո՛չ, ինձի համար ունի մէկ գին:

Կը միրհէի, երազիս մէջ իմաստուն մը ըսաւ յըստակ,
 — Դընած մարդուն վայելքի վարդ չէ՛ ծաղկած ոչ մէկ ժամանակ,
 Փոխանակ դուն մահուան եղբօր քեզ յանձնելու ամբարտաւար,
 Ե՛լ ու խըմէ՛, ինքնապաշտօն յաւերժութիւն կայ հողին տակ:

Ատելութեան ու կեղծիքի հանդերձանքը վաղը մտած՝
 Գինի պիտի խըմեմ թէկուզ իմ մագերս եմ ըսպիտակած,
 Իմ տարիքս է արդէն գըտած եօթ-անասուն, բայց եւ այնպէս,
 Եթէ հիմայ չ՛ուրախանամ, ալ ե՞րբ կըրնամ, երբ ժամն է անց:

Կեանքն անցնելէն վերջ մա լեզի էր թէ քաղցըր, միեւնոյն է,
 Հոգեւարքիդ Պաղտատի թէ՛ Պալտի մէջն ես, միեւնոյն է,
 Գինի խըմէ, որովհետեւ ինձմէն, քեզմէն ետ քիւր անգամ
 Մեռնող-ծընող լուսնին համար, մենք կանք չըկանք, միեւնոյնն է:

Ո՛վ գեղուհիս, կուժն ու բաժակ առած մըստէ գետափը դու,
 Որովհետեւ սա երկինքը լուսնաերես քիւր գեղուհու,
 Լուսապարար մարմիններն է արըշտըկած ու քայքայած
 Եւ անոնցմէն հարիւրներով կուժ ու բաժակ կազապարած:

Գարնամը դուռն կակաչին պէս վարուէ, ձեռքը լի բաժակն առ,
Գինի խըմէ՝ թէ ձեռք ձըգես՝ գեղուհուդ հետ կակաչալառ,
Որովհետեւ յանկարծ երկնի կապոյտը քեզ կըրնայ առնել
Իր ամիւի ժամիքին տակ ու կեանքդ ընել պատառ պատառ:

Ժամանակը մեզ տակաւին ծալլած ու մէկ կողմ չը դըրած,
Գէթ մէկ ամգամ, արի, գինին մէկտեղ խըմենք՝ սեղանակցած,
Որովհետեւ ի հարկին մեր ճամբորդութեան մեկնածամին,
Մահը մեզ ջուր խըմելու իսկ ատեն չի տար, ըլլաւ գիտցած:

Որեւէ մէկ ճամբու վըրան, ամիւններէն իմ ու քուկին,
Կուծ կամ սափոր դեռ չը շինած ձեռքն անծանօթ կաւագործին,
Ոչ մէկ վընաս ունեցող սա շիշի մէջի գինիէն դուռն
Հատ մը լեցուր, խըմէ՛, հատ մ'ալ լեցնելով տուր ձեռքը իմին:

Անապական սափորին մէջ եղող յակինթն ինձ բեր, սաղի,
Բուր ագատ մարդկանց ընկերն ու բարեկամն ինձ բեր, սաղի,
Արդէն գիտես թէ՛ ինչ որ կայ փոշիէն է ծագում առած,
Կեանքն ալ հով մ'է, որ շուտ կ'անցնի, ուստի գինին ինձ բեր, սաղի,

Բընութիւնըս վարդի հանգոյն հարիւր բանի հետ կապ ունի,
Ձեռքըս գինու բաժակին հետ մըտերիմ է եւ ընտանի,
Վարդերը դեռ անէութեան աւար չ'եղած խորշակահար,
Անապարեմ պիտի վայելի հանոյքները ամէն բանի:

Անապատը գարնան ամառի շաղով լըաց իր դէմքն այրած,
Վերամորոգ դարձեալ եղաւ՝ եղանակի սիրտը կտորած,
Նոր ազուամագ պարմանի հետ, գինի խըմէ, դալարին մէջ,
Յիշելով այն մէկը՝ որու անիւնէն եմ դալար բուսած:

Ըշտապէ՛, ե՛լ, ե՛լ անկողնէդ, ու ինձ գիմի տուր, ո՛վ սաղի,
Բաժակիս մէջ սէ՛ր, կեա՛նք լեցուր, արե՛ւ լեցուր, ո՛վ իմ սաղի,
Կաւէ կուժ մը տակաւին չը շինուած գանգէն իմ սեփական,
Բաժակիս մէջ ընտիր գիմի կուժէն վազցուր, ո՛վ իմ սաղի:

Մարդուս միտքը գետին մը չէ, որ տընկաբան դառնայ վըշտի,
Քաջ ընթերցող մ'ըլլալու է ուրախութեան զըւարթ գըրքի,
Խըմելու է ազնիւ գիմին, սըրտի տենչին տիրանալու,
Աշխարհի մէջ արդէն որքան մընալն յայտնի չ'է ո՛չ ոքի:

Քանի որ դեռ առջի օրէն գալն ու չը գալն իմ ձեռքս չ'էր,
Եւ որոշ թէ՛ մեկնելու եմ ամուլ թռչած իմ փափաքներ,
Քրդանցքներդ մէջքդ ժողուած՝ ոտքի ելիր, նըկուն սաղի,
Գիմիով ես կ'ուզեմ վանել այս աշխարհի բոլոր վըշտեր:

Մինչեւ ե՞րբ մենք գերի դառնանք ամենօրեայ սա մեր խելքին,
Մէկ օր կամ թէ մէկ դար ապրիլ, խըտիր չըկայ մէջ երկուքին,
Գիմարբուքի սա բաժակըդ, ամուր բըռնէ, բու ձեռքիդ մէջ,
Քանի ձեռքը մէկ բըրուտի՝ մեզ չէ շարած իր տախտակին:

Մի՛ յանձնըւիր ժամանակի դաժան ցաւին ու տանջանքին,
Մի՛ յիշել տար վըշտերն անոնց, որ պտակած են հողի տակին,
Փերիսիրումն ներմախ մարմնով գեղուհում լոկ սիրտըդ յանձնէ,
Առանց գիմու դուռ մի՛ մընար, նաեւ ճանչցիր յարգը կեանքին:

Այն երէկն էր, անցա՛ւ զընա՛ց, անոր մասին ա՛լ մի՛ հոգար.
Դեռ ծագելիք օրուան մասին, դու բընաւին մի՛ տըրտընջար,
Ներկայ վայրկեանն է իրական ու նա միա՛յն է նըշմարիտ,
Վայլէ՛ անհոգ, որովհետեւ զայն անգամ մ'ալ, քեզ ետ չ'են տար:

Սիւբը գարնան վարդի դէմքին, դալար մարգը գեղադէմին
 Յարմար կուգան, տաղտկալի է անցա՛ծ-գացա՛ծ խօսքն երէկին,
 Դուն երէկը խալառ մոռցած՝ ուրախութեան հետամըտէ,
 Որովհետեւ քաղցր է միայն ապրած պահը քու ներկային:

Մեր ձեռքերը համաճայնած՝ թէ չը գարնեն միաբերան,
 Մենք չ'ենք կըրնար խըրախմանով նըզմել գանգը վըշտին դաժան,
 Ելլամ քիչ մը գինի խըմեմ, առաւօտը դեռ չը ծագած,
 Շա՛տ ուրիշներ դեռ պիտի գան ու կողպ գտնեն մեր սառ բերան:

Աշխարհ գալէս ապրին բընաւ ըսք-ափ եղած չ'եմ տակաւին,
 Ահաւասիկ, հարբած եմ ես, գիշերն անգամ սուրբ Գատէրին,
 Կուրծքը կուծի կուրծքին փարած՝ շըրթումնները ջամի շըրթին,
 Պիտի մընամ մինչեւ առտու՝ ձեռքս ալ նետած շիշի վըզին:

Արշալոյսի բոցերուն տակ, ե՛կ, վարդագոյն գինին խըմենք,
 Ամօթի ու պատուի շիշը՝ քարին զարկած՝ կոտրենք, փըշրենք.
 Մեր ձեռքերը քաշած երկար փափաքներէն ու տենչամբէն,
 Սիրուն կամանց երկար մագուլ, սագի թելով մենք փաթաթենք:

Ո՛չ ոք կըրնայ նախատեսել պատահումներ վաղորդայնի,
 Որ այդպէս է, ուրախացո՛ւք քու ձանձրացող սիրտըդ հիմի,
 Սա լուսինն տակ, գինի խըմէ, լուսնանքես, ո՛վ գեղուհիս,
 Գա՛յ պիտի օր, որ մեզ երկա՛ր պիտի փընտռէ ու չը գըտնի:

Գինի խըմել, ուրախանալ, իմ ընթացքս է սովորական,
 Բարեպաշտէն, անհաւատէն տարբեր ըլլալ՝ հաւատքս է ան,
 Աշխարհ-Հարսին ես հարցուցի թէ՛ քու օժիտն ի՞նչ էր կեանքին,
 — «Իմ օժիտը» — պատասխանեց, — «ուրախ զըւարթ սիրտդ է միայն»:

Կակաչին պէս կարմըրակամ, գինին ինձ բեր, ո՛վ իմ սաղի,
Բիւրեղ շիշի պարանոցէն արիւն վազցուր, ո՛վ իմ սաղի,
Որովհետեւ իմ այս ձեռքիս բաժակէն զատ այսօր չ'ունիմ
Մաքնուր սըրտով, ագա՛տ մըտով մըտերիմ մը, ո՛վ իմ սաղի:

Ծաղկումք, սաղարթ ցընծութեա՛ն մէջ, ամապարէ՛ վայել, սաղի,
Եօթնեկ մը վերջ գետին քափած կըրնամ ըլլալ, ո՛վ իմ սաղի,
Դինի խըմէ՛, եւ մերթ ընդ մերթ, վարդ մը փըրցուր, որովհետեւ
Մինչ կը դիտես, հոգ ու փոշի կըրնամ դառնալ, ո՛վ իմ սաղի:

Հոգուս յարմար սընունդն եղող ընտիր գինին, սաղի, ի՛նձ բեր,
Թէեւ ամոր գօրութենէն քեթեակի՛ գինով եմ դեռ,
Դի՛ր, ձեռքիս մէջ լի բաժակը, աշխարհն ամուրջ մ'է, ո՛վ սաղի,
Կեանքս ալ քամու պէս անցնելու վըրայ է, բե՛ր, բաժա՛կը բե՛ր:

Ձուկ մը բադին հետ միասին տապկըւելով կ'ըսէր այս բան՝
— Արդեօք հոսած—գացած ջուրեր՝ անգամ մըն ալ ետ կը դառնա՞ն —
Բադը ձուկին պատասխանեց. — «Մենք տապակած դառնալէ վերջ՝
Նոյնն է՝ աշխարհ ծով է դարձեր քէ՛ տեսիլք մը պատրուակամ—»:

Խորութիւնը անյայտ եղող երկընթին տակ ուրախ սըրտով՝
Դինիդ խըմէ, որովհետեւ ժամանակը լիքն է ցաւով.
Հուսկ բաժակին երբ կարգ քեզ գայ, մի բողոքէ, որովհետեւ
Սա գինու ա՛յն բաժակն է որ մեկնողներ կը պարպեն հերթով:

Մանիշակը երբ կը քաթխէ այգաշողին մէջ համդերձն իր,
Ու գեփիւռը կը բարձրացնէ նուրբ իզանցիք վարդին կարմիր,
Նա է մարդը, ով այդ ժամին արծաթալանջ, նըրբամարմին
Գեղուհու հետ գինարբելով՝ կը կոտրէ իր բաժակն արբշիռ:

Ոտքի՞ ելիր, ու անցաւոր այս աշխարհէն մի՛ վըշտանար,
Թէկուզ շունչին չափ կարն ըլլայ՝ սեղան բազմէ ուրախարար,
Թէ աշխարհի բընութեան մէջ օրէնք ըլլար խոստումն յարգել,
Սիրելու հերք ուրիշներէն քեզի բընաւ չը պիտի գար:

Սա երկինքը կը փափաքի ոչընչացման իմ ու փուկին,
Ամէն կերպով նա կ'ըստաւանայ կենդանութեան իմ ու փուկին,
Կամաչութեան վըրայ նըստած՝ դուն բաժակըդ լից ու պարպէ,
Երկար չ'անցած կամաչ պիտի բուսնին հողէն իմ ու փուկին:

Ընտիր գինին, սիրուն սաղին եւ իրաքի մէջի մըրմունջ,
Թէ գոյութիւն չ'ունենային՝ կեանք ունենալ-ապրիլն էր փուն,
Այս աշխարհի պատահարներ ուշի ուշով քննելէ վերջ,
Կեանքը ուրախ անցընելէն զատ մընացեալն ես գըտայ փուն:

Նոնեհասակ, ու նորաբաց վարդէն ալ քարոք գեղուհու հետ,
Երբ մէկտեղ ես, վարդի քղանցքն ու բաժակը մի՛ քող ձեռքէդ,
Եւ անյապաղ ուրախացիր, քանի դեռ չ'է գայլը մահաւան
Յանկարծ պատուել վարդի շապկին նըման կեանքիդ շապկին յաւէտ:

Գինի խըմէ՛, անունդ խսպառ այս աշխարհէն չը սըրբըւած՝
Սըրտի մէջ մուտք գործող գինին՝ ցամ ու վիշտը կը վանէ՛ բաց.
Հիւսք առ հիւսք դուն քակէ քանգուր մագերը քու գեղեցկուհուդ՝
Քանի մարմնիդ անդամները մաս առ մաս դեռ չ'են քայքայուած:

Դուն հետեւէ *Գալէնտէրին, դէպ գինետուն տանող ճամբուն,
Գինի, երգ ու գեղ կ'ինէն զատ՝ այլ բան մ'ուզէր, մի՛ փընտոէր դուն.
Բուրդէ բաժակ, ուսիդ տիկը, այսպէս խըմէ ընտիր գինին,
Կեանքիդ օրը սին խօսքերով մի՛ դարձընէր դուն իրիկուն:

* Դէրվիշներու դաս մը:

Մինչ ե՞րբ պիտի մաշես կեանքդ՝ հասկընալու ինքդ քեզի,
Տարուիս խընդրով Գոյութեան եւ Անէութեան առեղծուածի.
Կեանք մը որ իր ակէն ցաւ է, տառապանք է, վախճանն ալ մահ,
Լաւ է անցնել քընամալով եւ կամ հարբիլ ամէն ժամի:

Որպէս հոգմը անապատի եւ կամ ջուրը գետին վարար,
Մեր երկուքի կեանքէն օր մ'ալ դարձեալ սահեց անվերադարձ,
Դանի ապրիմ, երկու օրուան համար քընաւ տըրտմելու չ'եմ,
Այն՝ որ երէկ անցա՛ւ—գընա՛ց, այն՝ որ վաղը դեռ պիտի գար:

Վարդաշաղ է, վագոզ ջուրեր, ցանուած արտի մէկ եգերֆին,
Մեմք նըստած եմք, հուրիակերպ ընտիր կանայք կամ միասին,
Ինձ բաժակ մը մատուցակէ, *սապուհ խըմոզ ամէն անհատ,
Զերծ է ժամէն եւ ագա՛տ է մըզկիթներու աղօթքէն սին:

Ամէն առտու վաղահարոյց ափաղաղը գիտե՞ս ինչու
Կ'աղաղակէ իր թառէն զիլ, մինչ պառկած եւ մահիկդ մէջ դու,
Նա կը տեսնէ թէ՛ օր մըն ալ անդարձ կորաւ բուռ մը կեանքդ.
Ու տակաւին անտեղեակ ես, պատմառն այդ է իր ձայնելու:

Ճերմակ արծաթ, դեղին ոսկի հաւաքելու համար սըրտիդ
Նեղութիւններ ու չարչարանք մի բեռքընէր սին ու ամալիտ.
Տաք շունչդ դեռ սառ չը կըտրած՝ ինչքդ վատնէ ընկերոջ հետ,
Որովհետեւ քիչ յետոյ գայն պիտի ուտէ քու թըշնամիդ:

Այս գաղտնիքը մարդու չ'ըսէք.— Սա երկինքը մինչեւ այսօր
*Մահմուտներ ու **Եյագներ է մահացուցեր հազարաւոր,
Գինի խըմէ՛, ո՛չ ոք ունի երկու անգամ կեանք ըստացած,
Նա՛ որ գընա՛ց այս աշխարհէն, ա՛լ ետ չի՛ գար որ եւ է օր:

* Այդարժանի Առտուան դէմ խօսած դէնին:

* Ղազնէվիներու առաջին թաղաւորը, լուսամիտ եւ աղատախօս:

** Մահմուտ Շահի Հաճեկին, որ զիւղական ծաղում ունենալով Հանդերձ՝
ամենարժէք դիրքի հասաւ:

Իմչո՞ւ տըրտմիլ դեռ չ'եկած ու չը կատարուած գործի մասին,
Շատ հեռուներ խորհող մարդուն վերջը ցամ ու մահն են բաժին.
Ուրախացիր, ու քու սիրտըդ աշխարհին հետ մի՛շտ հաշտ պահէ,
Մըտորելով բազդբաժինըդ ո'չ կ'աւելնայ, ո'չ կը պակսի:

Գիմեւտան մէջ, տաքեց մէկուն՝ գիմարբուֆի զըւարթ պահին,
Հաքցուցի թէ՛ մեկնողներէն լուր կըրնա՞յ տալ հաւաքոյթին,
Պատասխանեց՝ «Շարունակէ՛ գիմիդ խըմել, մեզ պէս ինչե՛ր
Մեկնեցան ու միմչեւ այսօր՝ ո'չ մէկն եկաւ ետ տակաւին —»:

Մեր սա կեանքի կարասանը, որքա՞ն արագ կ'անցնի-կ'երթայ.
Գըմահատենք ուրախութեամ ու վայելքի պահը մերկայ,
Ուրիշներուն վաղուան ցաւը, ի՞նչ հոգ կ'ընես դուն, ո՞վ սաղի,
Ե՛լ, բաժակըս գիմի լեցուր, գիշերն արդէն կը հեռանայ:

Ամսեղադիր ես, եթէ դուն, անհրաժեշտ պէտքիդ համար,
Կ'աշխատես ձեռք անցընել այս աշխարհէն քու բաժինդ արդար,
Բայց աւելին մեղամբ մըն է, ու չ'ըլլայ թէ որ եւ է օր,
Քու քանկագին կեանքիդ ծախսե՛ մէկ աւելորդ քանի համար:

Զախագանց շատ աղուոր օր է, օդն է ո'չ պաղ եւ ո'չ ալ տաք,
Ամպը կ'առնէ վարդաստանի դէմքին նըստած փռչին համակ,
Ու պըլպուլը կը դայլայլէ իր գեղօմը դեղին վարդին՝
— Ահաւսիկ, գիմարբուֆի համար ընտրեալ միշդ ժամանակ:

Երջանկաբեր ո՞վ գեղուհիս, այգադէմի պահն է օծուն,
Իմ սապուհըս խըմած պահին, դարձիր երգիչ իմ սիրերգուն,
Ամէն տաքի *Տիրի գալն ու երթը **Տէյի՛ բիւր հազարեան
Շահընշահներ ու Զէմշխաններ համասըփոքր է հողերուն:

* Յունիս, ** զեկտեմբեր, այս երկուքը պարսկական արեւային տարին երկու
ժամի կը բաժնեն:

Լուսընկան իր շողով նեղեց սեւ քղանցքը մութ գիշերին,
Դինի խըմէ՛, անգամ մըն ալ ձեռք չ'ի՛ անցնիր պահն այս ամգին,
Եւ անձնատուր ուրախութեան մըտածէ՛ քէ՛՝ նոյն լուսընկան՝
Իր շողերը պիտի շաղէ դամբաններուն իմ ու քուկին:

Երբ ձեռքերքս իմ ոտքերէն անջատեցի, նոյն իսկ պահուն,
Անարգ բաղդը ամուր ու կաւ կապանքն անցուց իմ ձեռքերուն.
Եւ ախոս որ՝ առանց գինու ու գեղուհու իմ անցուցած
Ատեններս ալ կեանք սեղելով՝ պիտի անցնեմ կեանքիս հաշուն:

Դու կենակցիք միշտ գինու հետ, Մեծ Մահմուտի փառքը սա է,
Սագի խօսքին ակամջըդ տուր, Դաւթի Սաղմոս քէ կայ՝ սա է.
Եւ այլեւս եկած-անցած բանի մտին դու մի՛ խորհիր,
Ներկա՛ն վայլէ, որովհետեւ նւագաւակը կեանքի՛մ սու է:

Ձեռքդ այսօրէն վաղորդայնին չ'է հասնելու, հետեւաբար,
Վաղուան մասին մըտորիլդ՝ գործն է մարդու մը խելագար,
Թէ խելք ունիս՝ ներկա՛ն վայլէ, որովհետեւ չը գիտես քէ՛
Ապառիկը ձեռք բերելու համար՝ ունի՛ս կեանք բաւարար:

Միբտ, ընդունէ՛ քէ՛ վայելքներն այս աշխարհի ճաշակած ես,
Դըրախտային քաղցրութեան մէջ՝ դալարիքով պըննըւած ես,
Ու գիշեր մը ցողի մը պէս՝ դալարին ծոցն հանգչելէ վերջ
Յաջորդ առտուն՝ արեւծագին արթըննալով՝ դու մեկնած ես:

Հովտի ափին, վարդը ձեռքիս եւ աչքիս տակ իմ գեղուհին,
Հոտատելով ու դիտելով ես կը խըմեմ ընտիր գինին.
Եւ այս կեանքը, որքա՛ն հըմար ըլլայ՝ երկար պիտի վարեմ,
Յաճաճ օրէս միշտ խըմած եմ, պիտի խըմեմ մինչ օր վերջին:

Գու գիտական ըզրադմունքը ամբողջովին թողնել, լաւ է,
Գեղուիքու մը գանգուրմերով ըզրադիւրդ շատ, շատ լաւ է,
Ժամանակին ձեռքը սակայն քու արիւնըդ դեռ չը թափած՝
Կուծի արիւն բաժակիդ մէջ քու թափելըդ՝ գերալաւ է:

Ո՛վ բարեկամ, վազարդայնը, եկուր, բընա՛ւ չը մըտածենք,
Սա մէկ վայրկեան տնող կեանքը մենք լիառատ օգտագործենք,
Վազը, երբ այս *մեղքի-վանքը առմիշտ թողեր ենք, հեռացեր,
Եօթը հագար տարի առաջ մեկնողներէն մենք տարբեր չ'ենք:

Սա թալաւոյ ժամանակէն՝ դուն վայելիք քու բաժինդ ա՛ն,
Ուրախութեան գանդը բազմած՝ գիճու բաժակ շըրթներուդ տար,
Մեր մեղքին ու պաշտամունքին Աստուած բընաւ չի՛ խառնուիր,
Դուն գոհացում տալ աշխատէ փափաքներուդ՝ միշտ, անդադար:

Խաբէական պատրանքներուն մըսփիդ մէջ տեղ բընաւ մի՛ տար,
Ամբողջ տարին քու բաժակ ջանա պարպել դուն անդադար,
Խաղաղի գեղ աղջկան հետ յարաբերուէ ու կեանք վարէ,
Մայրը հէլալ, աղջիկն հարամ, վերջինն համով է քան իր մայր:

Բոլոր անոնք, որ մահն արդէն աւելած է, ո՛վ իմ սաղի,
Գոռոգութեան փռչիներուն մէջ պառկած են, ո՛վ իմ սաղի,
Գընա՛, ընտիր գինի խըմէ՛ ու մըշտարիտ խօսքն ինձմէն ա՛ն,
Ինչ որ անոնք բարբառած են՝ սին քամի էր, ո՛վ իմ սաղի:

Մինչեւ ե՞րբ հինգ ըզգայարանքն ու չորս տարերքն յիշես, սաղի,
Անուծելի համեղուկը մէկ թէ հագար, նոյնն է, սաղի,
Մենք ամէնքս ալ հո՛ւր ենք, գուտան, դուն սազըդ զարկ, մի՛ տընտընար,
Մենք ամէնքս ալ հո՛ւր ենք անցնող, դուն գուտ գինին բեր, ո՛վ սաղի:

* Աշխարհը:

Սիրտ, քանի որ ժամանակը տաղտուկ կուտայ քեզ վըշտին հետ,
Օր մ'ալ հոգիդ մարմնէդ բաժնած՝ վախճան կուտայ կեանքիդ յաւէտ,
Քու հող դարձած մարմինէդ դեռ կանաչութիւն չը բողբոջած,
Կանաչութեան վըրայ նըստած՝ մէկ քանի օր լաւ ապրէ գէթ:

Խըմէ՛ գինին, որովհետեւ կեանք պարգեւող ջուրը սա է,
Երիտասարդ միշտ մընալու ապացոյցը ուլտին սա է,
Վարդն է ծաղկած, կերութեամբ է, ընկերներդ եմ արդէն հարբած,
Ուրախացիր դուրս ալ պահ մը, ամբողջական կեանքը սա է:

Աշխարհիս մէջ ով կէս հաց եւ ապաստանի բոյն մը ունի,
Որ ոչ մէկին կը ծառայէ, ո՛չ ալ տէրն է մէկ ուրիշի,
Այդպէս մէկին, ըսէ՛ք, ուրախ եւ երջանիկ կեանքը վարէ,
Որովհետեւ նա այս կեանքի մըջմարտապէս լաւ դիրքն ունի:

Հանդերձաւին մէջ կ'ըսեն թէ՝ դըրախտ, հուրի եւ *Քէվսէր կան,
Գինի ու կաթ, մեղր ու շաքար հոսող հըրաշք մեծ գետեր կան,
Ասով հանդերձ, դուրս բաժակ մը ինձ գինի տուր, ո՛վ իմ սաղի,
Մէկ կանխիկը բիւր ապառկէն նախամեծար է մըշտական:

Ներելի չէ՛, ուրախ սիրտը մաշեցընել տառապանքով,
Զուարթ սահող ժամանակն ալ մըմլել, մըզմել վըշտի քարով,
Ասկէ յետոյ ինչե՛ր պիտի գամ աշխարհի մէջն ո՞վ գիտէ,
Պէտք է ուրախ գինի խըմել, գեղուհիներ համբուրելով:

Կարմըրական ու մըշկահոտ գինին ինձ տուր, ո՛վ իմ սաղի,
Որպէսզի ես մոռնամ բոլոր բամբասանքներն, ո՛վ իմ սաղի,
Նախ քան իմ ու քու անխնայ կուծ շինելը ժամանակին,
Կուծ մը գինի դուրս ինձի տուր, ընտի՛ր գինի, ո՛վ իմ սաղի:

* Դրախտի գետերէն, որու ժամանակութեանը Ալիս պիտի ընէ:

Խայեամ, ով որ ժամանակի վըշտերովը լոկ կը խոկայ,
 Ժամանակը այդպէս մէկէն կը սըբտմեղի ու կ'ամընչնայ,
 Բիւքեղ շիշըդ ապառաժին դեռ չը գարկուած ու չը փըշրած՝
 Բիւքեղ շիշէն գինի խըմէ՛, մինչդեռ սազը կը մօրմոհայ:

Կեանքին ուրիշ կեանք մը խառնող գինիէն դու բաժակ մը լի՝
 Դիւր բուռիս մէջ, որքան ալ որ քեզի քըւիմ ես տաղսկալի,
 Որովհետեւ այս աշխարհը ուրիշ բան չէ՛, քան առասպել,
 Անապարհէ նամանաւանդ, որովհետեւ կեանքըդ կ'անցընի:

Առաւօտն է շառագունած, ո՛վ պարմանի, շո՛ւտ ել ոտքի,
 Զինչ բաժակը գինի լեցուր, գոյնով նըման շառ սուտակի,
 Որովհետեւ այս աւերակ աշխարհին մէջ պահն այս ամսիշտ,
 Որոնեղու ես դուն երկար, բայց երբէք չը գըտնես պիտի:

Երբ խըմած չ'եմ, տիրտ ալ չ'ունիմ ժամանցի եւ ուրախութեան,
 Երբ գինով եմ, խելքս է պակաս ու խանգարման նըշաններ կան,
 Բայց վիճակ մը կայ մէջտեղը գինովութեան ու ըսքափի,
 Որու համար ուշքըս կ'երթայ եւ որ բուն կեանքն է իսկական:

Քանի այս լիբր երկնի տակն ես, եղիւր խոմարի, համբերատար,
 Քանի մէջն ես վիշտ-աշխարհի, խըմէ՛ գինիդ նուր ու նեկտար,
 Ու քանի որ ըսկիզբ-վախճան, ուրիշ բան չ'ես քան շերտ մը հող,
 Ընդունէ քէ՛ հողին տակն ես, ոչ քէ վըրան՝ ու մի՛ խոկար:

Գինի խըմէ՛, որ նա հալէ տանջող հարցը շատին, քըչին,
 Մըտքդ վանէ հընքընուքը եօթանասուն երկու ազգին,
 Ունայ մը խըմած՝ արդէն բուժուած ես դու հագար ու մէկ ախտէ,
 Ատոր համար դուն նըւիրուէ հըրաշագործ այս հեղուկին:

Ի գուր տեղը դուռն այդքա՛ն վիշտ մի՛ ունենար, ուրախ ապրե՛,
Այս անողորմ ու անիրաւ ճամբուն վըրայ՝ արդար ապրե՛,
Ու քանի որ անէութիւնն է աշխարհի վերջնավախեան.
Անէացած քեզ կարծելով՝ դուռն անհո՛գ ու ագա՛տ ապրէ:

167

Այս աշխարհը ո՛չ քու տունդ է, ո՛չ ալ վայր մը բնակութեան,
Խելօք մարդը այստեղ կ'ապրի մէջն անըզգայ գինովութեան,
Պարապ ճեռքով հոգ մըտնելէն առաջ լաւ է ու լաւագոյն,
Ջուր սըրբսկես վառ խարոյկին կըսկիծմբռուդ ու դառնութեան:

168

Ժամանակի մեղութիւնէն մինչ ե՞րբ ըլլաւ դուռն վըշտահար,
Մինչ ե՞րբ կաթէ արցունքն աչիւնդ ու սիրտդ ըլլայ մութ, վիրահար,
Որքան ատեն տեղահանուած չ'ես այս կեանքէն, խըմէ՛ գինի,
Եւ աշխատէ ուրախ, զըւարթ կեանք մը վաքել դուռն անդադար:

169

Գեղեցիկ ու զըւարթարեւ առաւօտ է, վե՛ր ել, սաղի,
Ու գիշերուան մընացորդը շիշին մէջ լից, ո՛վ իմ սաղի,
Անկէ ինձի բաժակ մը բեր, օգտագործէ դուռն այս վայրկեան,
Որովհետեւ վաղն աղիւս մ'ես կամարի մը մէջն, ո՛վ սաղի:

170

Գարնան գալն ու երթը աշնան ամէն տարի եղանակին,
Տակաւ տակաւ կը քափէ մեր տերեւները կեանքի ծառին,
Գինի՛ խըմէ, վիշտըդ վանէ, իմաստունին խօսքին լըսէ՝
— Կեանքի ցար քոյն է ագդու, իսկ հակաքոյնն է լուկ գինին —

171

Վատաբալոյ դարձող-երկնի արարքները դուռն պահ մը, տե՛ս,
Բարեկամաց մահով բացուած սա աշխարհի պարապը, տե՛ս,
Դուռն քեզ համար ապրիլ ջանա՛, մոյմիսկ եթէ այդ պահ մ'ըլլայ,
Ո՛չ մըտածէ, ո՛չ ալ փըմտող դուռն երէկըդ, այլ մերկադ, տե՛ս:

Երջանկութիւն փրմտոող խելքդ հարիւր անգամ քեզ կ'ըսէ որ՝
Օգտագործել գիտցիր կեանքդ, քանի որ նա է անցաւոր,
Դուն կռտնրի ցանքերուն հետ ոչինչ ունիս համահասար,
Որ քաղուելէն յետոյ դարձեալ վերածընուիս արգասաւոր:

Ե՛լ, գեղուհի՛, ու մեր սիրոյն համար ըլլայ այստեղ արի,
Ու քու գեղով հալէ վիշտը մեր ամէնքիս տըրտում սըրտի,
Մեր ցելսերէն կուծ ու սափոր դեռ չը շինուած՝ անապարէ,
Կուծ մը գինի մեզի բերել, ընտիր գինի, ո՛վ գեղուհի:

Սաղի՛, բաժակ մը գինի տուր, լոկ շունչ մըն է կեանքը արար,
Թէ՛ աշխարհէն պահ մը վայելք առնես՝ այդ ալ է բաւարար.
Համբան գըլտուդ եկածներուն հանդէպ սիրտդ դու լայն պահէ,
Այս աշխարհը եւ ո՛չ ոքին ուզած ձեռով ապրում չի՛ տար:

Այսօր, երբ քու երջանկութեան վարդն է ծաղկած, ինչո՞ւ համար,
Ձեռքդ պարապ է բաժակէն, չ'ունիս գինին վարդ ու մեկտար,
Գինի խըմէ՛, ժամանակը թըշմամի մ'է վատ, անիրաւ.
Եւ այս պահը անգամ մըն ալ ձեռք ձըգելըդ շա՛տ է դըծուար:

Ո՛վ բարեկամ, դուն սա ունայն աշխարհէն ցաւ մի՛ իմանար,
Անշան տեղը ամոր ցաւով մ'ըլլար տըրտում ու վըշտահար,
Եւ քանի որ եղածն անցա՛ւ, ըլլալիքն ալ դեռ յայտնի չէ՛,
Ուրախ ապրէ, կային ու չըկային մասին մի՛ մըտմըտար:

Անհուն տնեչով շուրթըս գամած գինու կուծի կաւէ շըրթին,
Եւ հարցուցի մեր կարն կեանքի երկարացման մարի մասին,
Կուծն ալ՝ սեղմած իր շըրթունքը իմ շըրթունքին՝ պատասխանեց,
— Գինի խըմէ՛, որովհետեւ չը պիտի գաս աշխարհ կըրկին: —

Տէ՛րը եղի՛ր Եգիպտոսին, Յունաստանին, Զինաստանին,
Ենթարկե՛լ քու իշխանութեան համուր հողը մոլորակին,
Վրաստան եղի՛ր քե՛ աշխարհէն, իմ ու քու կինն բաժինն է լոկ,
Տա՛ւը կանգուն մերմակ պատանֆ, երկու կանգուն հո՛ղը դաշտին:

Տե՛ս, ձիւնի պէս որֆա՛ն մերմակ ու կայծկըլտուն օրն է սիրուն,
Լի՛ց, բաժակըս այն գիճիէն, ուրկէ յակիմքն առնէ իր գոյն.
Զոյգ հալուէն ա՛ն, լուսավառէ, զըւարթացուր խընճոյքը մեր,
Մէկէն մըւազ մը յարդարէ, իսկ միւսն ալ վառէ իսկոյն:

Տարիֆաւոր ըլլալովս իսկ, սէրըդ ձըգեց գիս իր ծուղակ,
Որֆա՛ն առնէ կեանֆ ունեմաւ, ձեռֆիս պիտի բըռնեմ բաժակ.
Գինեպանին կը զարմանամ, արդեօք ծախած գանձին վայել
Գանձ մը պիտի կըրնա՞յ գըտնել՝ բան մը գընած իր ժամանակ:

Զափաւորէ՛ տնեչանֆներըդ դուն աշխարհէն, ու գոհ ապրէ՛,
Ժամանակի չար ու բարու հետ կապերըդ իսպառ խըզէ՛,
Ձեռֆիդ բաժակ, զըւարմացի՛ր գեղուհու մը գանգուրներով,
Կեանքը փախուստ մ՛է հանապազ, երկու օրդ ալ յաւերժ մը չէ՛:

Սաղի՛, վիշտըս ամէնֆ գիտն, հարբեցումս է սահմանն անցա՛ծ,
Տե՛ս, մագերս եմ արդէն մերմակ, բայց եւ այնպէս եմ գինովցած,
Որովհետեւ քու մատուցած անմահ գինին այլակերպող,
Զըմեռ մըտած հասակիս մէջ, սըրտիս գարունն է ե՛տ կոչած:

Առանց անխառն գինիին ես օր մը իսկ չ՛եմ կըրնար ապրիլ,
Առանց անոր ես չ՛եմ կըրնար իմ հող մարմնիս բեռը տանիլ,
Ես այն պահին մատաղն ըլլամ, երբ սաղիս ինձ կը մըրմընջէ,
— Բաժակ մըն ալ — ու աջ ձեռքըս գուր կը ճըգնի բաժակն առնել:

Ապուհնած պատրանքներու խաբէական խոստումներուն,
Երկու օրուան կեանքիդ համար կը մըտորիս, կը կեմաս դուն,
Թէ արդեօք ո՞ր պիտի յանգիս՝ կեանքիդ մտաբան երբ վերջանայ,
Գիմու կուժը, բե՛ր, առջիս դիր, ո՛ր որ կուգես, հո՛ն գըմա դուն:

Մի՛ թողներ որ ցաւ ու վիշտը իրենց բազկաց մէջ քեզ առնեն,
Մի՛ թողներ որ մըտմտութիւնը ժամանակըդ բռնագրաւեն,
Հոգաթումբը դեռ քեզ չ'առած՝ ու ծոցին մէջ չը բանտարկած,
Ջրափունիքն ու կանաչութեան անկիւնները թող քեզ գրաւեն:

Վարդգոյն գիմու հետ միասին գետնգերբը պէ՛տք է ըլլալ,
Տառապանքն ալ մըշտապէս հեռահեռու պէ՛տք է ըլլալ
Ու քանի որ յարգի կեանքը միայն տասը օր կը տևի,
Պէտք է ժրգտին մեր շրթնութիւններ, գըւարթ ու թարմ պէ՛տք է ըլլալ:

Հըրապարի՛չ է աշխարհը, բայց հետեւէ իմաստունին՝
Քեզի նըման շա՛տ կան մեկնած ու դեռ պիտի գան ու մեկնի՛ն.
Բաղդըդ ինչ որ քեզ բաժին է համած՝ չանա դու գայն կորցել,
Որովհետեւ վախճանին քե՛զ նայնալէս պիտի կորցնես տանին:

Որովհետեւ լաւ օրերուդ անունէն գատ բա՛ն չը մընաց,
Խակ գիւնիէն գատ փորձուած ուրիշ ընկեր քե՛զ չը մընաց,
Դո՛ւն ալ ձեռքիդ բընաւ ուրախ քու բաժակըդ՝ մի՛ հեռացներ,
Այս օրերուն, երբ ձեռքիդ մէջ բաժակէն գատ բա՛ն չը մընաց:

Ոմանք կ'ըսեն — հուրիներու հետ միասին դըրախտն է լաւ,
Իսկ ես կ'ըսեմ՝ թէ խաղողի վարդգոյն չուրն է ամենալաւ,
Պատրաստ բանն ա՛ն, ու ձեռք քաշէ ապառիկի հարցականէն՝
Զի թըմուկի ձայնն հեռուէն՝ մեր ականջին միշտ կ'աղդէ լաւ:

* Յուլ մըն է որ՝ գետնին տակը աշխարհն առած է եղջիրին,
 Ուրիշ * Յուլ մը վառ կը շողայ անծայրածիր լուրք կամարին,
 Գիտունի պէս նայէ՝ ու տե՛ս, այն էշերը բիր բազարեան,
 Որ այս երկու եզանց միջեւ կարան, կարան կուգա՛ն-կ'անցնի՛ն:

Մըտիկ ըրի շէյիսի մը որ՝ կը սաստէր մէկ խեղճ պոռնիկի,
 — Գինեհա՛ր ես, դու վատթա՛ր կին, հարսն ես ամէ՛ն մէկ ամկողնի,
 Պատասխանեց կինը անոր. — «Ես այդպէս եմ, միշտ կը խօսիս,
 Սակայն, ըսէ՛, դուն մո՞յնն ես՝ ինչ երեսոյթն է քու սըքերի»:

Աւել արժէ ունայ գինին, քան Բայ Բավուսի փառքն ու պերճամբ,
 Բայ Գոպատի գանձը հըզօր, եւ կամ Թուսի գանձերն ու համբ.
 Գինովի մը խոր հառաչամբն առտւումն դէմ աւել արժէ,
 Բան կեղծաւոր բարեպաշտի աղօթքներն ու սին բարբառնամբ:

Բարեպաշտի յատուկ ձեւով մըզկիթէն ներս թէն մըտամբ,
 Սակայն, եթէ միշտը կ'ուզես, աղօթել չ'էր մեր նըպատակ,
 Ժամանակին մեմբ այնտեղէն սէտմէտէ մը գողցած էինք
 Որ մաշեցաւ շատոնց ի վեր, առոր համար վերադարձամբ:

Արքայական թագը սիրով ես կը ծախեմ Բայեանիտեան,
 Սըրինգի մը թախծոտ երգին համար կուտամ Թուրպան, Գափքան,
 Վարդարանը՝ սուրհանդակն այդ վատ քնուրթեան ու կեղծիքի,
 Վարդակարմիր բաժակ գինու համար կուտամ ամէն վայրկեան:

Ինձի կ'ըսեն — գինարբուքդ չափաւորէ ու քիչ խըմէ,
 Ի՞նչ պատճառ կայ՝ որ չ'ես կըրնար հըրածարիլ դու գինիէ,
 Ազուր այսերն իմ սիրածիս եւ գուտ գինու այգաբաժակ,
 Կա՞յ աւելի փայլուն պատճառ, քան այս երկուք, խըղճով դատէ՛:

* Պարսկական աւանդութիւն:

** Համաստեղութիւն մը:

Գիճի խըմէ՛, որովհետեւ Բունն է երկա՛ր սեւ հողին տակ,
Ուր դուն անկին, անբարեկամ պիտի պառկիս օր մը միմակ,
Ըզգոյշ սակայն, յայտնելիքս դուն չը յայտնես եւ ո՛չ ոքի,
— Կակաչները երբոր թռումին, ա՛լ չ'են ծաղկիր այլ ծամամակ:

Սէր ու տարփամբ արծարծող գեղ հուրինքուն երեսը, Տէ՛ր,
Սըմպուլի պէս ոլոր ոլոր մուշկ մագերով զարդարեցիր,
Ու յետոյ ալ — «մի՛ նայեր» — ի հըրամանը արձակեցիր,
Սա նայմն է թէ՛ շըրջեմք բաժակ, առանց գիճին թափելու, Տէ՛ր:

Ով Տէր-Տէրանց, սուրբ Մարգարէ, թոյլ տուր ինձի նըշանակել,
Թէ՛ ո՞ր օրեր մարդկանց պիտի թոյլատրուի գիճի խըմել,
Կիրակի եւ երկուշաբթի, երեք, չորեք եւ հինգշաբթի,
Ուրբաթ, շաբաթ — մընացածը արդէն կըրնաս դու մեղք սեպել:

Մեզ կ'ըսեն թէ՛ գիմարբունք սահմանուած են Գեհեճին խիստ,
Հաւատալը չի՛ գար մարդու, այս խօսքերէն ոչ մէկն է միշտ,
Եթէ գիճու ու գեղուհու սիրահարներ Գեհեն երթան—
Լոյս նդեմը պիտի տեսնես մերկ ու պարապ ափիս պէս միշտ:

Ինձի կ'ըսեն, Հանդերձալին անանց Դըրախտ ըլլայ պիտի,
Գեղ ու չըմնող հուրինքուն հետ նաեւ մեղը ու գուտ գիճի,
Ուրեմը մեր յանցանքն ո՞ր է, երբ կը խըմեմք ու կը սիրենք—
Քանի որ մեր վախճանը միշդ միեւնոյնը ըլլայ պիտի:

Բամագանի ամսըւան մէջ, եթէ ծովըս աւըրեցի,
Մի կարծէք թէ պատահեցաւ, որովհետեւ չը գիտէի,
Ծովի տըւած նեղուքիւնէն ինձ շարունակ այնպէս կուգար՝
Թէ ցորեկըս գիշեր է մութ, այդ առթիւ ալ չը պահեցի:

Ումպ մը գիմին համարժեք է փարթամութեանն այս աշխարհի,
Կուծի բերնին կըտոր մ'աղիւս խուփը արժէ հազար հոգի,
Դիմարբուի բերանըբքիչ այն հասարակ լաթի կըտոր՝
Հազար անգամ աւել արժէ, քան *Դայլսանը մէկ սարըզի:

Յանախորդներն ենք մըշտակամ մենք գիմին քէ՛ մոր, քէ՛ հին,
Ու աշխարհն ալ վաճառողն ենք փոխան երկու գարեհատին,
Մեռնելէ վերջ ո՛ր գըմալըդ այսօրուննէ, գիտե՞ս արդեօք,
Դուն գիմի բե՛ր, դի՛ր առաջըս, ելի՛ր գըմա քու ուզածին:

Չ'եմ գիտեր քէ՛ Դըժողքի՞ն քէ՛ Դըրախտին եմ սահմանուած ե՛ս,
Բայց երբ ըլլայ ձեռքըս բաժակ, ուտը գրքին գեղուհիս դէմս,
Ինքն ալ եքէ ընկողմնած եմ կանաչավառ արօտին քով,
Թէ կամխիկ տաս այս երեքն ինձ, իմ ապառիկ Դըրախտս ա՛ն քեզ:

Հուրխիբուն գեղուհիներ քող գըրաւն իմ ուշն ու միտ,
Որքատունկի կենաց-ջուրն ալ քող գըտնըի իմ ձեռքիս միշտ,
Ինձի կ'ըսեն.— «Աստուած քեզի ապաշխարանք ու զրդջում տայ.» —
Ո՛չ ան կուտայ, ո՛չ ես կուգեմ, հեռո՛ւ ինձմէն այդ քայլն անմիտ:

Եքէ դուն դեռ գիմի ունիս, մի՛ որոշեր ընել զրդջում,
Այդ զրդջումէդ դըժգոհ՝ կ'ընես հարիւրաւոր ուրիշ զրդջում,
Վարդը շապիկն է իր պատռեր, պլպուլն անդուլ կը սուլէ սէ՛ր,
Այսպիսի մէկ եղանակի, կարելի՛ է միքէ զրդջում:

Երբ մեռած եմ, չ'ըլլայ որ իմ հողըս տանիք դուք գերեզման,
Եւ որպէսզի ես օրինակ դառնամ ու գիս աչքով տեսնան,
Իմ հողն ու ցեխ շաղախեցէք կարմրեղակն գիմիով դուք,
Փըտտած մարմնէս խուփ շինեցէք, որ կուծի մը ծածկէ բերան:

* Փաթթոցին ուսին վրայ իջնող ծոպը, որ սուֆիսթեան նշան է:

Իմ անձնուրէր դուք ընկերներ, ինձ գինիով սքնունդ տըւէ,
Սաքի նըման դեղնած դէմքս յակիմքի պէս կարմըրցուցէ,
Մեռնելէս վերջ՝ լուացումքս կատարեցէ՛ք դուք գինիով,
Ու դագաղիս տախտակներն ալ որքատունկի փայտէն շինէ՛ք:

Երբ մեռած եմ, իմ դիակըս վարդ գինիով դուք լըւացէ՛ք,
Վերջնադօքքը՝ գինի, բաժակ խօսքով ըսէ՛ք ու կըրկնեցէ՛ք,
Իսկ երբ վերջին դատաստանին գիս փընտռել ու գըրտնել ուզէ՛ք,
Մեր գինետան մուտքի հողէն իմ բուրմունքս պիտի առնէ՛ք:

Այնքան գինի ես խըմեմ որ՝ հողին տակն ալ պսակելի վերջ,
Դեռ գինիին բուրմունքը միշտ հողաքումքէս բարձրանայ վեր,
Ու եթէ չը խըմած մէկը՝ հողիս մօտովն ուզէ անցնիլ,
Բուրմունքէն իմ խըմած գինուս՝ գինովմայ ու դառնայ աւեր:

Մըզկիթ, ադօքք եւ կամ թէ ծով, մինչ ե՞րբ խօսիք, որքա՞ն ատեն,
Մուրալով ալ ըլլայ նայնիսկ, մի՛ հեռանար գինետընէն:
Խայեամ, խըմէ՛ք, ընտիր գինին, որովհետեւ մեռնելէդ վերջ,
Մերք շիշ, բաժակ, մերք կուծ, սափոր պիտի շինեն մարմնիդ կաւէն:

Ձեռքէդ եկած չափով, ջանա՛, գինեմուլին ըսպասարկել,
Նամագ ու ծով պատուիրանքը՝ իր հիմունքէն աւերակել,
Ճըշմարտութեան անսուտ խօսքը, դուք խայեամէն լըսած եղիր,
Գինի՛ խըմէ, մամբայ կըտրէ, բայց մի՛ մոռնար բարիք գործել:

Եթէ լեռան դուռն գինի տաս, մա կը պարէ նայնիսկ վայրկեան,
Ո՛վ գինին կը պախարակէ, պարտաւելի՛ է յախտեան,
Ինչո՞ւ հառար մեզ կ'արգելին խըմել գինին անուշահամ,
Դաստիարակ ոգի մըն է՝ գինին համուր մեր մարդկութեան:

հոռոտագոյն գաւաթով մը ես այս գիշեր պիտի խըմեմ,
 երկու մեծ կուծ դատարկելով՝ առատօրէն զիս յագեցնեմ,
 Նախ խելիքն ու կըրօնքին տամ ապհարագանն իմ վերջնական,
 Յետոյ իսկոյն որքատունկի աղջըկան հետ ես պըսակեմ:

Յաւ ու փորձանք յանկարծակի վըրադ գալէն շա՛տ առաջ դեռ,
 Հըրամայէ՛, վարդակարմիր գինին բերել քեզ առընթեր,
 Տըգէ՛տ ամմիտ, դուն ոսկի չ'ե՛ս, որ հողին տակ թաղելէ վերջ՝
 Վերըստին լոյս աշխարհ հանեն՝ սառ մարմինը քու որդակեր:

Սի՛րս, քանի որ նըշմարտութիւնն այս աշխարհի ըստուեր մ'է լոկ,
 Ալ ինչո՞ւ կը նըւատանաս ջանք ու նիգով ու կ'ընես հոգ,
 Մարմինդ յանձնէ ճակատագրին, ժամանակին հետ յարմարէ՛,
 Գըրիչը ի՛նչ որ գըրած է, հընար չ'է որ փոխէ ո՛չ ոք:

Ի՛նչ Գըրիչն է արդէն գըրած՝ չի՛ նմեքարկուիր սըրբագրութեան,
 Տըրտում ապրիլն ալ մարդիկը շուտ կ'ենթարկէ հիւանդութեան,
 Ամբողջ կեանքդ թէ արտատուես՝ սըրսիդ արիւնն արցունք շինած,
 Կատարածէն դուրս կէտ մ'անգամ չի՛ կատարուիր ուրիշ մէկ բան:

Անցած ճամբուս վըրան հագար տեղեր դարան կը լարես, Տէ՛ր,
 Ու յետոյ ալ — «կը բըռնեմ քեզ թէ՛ քայլ առնես» — ինձ կ'ըսես, Տէ՛ր,
 Աշխարհը քու հըրամանիդ տակն է, մայմիսկ հիւլէն անգամ,
 Հըրամանն ինձ ինքդ կուտաս, ինքդ ինձ կ'ըսես «ապըստամբ», — Տէ՛ր:

Կաղապարիս մէջ իմ հողըս թափուած պահէն մինչեւ այսօր,
 Այդ նո՛յն հողէն գէշ արարքներ ծընունդ առեր են բիրաւոր,
 Աւելի լաւ ես չ'եմ կըրնար ըլլալ, ինչ որ եմ ներկայիս,
 Այս վիճակովս է որ դուրս եմ կաղապարէս մետուած մէկ օր:

Մարդկանց ուժին սահմանին մէջ՝ գործադրուած բարին ու չար, ինչպէս սուգ ու վիշտ պատճառող դաժան աղէտն ու պատահար, Զիլլայ երբեք այդ բաները վերագրեալ դուռն Երկրմէին, Խելիքի մասին Երկիւմէն հազար անգամ քննէին Թոյլ է անհար:

Դեռ շա՛տ առաջ Ըլլալիքի մասին արդէն որոշում կար, Գրքիչն երբեք կամզ չ'է՝ առած՝ գրքի գործեր լաւ ու վատքար, ինչ որ պէտք էր մեզի արդէն շնորհուած է նախանկըգրին: Մեր վիշտ ընելն ու տապկըտիլ, գո՛ւր, անշա՛հ է հետեւաբար:

Ծուղակին մէջ խայծ գետեղող այն Որսորդը նախանկըգրին, Որս մը բռնեց եւ ամուսն ալ Ադամ կընճեց նոյնիսկ պահին, Աշխարհիս մէջ՝ բարի քէ չար՝ բոլոր գործքեր ի՛նքն ընելով, Ուրիշները պատրուակ կը բռնէ իր իսկ գործքի մասին:

Օր մը սքրտիս ակամջ ի վար, Երկիւմէն ըսաւ հետեւեալ բան.
— «Կը կարծես քէ՝ եղիւթիւնք արդի՛ւնքն են իմ իշխանութեան, Թէ ես ամձիս տէրն Ըլլայի, իմ շարժումիս վերջ կուտայի, Ու ինքզինքն խելփայլտոյտէն կ'ազատէի նոյն իսկ վայրկեան:

Դուռն չ'ե՞ս որ զիս ջուր ու տիգմէն շաղախեր ես, ես ի՞նչ ընեմ, Հագած բուրդըս կամ կըտաւըս, դուռն չ'ե՞ս ցանք, ես ի՞նչ ընեմ, Իսկ գործքերըս՝ առջի օրէն՝ իմ նակտիս չ'ե՞ս ինքնզ գրած, Մեղանչեցի եթէ երբեք, կամ սո՛ւրբ եղայ, ես ի՞նչ ընեմ:

Երկնի աշխտ մըժոյցին երբ իր աստղագարդ քամբը գարկին, Ու լուսընթացն ու բազմաստեղք, գերք շքախումբ շողաղացին, Այդ օրն արդէն Դիպուածներու Ատեանէն այս մեզ որոշուեց, Ո՛ւր է արդեօք մեր մեղքը, երբ մեզ այսօրն է տըրուեր բաժին:

Այս Երկիրն էր ցամեց-հաղեց, մեզի նման բիւր հազարին,
Աւելորդ տեղ վըշտանալը օգուտ չ'ունի ամենեւին,
Դո՛ւն բաժակ մը գինի լեցուր, դի՛ր ասիս մէջ որ ես խըմեմ,
Որովհետեւ ըլլալիքը արդէն եղաւ մախսակըզդին:

Մեր գոյութեան կաւն երբ Աստուած շաղախեց՝ նա գիտէր հարկաւ,
Թէ մեզմէն ի՞նչ գործք ու վարմունք յառաջ կուգար, վատքա՞ր թէ լաւ,
Խշտանութեան սահմանէն դուրս՝ մեղանշանք մը չըկա՛յ երբէք,
Դատաստանին մեզ վառելու հըրաւմանը ուրկէ՞ բուսաւ:

Մըզկիթի ձէք, տաճարի խումկ, դեռ հերիք չ'ե՞մ բառերն այս սին,
Անշէջ Գեհեմ, անանց Դըրախտ, խօսելու էք դեռ այս մասին,
Գընա՛, մայէ՛, Նախավըմնի Տախտակին, ուր մակատագիրն,
Ըլլալիքն ու չ'ըլլալիքը որոշած է օրն առաջին:

Կեանքն աղօթքով ապրած մարդիկ, կ'ըսեն թէ հուսկ դատաստանին,
Մարդիկ հողէն դուրս պիտի գան, ինչպէս էին մեռած պահին,
Ատո՛ր համար է որ մեմք ալ, գինիէն ու աղուոր կիմէն
Ամենեւին չ'ե՛մք բաժնըւիր, որ միասին դուրս գանք կըրկին:

Երբ հարբած եմ հըրապաշտի նուռ գինիով, ես այնպէ՛ս եմ,
Անհաւատ եմ, հերետիկոս կամ հեքաճոս, ես այնպէ՛ս եմ,
Հագարումէկ բաներ կ'ըսեն կողմնակալներն իմ հասցէին,
Զո՛ւր յոգնութիւն, ինչպէս որ եմ ես իսկապէս, ես այնպէ՛ս իմ:

Այս աշխարհի փոփոխական պատահարէն, դուն մի՛ վախճար,
Գիտնալով որ ամէն դիպումած անցաւոր է, դուն մի՛ վախճար,
Երկվայրկեանի ֆու այս կեանքիդ արժէքը խո՛ր ըմբռնելով,
Անցա՛ծ բանը, մի՛ մըտածիր, գալիքէն ալ, դուն մի՛ վախճար:

Սիրահարը պէտք է հարբի ամբողջ տարին՝ ծայրը ծայրին,
 Խենթ ֆայլերու մէջ բռնելի, խայտառակուի, ա՛յդ է ուզին,
 Երբ ըսքաի ենք՝ ամէն բանէ կը վըշտանանք ու կը տըրտմենք,
 Բայց երբ բռնած է մեր գըլուխ, ի՛նչ կուզէ քող գա՛յ այդ գըլխին:

Ո՛վ դատաւորդ այս ֆաղափին, ֆեզմէն աւել գործ կը տեսնենք,
 Արբեցումով հանդերձ ֆեզմէն՝ գըլխու աւել խելք ունինք մենք.
 Դուրս կը խըմես մարդկանց արին, մենք՝ արինը որքատունկին,
 Խըղձով ըսէ, վատքարագոյն արնախումը մեզմէն ո՞րս ենք:

Դուրս մի՛ մայեր անհատի մը մարտարութեան, բարձրը ուսման,
 Այլ մի՛շտ մայէ ամոր ուխտին հաւատարիմ իրագործման.
 Եթէ մարդ մը ուխտագործութիւն քնա՛ւ եղած է՝ կեանքին մէջ,
 Ապա, գիտցիր, որ հասած է անհասելի նա բարձրութեան:

Աշխարհ եկած, ընտանիք ու ցեղեր կազմած՝ գիրար մանչցած
 Անքիւ մարդիկ, լաւ ու վատը, սէրն ու կըսկիծ մէկտեղ ապրած,
 Մէկ մէկ բաժակ խըմելէ վերջ՝ գիտովցած են ու բաժնւած,
 Նախնիքներուն հետ գիրկընդխան անէութեան փունն են մըտած:

Քըմնական աչք ունեցողին՝ գեղն ու անգեղ, միեւնոյնն է,
 Սիրողներու կայանն Եդնմն է քէ Դըժոգ, միեւնոյնն է,
 Անոնք մտաւս ունին հագած քէ՝ խըղձուկ փութ, միեւնոյնն է,
 Դըլխատակին փետրաբարձ քէ՞ աղիւս մ՛ումին, միեւնոյնն է:

Արար հողին մակերեսը ծաղկեցնելը ամբողջովին՝
 Պակաս արժէ, քան քէ հըրմուսնք պատռաւելը վըշտոտ սըրտին,
 Քեզի գերի ընել ամէն մարդ վայելուչ մէկ շըրմարեով՝
 Լաւագոյն է, քան քէ ազատ արձակելը հագար գերին:

Դիտցիր որ այս անծայրածիր, անչափելի երկրի վրբամ,
 Երկու տեսակ մարդիկ կան որ կոչումն ունին երջանկութեան,
 Անոնք՝ որոնք ըմբռնած են այս աշխարհի չարն ու բարին,
 Ու ամոնք՝ որ քէ՛ ինքզինքնին եւ քէ՛ աշխարհ կ'անգիտանան:

239

Դարձող-Երկինքն է մէկ կամար, մաշուած մարմնէն մեր կազմւած,
 Արիւնախառն արցունքէն մեր՝ ձիւնունը հետք մ'է մընացած,
 Դըժողքը կայծ մ'է բոքրոքած՝ մեր գուր քաշած չարչարանքէն,
 Ու Դըրախտը ակընթաթ մը՝ անդորր կեանքէն մեր ունեցած:

240

Փռողը, որպէս հիմնադրբամ, անարժա՛ն է իմաստունին,
 Բայց աշխարհն ալ՝ անփող մարդուն՝ զնստան մըն է մեղ ու մըթին,
 Մանիշակի զրուխն է կախ, որովհետեւ ձեռքն է պարապ,
 Մինչ ոսկեհիւս քրտակին մէջ բացուող վարդէն ժըպիտ կաթեն:

241

Մէկ մարդ, եթէ երկու օրը մէկ անգամ հաց կըրնայ մարել,
 Կուժ մը ունի, քէկուզ կոտրած, որով պաղ ջուր կըրնայ առնել,
 Այլեւս ինչո՞ւ մա եմքարկուի մէկ ուրիշի հըրամանին,
 Եւ կամ ինչո՞ւ իրեն մըման մէկին ուզէ՛ մա ծառայել:

242

* Հողի խորին անդունդներէն մինչ բարձունքը աստղատարած,
 Գոյացութեանց գաղտնիքներուն քափանցեցի՝ զանոնք լուծած,
 Ինչ որ մենք էր ու որոգայթ, եւ ամէնքէն խուսափեցայ,
 Ամէն համգոյց ինձ քակուեցաւ՝ Մահինը լոկ անլոյծ մընաց:

243

Վարդանմբման դէմք մը մախ քան փայփայելող փուշեր որքան՝
 Խըրելու են քու սըրտիդ մէջ, տե՛ս, այս սամուրը սովորական,
 Իր մարմինը հարիւր տեղէ կըտըրտելէ յետոյ կըրցաւ՝
 Ձեռքը քաղել անուշարոյր գանգուրին մէջ մէկ աղբիւն:

* Այս քառեակը, Իպն Սինա ժեմաէնէի բժիշկ-դիւանականին վերադրողներ ալ կան:

Եթէ գինի խըմել կուգես, խելօք, ազնիւ մարդիկ ընտրէ՛,
կամ ժրպատդէմ, կակաչաթուշ գեղուհու մը հետ գինաբրէ՛,
Քիչ խըմէ, մի՛ տարածայնէ, մըտիկ ըրէ ու մի՛ մերժեր,
Բաժակըդ մերթ ընդ մերթ պարպէ ու խըմածդ ալ ծածուկ խըմէ՛:

Գինի խըմող մութացիկը, տէր կը դառնայ այս աշխարհի,
Եթէ գինին ազուէսին տառ, նա առիծի կը հաւսարի,
Թէ խըմողը ծերուկ մըն է, նա կը դառնայ՝ երիտասարդ,
Երիտասարդ մէկն է խըմող, խո՛ր ծերութեա՛ն նա կը հասնի:

Բարոյական գիտելիքներ սէրն ունին լոկ աւագ մատնան,
Պատանկան տաղերգութեան՝ սէրն է ըսկիզբն ու իր վախճան,
Եւ, ո՛վ դու մարդ, որ անտեղեակ ես աշխարհի սիրոյ մասին,
Սա գիտնայիր թէ՛ կեանքն ամբողջ կազմուած է սիրով միայն:

Մէկ երկու չափ ընտիր գինի թէ՛ կերպով մը ձեռքըդ անցնի,
Դուն անյայտալ խըմէ՛ ամէն հաւաքոյթի ու կոչումի,
Որովհետեւ այն էակը, որ այս աշխարհն է ըստեղծեր,
Ո՛չ քու պիտով եւ ո՛չ ալ իմ մօրութովը նա կ'ըզրադի:

Որքան ատեն որ պըլպուլը կը դայլայլէ երգ սիրավառ,
Գինովներու ձեռքերէն դուն գինիէն զատ այլ բան մի՛ առ,
Ե՛լ ու եկու՛ր, վարդն է ծաղկեր երջանկաբար ու բեկրանով,
Պարտէզներու համն ու հոտն առ, թէկուզ քանի մ'օրումն համար:

Շըւայտօրէն կեանք վարել չէ՛ գինաբրութիս իմ նըպատակ,
Կամ հաւատք ուրանալով՝ դառնալ ըմբոստ մէկ ըստեղծի,
Այլ աշխարհը մոռնալով՝ գէթ շունչ մը քաշել ազա՛տ, անհո՛գ,
Իմ խըմելու – հաշտեմալու պատմառն ահա նիշտ ու միակ:

Օրեր առաջ միտքըս փընտոնց տիեզերքի խորութեան մէջ՝
 *վընոսանդանն ու Գըրիչը, Եդեմը եւ Գեհենն անշէջ,
 Ձը գըտնելով՝ գիտուն մը ինձ քաջատըրեց եւ ըսաւ թէ՝
 Սեղան, Գըրիչ, Եդեմ, Գեհեն ուրիշ տեղ չ'ե'ն, քան քու իսկ մէջ:

Ընտիր գինին կը խըմեմ, քայց վարքը չ'ունիմ հարբեցողին,
 Բաժակէն գատ ուրիշ բանի ես ձեռք չ'եմ տար ամենեւին,
 Գիտե՞ս թէ ես ինչո՞ւ համար գինին կ'ըզամ ու կը պաշտեմ,
 Որպէս զի ես պաշտող չ'ըլլամ քեզի նըման իմ իսկ անձին:

Գինի խըմէ՛, որովհետեւ փռչի պիտի դառնաս մէկ օր,
 Ու փռչիէդ պիտի շինեն գինու բաժակ, կուժ ու սափոր,
 Ո՛չ Դըժոխեմով, ո՛չ Դըրախտով դուն ըզրապուէ քու կեանքիդ մէջ.
 Մէկ խելահաս մարդու համար՝ գառանցանքներ եմ այս բոլոր:

Մըտերիմն եմ հարբեցումին ու սեղանին գինեյարդար,
 Ու չը գիտեմ, մարդիկ ինչո՞ւ կը բամբասեն զիս անդադար,
 Երանի՛ թէ ամէն վատ գործ գինովութիւն տար գործողին,
 Այն ժամանակ աշխարհիս մէջ ըսթափ ո՛չ ոք պիտի մընար:

Տիեզերքի գաղտնիքները ըմբռնողին նոյն գինն ունին
 Ուրախութիւնն ու տառապանք, մեր բընակած այս աշխարհին,
 Երբ վերջ մը կայ լաւ ու վատին, միեւնոյն չէ՞ թէ տանջուեր ես,
 Եւ կամ գըտեր մըխիթարանք՝ շընորհիւ դեղ ու դարմանին:

Ծերունագարդ ըլլալովս իսկ՝ սէրդ ինձ մտանց կախարդութեան,
 Կախարդանքին վըկայ ահա ձեռքիս գինին կարմըրական,
 Խելքին տըւած ուխտն ու զըզում՝ իմ գեղուհին արեց, սըրբեց,
 Համբերանքի կարած քուրձն ալ՝ պատուընցաւ նոյն իսկ վայրկեան:

* Լէվի ի Մահֆուզ — երկնքի մէջ պահուած սեղան մը, որուն վրայ արձա-
 նադրուած կան, ըստ իրամական դաւանանքին, աստուածային վճիռները:

Ալ ո՛չ մէկ խօսք չ'եմ հանդուրժեր, ոտքի՛ ելիր, տո՛ւր ինձ գինին,
Կոկոն բերանըդ այս գիշեր հացն է սոված իմ տարփանքին,
Գինի՛ տո՛ւր ինձ, այտերուդ պէս մառագայթող ու շառագոյն,
Ժուծկալուքեան ուխտս է ցըրիւ՝ Որման օծեալ քու գանգուրին:

Տեղէդ ելի՛ր, ու իմ սըրտի տառապանքին դարմանն՝ ինձ բե՛ր,
Անապարէ՛, այն մըշկահոտ ու վարդերանգ գինին՝ ինձ բե՛ր,
Թէ կը ցանկես ագդու մար մը, որ փաթատէ վիշտն ու թախիծ,
Յակըմքագոյն գինիին հետ՝ մետաքս թելով սազը՝ ինձ բե՛ր:

Պարտաւոր եմ ոտքի ելլալ, գըտնելու գուտ, անխառն գինին,
Որ իմ դալուկ այտերուն տամ կարմիր երանգը յունապին,
Ամէն բանի մէջ խառնելու ու շաղակրատ իմ այս խելին,
Բուռ մը գինի տամ երեսին՝ ու քուն դընեմ գայն վերըստին:

Որովհետեւ ամէն վայրկեան կեանքէդ շունչ մը պակասած կ'երթայ,
Նայէ՛ որ քու կեանքիդ շրջանն ուրախ, զուարթ անցնի-երթայ,
Դու մարմինըդ ըստացուածք մ'է, կեանքդ ալ անոր հիմնադրամ,
Ինչպէս որ ինքդ ուզես՝ այնպէս կը վատնուի, կ'անցնի-կ'երթայ:

Այն որ «կենաց ջուր» կ'անուանեն՝ անապական գինին, խըմէ՛,
Հիմնադրքամն ուրախութեան երիտասարդ կեանքին, խըմէ՛,
Գինին թէն կըրակի պէս մաւս կ'այրէ, բայց եւ միակ
Զօրաւորն է մեր վիշտն ու ցաւ հալեցնելու, ուստի խըմէ՛:

Եթէ կ'ուզես կեանքիդ հիմը գորացնել ու ամրապնդել,
Ու բաւական ժամանակ մը անվիշտ սըրտով կեանքըդ վարել,
Դու մի՛ մոռնար մի՛շտ գործածել գուտ ու անխառն գինին անգին,
Եւ այդպէսով ապրած կեանքէդ ամէն վայրկեան համ, հոտ առնել:

Խըմէ՛ գինին, դու շարունակ՝ անդարբութիւնն հոգուդ՝ նա է,
Առողջութիւնն ու բուժամբը քու վիրահար սրբոյն՝ նա է,
Տառապամբի ջրհեղեղը երբ պաշարէ քու չորս բոլոր,
Ապաստանէ՛ գինու կուժին՝ քու Տապանը նոյեան, նա է:

Երբ նըստած եմ արօտին մէջ գեղուհուս հետ՝ գարնան օրով,
Ու նա գինի կուտայ ինձի, համակ սէր ու անհուն գորով,
Թէպէտ խօսքն տըգեղ հընչէ՛ — թո՛ղ շունէն ալ ըստոր ըլլամ:
Թէ անգամ մ'ալ ես Դըրախտի անունն յիշեմ իմ խօսքերով:

Համաչման ծառն աշխարհի մէջ դեռ պըտուղ չէ՛ տըած երբէ՛ք,
Որովհետեւ այս անբուն մէջ՝ մոլորական եմ ամէն մէկ,
Ամէն մէկը մէկ ազգունն ճիւղ մ'է բըռնած... եւ գիտցի՛ր որ՝
Դու այսօրըդ միշտ երէկդ է, ինչպէս վաղն ալ միշտ քու երէկ:

Գինետան մէջ գինիէն գատ լըւացուելու այլ բան չը կա՛յ,
Անունի մը վատ համբաւը՝ մաքրելու մէկ մարը չը կա՛յ,
Դուն հանդիման հետապընդէ՛ վարագոյրը մեր պատիւին՝
Պատընուած է այնքա՛ն գէշ որ՝ կարկըտելու հընար չը կա՛յ:

Գինետունը շէնցաւ մերին գինաբուրփի յաճախանքով,
Երկու հագար զրդումներու արիւնն ինկած է մեր վըզով,
Թէ ես բընաւ չը մեղանչեմ, ալ ներումն ի՞նչ արժէք ունի,
Ներումն առաջ եկաւ միայն մեղանչանքին մեր պատճառով:

*Այսպէս, աւա՛ղ, դուն կտորեցիր գինուս կուժը, ո՛վ Աստուած իմ,
Փակելով իմ առջեւ միակ հանդիման դուռն, ո՛վ Աստուած իմ,
Մեղա՛յ, մեղա՛յ, թող բերանըս գինին խըմող հողով լեցուի,
Գինին, ե՛ս է որ կը խըմեմ, դո՞ւն հարեցար, ո՛վ Աստուած իմ:

* Ըստ աւանդութեան, օր մը արօտավայրի մը եղբրքին, իսպառնի գինաբուրփի միջոցին, սատանի բաժին կ'ելլայ ու կը չըլէ կուժը ու վարդադոյն գինին կը թափէ հողին վրայ: Եւ որովհետեւ ամէն բան Աստուծոյ հրամանովն է որ կը կատարուի, իսպառնի կ'ամբաստանէ Աստուած:

*Ամմեդապարտ, ո՞վ կայ, ըսէ՛, աշխարհիս մէջ թէ՛ այր, թէ՛ կին,
Ամմեդ ապրիկն ամենմար է, մեղքը բաժինն է այս կեանքին.
Ես չար գործեմ ու դու չարով փոխադարձես, ո՞վ Աստուած իմ.
Տարբերութիւնն ո՞ւր է, ըսէ՛, վարմունքին մէջ մեր երկուքին:

Արեւագալը երբ կ'երկնի, եւ առաւօտն է կապտաւուն,
Կարմրական անխառն գինին՝ ձեռքիդ պիտի ունենաս դուն,
Բերնէ բերան կը շըրջի թէ՛ լեզուահաւ ու դառն է գինին,
Թէ այդպէս է, ամտաբակոյս, գինին ի՛նքն է ճշմարտութիւն:

Մըզկիթին ու տաճարին մէջ, սինակոկին, կըրակատան՝
Կը սարսափին Դեմոյսէն, կը փրմտուն Դըրախտն եղբայրան,
Այս սերմունքէն չը ցանուեցաւ մերաշխարհին մէջ լոկ ամօր,
Որ թափանցեց, հասու եղաւ գաղտնիքներուն արարչական:

Բարեկամներ, երբ հաւաքուիք իրարու հետ տեսակցելու,
Յաճախակի դուք յիշեցէ՛ք բարեկամին ձեր այս հետու,
Համով, հոտով ու պտտուական գինին երբ դուք մէկտեղ խըմէ՛ք,
Հերթն երբ ինձ գայ, յիշատակիս բաժակը վար շըրջեցէ՛ք դուք:

Գընա՛, մայէ՛ քու հաճոյքիդ, քեզ խորհեր եմ դեռ երէկէն,
Ամէն կարգի տնէջանք-խընդրանք՝ ընդունուեր է դեռ երէկէն,
Գընա՛, եւ տուր ինքզինքդ ուրախութեան, որովհետեւ
Դու բան չ'ուզած՝ վաղուան գործըդ՝ որոշուեր է դեռ երէկէն:

*Արժանացած եմք Աստուծոյ փաղցրութեանը նըկատաւան,
Աղօթքէն ու մեղքէն արձակ՝ վընիռն ունիմք անպարտութեան,
Ամէ՛ն տեղ, ուր ողորմութեանդ փայլակները կը տաղանցեն՝
Հո՛ն, չ'եղածը եղած է միշտ, եղածն ալ չ'եղածի նման:

* Ըստ նոյն աւանդութեան, Աստուած բարկանալով խայեամի խօսքերէն՝ անոր
երեւը կը սեւցնէ եւ խայեամ իր դէմքը տեսնելով՝ դարձի կուգայ իր այս քառե-
կով, որը սակայն նոյնքան կծու ամբաստանութիւն ձըն է:

* Այս քառեակը, որքան ալ որ կ'երեւի խայեամի ձեռադիրներուն մէջ, ամե-
նայն հաւանականութեամբ իդն Սինա-ինն է:

* Ո՛վ անձ, դուռն որ աշխարհի մէջ բընաւ բարիք չը գործեցիր,
 Եւ յետոյ ալ աստուածային ողորմութիւնը յուսացիր,
 Դո՛ւն գուր ներման ու քաւութեան կ'ապաւինիս՝ ո՛չ մէկ ատեն՝
 Զ'եղածն եղած, եւ եղածն ալ չ'եղած կ'ըլլայ, այդ լաւ գիտցիր:

Արարչութեան ամբողջական միտն ու դիտում, մենք մարդիկս եմք,
 Խելքի աչքին պայծառաջուր չիմջ գոհարը, մենք մարդիկս եմք,
 Այս աշխարհը կը նըմանի մատանիի մը օղակին.

Անոր նակտին գըրութիւնը, անտարակոյս, մենք մարդիկս եմք:

Եթէ մեզ վարդ չ'է վիճակուեր, սատակն ալ մեզ բաւարար է,
 Թէ լոյսը մեզ շատ կը տեսնեն, հուրն ալ մեզի բաւարար է,
 Թէ Թէֆէ մը, Գլխիկաթթոց, Պարեգօտ ու Շէյխ չը գըտնենք,
 Մագեգօտին, Եկեղեցին ու Զանգակն ալ բաւարար է:

Զորս տարերքի, Խօքներկընքի բերքը եղող՝ մարդ արարած,
 Գալարուելա՛ւ ես դեռ երկար՝ չորս ու Խօթի մանկը ինկած,
 Գինի՛ խըմէ, չորսէն, Խօթէն աւել անգամ, ըսե՛ր եմ քեզ,
 Վերադառնալ չը կայ երբէ՛ք, Թէ մէկ անգամ դուռն ես մեկնած:

Ո՛վ քագաւոր, բազդը քեզի սուլթանական գահը հանեց,
 Ու քե՛զ համար արքայական ժիր նըծոյգը շուքով քամրեց,
 Եւ որպէս զի քու ռսկեպայտ երիվարն իր վագֆի պահին
 Յետի չը կռիւէ, ամբողջ հողը նա *արծաթով ամրապատեց:

Բարեկամներ, երբ վերըստին դուք միաբան իրարու գաք,
 Իրար երես նայէք գըւարթ եւ իրարմով ուրախանաք,
 Երբ մոգներու գինին առնէ սաղին իր ձեռք, մատուրակէ,
 Հէգ այսինչին յիշատակին մաղթանք մ'ընել դուք չը մոռնաք:

* Այս քառեակն ալ, միւսնոյն *Կնթաղըութեամբ*, որպէս պատասխան 273ին, գրուած ըլլալ կը կարծուի՝ Պօճա Նասիպ Թուսի կողմէ:

* Պօղը միւսնի մասին է:

Ամպի ծոցէն վայրի վարդեր վար կը քափէ երկնականար,
Մարգագետինն վըրայ կարծես՝ ծաղկէ անձրեւ կուգայ վարար,
Շուշանածն բաժակիս մէջ ես կը լեցնեմ գինին սուտակ,
Որովհետեւ լազուր ամպեր՝ յասմիկներ կը տեղան հագար:

Ով Տէ՛ր, գըթա՛ւ ու ողորմէ՛ իմ բանտարկեալ սըրտիս ցաւած,
Ողորմէ՛, Տէ՛ր, ծանր ու դաժան բեռներէն իմ կըրծփս կըքած,
Ներէ՛, ռափիս, որ շարունակ զիս գինտուն առաջնորդեց,
Թողութի՛ւն տուր, իմ աջ ձեռփիս, որ բերանս է բաժակ տարած:

Քանի կըքնաս, քանի ձեռքդ է, մի՛ ցաւցըներ դուն ո՛չ ոքին,
Հուր գայրաշփոյ խարոյկներուն՝ մի՛ նըստեցներ դուն ո՛չ ոքին,
Թէ բաղձամբդ է անդորրութիւն այս անցաւոր աշխարհին մէջ,
Ամէ՛ն անգամ ինքը՛դ ցաւիր, մի՛ ցաւցըներ դուն ո՛չ ոքին:

Բաժակ գինին հարիւր սըրտի ու կըրօնփի արժէքն ունի,
Ումպ մը գինին, բովանդակ Զին հոգամասի արժէքն ունի
Ու թէ հոգին վըրայ լեզի բան մը կայ, որ արժէ հագար
Անուշ հոգի, այդ ալ միայն է, միմիայն կարմիր գինին:

Սի՛րտ, ախտաւոր դու մարդկանց հետ մի՛ ունենար բընա շըփում,
Բարեկամ մի՛ փընտռեր մարդկանց մէջ՝ որ ունին լուրջ ըզրադում,
Դէրվիշներու դըռան սեւին շուրջը դարձիր դու շարունակ,
Այն ժամանակ գուցէ զըտնես՝ մարդավայել մէկ քանին դուն:

Քանի որ այս եղածներէն քամիէն գատ բան չի մընայ,
Իսկ ամգոյէն ո՛չ մէկ արդիւնք եւ արգասիք առաջ չի՛ գայ,
Այն ժամանակ, այս աշխարհի ամէն տեսակ գոյացութիւն,
Ընդունէ թէ՛ բընա չը կայ, իսկ չը կան ալ սեպէ թէ կայ:

Այս օրերուն քիչ բարեկամ ունենալը՝ դուռն լաւ կ'ընես,
 ժամանակին հետ հետուէն տեսակցիլը՝ շատ լաւ կ'ընես,
 Թէ սուր նայես, պիտի տեսնես թէ իսկական քաւ թըշմամիդ,
 Նա՛ է եղեր, որու վըրայ վըստահութիւն ունեցեր ես:

Ինչո՞ւ այսօր ծարաւի ես աշխարհին ու հարըստութեան,
 Աշխարհի մէջ տեսա՞ր մէկը կեանք ունեցող յանժարական,
 Սա մէկ երկու շունչն որ ունիս՝ խախտու քան մ'է քաւ մարմնիդ մէջ,
 Խախտու քանին հետն ալ խախտու պէտք է ապրիս դու մըշտական:

Ափսո՛ս, ափսո՛ս, ա՛յն սըրտին, ուր այրող, մըրկող կըրակ չը կայ,
 Հագար ափսո՛ս, ա՛յն սըրտին, ուր գեղուեալ մը սէրը չը կայ,
 Ի՛նչ ալ ընես, ի՛նչ ունենաս, լաւ գիտցիր թէ՛ այս կեանքին մէջ,
 Անտէր մըթնած օրէդ պարապ մէկ ուրիշ օր բընա՛ւ չըկայ:

Գըլտէն կ'երթայ գոռոգութիւն, շընորհիւ գուտ վարդ գինիին,
 Անո՛վ է որ՝ տառապանքի շըրթաները կ'իմքնաճակուին,
 Թէ սատանան գուտ գինիէն ումպ մը միայն խըմած ըլլար,
 Աղամի ռոտն ինկած ծունկի՝ կ'երկըրպագէր ակընթարթին:

Հալած սուտակ է շատ գինին եւ սափորը համքն իր անգին,
 Բաժակը իր մարմինն է նուրբ, գինին ինքը՝ անոր հագին,
 Բիւրեղ ջամբ, ուր կը ժըպտի որթատունկի հիւքովն առլի,
 Արցունք մ'է, ուր թագմըւած է՝ գուտ արիւնը քամուած սըրտին:

«Անխառն գինի» — անուն կըրող այն ոգիէն անապական,
 Որ վըշտահար, կտորած սըրտին թէ՛ սընունդ է եւ թէ՛ դարմամ,
 Երկու, երեք լի բաժակներ անկէ ինձ քե՛ր դուռն անյապաղ,
 Չեմ հասկընար—«բարիք ջուրին»—ինչո՞ւ—**չար ջուր» անուն կուտան:

* եւ ** Բառարկող մըն է: Գարսիկերէն «Շէր-ապ», բառացի ըսել է՝ — «չար» կամ «չարիք ջուր»: Ինչ ըստ Խոյեմաճի՝ պէտք էր ըսել «Շէյր-ապ» — «բարիք» կամ «բարիք ջուր»: Առհասարակ պարսիկ դրականութեան մէջ յաճախողէս են այս ձեւի սրամիտ բառարկողները:

Ազօրֆնեբուդ գոհարմեբէն երբէ՛ք *համբիչ ես չ'եմ ծակած,
Ու իմ դէմքէն մեղանչանքին փռչին երբէ՛ք ես չ'եմ սըբբած,
Բայց եւ այնպէս, յուսահատ չ'եմ քու ներումէն, ա՛յլ Աստուած իմ,
Որովհետեւ ա՛յ մէկ անգամ, մէկին՝ երկու, ես չ'եմ ըսած:

Որ ես բընա՛ւ ազօբած չ'եմ, ասոր ամէն մարդ է գիտակ,
Նայնպէս գիտեմ, որ իմ մեղքեր, ես չ'եմ ծածկած դիմակի տակ,
Անգիտակ եմ, քէ իբօք կա՛յ մէկ գերագոյն արդարութիւն,
Անկեղծ եղեր եմ շարունակ, կը վըստեհիմ ասոր միակ:

Սա մէկ, երկու օրն որ ունիս, խըմէ՛ գուտ եւ անխառն գինին,
Որովհետեւ երկու օրուան կեանքդ կ'անցնի, չի՛ ցար կըրկին,
Լաւ գիտես քէ՛ այս աշխարհը անէացման կը քաւալի,
Անէացի՛ր, գիշեր ցարեկ՝ խըմելով գուտ, անխառն գինին:

Անէութեան ու կայութեան՝ երկուքին ալ խորքը գիտեմ,
Բարձունքին ու տափաստանին՝ ներսն ու դուրսը նայնպէս գիտեմ,
Ասով մէկտեղ, քող ես համբակ մէկը ըլլամ — գինուութեան
Տըւած բարձրը աստիճանէն մէկ այլ բարձունք, եթէ գիտեմ:

Լուսաբացին, երբ ցօղագարդ եմ արտերը շատ կակաչին,
Դալարին մէջ մանիշակներն ալ գըլխահակ կը մըտորին,
Այդ պահերուն ամենէն շատ կոկոն վարդն է զի գըրաւող,
Որ կարծես քէ՛ քղանցքները կը հաւաքէ շուրջը մէջքին:

Սիրտս ինձ ըսաւ, կ'ուզեմ գիտնալ գաղտնիքները արաչական,
Եթէ ձեռքդ բամ մը կուգայ, վարձեցուր զիս այդ գիտութեան,
Հագիւ «էլիֆ» ըսած՝ սիրտըս դարձաւ ու ինձ պատասխանեց՝
— *Հերիք, եթէ տան մէջ մարդ կայ, միակ խօսքն ալ է քաւական:

* Այսինքն Համբիչի Հատերը քաշելու պէս՝ ազօթքները ես չեմ կրկնած:

* Թեհրան տպուած ձեռագրի մը մէջ, այս վերջին տողը այլ կերպ է ըսուած՝
— «Հերիք, մէկն է նախաթիւը ամբողջին, որ չի՛ վերջանար»: —

Սիրտը կերն ու ծուղակին խայծն իրարմէ չի՝ գամագաներ,
 Մերք-բաժակին աչք կը տընկէ, մերք աղօթքին տըրամադիր,
 Մըտերիմն եմ հար ու գինու, ու փոխանակ խակ ապրելու՝
 Մարդկանց եւ կամ վանքի մը մէջ՝ հասուն կ'ապրիմ գինետան գիրկ:

Տե՛ս, մարմինը սա բաժակին, որ յըզի է հոգեսաղմով,
 Յար եւ նըման մէկ յասմիկի՝ յըզի դարձած ծիրանիով,
 Ո՛չ, սըխալ եմ, ջինջ ու շքեղ տեսքը գինուն գիս շքութեց՝
 Ականակիտ ջուր է յըզի դարձած հոսուն մէկ կըրակով:

Կեանքի չափն ու տեւողութիւն, դուն մի՛ հաշուեր վաթսուներեք վեր,
 Ո՛ր ալ որ դուն քայլըդ նետես, հարբած նետէ դուն քու քայլեր,
 Ու քանի չ'են կաղապարած քու սեփական գանգէն սափոր,
 Կուժը ուսէդ ու բաժակն ալ դուն քու ձեռքէդ վար մի՛ դըններ:

Սիրոյ ճամբուն վըրայ մէկ մարդ՝ հաւատարիմ ըլլալ պէ՛տք է,
 Մահուան ճանկին մէջ բըռնըւած՝ զոհ ու սատակ ըլլալ պէ՛տք է.
 Ո՛վ գեղադէմ կայտառ սաղի, ինչո՞ւ պարապ դուն նըստեր ես,
 Զըրէ՛ մեզի, քանի որ մեզ օր մը սեւ հող դառնալ պէ՛տք է:

Ըլլան անոնք, որ կը խըմեն արմաւոյնն անապական,
 Եւ կամ անոնք, որ կը լուսցնեն աղօթքներով կըրօնական,
 Յամաք ելած ո՛չ մէկը կայ, ջըրի մէջն են առնք քուր.
 Արքուն եղող լոկ մէկը կայ, մընացեալներ կը քննանան:

Արքուն կեցիր ու աչալուրջ, մի՛ վըստանիր ժամանակին,
 Ընդունակ է նա քըտութեան եւ հատու սուրն է միշտ ձեռքին,
 Ժամանակը եթէ մոյնիսկ քեզ քաղաւա հըրամցընէ,
 Ըզգո՞յ՞, չըլլայ որ դուն ուտես, որովհետեւ քոյն կայ միջին:

304

Մահէն բընաւ չ'եմ սաքսափիր, կը մախընտրեմ ընդհակառակ,
Անդառնալին անցաւորէն՝ որ տըրուած է կամֆիս մերեակ,
Ի՞նչ է կեանքը.— ինչք մը որ իմ չ'ուզելովս է իձմ վըստահուած,
Ջոր ես յանձնած՝ կ'ամցնի՛մ-կ'երթա՛մ, երբ հասեր է օր, ժամանակ:

305

Այս աշխարհէն ես ընտրեցի կըստը մը հաց ու մէկ անկիւն,
Չը փընտռեցի շրճեղութիւն, չը ցանկացայ ես գորութիւն,
Դէրվիշութեան սիրտն ու հոգին ես տեմչացի եւ ունեցայ,
Եւ ամոր մէջ գըտայ ամբաւ գորութիւն ու հարըստութիւն:

306

Բաժակին մէջ՝ մըշմաբտապէս՝ հոգիի մ'է գինին մըման,
Նըմանապէս բիւրեղ շիշի ջինջ մարմնին մէջ՝ հոգի մ'է ան,
Ո՛չ մէկ *ծամըր մարդ արժան չէ՛, քեթեւ գինուն ընկեր դառնալ,
Բացի բիւրեղ բաժակէն՝ որ ծամբութիւն մըն է դուրեկան:

307

Մըսերմագոյն բարեկամըս եղող, ո՛վ անձ, խօսքս լըսէ,
Ապերասան ու անհաստատ բաղդի մասին, մի՛ մըսածէ,
Սակաւապետ դարձած քաշուէ՛, դուս անկիւն մը հողի վըբան,
Եւ այլոց հետ ժամանակի սարքած խաղը՝ տես ու դիտէ:

308

Ես կը խըմեմ գինին եւ ով որ փորձառու է ինձ մըման,
Անոր խըմելն երբէք մեղք չէ՛, քըննադատի մը համդիման,
Իմ խըմելըս ըսկըգրնական օրէն արդէն գիտէր Աստուած,
Թէ չը խըմեմ, աստուածային գիտութիւնը կ'ըլլայ անբան:

309

Իսլամներուն արգիլուած է խըմել գինի, բայց ի հարկին
Պէտք է գիտնալ թէ՛ ո՛վ, ո՞րքան եւ ո՞րու հետ կը գինարբի,
Եթէ երեք պայմաններն այս համաձայն են, ըսէ՛ խըմողքեմ,
Թէ բանիբուն, խելօք մարդիկ չը գինարբին, ո՛վ գինարբի:

*) *Գարսիկերէն Հէլբան* լառին լառախաղն է, որ Երբորդ տողին մէջ *Հաղեղ, անտաշ* կը նշանակէ, մինչ *Զորբորդին* մէջ՝ *Իսկական Համբուրթեան* իմաստն ունի:

Խմացական խելքին ըստրուկ եղողները «կան» ու «չը կան», վերլուծելով ըստանոցան, դուռ գինի՛ն բեր կարմրական, Որովհետև խա՛ր հըմտութեան յաւակնութիւնն ունեցողներ, Դեռ բարկ ագոխ եղած պահում՝ յանկարծ չորցած չամիչ դարձան:

Երջանկութեան ջինջ բաժակը պըմտադարդող, համեղ գինի, կը նըմանիս խելքի ռոտին ագուցուած մէկ կուռ կապանքի, Բեզմէն խըմող ամէն անձի էութիւնն ու նըկարագիր Հըրապարակ դուռ չը հանած՝ ձեռքէդ երբէք բաց չ'ես քողմի:

Ղուրանը որ բարձրագոյն խօսքն է մայելով աւանդութեան, Շարունակ չ'է ընթերցումը, գայն մերթ ընդ մերթ լոկ կը կարդան, Մինչ *բաժակի շըրջանակին խորհըրդանքը գըրութիւններ, **Ամէն տեղ ու ամէն անգամ ընթերցումի եմ առարկան:

Վարդակարմիր գինի խըմէ՛, վարդափաղի եղանակին, Խըմէ՛, հետը մէյ ու սագի հեծելլտանքին ու մագանքին, Ես այդպէ՛ս կը խըմեմ գինին՝ սըրտիս տալով երանութիւն, Դուռ չ'ես խըմեր, ես ի՞նչ ըմեմ, *գըրող խըմէ դուռ քու կարգին:

Վարդը ըսաւ՝ — «Ես Յովսէփն եմ Եփայտոսի մարգաստանին իմ բերանս է ոսկով լեցուն, չըմնալ յակինք մ'եմ քանկագին» —, — Եթէ իրօք դուռ Յովսէփն ես, ապա պէտք է նըշան մը տաս, — «Նայէ», ըսաւ վարդը շիկմած՝ — «արիւմաներկ դուռ իմ շապկին»:

Անոնք, որոնց շարժիչն է լոկ խարդաւանանք ու քըսութիւն, Հոգիին ու մարմնին միջեւ կը գըտնեն մէկ տարբերութիւն, Գինու շիշը գըլխուս վըրայ պիտի շըրջիմ, եթէ մոյնիսկ Ափաղաղի կատարին պէս՝ սըղոց դըմեն իմ գագաթին:

* Հին առն, դինու բաժակներուն շուրջը՝ բանաստեղծներու գինեծօններ դըռուած կ'ըլլային: Առնցմէն ամենէն հռչակաւորը Զէմչիտի բաժակին դըռութիւններն էին, որ եօթը ժողովուրդներու լեզուով կազմուած էին:

** «Միւստա» բառի բառախաղն է՝ Թէ՛ «գինի» եւ Թէ՛ «ամէն տեղ» կը նշանակէ:

* Պարսկերէն բնագրին մէջ «սէնկ-քար» դործածուած է.— Ահա տողը՝
կէր քու մէ խուրի, մէն չէ քէմէմ, սէմկ պէխուր:

316

Հիմա է որ աշխարհը կը պըննագարդի սիւգի շունչով,
 Եւ ամպերու աչկէն աղբիւր կը պարպըլին խօլ շառաչով,
 *Մովսէսի ձեռքն ըլլան կարծես՝ ծաղկանց բուռը ոստերէն դուրս,
 Եւ Յիսուսի շունչով ծածկուած՝ խաղան հողեր՝ վառ կանաչով:

317

Գիմեստունն եմք, ահա գիմին, մըստարանն ու ծըխանն աւեր,
 Ներսէսն յայսը երբ մենք չ'ունինք, տանջանքն ալ մեզ չի՝ վախցըներ,
 Հոգի ու սիրտ, բաժակ, ըզգեստ քաթաւուն եմ գիմեմըրուր,
 Հողէն, հովէն, հուրէն, ջուրէն՝ յաւէտ ազատ ու գերծ դարձեր:

318

Արտօմեալ սերն է մէկ կըրակ որ ո՛չ տաք է, ո՛չ փայլ ունի,
 Մէկ իսկական սիրահարի սերն է սակայն՝ որ տապ ունի,
 Ամիսներով, տարիներով մա հազիւ թէ տէրն է գըլխուն,
 Իր սիրածի համար ո՛չ դուր, ո՛չ կերակուր, ո՛չ բուն ունի:

319

Վարդի դէմքը ամպի քողով վարագուրած է տակաւին,
 Սըրտիս խորը դեռ ըզմանք կայ, խըմել ըմտիր ու գուռ գիմին,
 Մի՛ քննանար, ժամանակ է քննանալու, ո՛վ իմ սաղի,
 Ե՛լ, գիմի տուր, որովհետեւ տակաւին լոյս է մեր չորսդին:

320

Դէրվիշ՝ մեռէ՝ բու կըռմակէդ միւթական գարդն աշխարհային,
 Որպէս գի քեզ աշխարհիկը չը դարձընէ իր խեղճ գերին,
 Գընա՛, մեռէ՛, բու ուսերուդ մաշած կապերսն ազատութեան,
 Ու Մեծութեան քըմբուկըդ գարկ մակատաբաց դու աշխարհին:

321

Քանի որ իմ ցանկացածներ, Աստուած ինքը չ'է ցանկացած,
 Ուրեմըն իմ ցանկութիւններ, ինչպէ՞ս շիտակ կ'ըլլան եղած,
 Եթէ ամոր ցանկութիւններ միակ ուղիղն եմ, մըշտարիտ,
 Այն ժամանակ իմ ուզածներ՝ մեղանք եմ ու սըլսալ դատուած:

* Մովսէսի բորոտութեան սպիտակութեանը կ'ակնկարէէ:

Մի՛ կարծէ՛ք թէ՛ հս իմֆնիրմով գոյութիւն եմ առեր մէկ օր,
կամ իմֆնիրմով այս աղջամուղջ դաժան ճամբան անցեր բոլոր,
Ու քանի որ էութիւնըս շողկապուած է տիեզերքին,
Թէ այդպէս է, ո՞վ էի ես, ո՞ւր էի ես, երբ կայի որ...

Թող իմ հոգին մատաղ ըլլայ, արժէքաւոր մարդուն համար,
Այդպէս մէկին երջանկութեան գլուխս իսկ տամ ինձ չէ՛ դըժուար՝
Եթէ կ'ուզես լաւ ըմբռնել թէ՛ իրապէս Դըժոխքն ի՞նչ է,
Դուն կենակցէ՛ դըժոխային ըստոր մարդկանց հետ անդադար:

Ի՞նչ ալ ընեմ, խելքն ֆեզի հաստատելու շա՛տ է տըկար,
Մըտածումըս՝ ինձ օգնութեան գալուղ՝ աղերս մ'է անդադար,
Քու անձըդ ես հարկ եղածիմ պէս ե՞րբ կըրնամ ճանչնալ, ըսէ՛,
Երբ Դուն միայն ֆեզ կը ճանչնաս եւ ուրիշին չը կայ հընար:

Սա աշխարհի տեսիլքն ի՞նչ է, կը հարցնես դուն անդադար,
Բացատրել եթէ ուզեմ, պիտի խօսիմ եւ շա՛տ երկար,
— Սա ծովէ մը դուրս եկած եւ ատեն մը վերջ նոյն ծովին տակ,
Կորսուած մէկ տեսլապատկեր է, որ գըտնալն է անհընար:

Յանցանքս է ծանր ու մեղքն մեծ, բայց եւ այնպէս եւ Արարչին,
Ապաւինած կը հաւատամ՝ ամոր գութին ու մերումին,
Եթէ նոյնիսկ այսօր մեռնիմ գինով ու խեղճ վիճակի մէջ,
Վազն արդէն կը գըթայ փըտտած ռեկորմերուս՝ հոգի միջին:

Ամէն ամգամ վէճի մէջ եմ իմ խըզմիս հետ, եւ ի՞նչ ընեմ,
Գործածներուս համար սիրտըս վըշտահար է, եւ ի՞նչ ընեմ,
Ընդունիմք թէ՛ արժանացայ քու մերումիդ ու գըթութեան,
Բայց երբ մոռնալ ես չ'եմ կըրնար իմ գործածըս, եւ ի՞նչ ընեմ:

Ո՛վ դու Երկինք, տըրտմութեամբ կը պատես սիրտը խոր ու անհուն,
կը պատըտես հագնիլ փորձած ուրախութեամբ շաղկիս իսկոյն,
Հուր կըրակի կը վերածես դէմքիս փըշոզ գեփիւրը գով,
Խըմած ջուրս ալ կը փոխարկես իմ բերնիս մէջ հոգ-մոխրի դուն:

Սիրտ իմ, երբոր մաքրւած ես, մարմնի հոգէն մեղանշական,
Անխառն հոգի դարձած՝ պիտի սուրաս եք-երն անապական,
Աստղախորանն է կայանը՝ երկինքն անհուն, անհասելի,
Ափսոս չ'է՝ որ բոյն ես դըրեր այս հոգին մէջ սըխալական:

Ինձի կ'ըսեն քէ՝ մի՛ խըմեր, կը հանդիպիս վատ փորձանքի,
Դատաստանի օրն ալ կ'երթաս՝ բաժին դառնալ հուր դըժոխքի,
Այդ այդպէս է, սակայն գինու տըւած պահը արքշրուութեան,
Անի արժէ, քան տէր դառնալն ամբողջական մէկ դըրախտի:

Ճակատագիր, գոհ չ'իմ տուրքէդ ու վարմունքէդ ամենեւին,
Ազատէ՛ գիւս, որովհետեւ շղթայուելու չ'իմ արժանին,
Թէ շըմոքերդ անխելքին ու անարժանին ես դու պահած,
Ես ալ այնքան արժանաւոր ու խելացի չ'իմ բընաւին:

Խայեա՛մ, մեղքիդ համար այդքան վըշտանալու ի՞նչ տեղի կայ,
Շատ տառապիլ եւ կամ բընա՝ երկուքէն ալ օգուտ չը կայ,
Ով որ մեղք չ'է գործեր՝ ամոր քողութեան ալ կարիք չը կայ,
Թողութիւնը մեղքէն ծընա, վըշտանալու ի՞նչ տեղի կայ:

Գիտութենէն ո՛չ մէկ աստեւ սիրտս ու միտքս գուրի չը մընաց,
Ուսման բոլոր գաղտնիքներուն քափանցելու քիչ բան մընաց,
Եօթանասուն երկու տարի օր-գիշերով ես ապրեցայ,
Ամենէն վերջ եւ ո՛չ մէկ բան չը գիտնալը ինձի մընաց:

Աստղաբարձունք սա երկինքը՝ քալալումին մէջ մըշտական,
կապանքներէն չէ՛ արձակած ո՛չ մէկ բըշուառ հալածական,
Ընդհակառակ՝ ընթացքին մէջ, ո՛ր գըտած է մէկ վիրահար,
վերքին վըրայ նոր վերք մըն է աւելցուցած նոյն իսկ վայրկեան:

Ուրա՛խ ապրէ, քանի որ այս հոգ ու վըշտին վերջ մը չը կայ,
իսկ երկինքը ուրիշ աստղանց ծընընդոցներ դեռ պիտի տայ,
Ազիւսները՝ քու սեփական սըրտիդ հողէն՝ կաղապարուած,
Ուրիշներու քեօսկ, պալատի շինութեանը պէտք պիտի գայ:

Երջանիկ սիրտ մա՛ ունի որ՝ աշխարհի մէջ չունի հըռչակ,
Զէ՛ մամաչած բուրդն ու մետաքս, չէ՛ գործածած նոյնիսկ զեմչակ
երկնասաւառ *Սիւնուրգ մ'եղեր, երկաշխարհի հոգերէն գերծ,—
Ո՛չ թէ ինձ պէս բու մը վայռո՛ղ՝ խոռոչի մը մէջն աւերակ:

Ինչ ուսման կը վերաբերի, մարտասան մը ըլլալ պէտք է,
իսկ աշխարհի գործերուն մէջ, միշտ լըռակեաց ըլլալ պէտք է,
Աչքեր, լեզու եւ ականջներ ունենալով հանդերձ անդծ,
Ընկերութեան մէջ շարունակ՝ կոյր, համըր, խուլ ըլլալ պէտք է:

Այնքա՛ն սիրուն գործածութեան ու կարիքի միշտ յատկացուած,
Ու վերջէն ալ օր մը կոտորած ու մամբու մը վըրայ նետուած,
*Պընակներու երբ հանդիպիս, ըզգուշացիր որ չը կոխես,
Որովհետեւ անոմք մարդու գանգերէն եմ կաղապարուած:

* Սիւնուրգը, իրանեան աւանդալէպին մէջ՝ մեծաշուք, բարեգործ ու մարդկա-
յին սեռին պաշտպան Թուռն մը կը ներկայանայ եւ որ Կիւրդերէի սկզբնաւորութե-
անէն աստիճան կայ: Իր ընկերոջ ապերախտութիւնը զինքը զգուշացած է եւ ինքը Գափ
լեռն է քաշուած: Այս լեռը արեւին շատ մօտ է եւ հիմունքը զմրուխտ է: Երկնքի
կապոյտը, ըստ նոյն աւանդալէպին, այս լեռան ցալացումն է: Բիւստէմի հայրը
Զալ, որ ծնեկուն պէս իր հօր Սամ-ի կողմէն կը լքուի, այս Թուռնի էշին կողմէն
կը խնամուի ու անոր կաթովը կը մեծնայ:

* Էպուլ-ուլա-իւլ-Մուարի, կոյր արար մեծ բանաստեղծը, տեղ մը միեւնոյն
միաքն յայտնելով՝ կ'ըսէ՝

— Խեղճ մարդ, զմեկ դառնալով իսկ չ'ազատուցար քափառումէ:

Գետնի վրայ թէ աղիւսի կըտարէն զատ բան չ'ունենամ,
 Խօսքս ամօք, պիտի ծախեմ ու դըրամը ես գիճու տամ,
 Երբոր ինձի հարց կուտան թէ՝ վազուան գիճու դըրամն ունի՞ս,
 — Վերարկուս ու փաթթոցըս կան, Խո՛ սա գործած չէ՛ սուրբ Մարիամ:

340

Ուրա՛խ ապրէ, որովհետեւ վախճան մը կայ այս աշխարհին,
 Ելած հոգին դեռ շա՛տ երկար պիտի կանչէ լըժած մարմին,
 Յոյսերով ու տենչանքներով լի գանգերը սա քու տեսած՝
 Վազը պիտի բըրուտներու հարուածներուն տակ չարչըրուին:

341

Յարաքերուէ՛, պարկեշտ, խելօք, արժամաւոր դու մարդկանց հետ,
 Մինչ անպարկեշտ մարդկանց մօտէն հեռահեռու քալէ յաւէտ,
 Թէ խելացի մէկը քեզ թոյն հըրամցընէ, խըմէ՛ իսկոյն,
 Մինչ անպարկեշտ մարդու ձեռքով տըրուած մեղքն իսկ նետէ՝ ձեռքէդ:

342

Էլ Խայեամի, քու մարմինըդ վըրանի մ'է յար եւ նըման,
 Հոգիդ ալ հոն՝ արժունիքին մէջ բընակող՝ է մէկ Սուլթան,
 Երբ Սուլթանն է չուեր, գացեր՝ կուգայ մահուան սենեկապետ
 Ու կը քալէ վըրանն իսկոյն, զարմելու այլ ճամբու վըրան:

343

Հակատագրի ու դիպումածի մականով փոս քըշուող դու ոք,
 Զախ, աջ գլորուէ՛ համբերատար, մի՛ անիծեր բազդդ անողոք,
 Որովհետեւ Նա՛ ոք քեզի դատապարտեց այդ վիճակին,
 Շարժառիթն ալ՝ Նա՛ գիտէ լոկ, Նա՛ գիտէ լոկ, Նա՛ գիտէ լոկ:

344

Խմաստութեան գըրքէն օր մը վիճակ բացի ինձի համար,
 Յանկարծ մարդ մը, լաւ փորձագէտ, ըսաւ սրբաւով իր վիրահար.
 — Գերբըջանիկ է մա՛, ով իր գիրկն ունի կին գերթ լուսընկան,
 Ու վայելիքի մէկ գիշերը՝ ամբողջ տարուան մ'է հաւասար:

Ես ըսի որ՝ ասկէ յետոյ չ'եմ խըմելու վարդգայն գինին,
 'նա արիւնն է որքատումկին, չ'եմ խըմելու արիւն կըրկին,
 վարպետ խելքն իսկոյն հարցուց՝ «ընշմարի՞տ եմ քու այդ խօսքեր»:
 — Կատակ կ'ընեմ — ըսի իրեն՝ — հընա՞ր է չը խըմել գինին:

Այն օրը որ՝ գըլուխըս չ'է գինեմըշուշ՝ Թէկուզ դեղք-ափ
 ինձ քաղդը տայ՝ շանթ-ահաքիչ պիտի Թըւի Թոյնի մը չափ,
 Այս աշխարհի վիշտը Թոյն մ'է եւ իր դեղք-ափն է գուտ գինին,
 Ես դեղք-ափն է որ կը խըմեմ, եւ Թոյնէն ա՛լ չ'ունիմ սարսափ:

Քանի որ այս մեր օրերում՝ խելէն օգուտ չի՛ յուսացուիր,
 Ժամանակէն օգտւողներն ալ անխելքներն են անխելքի,
 Խելքը գըլխէն առնող դուն այն գինուց ինձ քե՛ր, որով գուցէ՝
 Ժամանակը քիչ մ'ալ մեզի մետէ քաղցըր մայուածքը իր:

Ընդունիմք Թէ՝ ես ապրտամբ գերի մըն եմ, մերումդ ո՞ւր է,
 Մեղանչանէն սիրտս է խաւար, անշամանդալ լոյսըդ ո՞ւր է,
 Թէ ազօթ-փի փոխարէն է որ դըրախտըդ խոստացեր ես,
 Առուտուր մ'է սա քացէրաց, քու քարիքդ ու շըմարիդ ո՞ւր է:

Ճիշտ այն օրն երբ ազօթելու, ծով պահելու վընիւ տըւի,
 Հաւտալով Թէ՝ կը կատարեմ ամեմամեծ տենչն իմ սըրտի,
 Շա՛տ ափսոս որ՝ լըւացումըս խանգարուեցաւ պըզտիկ պէտքով
 Ու պահելիք ծովս ալ արեց՝ գըրեթէ կէս ումալ մը գինին:

Արեւն ոսկի արշալոյսին բոց գանգուրը տամիք մետեց,
 Ու ցարեկը բաժակին մէջ կեսարական գինին պարպեց,
 Գինի՛ խըմէ, լուսաբացին ընդոստ ելած Մուէզգինի՝
 — Օ՛ն խըմեցէ՛ք — աղաղակը չորս դին ժըխոր համաքփոեց:

351

Արարչութիւնն ամբողջովին պատկեր մըն է անբըջական,
վերահասու ով չէ՝ ասոր, մա իմաստուն չ'է բաւական.
Նըստէ՝ խըմէ՝, միշտ անձնատուր գըւարթ խօսքին ու հաճոյքին,
Հաստատ քըւոյ տեսիլմներով չ'ըզբաղուելով ո՛չ մէկ վայրկեան:

352

Հոգի աղտոտ շաղախէն միշտ ազատ եղող հոգին մաքուր,
Անապական աշխարհէ մը քեզ առժամեայ եկած է ելուր,
«Գիշեր քարի» քեզ մաղթելով՝ հեռանալէն դեռ շա՛տ առաջ,
Կարմրեալան պայծառ գիւնուց՝ ցողէ՝ իրեն սապուհներ բիւր:

353

Գիւնեղմուկ կը պարծեմամ, ընտիր մարդիկն են համայնքն իր,
Թէ լաւ դիտես՝ գէշ կողմերն ալ շատ անպատեհ քեզ չ'են քըւիր,
Մինչ հոգեւոր դըպրատունէն ընտիր մէկը դեռ չ'է՝ ելած,
Թող կործանի փըլըշակն որ՝ տըգիտութեան բոյն է դարձեր:

354

Հաճոյքին հետ կապ չ'ունեցող գործէն՝ հեռու մընալ լաւ է:
Գիւնին՝ սիրած կընդ ձեռքէն՝ արօտին մէջ խըմել լաւ է,
Գիւնարբողին, դէրվիշներուն, տաք մարդկանց հետ ըլլալ լաւ է,
Ունայ մը գիւնին *Ձուկէն մինչեւ Լուսինն ինչ կայ՝ լաւագոյնն է:

355

Կուժ ու բաժակ բըռնած ձեռքըս, մեղք է բըռնէ *բոմ ու մատեան,
Դուն գօսացած Սուփի մըն ես, ես ամբարիշտ տիպ գիւնեղմ,
Բայց եւ այնպէս ամենեւի՛ն ես չ'եմ լըսած որ մէկ կըրակ՝
Չորը քոզած քացը այրէ, սա խոտոր է իրողութեան:

356

Դեռ մինչեւ ե՞րբ ամէն մէկի ըստորութեամբ տառապիւնք մեմք,
Ու մեմգամիտ ժամանակի սեղմումներուն եմքարկուիմք մեմք,
Թեքեւ հոգի մեր սիրածի հետ միասին մըստած մէկ պահ՝
Իրմով առլի՝ մէկ քանի հատ ծանրը բաժակ քոզ որ պարպենք:

* Ըստ Իրանի դէպքաւնութեան՝ աշխարհը կեցած է ցուլի մը եղջիւրին, իսկ ինքը՝ ցուլը, ձուկի մը վրայ եւ ոս ամենախոր յատակն է աշխարհի, իսկ լուսինը նկատուած է ամենէն բարձրագոյն կէտը:

* Գարողիչին ամպինն ու Գուրանը:

«Պէտխէշանի սուտակաշուրք գեղուհիներն, ո՞ւր են հիմա, Անդարբուքին սըրտին տըւող բուրեան գինին, ո՞ւր է հիմա, Գինարբուքը իսլամութեան արգիլուած է պատուիրանով, հըմէ՛ գինիդ, հոգ մի՛ ըմեր, իսլամութիւնն, ո՞ւր է հիմա:

Տարիքաւոր մէկը տեսայ գինովութեան միքեով ժընած, Տարակոյսի իր տըմակը՝ խելի ծեփով կոկած, մաքրած, Ըգգայագիւրկ ժընացեր էր՝ իր մըտքին մէջ այս ըսելով,
— Աստուած հանդէպ իր ծառային գըք-առատ է ու ողորմած:

Երէկ գիշեր հարբած էի, հանդիպեցայ մեր գինետուն, Այնտեղ հարբած մէկը տեսայ՝ ուսին առած կուծը գինուն, «Դուս Աստուծմէն չ'ե՞ս ամընչնար, խոր ծերութեան հասած, ա՛յ մարդ» «Ողորմիլը Աստուծմէն է», ըսաւ, «խըմէ՛ ու լըռէ դուն»:

Անմահ գինու կուծին շուրջը տարածեցինք մենք սէտնէտան, հըմելով է որ մօր կ'ըգգամք թէ՛ մենք մարդիկ ենք բանական, Ժամանակը, որ ապարդիւն՝ մըգիլիք-մերուն մէջն անցուցինք, վերըստաւ մենք կը յուսամք՝ դըռներուն բով մեր գինետան:

Օր մը դուն գիս պիտի տեսնես այն աստիճան խորունկ հարբած, Որ գըլուխըս մըւաստաբար ոտքիդ վըրայ ըլլամ դըրած, Ձեռքէս բաժակ, գըլխես փաթթոց վար ինկած ու մետած մէկդի, Պիտի տեսնես այդ հեք-անոս մագներուդ մէջ գիս շըղթայուած:

Երբ դուն խըմիչք կը գործածես, խելիդ սանձը բըռնէ ամուր, Ո՛չ տըխմարի ճեւեր դուն առ, ո՛չ երեցիք մըտէ քափուր, Յակընթագոյն գինին կուգե՞ս որ արժանի ըլլայ քեզի, Ո՛չ դուն ինքըդ խելքդ փախցուր, ո՛չ ալ մարդու մեղութիւն տուր:

* Պէտխէշան — Խորասանի մէջ, արաբներու կողմէ «Պէլխաս» անուանուած ջաղաքն է, որ հռչակուած է իր յակինթի հանքերով:

Վե՛ր ել, եկո՛ւր մեր գանկերով սագի մետաքս քելին զարմնմ,
Դիմի խըմնմ, եւ ամօքը՝ պատկառամբին զարկած՝ կոտրենմ,
Մեր սէտնէտէն վաճառք հանենմ՝ բաժակ գինու հետ սակարկած,
Ժուժկալամբի ապակին ալ, քարին զարկած՝ ջարդենմ, փըշրենմ:

364

Որովհետեւ մտիւր երբե՛ք շըմոքի չի՛ տար, ո՛վ իմ սաղի,
Անխառն գինով լի բաժակը իսկոյն ինձ տուր, ո՛վ իմ սաղի,
Աշխարհէն՝ ուր երկու, երեք օր հազիւ մեմ ապրելու եմ,
Զուր վըշտանալ մեր սըրտերուն չի՛ պատկանիր, ո՛վ իմ սաղի:

365

Աշխարհի մէջ լաւ ամուսնով հըռչակ համել, շատ լաւ բան է,
Բազդի տըւած տառապանքէն վըշտանալը, ամօք բան է,
Որքատումկի հիւթի բոյրով քըմրած ըլլալ ու գինեհար,
Ժուժկալամբին վըրայ գոռոգ ըլլալէն՝ մի՛շտ լաւագոյն է:

366

Պայրամն եկաւ ու խանգարուած կեանքը պիտի շըսկէ մօրէն,
Շիշերուն մէջ կարմիր գինին Սաղին պիտի լեցնէ մօրէն,
Նաեւ ծումի ցըռնակապն ու պախուրցնեքը աղօթ-անքի՝
Պիտի քակէ մեր էշերու բերանէն ու վըզէն մօրէն:

367

Մի՛ կիրարկեր դու *Սիւննէքը, ակամջ մի՛ տար պատուիրանքին,
Համապագորդ հացէդ բաժին հանէ անկար չըփառքին,
Զար մի՛ խօսիր, բարիք ըրէ, մէկուն սիրտը դու մի՛ կոտրեր,
— Վըստահ եղիր ապագայի քու դըրախտիդ — հիմա՝ գինին:

368

Այս անցաւոր աշխարհը որ՝ բընակավայր է մեզ համար,
Իմ ամէն մէկ քայլափոխին՝ բազդատական ուժովքս արար՝
Շա՛տ փըմտոնցի ու չը գըտայ, դէմքիդ նըման փայլուն լուսին,
Ո՛չ ալ մարմնիդ նըման նըկուն, երկնաւըաց մէկ նոնի ծառ:

* Իսլամական աւանդութիւն. Դուրանի լրացուցիչ մաս:

իր ուռկանէն՝ վայելչական կեանքիս յայսի՝ ճուկը փախաւ,
 էռութիւնըս գիւնովներու գիշերուան պէս ի գուր անցաւ,
 Ափսո՛ս, ամէն մէկ վայրկեանը աշխարհ մ'արժող կեանքս բոլոր,
 Չտիագանց շատ աժան գրնով՝ իմ ձեռքերէս կորզուեցաւ:

Աշխարհը մէկ տանջարան է, ժամանակը՝ ծայրէ ծայր վիշտ—
 Բաղդը փորձանք է եւ կեանքը ան ու սարսափ՝ միշտ անհանգիստ,
 Վերջապէս երբ ես կը դիտեմ աշխարհն ու իր բոլոր գործեր,
 Կը տեսնեմ որ գոհ մարդ չը կա՛յ, եթէ կայ իսկ, հագուագիւտ միշտ:

Ան՝ որ կ'աւլէ իր պիտերով, գիւնտան մը դըռան փռչին,
 Անգիտացող մ'է առ յաւէտ այս աշխարհի լաւ ու գէշին,
 Թէ այս ու այն աշխարհները փոս գլուխին գրնտակի պէս,
 Գարեհատի չափ իսկ անգամ՝ ան հոգ չ'ընէր անոնց մասին:

Փափկասուն ու քաղցր կեանք մօտիկ է իր վերջաւորման,
 Անպարէ՛լ՝ օգտագործել անոր ամէն մէկ երկվայրկեան,
 Տես, իմ անգին կեանքս, անա ցաւ ու վըշտով կը չըքանայ,
 Այսպէս անցնող կեանքին համար, հարիւր պատիկ քո՛ղ ամսոսան:

Մըտիկ ըրէ՛, երբ տակաւին վիճակի ես, կուգա՛յ ձեռքդ,
 Բարեկամաց վըշտոտ սըրտի բռններէն դու բռն մը ա՛ռ գէթ,
 Որովհետեւ գեղեցկութեան շուք ու փառքդ չէ՛ մըշտական,
 Օր մը յանկարծ կը տեսնես որ՝ չըքացեր է նա առյաւէտ:

Սի՛րտ, քանի որ՝ դուն գիտակ չ'ես բոլոր մըթին գաղտնիքներուն,
 Ամէն բանի համար ինչո՞ւ, այլեւս գուր կը ցափս դուն,
 Քանի որ ո՛չ մէկ բան սըրտիդ ուզածին պէս չի՛ կատարուիր,
 Ուրախացիր գէթ սա ներկայ անվերադարձ սահող պահուն:

Աւա՛ղ, վըշտոտ ու աւերակ իմ խեղճ սիրտըս խելքի չ'եկաւ,
 իմ սիրտուհու տանջանք սէրը՝ մէկդի վաճել մա չը կըրցաւ,
 Կը հետեւի թէ՛ երբ սիրոյ բաժակն ամէն մարդու լըցին,
 Սըրտի արեան մէջ թաթխեցին, երբ բաժակիս հերթը եկաւ:

Եթէ խելքդ գըլխուդ մարդ ես, խորհելու ես թէ՛ ի՞նչ բերիք,
 Աշխարհ գալուդ, ու մեկնելուդ հետդ ի՞նչ տանիս, որպէս քու իբ,
 Դուն ինձ կ'ըսես թէ՛ չ'եմ խըմեր, որովհետեւ մահ կայ կեանքին,
 Ես ալ կ'ըսեմ, խըմես կամ ոչ, մահը մի՛շտ կայ եւ անխըտիր:

Բուրաստանի մէկ անկիւմը, բաժակ գինի ու գեղ սաղի,
 Թէ միասին ես ունեմաւ եւ այս ըլլայ՝ ձեռքս կանխիկ,
 Զըւարճանաւ ես անոնցմով, իմ ապառիկ դըրախտըս քեզ,
 Դըժոխք-դըրախտ խօսքը մոռցի՛ր, հանդիպեցա՞ր մէկ եկողի:

Երկրի վըքան եօթանասուն երկու հաւատք կամ այլագամ,
 Կըրօմէ՛ն ու հաւատքներէ՛ն՝ դաւանանքս սի՛րտդ է միայն,
 Զուր խօսքեր են՝ կեանքուր, իսկամ, ազօթեր է, թէ մեղանչեր.
 Վերցնա՛ւր անվիտ պատրուակը, նըպատակը Դո՛ւն ես միայն:

Այգը ծագեց, պատուրեցաւ սեւ քըղանցքը մուր գիշերուան,
 Ե՛լ ու խըմէ՛ քու սապուհըդ, ինչո՞ւ ես դու տըրտում այդքան,
 Ո՛վ սիրտ, աւա՛ղ, շատ այգեր դեռ երեսները ցոյց տան պիտի,
 Երբ մեմ շատոնց մեր երեսը հողին տըւած ենք յաւիտեան:

Ազօթքով ու պաշտամունքով՝ Մեծութեանդ փայլն աւելցա՞ւ.
 Կամ մեղքերուս պատճառով՝ Զօրութիւնդ նըսեմացա՞ւ,
 Ներէ՛ ինձ, Տէր, կը ճանչնամ ես քու շընորհըդ մեղաւորին,
 Պատժի մէջ չ'ե՛ս անապարհ, իսկ յաբաժամ է գութդ անբաւ:

381

Աշխարհիս մէջ, պարսպ տեղը, դռներէ դուռ վագելու չէ',
 Ժամանակի լաւին, վատին յարմարուիլ ու տոկալու'ն է,
 Հակառակ դէպքի բաղդ-վիճակէն ի՛նչ գիր ու թիւ որ մեզ գարնէ,
 Ըլլայ վայելք թէ պատուհաս, վիճակուածը խաղալու է:

382

Ո՛վ գիմի, իմ սիրուհուս նուռ շրթումները բաց մի՛ թողներ,
 Որովհետեւ բացի քեզէն մէկ ուրիշին չի՛ յարմարիր,
 Ձամը ետքիս վարդ շրթումներ համարելու յաջողեցաւ,
 Ձի շա՛տ սրտի արիւններէն՝ շուրթն առած էր գոյնն իր կարմիր:

383

Թէ քաղքի մէջ համբաւ ունիս, մէկ չար մարդու ես հաւատար,
 Թէ անկիւն մը քաջուած կ'ապրիս՝ սուրբ մ'ալ ըլլաս՝ խրոսովարար,
 Աշխարհիս մէջ ո՛չ ոքի հետ բընաւ երբէ՛ք ծանօթ չ'ըլլալ,
 Կամ ո՛չ ոքէ չը նանչցըւիլդ՝ ամենէն լաւն է քեզ համար:

384

Երբ ներումդ է զիս պարփակող՝ մեղանչանկէն չ'ե՛մ սարսափիր,
 Երբ շրճորհդ է ընկերակից՝ դաժան նամբէն չ'ե՛մ սարսափիր,
 Երբ քու գութըդ ինձ լուսերես՝ օր մը՝ պիտի յարութիւն տայ,
 Տըխրահըռչակ իմ սեւ գործէն՝ հիւլէի չափ չ'ե՛մ սարսափիր:

385

Նոյնիսկ անոնք՝ որ գիտութեամ կոթողներ են լուսահամնար
 Որոնց միտքը մախրամք կ'առնէ աստղաց շուրջը երկնի աննառ,
 Երբոր փորձեն մախապատմառ գաղտնիքներուն մէջ թափանցել,
 Խելի պըտոյտ մի՛շտ կ'ունենան ու կը մնան խեղճ ու անհա՛ր:

386

Ո՛վ սիրելեան, ես ու դուն մէկ կարկինի եմք այնքա՛ն նըման,
 Մեմք մեր մարմնով մէկ եմք ու մոյն, որքան ալ որ գըլխով քաժան,
 Շրջանակի նըման հիմա՝ կէտի մը շուրջ մեմք կը դառնանք,
 Հուսկուրերն, կէտի մը շուրջ մեր գըլուխներ կը միանան:

387

Գիտակցութեան օրէս ապին, լոկ գինին եմ ես ներքողած,
Շուրջըս եղող առարկաներ՝ խըմիչֆի եմ վերաբերած,
Ո՛վ բարեպաշտ, բու վարպետը եթէ խելքն է աշխարհիս մէջ,
Վըստա՛հ եղիր, որ եա ինձ է նախ եւ առաջ աշակերտած:

388

Խըմիչֆներէն լաւագոյնն է մի՛շտ ու դա՛րձեալ ընտիր գինին,
Լաւ է խըմել գուտ ու պայծառ գինին հետը քարս պարմանին,
Այս աշխարհը ծայրէ ի ծայր փըլատակ է ու աւերակ,
Աւեր վայրին մէջ մըտաւեր դառնալ՝ նըման է նըմանին:

389

*Ափստ՛ս, ափստ՛ս, որ իմ կեանքըս ունայն անցաւ նըման հովի,
Թե՛ կերածըս հարամ եղաւ եւ թե՛ շումչըս պիղծ, գարշելի,
Դէմքըս սեւցաւ հըրամայուած պատուէրները չը պահելէս.
Անգործելին կատարելուս համար Աստուած ի՛նքն ողորմի:

390

Ո՛վ գերբնտիրն աշխարհի մը, որ խոյամֆս ես ու նըպատակ,
Դում աւե՛լ ես, քան լոյսն աչֆիս, քան իմ հոգիս ու կեանքս համակ,
Կեանքը՝ որ միշտ համարած եմ ամենաթանկ գանձն աշխարհի,
Ուրախութեամբ գայն կ'ընէի իսկիւր անգամ քե՛զ ցահատակ:

391

Ան ո՞վ էր որ քեզ գինեհար բերաւ յանձնեց մեզ այս գիշեր,
Դուքս հանելով հարէմէն՝ ո՞վ մամբայ ձըգեց քեզ այս կողմեր,
Գեղմէ բաժան ըլլալով իսկ՝ հուրքերու մէջ այրող մարդուն
Բորբոքելու համար հուրը, հովի նըման բերողն ո՞վ էր:

392

Աշխարհի մէջ արժանիքով պահ մը հազիւ մեմֆ ունեցանք,
Պատուհասէն, վիշտ ու ցուէն գատ այլ մէկ քան չը շահեցանք,
Ափստ՛ս, որ բիւր առեղծուածէն ո՛չ մէկ հատը դեռ չը լուծած,
Հազա՛ր կարօտ սըրտերուս մէջ՝ այս աշխարհէն մեմֆ մեկնեցանք:

* Այս եւ այստեսակ քառականները հեղձանք, կշտամբանք եւ մերկացում են բարեպաշտի անուն ու սրբեմ առած՝ սուֆի մեղանչողներու հասցէներուն:

Ո՛վ դու խօնա, մեր մէկ հատիկ աղերսանքին ականջըդ տուր,
 Զայնըդ կըտրէ՛, եւ Աստուծոյ սիրոյն համար մեզի թող տուր,
 Մե՛նք մեր ճամբան շխտակ կ'երթանք, դուն ես որ միշտ ետ կը մայես,
 Մեր օձիքը ձըգած՝ զըմա՛ աչիքդ համար քրժիշկ հարցուր:

Որու գըլխուն մէջ որ խելք կայ, ըսէ՛ք, բազդին ո՞ր յոյսերով,
 Կը վըստահի այս աշխարհի զօրութեանը ամբողջ սըրտով,
 Ո՛վ, աշխարհը, աւերակի անուռով է կըմփած եղեր՝
 Սըլխալած չ'է՛, որովհետեւ աւերակ է գըլխով-առով:

Գինարբոյ չ'ե՛ս, բայց եւ այնպէս պարսաւ մի՛ տար հարբեցողին,
 Եթէ Աստուած ինձ զըզուս տայ, վերջ պիտի տամ մոյնիսկ պահին,
 Մի՛ սըրբանար, հաբիւր աղտոտ գործք ես տեսած, որոնց հանդէպ,
 * Զէմգէմ ջըբով հագար անգամ լըւացուած է ձեռքիս գինին:

Կուռքը ըսաւ իր պաշտողին — ո՛վ արարած երկըրպագու,
 Արդեօք գիտե՛ս, ինչո՞ւ համար երկըրպագող դարձեր ես դու,
 Քու մարմնական ու հոգեկան յատկութիւններ ամբողջովին
 Իմ վըրաս է համախըմբեր, արտացոլեր ձեռքը մարդու:

Իմ ձեռքիս մէջ շեշտահարուած սուր մը ունիմ ես սայրասուր,
 Անոր շնորհիւ է, որ բաց է քայլիս առաջ ամէն մէկ դուռ,
 Ու շարունակ անով է, որ կը պատրաստեմ իմ թըշնամու
 Սըրտէն խորված եւ գանգէն ալ գինեքաժակ իմ գինուն հուր:

Արարչութեան օրն առաջին ըստեղծեցիր, ով Աստուած իմ,
 Բարկութեամբըդ Դրժողքը հուր, քաղցրութեամբըդ անանց Նդիմ,
 Մըտերմութիւնդ է մէկ դըրախտ, ես որ բընաւ չ'եմ մեղանչած,
 Դըրախտի դուռն ի՞նչ պատճառով՝ փակուած կըրմայ ըլլալ իմ դէմ:

* Դըախտի մէջ՝ կենաց ջուրի ակունք մը:

Գինին մարմնիս զօրութիւնն է, վարդ սքնունդն է նա իմ հոգուն,
Բանալին է գաղտնիքներուն եւ լուծողը միշտ աննշխուն,
Ես այլեւս չ'եմ փափաքիր ո'չ այս աշխարհ, ո'չ հանդերձեալ,
Երկուքէն ալ պատուական է՝ մէկ կաթիլը ամուսն գինուն:

400

Աստուած ամէն բան կը շըտկէ, դուն գինի՝ տուր, ո'վ իմ սաղի,
Գըքութենէն նա գըրդըւած՝ անուշ լեզուով կ'որոտայ մեզի,
Կեանքիդ գարնան գինի խըմէ, աւփիութիւն ինձ մի՛ ծախսեր,
Արարիչը, արարածի խումկ ու մտինն չի՛ կարօտի:

401

Ո'վ իմ սաղի, Աստուած սիրես, մեզի նըման ամոքներուն,
Դուն մի՛ մոռնար. կապկանաշակ եմք՝ կործանէ՛ մեր կուտը դուն,
Ճըշմարտապէս՝ ջուրի ծոցէն ցամաք նետուած՝ ձուկեր եմք մեմք,
Ինքդ ես ջուրը կենդանութեան, մեզ միացու՛ր անձիդ խնայն:

402

Յայսի ճամբուն վրայ՝ ամէն սիրտ աշխատէ քեզի կապել,
Անդորրութեան մէջ՝ մըտերիմ բարեկամի կապ հաստատել,
Հոգ ու ջուրով շինուած հարիւր Քաապան՝ չ'արժէ՛ մէկ ազնիւ սիրտ,
Քաապա ուխտի երթալու տեղ, ջանա՛ սիրտ մը դուն գըրաւել:

403

Այն օրը՝ երբ ձեռքս է գինին ու հարբած եմ վայելէն խոր,
Հըրանըման խառնուածովս ու խօսովըս սահանքաւոր,
Ընդունակ եմ ամէն տեսակ նիւթի մասին անպատրաստէն,
Ըզմայլանքի հարիւրաւոր գոհար շաղել իմ չորս բոլոր:

404

Ո'վ ցընծութեան ճըրագրդ լոյս, գերադաս է՝ ռաբը փուկին՝
Համբուրել, քան համբոյքներ տալն ուրիշներու նուր շըքումքին,
Ձեռքս անուրջի փղանցէն չի՛ գատուիր երբէ՛ք ո' եւ է օր,
Իսկ, ռոքս ըսես, անձնատուր է միաւորման ջանք ու ճիգին:

Մենք, գինիի հըրամանին տակն ենք դըրեր մեր գըլուխներ,
վարդոյն գինու ժըպտոյ շըրքանց՝ մատաղ կ'ընենք մեր հոգիներ,
երբ շիշն իր վիզն է դուրս ձըգըր՝ Սաղիի սեղմ ձեռքի մէջէն,
Ու երբ գինու հոգին է դուրս եկեր հասեր շիշին շըրքներ:

Անասունի սըմբակին տակ կոխուած ամէն փուշ ու բաղեղ,
Գեղուհու մը խոպոպիկն է, սիրուհու մը յօնքն է աղեղ,
Պալատներու գըմբէթները կառուցանող աղիւսին մէջ,
Վէգիբի մը հող մատը կայ, Սուլթանի մը գանգն ու ուղեղ:

Երիտասարդ օրերըս կը վերածընուին այսօր կըրկին,
Գինի՛, գինի՛, գինի՛ բերէք, երանութիւնը իմ սըրտին,
Մի՛ բամբասէք, թէ լեղի է, գինին քաղցը է ամէն անգամ,
Իր դառնութեան պատճառն է լոկ՝ դառնութիւնը ի՛մ իսկ կեանքին:

Սի՛րտ, քանի որ արիւնիլ է ճակատագիրդ անխախտելի,
Որոշ է, որ պարագաներն այս աշխարհի մեղեմ պիտի,
Իսկ դո՛ւ, հոգիս, երբ ուշ-կանուխ, գիս լըքելով պիտի մեկնես,
Ալ ինչո՞ւ դուն բընակութիւն հաստատեցիր մէջն այս մարմնի:

Մեհեանները, ինչպէս Քաապան, մէկ մէկ վայր են համադօթի,
Պաշտամունքի աղաղակ մ'է զօղանջիւնը մէկ գանգակի,
Մըզկիթ, տաճար իրենց ծէսով, վարդաբան եւ համրիչ ու խաչ,
Իրականին մէջ այլազան նըշաններ են պաշտամունքի:

Դէմս ելլողին, չար ու բարու մասին բընաւ գաղտնիս չ'եմ տար,
Խօսքերս միշտ կարն կը կապեմ ու չ'եմ խօսիր բընաւ երկար,
Անպատմելի վիճակի եւ դիրքի մը մէջ կը գըտնուիմ,
Ես գաղտնիք մը ունիմ, սակայն մէջտեղ համել ես չ'եմ կըրնար:

Խըմոգներու շըրջանին մէջ, կեդծ դըրամ չի՝ անցնիր բընաւ,
Աւելն ամէն սըտախօսներ գինետումէն մաքրած է լաւ,
*Աւերակէն ծերունի մը դուրս գալով ինձ ըսաւ այս բան,
— Գինի՝ խըմէ, որովհետեւ պիտի նիրհես դարեր անբաւ:

Աբարչէն՝ լուռ գոհամալէն գատ, այլ մէկ բան արժէ՛ք չ՝ունի,
Իսկ մարդկանց մօտ՝ երեսոյթն ու կեդծիքն է՝ որ արժէ՛ք ունի,
Խելին կըրցած ամէն հընարք գործադրեցի ես կեանքի մէջ,
Երբ խընդիրը մահուան հասաւ, խելքն այլեւս արժէ՛ք չ՝ունի:

Թէ օտար մը հաւատարիմ ըլլայ ինձի, ազգականս է,
Ազգականըս քէ տառապանք ինձ պատնառէ, քըշնամիս է.
Եթէ քոյնը բուծում կուտայ, նա քոյն մը չէ՛, այլ բալասան.
Իսկ քէ մեղրը հիւսմոյ կ'ընէ, նա մեղրը չէ՛, այլ մէկ քոյն է:

Չըկա՛յ սիրտ մը, որ չ՝արիւնի բաժանումիդ վըշտին համար,
Կախարդանքդ հըմայած է լոյս ունեցող աչքերն արար,
Ու քէպտու դում մէկուն հանդէպ քու սըրտիդ մէջ սէր չ'իս տածեր,
Չը կա՛յ սիրտ մը, որ քու սիրով վառուած չ'ըլլայ մի՛շտ, անդադա՛ր:

Օրը անեղ դատաստանին, երբ աստղումէք խաւար դառնան,
Փըլի երկինքն, ինչպէս բուրբ բարեպաշտներ կը հաւատան,
Պարեգօտիդ քըզանցքը ես բըռնեմ պիտի, ո՛վ *սիրեցեալ,
Ու հարցընեմ, իմ ո՞ր մեղքիս համար կեանքիս տըլիք վախճան:

Ամենագարշ մարդկանց առջեւ գըլուխ ծըռել՝ ըստիպեալ եմք,
Պըլպուլներու առջեւն անգամ հարկադրուած՝ պահել գաղտնիք.
Բուրբ մարդկանց անհարկներէն մեզ խուսափիլ ըստիպելով՝
Դում ա՛յն նայէ, քէ վերջէն ալ ինչպէս մեզ հետ կը վարուի ինք:

* Աւերակ, աւեր օճախ — գործածուած է բնագրին մէջ «դինետան» իմաստով:

* Աստուած:

Սաղի՛, քանի ժամանակը ինձ ու քեզի կուտայ հարուած,
Այս աշխարհը մեզի համար հանգրստավայր չէ՛ բացէրաց,
Բայց եւ այնպէս, գիտցա՛ծ եղիր, թէ քանի դեռ շիշը գինու
Մեր միջեւն է, նշմարտութիւնն է որ մեր ձեռքն է անկասկած:

Շարունակեալ գիմարբո՛ւք մը եղաւ կեանքս իմ բովանդակ,
Ես ժուռ եկայ վարդերու մէջ, հանգիստ առայ վարդեմու տակ,
Ո՛չ մէկ գործըս յաջող գընաց, ո՛չ մէկ մուրատ տուաւ գինին,
Բայց նամբու մը սովոր մարդը, ետ չի՛ գար ոչ մէկ ժամանակ:

Գինու քսար դի՛ր ձեռքիս մէջ, ծարաւի՛ է սիրտըս սաստիկ,
Գինի՛, գինի՛, կեանքը ինձմէն փախուստ կուտայ ինչպէս սընդիկ,
Ե՛լ, գինի՛ տուր, որովհետեւ քաղդն անուրջ մ'է արագ սահող,
Պարմանութեան հուրն ալ ինչպէս հոսո՛ղ-անցնո՛ղ ջուր մը պըզտիկ:

Տարփածունք եմք հեք-անոս, միւսիւմանը ուրի՛շ տեղ է,
Անկար մըրջիւնն եմք՝ Սողոմոն իմաստունը, ուրի՛շ տեղ է,
Մեր դէմքերն են սիրադալուկ, հանդերձանքը ծուէններ լոկ,
Ոսկեքեղ նուրբ կերպասները ծախող շուկան՝ ուրի՛շ տեղ է:

Մարդ արարած, ամէն կողմով դուն նըման ես շըզքայուած շան,
Պարապ տեղը մի՛շտ կը հաչես, հագիւ ունիս պահ հանգրստեան.
Վագրի բընոյթն ունիս, գայլի նենգութիւն եւ աղուէտի դաւ,
Ու ասոնց հետ մապաստակի թոյլ մըրափներ միացած կան:

Սիրտ մը, որուն սէրն է զարկեր իր արեւը լուսապարար,
Միեւնոյն է Բագինին թէ՛ Մըզկիթին է ազօթարար,
Թէ անուներդ սիրոյ գըրքին մէջ գըրուեր է, ո՛չ մէկ ատեն,
Ապառնի վարձք եւ կամ պատիծ մըտածելը չէ՛ քեզ համար:

Մեղանչելուս համար դարձայ ապարադդ ու հալածական,
կռուպաշտի պէս բայց կուտէս՝ յայսմ ունեցայ ես փառութեան,
Ու գինեհար մեռած առուուս, սիրեկանս ու գինին մերկայ
Հլլալ կ'ըզձամ, Դըժո՛ղֆ, Դըբա՛խտ, ալ ի՞նչ արժէֆ ինձ կ'ունենան:

Եկաւ, հազաւ Բամագանը, գինարբուֆի շըբջանն անցաւ,
Անխառն գինին, վարդ գեղուհին ունենալու առիթն անցաւ,
Ձեռքերուս մէջ յակինթ գինին չը խըմուելով՝ այնպէս մընաց,
Իսկ մեր գըտած ամէն սիրուն կին բան չ'ըսած՝ քողուց անցաւ:

Այս գինին, որ տարբեր ձեւեր կ'առնէ միշտ մեր նայուածքին տակ,
Մերք որպէս հիւք որքատունկի, մերք վառող հուր սիրտ ու երակ,
Մի՛ կարծեր քէ՛՝ երբ եւ իցէ կը կորսուի հետֆ չը քողած,
Էութիւնն է յաւերժական, ձեռն է որ կը փոխէ միակ:

Իմ մեղքերուս կըրակէն *ծուխ բարձրանալը ես չը տեսայ,
Բաղդ, փըրկութիւն ակընկալել եւ ո՛չ ոքէ յայս ունեցայ,
Մարդկանց ձեռքէն դէպի երկինք պարգած սա իմ կրկու ձեռքեր,
Ո՛ր մէկուն ալ որ բըզանցքին ես պարգեցի՝ շահ չ'ունեցայ:

Թէ բանալով խելֆիդ աչքը՝ շուրջըդ դիտես դուն ուշադիր,
Պիտի տեսնես քէ՛՝ քըշնամիդ նա է՝ որուն շատ վըստահեր,
Ա՛յս օրերուն քիչ բարեկամ ունենալըդ լաւագոյն է,
Եւ հեռուէն ընկերակցիլ մարդկանց լաւ է՝ գիտցած եղիր:

Տիեզերքի բարձունքն ալ որ հասած ըլլաւ, քեզ կ'առնեն վար,
Երկնի գահն ալ բազմիս՝ կ'ընեն շէմֆ համբուրող ազատ անճար,
Ինչքան որ քու ձեռքէդ կուգայ, լուսաւորէ՛ մարդը տըգէտ,
Ու ո՛չ ոքին մի՛ վըշտացներ, որ չը դառնաս դուն վըշտահար:

* Ոչ ոքին չը վնասեցի, չ'այրեցի:

Թէ կայ սքրինգ, կուծ մը գինի ու գեղուհի հաւրսիրում,
 Ու քաւալող ջրբի ափին՝ դալարի մէջ նըստած ես դուն,
 Ասանցմէն լաւ բան մի՛ փընտռեր, մի՛ բորբոքեր Դըժողքն հանգած,
 Որովհետեւ քէ կայ Դըրախտ՝ ասանցմէն լաւ չէ՛ բլլալու:

Սէտնէտէն իր ուսին նետած՝ ձեռքին բաժակ մէկ պելար,
 Դուքս նետուեցաւ գինետունէն՝ շարժումներով շատ անսովոր.
 Դինեհար էր ու խոր արբշիւ, ըսի,— «արդեօք խելքը՞դ քըռաւ».
 — Դինի՛ խըմէ — պատասխանեց, — աշխարհն է փում եւ անցաւոր —:

Կարմիր, բուրեան վարդին սիրով՝ պըլպուլն արբշիւ պարտէզ մըտաւ,
 Նոր գարուն էր, կանաչ գարուն, վարդ ու բաժակ ժըպտուն տեսաւ,
 — Աչքդ բա՛ց ու վայելել գիտցիր, անցած կեանք ալ ձեռք չի՛ գար—,
 Խորհըրդաւոր լեզուվն իրեն՝ իմ ականջիս այսպէս ըսաւ:

Բիւրեղ ջամին մէջ՝ վարդագոյն գինին սիրուն է դուրեկան,
 Ուտի քաղցըր մըրմունջին հետ տաւիղի ողբն է դուրեկան,
 Գինու տըւած երանութեան մասին իսպառ տըգէտ Սուֆին,
 Մեզմէ՛ հագար փարսախ հեռու գըտնուիլն է շատ դուրեկան:

Երբ չ'ըլլալն է անտարակոյս, այն ժամանակ ըլլալն ի՞նչ է,
 Անյագ տենչի ,ամեհըմարի մամբուն գիրար ուտելն ի՞նչ է,
 Ու քանի որ քոյլատու չէ՛, մեր կեանքն այստեղ յաւերժացնել,
 Մահամարէն ինքզինքը գերծ, աննքակայ կարծելն ի՞նչ է:

Մահուան քաշած նետին հանդէպ, ամէ՛ն վահան անօգուտ է,
 Արծաթի եւ ոսկու տըւած՝ շքեղութիւնն անօգուտ է,
 Կեանքն ու աշխարհ, քանի խորունկ եւ քննեցի՝ հասկըցայ քէ՛
 Բարի գործէն զատ ամէ՛ն բան, աշխարհիս մէջ անօգուտ է:

Այն սիրտը, որ պաշար չ'ունի լոյս օրէն մութ օրուման համար,
Նա բըշուա՛ն է եւ ամէն օր բիւր զըզման է եղերամայր.
Վըշտէն ագա՛տ, ագա՛տ հոգէն ուրախ սըրտէն գատ ամէ՛ն բան՝
Ի՛նչ որ կան այս աշխարհին մէջ՝ ցաւի պատճառ են անհամար:

Ջըւարթութիւն սըրտին սըփռել՝ իր ուշն ու միտ եղող անհատ,
Աբրողջ կեանքին մէջ չէ՛ տեսած եւ ո՛չ մէկ օր տըխուր կամ վատ,
Մէկ այսպիսին կամ տարուեր է արարչութեան առեղծուածով,
Կամ պըլլըւած գինու կուծին՝ մեղր է ծըծեր մա անընդհատ:

Ո՛վ Տէր, եթէ ողորմած ես, ինչպէս կարծիք կայ քու մասին,
Ինչո՞ւ Դըրախտէն արտափսցիր դուն առաջին մեղանչողին.
Ողորմած չ'ե՛ս, երբոր կուտաս բարեպաշտին քու շընորհներ,
Ե՛ս ապըստամբ ու ամբարիշտ, ներել գիտցիր իմ նըմանին:

Ամայութեանց մէջն աշխարհի, չ'ե՛ս պատահիր ո՛չ մէկ փուշի,
Որ թաթախուն չ'ըլլար արեամբ մէկ անձնուրաց սիրահարի,
Փերիսիրուն ամէն կընոջ ու վարդաթուշ գեղ աղջըկան՝
Տիրանայն է մէկ իրաւումք, սակայն մանւ շա՛տ դըծուարին:

Իմաստունին հարբում կուտայ՝ բընութեան խո՛ր միտքն անսահման,
Իսկ տըգէտին՝ բընութիւնը, շահ ու գէնն է իր օրական,
Անծայր ովկեանն է յարաշարժ՝ օրեմֆներով խո՛ր ու մըթի՛ն,
Յարդի շիւղն ալ կը կարծէ թէ՛ իր դէ՛մ կըուի անհուն ովկեան:

Որքան ալ որ իմ խեղճ սիրտըս ձեռքէ ելաւ, ո՛վ իմ սաղի,
Բայց մա ծո՛վ է, ու ինքնիրմէն դուրս չի՛ թափիր, ո՛վ իմ սաղի,
Իսկ Սուփին իր գաղտնիքներով՝ նեղ ամանի մըն է նըման,
Բաւական է կաթիլ մ'աւել, որ մա յարդի, ո՛վ իմ սաղի:

Ո՛վ իմ սաղի, ո՛վ ցանեց մեր սըրտի խորը սիրտդ սերմեր,
 Գու սէրն այնտեղ պիտի մընայ մըշտաբաժնուն մինչ մահը մեր,
 Հակառակ մեր աղերսանքին, քղանցքդ մի՛ ժողուեր նագով,
 Գեղեցիկ ու առաքինի քու քղանցքդ ձեռք չ'ենք քաշեր:

Ո՛վ իմ սաղի, տանըդ դըռնէն մենք հեռանալ չ'ենք կամենար,
 Եթէ նոյնիսկ մեզ մեղքընես, միտք փոխել մենք չ'ենք կամենար,
 Ընդունինք թէ՛ պէտք չէ՛ որ մենք մեր գըլուխներ գետնէն վերցնենք,
 Բայց մենք արդէն քու նամբայէդ գըլուխ վերցնել չ'ենք կամենար:

Ա՛յն գեղուհիս, որու համար, սիրտըս եղաւ խեղճ ու մոլոր,
 Ուրիշ տեղ մը յանկարծակի եմքարկուեցաւ վըշտի մը խոր,
 Ի՞նչպէս կըրնամ անձիս համար փընտռել-նարել ճար ու դարման,
 Երբ մեզ բըծիշկ եղողն է որ՝ հիւանդութեան ճանկն է այսօր:

Տիեզերքի գաղտնիքն ամէ՛ն մարդու պէտք չէ՛ յայտնի ընել,
 Թէ ոչ գըլխուն փորձանք կուգայ, կը մատնուիք դիքքի անել,
 Երբ այս տըգէտ ժողովուրդին մէջ մէկ հատիկ հասուն չը կայ,
 Ինչ՝ մըտքին մէջ՝ կայ ո՛չ հընար, ոչ ալ յարմար յայտնաբանել:

Թըշնամուդ թէ՛ բարեկամիդ բարիք ցոյց տուր ամէ՛ն անգամ,
 Բընութիւնով բարի մէկուն՝ չարիք գործել չէ՛ բընական,
 Բարեկամիդ չարիք ընես, շուտ կը դառնայ քու թըշնամիդ,
 Թէ թըշնամուդ բարիք գործես՝ նա կը դառնայ քեզ բարեկամ:

Սիրտըս նըրազ վառած չէ՛ դեռ, սաղի՛, դարձեալ բաժակ մը տուր,
 Գինու հուրը եթէ չ'ըլլայ, կեանքն աննորոգ է եւ տըլխուր,
 Ա՛հ, վարդագոյն քու այդ գինիդ, կեանք ջուրն է ակամակիտ,
 Ով անգամ մը շուրթն է հըպած՝ ետ քաշելու ճիգն է ի գուր:

Ի՞նչ անուշ է բաժակին մէջ՝ կըլկըւոցը վարդ գինիին,
 Ու դէրվիշի երգապարը՝ ընկերակցած ֆաղցըր ճէյին,
 Գըրկիդ մէջ քու սիրած հուրին ու գըլխուդ մէջ գինին անխառն,
 Ի՞նչ անուշ է, ազա՛տ ըզգալ վիշտ ու հոգէն ժամանակին:

Սէրը թէեւ փորձանք մըն է, բայց եւ վընիւն է Արարչին,
 Ի՞նչ բանի որ տէրն է պատճառ՝ յանցապարտ չէ՝ անոր գերին,
 Երբ մարդու լաւ թէ՛ վատ գործեր, սահմանուած է մալխալընուլ,
 Խեղճ գերիէն ալ ի՞նչ հաշիւ կը պահանջուի դատաստանին:

Զըւարթացնող սուտակաշուրթ սաղիի մը թախծին ու վիշտ,
 Սըրտի համար գորութիւն է,՝ հոգու համար սընունդ է միշտ,
 Անոր թախծի ջըրհեղեղին մէջ չը մեռնող ամէ՛ն անհատ,
 Նահապետիւն տապանին մէջ՝ դաճաղ դըրուած ողջ մարդ մ'է միշտ:

Սիրտս ազա՛տ է վըշտէն այսօր, ժըպտէ՛ ինձի, ո՛վ իմ սաղի,
 Առիւծներէն պարպըւա՛ծ է անտառս այսօր, ո՛վ իմ սաղի,
 Երկընձի շիշն ամէ՛ն գիշեր գինու փըրփուր կը սըփուէ վար,
 Այսօրը որ իմ լա՛ւ օրս է, շիշըս պարապ է, ո՛վ սաղի:

Մոլեռանդ ու տըզէտ մարդիկ, որ ոտմիկն է առհասարակ,
 Դեռ չ'ըսած թէ՛ «համգուցեալ այն ինչին ձեռքն է բըռնած լաժակ»,
 Պըլպուլը երբ վարդաստան կը մըտնայ սէրը դայլայլելու՝
 Կակաչագոյն գինին պէ՛տք է մեր ձեռքն ըլլայ այն ժամանակ:

Ինձմէն, քնովէն դեռ շա՛տ առաջ, կեանք են հագած՝ թէ այր, թէ կին,
 Ասնի ամէ՛նքն ալ եղած են պերճանքն ու զարդն այս աշխարհին,
 Երկար չ'անցած՝ քու մարմինդդ պիտի դառնայ հոգ հասարակ,
 Զի հոգդ հագար ուրիշներու՝ ծառայած է որպէս մարմին:

կուգամք-կ'երթանք, ժամանակին մէջ, որ չ'ունի ըսկիզբ-վախճան,
Ուրկէ՞ կուգամք եւ ո՞ւր կ'երթանք, այս մասին ո՛չ ո՛ք գիտէ բան,
Ամէ՛ն անհատ, ե՛ւ ուսուցիչ, ե՛ւ աշակերտ, համահասար,
Որոնց կին մ'է աշխարհի բերած՝ չ'ունին հարցին այս պատասխան:

Գետնի վրայ ամէ՛ն հիւլէ, ժամանակով,՝ արեւական
Այտ ու նակատ ունեցող մէկ մարմնի մասն էր կենդանական,
Բըզանցովըդ դէմքիդ փռչին գարավանքով դուռ միշտ սրբէ՛,
Որովհետեւ այդ փռչին ալ՝ դէմքն է եղբր մէկ ազընկան:

Ո՞ւր է գինին, գուսանն ո՞ւր է, մատուցակէ՛ քանի չէ՛ ուշ,
Երջանիկ է յիշող սիրտը՝ լուսաբացի խըմիչքն անուշ,
Աշխարհիս մէջ ըստիս երեք բան կայ միայն մեծարելի.
Գեղ սիրուհի, այգաբաժակ ու գըլուխ մը գինեմըշուշ:

Քանի որ դուք այս աշխարհի վիճակները գիտէք բոլոր,
Ո՛վ տըգէտներ, իր քըծնամբէն դուք մի՛ խարուիք ո՛ր եւ է օր,
Ունայն տեղը կեանք մի՛ վատնէք, ու մի՛ ըլլաք ժամավաճառ,
Սէր փըմտոնցէք, ետ՛ր սիրեցէք ու խըմեցէ՛ք գինին հըգօր:

Ափսո՛ս, ափսո՛ս, եփում հացը՝ հում մարդկանց է ընկեր վիճակ,
Եւ անքերի երջանկութեան՝ պակասամիտն է ընդունակ,
Գեղատեսիլ քըբուհիներ, որոնց տեսն է մէկ ըսփոփամք,
Աշկերտներն ու ծառաներն են վայլող տէրերը բացարձակ:

Կենաց-գըբբէն մեր անունին սըրբըւիլը անպայման է,
Մահուան գըբկին մէջ տարածուած՝ հոգի տալը անպայման է,
Գեղատեսիլ, ո՛վ իմ սաղի, դուք մեզ ազուր գուտ գինի բե՛ր,
Որովհետեւ մարդու վերջը՝ սեւ հող դառնալն անպայման է:

Խայեամ, երբոր գերեզմանիդ մէջն ես իջած՝ պիտի փութան,
Միւնֆէր, Նիֆէր հարցաբննիչ հըրեշտակներ գալ հանդիման,
Սակայն անոնք երկու հոգի ըլլալովնիմ մէկին հանդէպ,
Տիրոջ գութ ու ներումն ի՞նչպէս խեղդամահի կուտայ հրաման:

Էշեր են այն ժողովուրդներ, որ սէտնէտն կ'երկըրպագեն,
Որովհետեւ քնութեան ու կեղծարարի բռնան տակ են,
Զարմանալին դեռ կայ՝ ասոնք բարեպաշտի դիմակին տակ,
Իսլամութիւն կը փարոգեն՝ անհաւատէն քայց վատքա՛ր են:

Խոստացեր է Աստուած մեզի դըրախտին մէջ նեկտար գինի,
Երբ այսպէս է, ի՞նչպէս կըրնայ մայնը այստեղ մեզ արգիլուի,
Հարբած արար մը *Համգայի էգ ուզտին մեռ արձակելուն
Համար էր որ՝ մարգարէն ալ արգելփ տակ առաւ գինին:

Դիրք ու փառքի ունայնամիտ դասակարգը մեծամեծաց,
Ցաւ ու վըշտի մագիլներուն մէջ՝ այս կեանքէն է ճանճարացած,
Օտարութիւն ա՛յն բանն է որ՝ ով իրե՛նց պէս ազահութեան
Ըստրուկ մը չէ՛, իրենց կողմէ՛ մարդ անուան չէ՛ արժանացած:

Կանքեղ մըն է սիրտը, որ իր լույսը կ'առնէ եարի այտէն,
Ով որ անոր վիշտ ու ցաւով կը մեռնի՝ կեանք կ'առնէ մօրէն,
Թիքոսանքումն սըրտին յարմար է տիտղոսը մօմ-մըրազին,
Որովհետեւ մա պատկերն է այրըւելու գաղափարին:

Յառաջիկայ պատահարի մասին քեզի պիտի ըսեմ,
Ըսելիքս ալ երկու-երեք խօսքերու մէջ ես ամփոփեմ,
Քու հուր սիրոյդ մէջ նեմներած՝ պիտի մըտնեմ ես գերեզման,
Արեգակնա՛ն քու սիրովդ՝ գերեզմանէն մօրէն յառնեմ:

* Մահամէտի ազգականներէն մէկը:

465

Անէութեան ջրբով թրջած՝ սաղմն ես ցանած մէջն այս կեանքի,
Բոցավառած ես իմ հոգին՝ հուր կրակով տառապանքի,
Մինչ ետ-դարձրս հո՛ն, ուրկէ ես հոգն եմ հագած իմ այս մարմնին,
Մոլորական հովի նըման՝ աստանդական ըլլամ պիտի:

466

Վաղը՝ վերջին դատաստանին, երբ վիճակներ կը բաժնուին,
Ինձ՝ մէկ մուար գինեմուխս համար ալ կ'ոյ անշուշտ բաժին,
Եթէ արդար յայտարարուիմ, բարեկամ կը դառնամ անոնց,
Իսկ մեղապարտ թէ մանչցուիմ, անոնց սիրոյն կը ներեն ինձ:

467

Հողկափարիչ ա՛յն սափորէն, շէն գիւղացու գործածական,
Բաժակըս լի՛ց, որուն սիրտըս կը պապակի այս իսկ վայրկեան,
Իմ տենչանքիս *վարդը գըլխէս հանէ՛, անոր արե՛ւ ցոյց տուր,
Որովհետեւ **մոխիր դարձած շա՛տ տենչանքներ հողին տակ կան:

468

Հանրութիւնը իրենց ձեռքին բռնող երկու, երեք անձեր,
Տըգիտաբար կը կարծեն թէ՝ իրե՛նք են այս կեանքի մեծեր,
Դուն ա՛յն նայէ, որ իրենք էշ եւ իշուճագ ըլլալովն՝
Իրենց նըման էշ չ'եղողին՝ անհաւատի տեղ են դրեր:

469

Մեր գինետան խընձոյքը՝ թող պարկեշտ սրբոնր զւարթացնեն,
Ջերմեռանդի ժուժկալ իրանցքը թող կրակով բռնընկեցնեն,
Ու ա՛յն հարիւր կըտորումսքէ կարուած խըբքան ու պարեգօտ,
Գինովութեամբ կեանք անցընող մարդկանց ոտքեր թող կոխկըտտեն:

470

Մինչ մէջտեղէն վերանալը *երկուութեան՝ փայլ՝ մամբան,
Անշուշտ մամբայ կըտրելով չէ՛, որ ձեռք կ'անցնի սոյն վերջաբան,
Դուն հառնելիք տուն մը չ'ունիս, միայն թէ փու միգովդ յամառ,
Կը ժամանես մէկ որոշ կէտ, ուր ինքնութեանդ է փու վախճան:

* Եւ ** բառախող մըն է — կիւլ, քիւլ:

* Սուֆիական վարդապետութիւնն է, կառնածելի է թէ կոյեմէնն ըլլայ:

Չը կա՛յ գիշեր, որ հառաչըս չը բարձրանայ դէպի աստղումք,
 Ու արցունքիս հեղեղները չը թափվին դէպ ծով խորումիկ,
 Դուն կ'ըսես թէ՛ օր մը յետոյ, մենք կը խըմենք կըրկին գինին,
 Սակայն կըրնայ պատահիլ որ՝ վաղն իսկ ըլլայ մահուան կոչումք:

Աւագուտի էշ մարդկանց մէջ հետամուտ ես փարզչութեան,
 Գիտութիւն ու ձիւք ես բերեր, ատոնք ծախու առնող չը կան,
 Փոխարէնը՝ մինչեւ անգամ՝ ումպ ջուր չ'են տար ամբողջ տարին,
 Մինչ՝ օրական հարիւր անգամ, հարիւր արցումք թափիլ կուտան:

* Ճըշմարտական արարածը, մարդն է միայն իմացական,
 Խօսքիս միտքը ըմբռնելը՝ ամէն մարդու հեշտ չէ՝ սակայն,
 Տեսնելու եւ հասկընալու գինիէն դուն շիշ մը խըմէ՛,
 Որպէսզի այլ արարածներ քեզ հետ հասար տեղ չ'ունենան:

Մինչեւ որ իմ չըբնազ հուրիս՝ գինի չը տայ հանդական,
 Բազդը գըլուխս ու ձեռքերըս չի՛ համբուրեր հարիւր անգամ,
 Ժամանակը գալուն կ'ըսեն — զրդջումի եկ — բայց թէ Աստուած
 Ինձ արժանի չի՛ տեսներ այդ, ինձմէն ի՞նչպէս զրդջում ես տամ:

Հաստատամիտ մարդը բընաւ զրդջում չի՛ տար գինու համար,
 Որովհետեւ գինին ջուր չէ՛, այլ ակումք մ'է մա կեննարար,
 Եթէ մէկը Բաւագանի մէջ չ'ուզենար գինի խըմիլ,
 Այդպէս մէկը ազօրքներէն պէ՛տք էր որ գէթ ազատ ըլլար:

Խայեամ, որքան որ ալ կապոյտ սա երկինքը երկրի վըբան,
 Վըբան գարկած է ու փակած ամէ՛ն մէկ դուռ հարցապընդման,
 Որոշ է որ՝ ըսկըզբնական Սաղին լըցած բաժակին մէջ,
 Պըզպըջակի նըման բիւր այլ խայեամներու տըւեր է կեանք:

* Արեւ յեշտակել Մէսէվիի հետեւեալ քառուկը՝

Գինին մեզի չը հարբեցուց, մենք գինին ինքն հարբեցուցինք,
 Մարմինէն չէ՛ մեր գոյութիւն, այդ մենք ենք որ իրեն տըւինք,
 Յարգող գինին ո՛չ այլ ինչ է, եթէ ոչ մեր յուզման գինին,
 Դարձող երկինքն ալ այլ բան չէ՛, եթէ ոչ մեր խելքին գերին:

Նախասկըզբին, երբոր սէրը իմ մարմինըս կազմաւորեց,
Ան, նախապէս՝ ինձ ժըբաջան սիրոյ դասը գըրել տըւեց,
Յետոյ իսկոյն սըրտիս ոսկու կըտորաւանկէն իմաստութեան
Գանձարանի համար անգին բանալի մը նա յօրինեց:

Գինարբուին լոկ յայտնի է վարդի, գինու միտքը խորին,
Մըտնով աղփատ ու անտեղեակ մարդկանց ծանօթ չէ՝ բընաւին,
Մինչդեռ անոնց կոշտ հոգիներ, երջանիկ են անշահ բանով:
Վայելի խո՛ր երանութիւնն՝ յայտնի է լոկ գինարբողին:

Մինչեւ այսօր իմ կեանքիս մէջ՝ ուրախ վայրկեան ես չը տեսայ,
Զուր յոյսերով կեանքիս կէսը անցա՛ւ-գընա՛ց, բա՛ն չը տեսայ,
Ու հիմա ալ՝ մինչեւ որ ես ունայն հովէն վըրէժ լուծեմ,
Կը վախճամ որ՝ հովը ինձի ժամանակ ու առիթ չը տայ:

Հագար ափսո՛ս, որ սիրտըս չը գըտաւ ցաւին ո՛չ մէկ դարման,
Հոգիս եկաւ շըրթ-ունմներուս, բայց չը հասաւ եարիս բերան,
Ըստանջացման մէջ իմ կեանքըս լըբում գըտաւ ու հալեցաւ,
Մինչդեռ անոր սէրը մընաց՝ առասպել մը ինձ յաւիտեան:

Սա կապտաւուն գըմբէթը երբ հաստատուեցաւ նախասկըզբին,
Ու երբ *ոսկի գունտն ալ կապուեց **Նրկուորեակի լոյս կըռնակին,
Այդ օրն ալ քու սէրդ նըման խարոյկի մը բոցերուն շառ,
Հագար ու մէկ կապանմներով՝ շղթայուեցաւ իմ խեղճ սըրտին:

Ըզմայլանում ու սըրտախոց այս աշխարհէն մենք մեկնեցանք,
Հարիւրաւոր մարգարիտէն լոկ մին ծակել կարողացանք,
Արարածի մեր անկարող, անգօր խելին պատճառովն իսկ,
Բիւր մարգարըտի իմաստներուն չը քափանցած՝ մենք մեկնեցանք:

* Արեւը:

** Աստղուէք, ուր կը ժառայ արեւը ժայիս 23ին:

Ձը կա՛յ գիշեր, որ իմ խելքն ըզմայլամքի մէջը չ'ըլլայ,
 Ու արցունքի գռհարմերով քղանցմերքն լեցուն չ'ըլլայ,
 Մեղամաղձոտ սիրով առի գանգը գեղուն չ'ըլլար երբէ՛ք,
 Ձի գըլխիվայր շըրջած բաժակ՝ հըմար չէ՛ որ լեցուն ըլլայ:

Երկինքը կայ մէկը որուն՝ բոլոր գաղտնիքդ եմ քաջ յայտնի,
 Գիտէ ամէն մազը գըլխուդ, կաթիլները քու արիւնի,
 Կըրճաս խաբել կեղծ խօսքերով մինչեւ անգամ մարդը մարտար,
 Բայց ամոր հետ՝ դուն ի՞նչ կ'ընես, որուն համար չըկա՛յ գաղտնի:

Դեռ դու որքա՛ն ատեն պիտի անձնապաշտի կեանքդ վարես,
 Կամ աշխարհի գոյութեան ու չըգոյութեան հոգը կըրես,
 Գիմի՛ խըմէ, զի կեանք մը որ անդարձ մահով կը վերջանայ,
 Քընամալով կամ հարբելով անցնել պիտի դու նախընտրես:

Մերք իմ սիրտը շատ կը մեղուի իր վաճաղկէն ու կը տըրտմի,
 Ու կ'ամբնջնայ որ անբաժան ընկեր դարձեր հոգ ու ջըրի,
 Այդ պահերուն մըտէն կ'անցնի անբակել զընտանը մութ,
 Բայց Շէրեքի ասպանդակէն սահող ոտքն կուգայ քարի:

Ինձի կ'ըսեն — մահիկն ելաւ, վաղը ծուն է աւանդական,
 Ու պէտք չէ՛ որ՝ դուն քափառիս շուրջը գիմուն ու գիմետան —
 Լաւ, ուրեմըն Շապան ամսուն այն աստիճան ես կը խըմեմ,
 Որ մինչ Պայքամ գիմով ըլլամ՝ ամբողջ ամսուն մէջ Ռամազան:

Եթէ իբօք բարեկամս էք, սին խօսքերը մէկդի քողէք,
 Վըշտահար ու ցաւած սիրտըս՝ վարդ գիմիով դարմանեցէք,
 Իսկ երբ արդէն մեռած ըլլամ, իմ անիւնէն աղիւս շինած՝
 Գիմետանը խաբխու պատին նորոգութեան գործածեցէք:

Կեանքի խրմիչքն է մերք անխառն, սակայն եւ մերք միայն մըրուր,
 Մեր հագուստը մերք լոկ բուրջ է, սակայն եւ մերք *Պէրս մը մաքուր,
 Այս բալարը խելիքն համար շատ պարզ են ու անկարեւոր
 Բայց մեռնելու գաղափարն ալ՝ անկարեւոր բան մ'է եւ գուր:

Մահուան բողբոսն հտնն անցնիլ, նախայ տըրուած չէ՝ ո՛չ ոքի,
 Արարչութեան գաղտնիքները՝ յայտնաբերուած չէ՝ ո՛չ ոքի:
 Եօթանասուն երկու տարի գիշեր-ցերեկ մըտածեր եմ,
 Եւ ո՛չ մէկ բան հասկընալ կամ սարկիլ եղաւ անկարելի:

Դատաստանի վերջին օրը, կ'ըսեն, շատ խիստ բլլայ պիտի,
 Մեր վերելի բարեկամը հուր ցատումով *դատի նըստի,
 Ով բարի է, կըրնա՞յ սակայն չարիք գործել, չի՛ յարմարի,
 Անհոգ եղի՛ր, անոր մերման ոլիտի բլլամք մենք արժանի:

Թէ հարուստ մ'է գինաքրոզը, նա կը դառնայ մէկ կըռուարար,
 Ու իր վէճով նա կը բերէ մարդկանց գըլխուն չարիք վատքար,
 Կարմրական կըլոր քասին մէջ կը թափեմ կանաչագոյն
 Այն *գմբուխտէն՝ մինչեւ որ իմ վըշտի օճիս աչքը կուրնար:

Ռամիկներու դասակարգին պատկանող մէկ քանի անհատ,
 Ճըշմարտութեան փրմտըստուհով տարուած երկու գիշեր կիսատ,
 Բարձրը մըտքի հագուստներով ծըպտըւեր են ու այսպէսով,
 Անուանարկեր Մեծ անուաներ, նըշաւակեր՝ վատ, անհաստ:

* Պէրս = Արարիչ եւ Նէմէշի մէջ Հիւսուող ընտիր եւ ուղ առուի մը:

* Գուրանի «Մուրայի էլզերուհ» դրսի 12րդ տունը: Կը խօսի այն մասին թէ՛ ով իսլամութիւն չէ՛ ընդունած, ուրոսփելի յարձակման պիտի ենթարկուի:

* «Ջմբուխտ» — դործածած է «պէնկ» կամ «հաշիշ» բառներու տեղ:

Ամէն կայլակ, որ բաժակիս մէջ կը պարպէ իմ գեղ սաղիմ,
Տառապանքի բեժ կըրակը կը մարէ իմ կըծգած աչքին,
Տէր ողորմեայ, քեզ՝ սըրտի բիւր վըշտէն՝ փըրկող գինին ընտիր,
Ինչո՞ւ յարգը մէկ իսխրի չ'ունի հանդէպ քու անկարկին:

Զերմեռանդը գութդ ու շըմորի, մեզի չափ չի՝ մանչնար բընաւ,
Մեմ ծանօթներ քեզ ըլլալով՝ քեզ կը մանչնամք անկէ շատ լաւ,
Դուն ըսեր ես՝ — «մեղապարտին դըժողքին մէջ այլեւս պիտի», —
Մեզ մի՛ ըսեր, ըսէ՛ անոր, որ չի՝ մանչնար քեզի բընաւ:

Պատրաստ սիրոյ ու խըննոյքի, զանցառութիւն ընել չ'ըլլար,
Հաւատարիմ չ'եղող եարին, վըտաեռութիւն բընաւ չ'ըլլար,
Դեռ մընացած կեանքդ գիտցի՛ր՝ օգտագործել արժանապէս,
Կեանքն՝ ազօթֆի պէս՝ աստեմէն վերջ կատարել հըմար չ'ըլլար:

Բազդն ինձ չ'եղաւ օգնական ու մեցուկ գոմէ օր մը միայն,
Խընդրանքներըս դաժանօրէն մընացին մի՛շտ անպատասխան,
Զ'եղաւ մէկ օր, երբ ես անվիշտ մէկ հատ շունչ մ'եմ հագիւ քաշեր,
Որ չ'ընկնէի հարիւրաւոր վըշտերու տակ՝ մէջ մո՛յն օրուան:

Ո՛վ բարեկամ, ի՞նչ կը յոգնիս որոնելով կեանքի գաղտնին,
Պարապ տեղը ինչո՞ւ դու վիշտ կը պատճառես սիրտ ու մըտքին,
Զըւարթ ապրէ՛, ժամանակդ ուրախութեամբ ու գոհ անցուր,
Կեանքն ու աշխարհ, երբ գոյացան՝ հարկ չը տեսնա քու խորհուրդին:

Դըռեհկացած վարք ու բարքի այս օրերուն լիբր ու ըստոր,
Ցաւ ու վըշտէն կը տառապի իմ խեղճ սիրտըս ամէն մէկ օր,
Վարդաստանին մէջ աշխարհի՛ սիրտըս կոկոն մ'է սեղմըւած,
Այգեստանին մէջ աշխարհի՛ սիրտս է կակաչ մ'արմարաւոր:

Երիտասարդ օրերուն մէջ, դէմքերու հետ հուրիսերուն,
 Խաղաղի գուտ պայծառ հիւքը խըմելն է լաւ ու լաւագոյն,
 Որովհետեւ այս աշխարհը ջրհեղեղով է կործանուած՝
 Ամօր գերկը գինեխըխում հարբած ըլլալն է լաւագոյն:

Աշխարհ արար Քե՛զ կը փըմտուէ, Քե՛զ կը ճըգտի անկերջ, անդու,
 Ու չե՛մ գըտած ո՛չ հըզօրը, ո՛չ աղփատը ճիգով ամուլ,
 Բայց Դուն կ'անցնիս ամէն մէկի ինչէն, սակայն կոյր եմ ամօնք,
 Կը խօսակցիս Դուն ամօնք հետ, սակայն ամօնք ամէնքն եմ խուլ:

Բարեկամիս հետ երբ ըլլամ, գինու բաժակն է համելի,
 Երբ վիշտ մ'ունիմ, վայելուչ է արցունքներով աչքերըս լի,
 Ու քանի որ ոչի՛նչ չըկայ հաւատարիմ ու տեսական,
 Լաւագոյն է ըլլալ հարբած՝ աշխարհիս մէջ ողորմելի:

Ըզգուշացի՛ր, մանրակրկիտ, անխել, անուրջ խակ մարդկանց հետ
 Գինարբելէ, որովհետեւ սիրտ կը կոտրեն բառով մ'անուշտ,
 Յաջորդ օրն ալ չըմեղանա՞նք քու գըլուխըդ կը ցուցնեն՝
 Ամբողջ գիշեր տըգեղ կերպով կագ ու կըռիւ ընելէ ետ:

Քանի որ քեզ որոշուածէն դուրս ձեռքդ բան չէ՛ հասնելու,
 Աւելորդ տեղ, մի չարչարուիր, սրբտիդ տենչին յագարք տալու,
 Այնքան ծանր բռններու տակ՝ դու մի՛ ճըզմեր սիրտըդ բընաւ,
 Երբ վերջիվերջ ամէն մէկ բան քողմելու եմ ու մեկնելու:

Ո՛վ իմ հոգիս, անապական անխառն գինին դու մի՛շտ խըմէ,
 Սիրտ որսացող գեղուհիներ վերջիշելով՝ դու մի՛շտ խըմէ,
 Գինին՝ արիւնն է խաղաղին, իսկ խաղաղը կ'ըսէ քեզի,
 — Արիւնըս քեզ հէլալ ըրի, ուզածիդ չափ դու մի՛շտ խըմէ:

Ըմպէ՛ գինիմ, մէկ բացառիկ գեղեցկուհու այտերէն դու,
 Երբոր ցաւած սըրտիդ՝ վըշտի իծն է խըրել խայթոցն հատու,
 Ես կը խըմեմ եւ ուրախ եմ, սըրտիս տալով երանութիւն,
 Դուն չ'ես խըմեր, ես ի՞նչ ըմեմ, գործ չ'ունիմ հետն անմիտ մարդու:

*Ջէմի փարթամ պետութիւնէն՝ գերադաս է մէկ ումպ գինիմ,
 Նայնիսկ վե՛ր է տըրուած ճաշէն՝ արժայութեան մէջ **Մէրեհէմին,
 ***Պու Սայիտի եւ Ապիէմի սըրտամորմոխ որբերգներէն՝
 Շատ աւելի խորհուրդ ունի հառաչն առտուան մէկ գինովին:

Քանի որ քու կեանքդ անդադար օրն ու գիշեր կուտեն անյագ,
 Անոնց տըւած խարկամքին կամ վըշտին մի՛ տար դու բընաւ յարգ,
 Քու օրերդ ու գիշերքերդ՝ ուրախութեամբ մի՛շտ վերջացուր,
 Զի մահէդ վերջ՝ դեռ շա՛տ օր ու գիշեր պիտի գամ շարժ առ շարժ:

Գինետան մէջ Քեզ հետ, լաւ է բանամ սիրտըս, ո՛վ Աստուած իմ,
 Քան *Մեհրապին երկըրպագեմ՝ առանց Քեզի, ո՛վ Աստուած իմ,
 Դուն առաջին ու դուն վերջին արարչութեան ընդհանրական,
 Դըրախտ, դըժոգժ, ի՛նչ որ կ'ուզես, վընուէ՛ հիմա, ո՛վ Աստուած իմ:

Լըսարաններն ես դիմեցի՝ հաւատքի ու մըտքի մարդոց,
 Սիրտըս ծարաւ մէկ հաւատքի, պարապ մըտքիս մէջ հուր ու բոց,
 Բայց շարունակ ա՛յն իսկ դըռնով, ո՛ր դըռնով որ ես ներս մըտայ,
 Նօրէն դուրս գալ ըստիպուեցայ՝ սիրտըս պապակ ու մըտքըս խոց:

* Ջէմիլի:

** Գուրանի «Մէրեհէմ եւ Ամրանի ընտանիքը» — ուրաններ:

*** Երկու իշխաններ, որոնք Հրաժարեցան իրենց ճոխութիւնէն ու աղքատ ապրեցան:

* Մզկէթի խորանը:

Դուռն ձեռք քաշէ երկընթեւն ու շուրջըդ ժողովէ՝ կամայք ընտիր,
կը վարանի՞ս ու կ'ուզես որ Աստուած պաշտես դուն անձանձիր,
Քեզմէն առաջ անթիւ մարդիկ աղօթեալ են, լացեալ, խընդրեալ,
Մեկնած են ու չը գիտեն թէ՝ Աստուած կա՞ր որ ունկընդդրէր:

Գիմարբուքի գառիվայրին վըրայ նորէն ռոտ ենք դըրած,
Բաժակ ձեռքին՝ մենք կը կարդանք հնգաղօթքի հոգուն մեռած,
Եւ ուր որ լի շիշ մը իրեն պարանոցը մեզի ցոյց տայ՝
Մենք արդէն մեր պարանոցներ՝ շիշին նըման ենք երկարած:

Այսօր սիրով մենք հարբած ենք ու ճախրանքով հոգեպարար,
Գիմետան մէջ մենք գիմին կը յայտարարենք կենսապատմաւ,
Անարգ երկրի հող ու մոխրէն ու մեր ես-էն ձերբազատուած՝
Մագըլցած ենք յաւերժական Սուրբսրբոցի սեմին անճառ:

Ո՛վ սիրուհիս, թո՛ղ քու կեանքդ վըշտիս նըման տեւէ երկար.
Տեսայ գիմէր այսօր դարձեալ, բարեսիրտ էր ինձի համար,
Մէկ թըռուցիկ ակնարկ նետեց՝ — բարիք ըրէ՛, ջուրէ նետէ՛ —
Ու ինձ ըրած բարութիւնն այս, գաղտնի պահել սեպեց յարմար:

Այգն է մօտիկ, ո՛վ փափկութեան ու պըչրանքի խըմար, ռոտի՛,
Գըչիկ, քըչիկ գիմի խըմէ՛ ու ամոր հետ ուտ նըւագէ՛,
Քուռն հղողներ այս աշխարհի վայելքներուն չ'են մասնակից,
Իսկ լըռութեան անցածներուն՝ հողարձ չըկա՛յ եւ ո՛չ ոքի:

Չը կատարուած գործի մասին՝ մըտածելէն մի՛ դալկանար,
Իսկ կատարուած գործերէն ալ՝ բընաւ երբէք մի վախենար,
Ժամանակը իր պատանքը տակաւին չը քաշած վըրադ,
Այս աշխարհի հաճոյքներէն քու գերագոյն բաժինըդ ա՛ն:

Եթէ լըսել կ'ուզես ինձի, խորհուրդ մը տամ քեզի յարմար,
Ատառած սիրես, կեղծաւորի հագուստներով մի՛ երեսար,
Աշխարհը լոկ մէկ վայրկեան է, հանդերձեալը յաւերժական,
Ակընթարթը մի՛ վաճառեր՝ ակընթարթի սիրոյն համար:

Որքան ալ որ արգիլուած է, խըմէ՛ գինին դու մըշտական,
Խըմէ՛ գիշեր-ցերեկ ու թռչ երգ ու քնար ընկերաման,
Եթէ ձեռքդ յակընթագոյն գինիէն լի բաժակ մ'անցնի,
Առանց *կաթիլ մը թափելու, խըմէ՛ բաժակն ամբողջական:

Երկնի-Անիւ, ազուհացի իրաւունքը չ'ես յարգեր դուն,
Ամէ՛ն անգամ ձուկերու պէս մեզ մօրէ մերկ կը պահես դուն,
Խեղճ կընոջ մը ճախարակը կը հագուեցնէ մարմին մը մերկ,
Ուրեմըն այս դարձող անիւ՝ հազար անգամ լա՛ւ է, քան դուն:

Ճըշմարտութեան գաղտնիքները՝ չ'ես պարզելիր հարցուփորձով,
Ո՛չ ալ բարիք գործելով կամ ըստացուածքդ նըւիրելով,
Յիսուն տարի կեանք չը մաշած՝ կուլ չը տըւած արիւն առատ,
Խօսքէն-գործի տանող ճամբան՝ հընար չէ՝ որ բացուի շուտով:

Ե՛լ, գինի՛ տուր, եւ հետն ալ ինձ երգ մը երգէ՛, ո՛վ իմ սաղի,
Այնպէս, ինչպէս պըլպուլն իր վարդ՝ գինի՛ն գովէ, ո՛վ իմ սաղի,
Առանց երգի, եթէ գինին, հընարաւոր ըլլար խըմել.
Գինին շիշը թռչած պահին՝ չ'եր կըլկըլար, ո՛վ իմ սաղի:

Բարեկամներ, եկէ՛ք մոռնամք, անցած օրերն ինչպէս ներկան,
Ու խըմելով մենք մեզ յանձնենք մէկ անխառն ուրախութեան,
Որպէսզի մեր հոգիները՝ մեզ փոխ տըրուած ու բանտարկուած,
Գէթ մէկ վայրկեան մենք արձակենք շրջափնդին դատադութեան:

* Հին պարսեց մէջ սովորութիւն էր, ու դեռ կայ այսօր ալ, խմելէ առաջ՝
ձեռածներու յիշատակին՝ կաթիլ մը թափել:

Իմ փախցուցած մէկ ֆանի պահն՝ անագորայն մահի ձեռքէն,
 Նըման փըրթած տերեւներու՝ վար քափեցի կեանքի ծառէն,
 Իմ անիւնըս նախ քան մադէ անցընիլը՝ կը ցանկանամ՝
 Յընծագիւն ու անդորր սըրտով՝ տիեզերքը անցնել մադէն:

Ե՛լ ու պարէ՛, մեր ծափերով ընկերակցեմք որպէսզի մենք,
 Հըրաշագեղ աչեքու դէմ՝ հըրաշագործ գիւնին խըմենք,
 Քըսան տարու հասակին մէջ՝ խըմիչքն այնքան չէ՛ դուրեկան,
 Վըսեմ վայելի մ'է իսկական, երբ վաթսուսին մէջ կը խըմենք:

Փակեցի դուռն եւ իմ առջեւ ցանկութեան ու նըպատակի,
 Ա՛լ պէտք չ'ունիմ անագնիւ ու ագնիւ մարդկանց երախտիքի,
 Որովհետեւ իմ բաժակէս գաւռ ո՛չ ոք կայ ձեռքս առնող,
 Իմ ինչ ըլլան ու չ'ըլլալը՝ սա գործն է լոկ մեր երկուքի:

Այս աշխարհի վարք ու բարքէն՝ վըշտի մէջ եմ եւ շարունակ,
 Իմ բընածին քըշուառութեան դէմ քէն ունիմ եւ շարունակ,
 Ո՛չ աշխարհէն փաշտելու չափ ուսում ունիմ եւ բաւարար,
 Ո՛չ աշխարհը անտեսելով՝ մէջն ապրելու խելի փանակ:

Մի՛ կարծէք թէ՛ կը տանջուիմ այս աշխարհէն վախենալով,
 Կամ թէ՛ մահէն կը սարսափիմ, անդարձ երբքս մըտորելով,
 Միմիայն մէկ վախ եւ ունիմ, այն է, որ զիս երբոր քաղեն՝
 Մեկնած ըլլամ այս աշխարհէն՝ գերագայնը չը վայելով:

Մինչեւ ե՞րբ մեզ, համբակ Սուփի, մեղադրես ու բամբասես,
 Մենք գիւնտան ժողովուրդ ենք, ու մեզ հարքած մի՛շտ կը տեսնես,
 Դու՛ն՝ համբիչէն, դիմակէն ու ննգութիւնէն՝ ձեռք չ'ես փաշեր,
 Իսկ մենք գիւնու ու սիրուհու հետ միասին ենք մըշտապէս:

Այս աշխարհի վիշտն որոնալ, արի՛ սեպենք, ալ բաւական,
Այլ ըմպելիք չը գործածենք, քան վարդ գինին անապական,
Գինին՝ արիւնն է աշխարհի, աշխարհը՝ մեր արիւնախում,
Մեր արիւնը խմողին կը խըմենք արիւնն իր սեփական:

Քեզ սիրելուս համար կուտան, հարիւր պարսաւ ու կըշտամբանք,
Եթէ դըրժեմ երդուած ուխտըս, գըլխուս թո՛ղ գայ ամէն փորձանք,
Սըրտիս միակ ըզձամքն է որ՝ կեանքս վախճանն իր ունեմայ,
Կըրելու քու տառապանքդ՝ մինչ Յարութեան գայ ժամանակ:

Կեանքը կռոււմք թէ ընդունինք, մենք շա՛տ ուշ ենք եկեր աշխարհ,
Այլ հըրաւէր պէտք էր յուսալ՝ մարդուն բարձրը դիրքին յարմար,
Ու լա՛ւ է որ՝ շուտ վերջանար կեանք մը, որ չ'ենք երբէք ուզած,
Կըշտացած ենք այն սեղանէն, որ պատրաստուած էր մեզ համար:

Եթէ ձեռքս քու գանգուրիդ երկարեցի՝ կեղծիք մը չ'էր,
Պատճառն էր իմ ըզմայլանքը, իմ ըզգացած գորովն ու սէր,
Քու այդ օծեալ գանգուրիդ մէջ՝ յանկարծակի սիրտըս տեսայ,
Ու իմ ձեռքս, իմ սեփական սըրտին էր որ կը երկարուեր:

Ես՝ գինետուն մը տնօրէնութիւն՝ առաջնորդն եմ ու գըլխաւոր,
Հալածեալն իմ խօսքիս համար՝ ճակատաբաց եւ անտվոր,
Ուր գինու հետ գիշերն ամբուն նըստած լոյսի շող կը փընտռէ
Խա՛ր կըսկիծէն մըթնա՛ծ սըրտիս, սըրտիս զարկուած ու վիրաւոր:

Ինչքան ինձմէն ես դուրս կ'ելլամ, նոյն չափով ալ զիս կը գըտնեմ,
Սանդուխն ինչքան կը բարձրանայ՝ նոյն չափով ալ ես խնմարի եմ,
Բայց ամենէն օտարտին սա է, որ երբ ես գոյութեան
Գինին հետ ժուժկալ դառնամ՝ նոյնքան աւել ես հարբած եմ:

Հանելի է ինձ ունենալ անխառն գինին՝ ամէ՛ն անգամ,
Ականջներըս յամձնել մէջին ու փռնոթին՝ ամէ՛ն անգամ
Երբ բըրուտը ապագային կուժ մը շինէ իմ անիւնէն,
Վարդակարմիր գինիով լի կ'ըլլայ այդ կուժն ամէ՛ն անգամ:

Գիշերները կ'անցնին առանց տալու վըշտին մեր բաժանման
Մէկ վերջաբան, վե՛ր ել, փռնի առաւօտը չէ՛ վերջնական,
Մենք հարբեմանք, զի ա՛յն առտուն, երբոր մեր շունչն է դադարած,
Ուրիշ մօր մօր շնչաւորներ մեր փոխարէն մօր պիտի գան:

Գինին, ա՛յո, ես կը խըմեմ, բայց չ'եմ ըներ գինովութիւն,
Բաժակէն գատ, մէկ այլ բանի ձեռք չ'եմ տըւած իմ կեանքի բուն,
Կ'ուզե՞ս գիտնալ թէ՛ ինչո՞ւ ես գինին այսփա՛ն կը մախընտրեմ,
— Որպէսզի ես քեզի նըման չ'ըլլամ անձիս երկըրպագուն:

Մենք, որ օր մը նըշանուեցանք գինիին հետ մոռացումին,
Հակառակ մեր վատ խըմորին՝ ելանք գահը խոր երկընթին,
Ամենէն վերջ լըւացուեցանք մարմնի ազտէն ու մըրուրէն,
Հողէն էինք մենք դուրս ելած՝ հողի՛ն դարձանք մենք վերըստին:

Վարդակարմիր գուտ գինիով մենք մըշտապէս գինեհար ենք,
Բաժակէն ու գինիէն գատ, մեր շուրջն ուրիշ բան մը չ'ունինք,
Համբալ Սուֆի, խըրատներէն գերծ ենք, մեզմով գուր կ'ըզգալիս,
Գինիին ու եարի բերնին պաշտամունքովն երջանիկ ենք:

Վարդաշաղ է, օրէնքին դէմ կ'ուզեմ փափափս իրագործել,
Կակաչաթոյր այտերով թարմ գեղուիներ հետըս առնել,
Մէկ փռնի օր համասըփոել վարդակարմիր գինու անձրեւ,
Ու վառկանաչ դալարիքը՝ կակաչներու դաշտ դարձընել:

Մենք Զէմշտի ջամին համար, որոնումի ելանք աշխարհ,
 Եւ ո՛չ մէկ օր մենք հանգչեցանք, ու քան չ'եղանք գիշեր մը յար,
 Երբ վարպետէն մենք լըսեցինք յատկութիւններն այս բաժակին,
 Գլտանք որ այս եօթնաշխարհեան բաժակը մեր սրբոյն մէջ կար:

Լըռիկ, մընջիկ դէպ գինետուն, մեզմ քայլերով անցնինք մտքան,
 Գիճու համար մենք սակարկեմք ազօթագիրքն ու մեր թուրպան,
 Սակայն, երբոր մեր քայլերը մէտրէտէի քովէն կ'անցնին,
 Արագ անցնինք, որ չը լըսեմք թէ մօֆթին ի՞նչ կուտայ պատգամ:

Գարեհատի չափ անգամ մենք վիշտ չ'ունինք եւ գո՛հ ենք բաղդէն,
 Լոկ ցերեկուան թէ մաշ ունինք, ընթրիք չ'ունինք, գո՛հ ենք բաղդէն,
 Խոհանոցէն եթէ եփուած կերակուր մեզ չը մատուցուի,
 Ո՛չ ոքէն հուս կերակուր չ'ենք աղերսեր եւ գո՛հ ենք բաղդէն:

Գինետուն կը ցանկամ երթալ այգադէմին եւ ամէն օր,
 Սեղանակից են կեդծաւոր վանկաններն ու մըգնաւոր,
 Դո՛ւն, որ ամէն քան լա՛ւ գիտես, ծածուկ չէ՛ քեզ խըրթին գաղտնիք,
 Դո՛ւն, մալս պէտք է ինձ հաւտալ տաս, որ ազօթեմ եւ քեզի մոր:

Յաւերծութեան ծոցէն մաքուր աշխարհ եկանք, աղտոտեցանք,
 Անտառապանք եկանք աշխարհ, սակայն անվերջ տառապեցանք,
 Արցունքի պէս քափուեցանք հուր կըրակներու վըրան սրբոյն,
 Կեանքն ալ առանց փոխարժէքի՝ ձրրի տըլինք ու հոգ դարձանք:

Այս աշխարհի կապանքներէն ազատ օր մը եւ չ'ունեցայ,
 Գոյութիւնէս գոհ ըլլալու մէկ հատիկ շունչ եւ դեռ չ'առայ,
 Հակառակ որ՝ երկար տուն աշկերտ եղայ ժամանակին,
 Ժամանակի գործերուն մէջ եւ տակաւին վարպետ չ'եղայ:

Գուրամն եւ մէկ ձեռքով բըռնած՝ իսկ մէկայով բաժակը հուր, Մերթ թոյլատու զիս կը ֆաշէ, արգիլեալին մերթ անձնատուր, Ուստի կապայտ *Փերուզային տակ, որքան որ ինձ յայտնի է, Հերետիկոս թէեւ չ'եմ ես, բայց միւսիւման ալ չ'եմ մահուր:

Մեծարանքով բարեւեցէ՛ք դուք իմ կողմէն Մուսամմէտին, եւ ըսէ՛ք թէ՝ — «դուն որ Տէրն ես մեռելներուն, ինչպէս ողջին», «ինչո՞ւ համար արտօներ ես մարդկանց խըմել քանը թըթու», «եւ արգիլեր անապական ու կենսատու պայծառ գիւնին»: —

— «էլ հայեամի ֆեզի համար *Մուսամմէտէն ողջոյններ կան, «Ու կ'ըսէ թէ՝ տըգէտ՝ ես դուն, իմ արգելքն է շատ բանական, «Գիւնին երբէ՛ք արգիլած չ'եմ իմացական մարդկանց համար, «Անբաններուն, անմիտներուն արգիլած եմ խըստի՛ւ սակայն»: —

Գիշեր-ցերեկ անյագ տենչիդ գերին դարձած, ո՛վ ապիկար— Այս աշխարհէն բաժանումի վերջին ժամըդ միտքդ չի՞ գար, Յիշէ՛ տալիք շունչըդ վերջին, խելի՛ եկուր ու մըտածէ, Ուրիշներուն նըման ի՛նքդ ալ, օր մը պիտի ըլլաս վըտար:

Ուրքան ուզեն իմաստուններ, մայուածքներով իրենց զըննող, Աշխարհ քըննեն ծայրէ ի ծայր, աշխարհ չափեն հողերէ հող, Այս անցաւոր աշխարհին մէջ լաւագոյն բան չ'եմ գըտնելու, Ի՛նչ վարդ գիւնին, գեղ կերպարանք ու սառնորակ ջուրը վագոդ:

* Երկնք:

* Բնադրին մէջ «Մուսթաֆա» է որ ստորագրելներէն մէկն է Մուհամմէտի:

Հայեակերպ սա երկըմփի քմահանայով խիստ ու դաժան,
 Ու շքեղի ժամանակին, որ վատերուն է լոկ պաշտպան,
 Փռան եմ ինկած իմ այտերըս, կեղեւի պէս արցունքով լի,
 Սիրտս ալ գինու շիշ մ'է դարձեր արիւնով լի բերնէ բերան:

Դուսն իշխելու կանչուած ես, քագաւոր ես, բայց մըտիկ տո'ւր,
 Ջըմջելու եւ կործանելու մարմանցէն քեզ հեռու կեցո'ւր,
 Երէկ դու մէկ ոչինչ էիր, վաղն ալ ոչինչ պիտի դառնաս,
 Բու այսօրուան ընկիւնդ, արդ մէջտեղն է պարզ ու մաքուր:

Ձեռքս բաժակ, մըստած էի երէկ առտու լուսադէմին,
 Գեղուհուս հետ, կարկաշտնս վըտակի մը դալար ափին,
 Գինին յանկարծ, գերթ մարգարիտ խեցին մէջ, այնպէս շոգաց՝
 Որ պահմարդը շոգէն խաբուած՝ «*արեւածագ» պոռաց չորադին:

Ըստահակ մը դարձած՝ ընդդէմ արգելքներուն բարոյական,
 Զ'Ես ամբչնար, որ դարձեր ես ըստրուկ գերին ագահութեան,
 Ընդունինք թէ՛ այս աշխարհը ռոփէն գըլուխ փուկըդ ըլլար,
 Թողնելէն ու չբուսելէն գառ, ի՞նչ կըրնայիր ընել այլ բան:

Դուսն, որ ունիս փու շըրթներուդ կենաց ջուրը գաղտնածածուկ,
 Մի՛ արտօներ համարելու այս բաժակին փու վարդ *շըրթումն,
 Թէ բաժակի արիւնը չը խըմնմ, մարդ չ'եմ, որովհետեւ
 Ան ո՞վ կ'ըլլայ, որ շըրթներուդ համարձակի տալ իր շըրթումն:

* Արեւելէի մէջ սովորութիւն է գիշերային ժամանակը գիշերապալաներու միջոցաւ տեղեկացնել:

* Ձէմշիդ չաչն ըսած է՝

— Ամէն մարդու արտօնած է համարելու գինու բաժակ,
 իմ խնդրանքս է, որ իմ հոգին փափն շինէր գոնէ բաժակ:

Զօրութեամբդ ըստեղծածին պէս եղեր եմ իմ կեանքն ի բուն,
Հարիւր տարի դեռ ապրելու, սակայն ունիմ ես ցանկութիւն,
Քեզ փորձելու համար՝ կ'ուզեմ հարիւր տարի ես մեղանշել,
Տեսնելու թէ՛ մե՞ղքս է աւել, թէ աւել է Քու գրքութիւն:

Ո՛վ բարեկամ, բազդի հոգմի կըշտամբանէն ազա՛տ եղիր,
Ժամանակիդ բարբ ու վարբէն մի՛ տըրտընջար ու մի՛ տըխրիր,
Երբ անգամ մը «կեանք» հազուստըդ՝ մտքմէդ հանուած ու նետուած է,
Քու գործքն ու խօսք, քու վիշտն ու սէր, պիտի թըլին սուտ ու պատիր:

Կաթիլ ջուրը կ'աքտասուէր որ՝ ովկիանէն ինքն էր բաժան,
Բայց խընդալով ովկեանն ըսաւ, — «Ինչո՞ւ համար կուլաւ այդ՝ քան»,
«Մեմք ամբողջ եմք ու ամէ՛ն բան, ու մեզմէ դուրս չըկա՛յ Աստուած,
Թէեւ ամբաստ, բայց լռիկ պըզտիկ *կէտով մըն է, որ եմք բաժան»:

Ո՛վ սիրուհիս, որո՞ւ ձեռքէն դուն դուրս եկար այսֆա՛ն սիրուն,
Քու գեղովըդ գեղեցկագոյն արժէքները տըլիր քամուն,
Երբ պայքամ է, բուռ կանայք երեսները կը զարդարեն,
Քու գեղովըդ զարդարեցիր մինչ պայքամի երեսը դուն:

Բընակութեան քու վայրին դուն՝ ըլլալ խըրմիք եւ կամ պալատ,
Ու քու կեանքիդ, որոնց վախճանն է կործանում եւ ամապատ,
Մի՛ վըստահիր, դուն քամու հետ պառկած ես ու մտմ ես վառած,
Հեղեղատի բերմին առջեւ ի՞նչ խելով ես շիներ տան պատ:

* Գարսկերէն «ճիւտա» = անջառ» եւ «ճիւտա» = Աստուած» միեւնոյն ուղ-
ղադրութիւնն ունին, միայն թէ առաջինի կէտը վարն է, իսկ վերջինին՝ վերը:

Ո՛վ դու գիտուն, եկուր վարդգոյն գինիին հետ այն աստիճան
Ընտելացիր, որ երբ հովը այցի ելլայ քու գերեզման,
Ու քու փռչիկ օդը համէ, մէն մի հիւլէն ամոր հարքած՝
Երբեք մինչեւ գիտութեան ու սիրոյ դուռը շէն գինետան:

Գիտե՞ս, ինչո՞ւ համար նոնին ազատութեան ծառ կը կոչեն,
Կամ շուշանը, ինչո՞ւ համար ազատութեան ծաղիկ կ'ըսեն,
Հարիւր բազուկ ունի նոնին, սակայն բռնած է ո՛չ ոքին,
Շուշանն ունի տասնեակ լեզու, բայց մըշտական լուռ ու մունջ են:

Ո՛վ իմ սաղիս, հըրաշափառ ընտիր գինին, բե՛ր, ինձի տուր,
Նոր հարսի պէս նուրբ, փափկասուն բաժակը, բե՛ր, իմ ձեռքս տուր,
Ես խնթեցայ, երբ սափորէն նա կը հոսէր բաժակին մէջ,
Ո՛վ իմ սաղի, այդ շղթայոյզ հըգօր գինին, բե՛ր, ինձի տուր:

Մենք ամէ՛նք ալ սիրահարուած ու հարքած ենք գինետան մէջ,
Հաւաքուած ենք, շըրջան կազմած, բաժակներ կը շաչեն անվերջ,
Մենք չը գիտենք չա՛րն ու բա՛րին, երա՛գ, ցընո՛րք, բանդագուշա՛նք,
Օ՛ր, մի՛ փըմտո՜ւք, խելք մեզի մօտ, ընկըզմած ենք գուտ գինու մէջ:

Ջըրկեցէ՛ք զիս ամէ՛ն բանէ, քողէ՛ք միայն սուտակ գինին,
Նա նեկտար է, երբ փռփռէն մէջ՝ կուտայ հարքած քու գեղուհին,
Լաւագո՛յն է ըլլալ գինով, դէրվիշ եւ կամ քափառաշըրջիկ,
Իսկ գերագանց բան մ'է խըմել գինին *Մահէն մինչեւ **Մահին:

* Մահ — լուսնի աճիս:

** Մահի — ձուկ աճիս, այսինքն ժշտական: Ըստ պարսիկ տիեզերագրութեան՝
աշխարհը կը հանդիս ձուկի ձը վրայ, իսկ ձուկին վրան է՝ ցուլը, որ մերթ ընդ
մերթ, աշխարհը մէկ եղջիւրէն միւսին կը նետէ, ուրկէ առաջ կուգան երկրաշարժ-
ները:

Հըրածարիւմ ամէն բանէ, լոկ գինիէն ամենեւի՛ն,
 Փռխարէն կայ ամէ՛ն բանի, անփռխարէն է լոկ գինի՛ն,
 Տէ՛ր, հընա՞ր է որ միւսիւման ըլլալովքս մերծեմ իսպառ
 Ճաշակումը անմահ գինուն, ո՛չ, հընար չէ՛ ամենեւի՛ն:

Յեխս ու կարս, բուրային մէջ՝ կազապարուած օրէն ի վեր,
 Նայն ցեխ-կտէն արտաքորեր են բիւր տեսակ վատ արարքներ,
 Եւ ի՛նչ որ եմ, անկէ դեռ լաւ ես չ'եմ կըրնար երբէ՛ք ըլլալ,
 Այս էութեամբ ու յատկութեամբ՝ բուրայէն գիս դո՛ւրս են նետեր:

Ամէ՛ն մէկ ուխտ ժուծկալութեամ, մեմ գըրծե՛ր եմ վընողարար,
 Բարի վարուց համբաւ-հըռչակ, արծէ՛ք չ'ունի՛ն մեզի համար,
 Մի՛ կըշտամբէ՛ք մեզ, եթէ մեմ խելագարի խօսքեր կ'ընենք,
 Վարդ գինիէն, եարի սէրէն մեմ հարբած եմ ու սիրահար:

Ումպ մը հիմ, գուտ գինին արծէ՛, բովանդակ նոր պետութիւններ,
 Խելք քըռցընող բուրմունքն արծէ՛, մարդկանց բոլո՛ր գիտութիւններ,
 Հոսող գինու ձայնն անուշ է, քան գուտանի բոլոր սիրերդ,
 Լի սափորի ցուրը մանանչ, Ֆերիտունի փառքէն է վեր:

Մեմք, բոլո՛րս ալ, միշտ գիշատիչ առիւծներու պէս որսի եմք,
 Ու շարունակ մեր ցանկութեամ ու բազմաճի պաշտօնեան եմք,
 Մեր գործերը վարագուրող քողը, երբ օր մը կը վերնայ,
 Այն ժամանակ յայտնի կ'ըլլայ թէ՛ ամէն մէկս ի՞նչ գործի եմք:

Ո՛վ սիրտ, երբոր *Սիրեկանին մըտերմութեամ կը մասնակցիս,
 Անձէ՛դ ելած՝ այն ժամանակ ինքզինքդ դուն կը գըտնիս,
 Անէութեամ բաժակէն, երբ դուն խըմած ես ումպ մը գինին,
 Գոյութեամ ու չը գոյութեամ խընդիրներէն դուն կ'ազատիս:

* Աստուծոյ Այս եւ յաջորդ քառեակները դուռ սուֆիական են, հետեւաբար
 կասկածելի են թէ՛ իրաւական ըլլան:

Ո՛վ Արարիչ, Գու ահաւոր մըշմարտութեան խո՛ր հիմունքին,
Անկարո՛ղ է քափանցելու տըկար խելքը մեր մարդկային,
Դո՛ւն որ ըմբոստ չարին հանդէպ յխակալ չ'ես, գիտցի՛ր, որ ես,
Թէեւ հարբած եմ մեղքերով՝ ներմանդ յուսով, բայց ըսքափ եմ:

Թէ աշխարհի ամէն գործեր նըմանութիւն լոկ ըլլային,
Այն ծամանակ Պայրամ կ'ըլլար տարուամ ամէ՛ն ծագած օրին,
Թէ չ'ըլլային այն անօգուտ ըսպառնամքներ սուրբ գրքերու՝
Աշխարհիս մէջ ամէն անհատ, շուտ կը հասներ իր փափաքին:

Ո՛վ վարդ, սիրուն, քարմ աղջըկան մը երեսին կը նըմանիս,
Գինի, կեանքին մոր կեանք բերող կարմիր շուրթին կը նըմանիս,
Փոփոխամիտ, կըռուարա՛ր բաղդ, դուն օր օրի կ'օտարանաս,
Արտաքինով՝ քէեւ դուն ինձ, բարեկամի կը նմանիս:

Աշխարհը մէկ խոհանոց է, ծուխէն գատ դուն չ'ունիս բածին,
Դեռ միմչեւ ե՞րբ պիտի ծամես՝ ցաւը էին ու Անէին.
Վըսեմ հանոյ՛ք որոնողին, սիրահարին բարձունքներու՝
Աշխարհը մէկ մեծ կորուստ է, քո՛ղ կորուստը, անցի՛ր շահին:

Թէ առաջուց մասնիկն էի Գու էութեան, ինչո՞ւ համար,
Յետագային որոշեցի՛ր մասնիկն ընել Գեղմէն վըտար,
Եթէ արդէն դեռ ըսկըզբէն նըպատակըդ ա՛յդ չ'էր եղեր,
Ինչո՞ւ աշխարհ գիս նետեցի՛ր ու դարձուցի՛ր խեղճ ու մոլա՛ր:

Իմ սիրուիս ընթուշ դէմքը՝ վարդի նըման՝ բացուեց, սա՛ղի,
Ժուժկալութեան, բարեպաշտի խօսքերդ քո՛ղ, ո՛վ իմ սա՛ղի,
Քամի մաեք մեր կեանքին դէմ իր սուրբ չէ՛ մերկացուցեր,
Մէկ քանի օր կարմըրակամ գինին մե՛զ սուր, ո՛վ իմ սա՛ղի:

Կեղծ վարմունքէս սըրտնեղութիւն պատեց սըրտիս, ո՛վ իմ սա՛ղի,
 Ե՛լ, գի՞նի՛ բեր, զըւարթանալ կ'ուզէ սիրտըս, ո՛վ իմ սա՛ղի,
 Սէտնէտէն ու սարըզըս տա՛ր գըրաւի դիր ու գի՞նի՛ բեր,
 Որպէսզի իմ պարծանքս հըպարտ հիմ ունենայ, ո՛վ իմ սա՛ղի:

Ի՛նչ որ ալ դուն ինձ կը խօսիս, դիտումնաւոր է, փնտձ լի,
 Անհաւատ ու հերետիկոս՝ զիս կ'անուանես, ամէ՛ն առթի,
 Ես չ'եմ փաշուիր ի՛նչ ըլլալըս յայտնել բարձրը ու ամէ՛ն տեղ,
 Բայց, խի՞զն ըրէ՛, այդպէս վարուիլ մընացեր է միթէ՞ փգի:

Դուն հասկըցուիր ֆու վըշտիդ հետ, եթէ կ'ուզես փարել դարման,
 Բուժուի՞ր կ'ուզես, մի՛ յանձներ ֆեզ ողբ ու կոծի ու տըրտմութեան,
 Ազատութեան մէջ գո՛հ եղիր, մի՛ վըհատիր ամենեւի՛ն
 Մի՛նչեւ գա՛յ օր, երբ վկրջապէս հասնիս խաղաղ հարբստութեան:

Կ'ուզեմ շիշ մը սուտակ գի՞նի, գիրք մը շքեղ ֆերքուածներէն,
 Մարմնի համար անհըրածեշտ եղող կէս հացն որպէս պարէն,
 Երբ ասոնք կան, ու միասին մենք մըստած ենք վայր մ'աւերակ,
 Հանելի է՝ սուլքանի մը շէն ու փարթամ մըստած վայրէն:

Խօսելու ես «Եստին», *«Պէրաք», սուրբ տօներէն դու դեռ, սա՛ղի,
 Մեր գի՞նետան վըրայ փաշուած՝ մուրհակ գըրէ, ո՛վ իմ սաղի,
 Երբ արձակման գիրքն է հասեր մեր գի՞նետուն՝ ինձի համար,
 Սուրբ օրէն լաւ քողութեան օր մ'արշալուսած է, ո՛վ սաղի:

* Բնագրի չորս տողերուն մէջն ալ «պէրաք» բառն է դուժածուած՝

Ա. տող — պէրաք = սուրբ դիշեր,

Բ. ,, — ,, = պարզ մուրհակ,

Գ. ,, — ,, = արձակման դէր,

Դ. ,, — ,, = քողութիւն ու փառութիւն բաշխուած դիշերը:

Քամի՛ ունիս քու մարմնիդ մէջ դուսն երակներ, ջիւ ու ոսկոր,
Ազատութեան, անկախութեան ճամբան ընտրել՝ կեանքդ բոլոր,
Քու քըշմամուդ տեղի մի՛ տար, քէկուզ ըլլայ մա *Զալ Ռուստէմ,
Բարեկամդ՝ ** Հաքէմ-Թայ իսկ եթէ ըլլայ, մի՛ առ շըմարի:

Ուզածիդ չափ դուսն փափաքէ՛ յակիմք շըբներ, գինու բաժակ,
Հետապընդէ՛ տէֆի, սագի, մէյի ձայնը դուսն շարունակ,
Բայց, երբ ռամիկ չ'ե՛ս ու սիրտըդ հայելի մ'է անապական,
Այս բոլորը վայելքներ են քանկագին լո՛կ այն ծամանակ:

Երբ անողորմ երկնի տակն ես, պայքար մըզէ՛ դուսն շարունակ,
Երբ աշխարհի հարքին մէջն ես՝ խըմէ՛ գինին, մուշկ ու սուտակ,
Ու քանի որ՝ ըսկիզբ-վախճան, ուրիշ բան չէ՛, քան բո՛ւտ մը հող,
Հողին վըբայ ըլլալուդ տեղ՝ ենթադրէ՛ քեզ հողին տակ:

Անպարարի խանութին մէջ՝ որ աշխարհն է, ո՛չ մէկ անգամ,
Թող ես քեզի ըսած ըլլամ, մի՛ որոնք դուսն բարեկամ,
Ցաւըդ կըրէ՛, գայն բաժնելու համար մէկին վիզ մի՛ ծըռեր,
Ցաւիդ մէջ դուսն ուրախ եղիր, եւ անընկեր անցի՛ր ճամբան:

Երկու բան կան վըսեմ՝ բոլոր խըրատներէն բարոյական.
— Բընաւ չ'ուսել՝ քան քէ ուտել, ամէ՛ն տեսակ ուտելիք բան,
— Մըտերիմ կամ ընկեր դառնալ հանդիպողին հետ փոխանակ՝
— Ո՛չ ոքի հետ չը տեսակցիլ ու մընալ մի՛շտ առանձնական:

Նախաշնամը քըքու եղող՝ ագոխն ի՞նչպէս քաղցր դարձաւ,
Երբոր գինին հասուն եղաւ, արդեօք ինչո՞ւ լեղի դարձաւ,
Ուրագով մը կըտար ծառէն ջութակ մըն է մի՛ն յօրինած,
Նէյ հասցընող անտառին ալ մասին դեռ չը խօսինք բընաւ:

* Զալի որդի Ռուստէմ — իրանական աւանդակէսի մեծագոյն հերոսը, Թուրանի դէմ մղած կռիւներուն մէջ:

** Հաքէմ-Թայ, բարձր մտքով եւ առատաճեռնութեամբ՝ առակի կարգ անցած արար մը:

Միբանգոյն սա գինիէն, բաժակըս լի'ց, ո՛վ իմ սա՛ղի,
Մըռայլ քախծէն հոգիս մինչեւ շրթնումս եկաւ, ո՛վ իմ սա՛ղի,
Հարբեցումով կը ցանկամ ես խելակորոյս դառնալ իսպառ,
Մոռնալ կ'ուզեմ իմբըգիմբըս ու ժամանակն, ո՛վ իմ սա՛ղի:

Ականակիտ բաժակիդ մէջ՝ հալած սուտակ կա՛յ, ո՛վ սաղի,
Անմիջապէս մըռայլ հոգիս փայլեցո՛ւր գերթ յակիմք, սա՛ղի,
Անմահութեան բաժակը բե՛ր ու ճեղքիս մէջ դի՛ր, որպէսզի
Մըթնած հոգուս մօր արշալոյս ես ծագեցնեմ, ո՛վ իմ սա՛ղի:

Գիտութեան մէջ, մայնիսկ ըլլաւ, Արիստոտել եւ կամ Զէմհուր,
Իսկ գորութեան մէջ մէկ կեսաբ, կամ չիմական մի մեծ Ֆէլսոֆուր,
Խըմելու ես բազմութեան հետ դուռ բաժակը հըրածեշտիմ,
Վերջին կայանդ է գերեզման, թէկուզ ըլլաւ Պաեքամը կուր:

Մեռածնեքու եւ ողջերու գործը տեսնող Դո՛ւն ես, ո՛վ Տէր,
Խառնաշրթնք այս աշխարհը՝ պաշտպանողը Դո՛ւն ես, ո՛վ Տէր,
Իրօք որ վատ գերի մըն եմ, բայց գերիին տէրը դո՛ւն ես,
Աստուածը Դուռն ըլլալէ վերջ, մեղք ունեցող ո՛վ կայ, ո՛վ Տէր:

Վարդի՛ շրջան, գինի, մըւագ, բարեկամներ, երբ առնմ կան,
Ինձպէս մէկը, ինչպէ՞ս կըրնայ ալ համբերել երկու վայրկեան,
Այգի, տակառ մ'ընտիր գինի, ու մըրմունջներ ուտ-ջութակի,
Ամբողջութիւնն ասոնց վե՛ր է, քան Նդեմը, Գովսէրը քան:

Սաղի՛, դիտե՛ փայլը գինուն լիալուսնի շողերուն մէջ,
Տե՛ս, քովս ի վեր գեղ սիրուհիս՝ կակաչաթոյր ու մըրքամէջք,
Աշխարհային բանի մասին ինձ մի՛ խօսիր, սէ՛րը կ'այրէ,
Ու մարելու համար սըրտին հուրքը՝ գինի կըրէ՛ անվերջ:

Բարի՛ եկար, դու՛մ՝ որ հոգուս անդարբութիւնն ես ցանկալի,
Դու՛ն եկար, բայց ես չ'եմ հաւտար իմ աչքերուս՝ արցունքով լի,
Զէ՛ Աստուծոյ, այլ իմ սքրտիս սիրոյն համար խըմէ՛ այնքան,
Որ չը գիտնամ թէ՛ դու՛ն ի՛նքն ես, ու եկեր ես այսօր ինձի՛:

Երբ հարբած եմ, չ'եմ գիտեր թէ՛ արդե՞օք դէպք մ'է շատ ցաւալի,
Թէ աշխարհը անդունդին մէջ՝ զընդակի մը պէս գըլարի,
Դեռ երէկ էր, գիտու համար գըրաւ դըրի գիս գինետան,
Ու տէրն ըսաւ՝ — «մէկ ապահով գըրաւ պէտք չ'է՛ տեղէն շարժի»:

Մերք պահւրած Դու՛ն կը մընաս՝ անտեսօրէն անմատչական,
Կ'երեւաւ մերք հագար ձեռով՝ ըստեղծման մէջ կախարդական,
Կը թըւի թէ՛ այս բոլորը ժամանց մըն է, լուկ Գեղ յատուկ,
Դերասանը ի՛նքն ես, ինչպէս մանւ ինքըդ հանդիսական:

Զըւարճութեան կամ անձնական երջանկութեան համար թէ դու,
Ընդունակ ես հանգիստ սիրտ մը ցաւ ու վըշտով վըրդովելու,
Ամբողջական քու կեանքիդ մէջ՝ խելիդ համար *Մաքէմ պահէ,
Որովհետեւ ազէտ, փորձամբ անպակաս եմ քեզ ըլլալու:

Սափոր մըն է մարդու մարմինն ու հոգին ալ անոր գինին,
Սիրտը նըման է մէկ նէյի, շունչն ալ ձայնն է երգող նէյին,
Խայեամ, գիտե՞ս, ըսկիզբ-վախճան հող եղող սա մարդը ի՛նչ է,
Յընճարական կանքեղ մը, որ լոյս մը ունի վառուած միջին:

Մէկ ցորենաց, երկու չափ ալ ընտիր գինի ու միասին՝
Որձ ոչխարի կողէն խորտիկ՝ եթէ աստնի ըլլան իմին,
Ու ես նըստիմ ջըրի ափին կակաչաթոյր գեղուհուս հետ,
Երջանկութիւն մ'է որ ամէն սուլքանի չէ՛ ընկեր բաժին:

* Մաքէմ = Գարսիկներու սուղի եւ ողբի օրն է:

Ձուտ գինիէն իմ գեղուհու այտերն են հուր, ինքըս հարբած,
Արդէն բոլոր զըզուսմներն շատոնց է որ ես եմ դրժած,
Ա՛հ, նըշմաբիտ, լաւագոյն է հարիւրաւոր ուխտ բեկանել
Քան գինու կուծ մ՛որ դեռ կըրնայ մոռացում տալ սըրտին մեղուած:

603

Մե՛նք ու գինի՛ն, գեղուհի՛ն ու ծագա՛ծ առտուն, կա՛զմ ենք, սա՛ղի,
Այ կատարեալ զըզում փընտռել մեր մէջ հընա՛ր չէ՛, ո՛վ սաղի,
Նոյի կըրկնակ առասպելը՝ դուն մինչեւ ե՞րբ պիտի կարդաս,
Անապարէ՛ մախ բերե՛լ մեզ անդորր հոգին, ո՛վ իմ սա՛ղի:

604

Մերձեմայու համար քեզի, ես չեմ կըրնար ձեռքս պարզել,
Ոչ ալ ունիմ ուծ բաւական՝ քեզէն հեռու շունչ մը քաշել,
Խեղ խո՛ր ցաւըս յայտնել մէկուն՝ քաջութիւնը ինձ կը պակսի,
Ի՛նչ հանելուկ, ի՛նչ տառապանք օտարասի՝ այսպէս սիրել:

605

Սիրով հարբած մէկուն հանդէպ՝ ըզգուշացիր կոշտ վարուիլ դու,
Վատ արարքով՝ ագինու մարդկանց դուռը վըրադ փակել տալու,
Գինի՛ խըմէ, քէ Դըժոգֆի հուրին արժան աւագակ մե՛ս,
Խըմես կամ ո՛չ, հընար չը կայ քեզ Դըրախտէն մաս հանելու:

606

Եթէ հինին չը նըմանող մոր աշխարհ մը շինէր Աստուած,
Ինձ ալ մայել ու հետեւիլ եթէ ըլլար թոյլատրութեամբ,
Ես, կամ ջընջել կ'ըստիպէի իմ անուան Կեանք-Դըրքէն,
Կամ լաւագոյն վիճակ կուտար, քան քէ հիմա է մա տըւած:

607

Ո՛վ դու վառուած ըլլալով վառ՝ ու վառուելու շատ արժանի,
Որ Դըժոգֆի հուրը քեզուն՝ ըրողնկցընելն է օրինի,
Դուն մինչեւ ե՞րբ — «մերէ Աստուած Դու խայեամին» — պիտի կըրկնես,
Դուն ո՛վ եւ ո՛ր թողութիւն տալ սորվեցնելըդ մէկ Արարչի:

* Դուրանի մէջ՝ Նոյի պատմութիւնը Հինգ վեց անգամ զանազան ձեւերով
պատմուած կայ:

*Այն օրն անգամ, դէմքս զըւարթ երբ դուն տեսնես, գիտցիր սակայն,
Որ սըրտիս մէջ՝ կուտակ, կուտակ՝ աներակներ ու վըշտեր կան,
Թէ սուգակ ես ու աչքերուս խո՛ր ծովին մէջ չ'ես կորսուիր,
Ծովահարսումս պիտի գըտնես դուն անոր մէջ յանրժակամ:

Թէ կուգես քու ժամանակիդ յաղթականը ի՛նքզիք բլլալ,
Մեծ ու փոքրին առջեւ հըռչակ դեռ չը հանած՝ նայէ՛ չը տալ
Ո՛չ մէկ հարուած Բըրիստոնեայ, Իսլամ, Հրեայ կըրօնֆներուն,
Երբ հասած ես կուռ զօրութեան՝ հարուածըդ տո՛ւր երեքին ալ:

Իմաստութեան որպէս հիմունք կը ծառայեն լոկ երկու բան,
Որոնց մասին պատգամած չէ՛ Մարգարէի գիտուն բերան,
— Զը մաշակել ամէն բանէ, ինչ որ մեզի է շընորհուած,
— Ու խուսափիլ միշտ մարդոցմէ շատախօսող ու զըրարան:

Դուն հետեւէ անո՛նց միայն, որ գիմետուն կը յաճախեն,
Այս աշխարհի մէջ, Բող զիմին, նըւագն ու սէր քեզ գըրաւեն,
Բաժակըդ մի՛շտ ձեռքիդ պատրաստ՝ խօսիլ մի՛ տար քու բերանիդ,
Թէ խենթ խօսեր նա դուրս չի՛ տար՝ ապահով ես լոկ այն տուն:

* Փօլ Վէրլէն կ'երգէ՝

— Ես կը տեսնեմ խըմբաւորում ծովի վըրան
Ահաւո՛ր ծով, արցունքներէն իմ կազմում,
Աչքերքս քաց՝ հողմումներէն դառն ու դաժան,
Ահագանգի ու բստուրի այս գիշերին՝
Երկու աստղեր են աչքերքս՝ ծովի վըրան:

Խաղաղութի՛ւն, խըմբաւորում ծովի վըրան,
Ծովի վըրան այն բարութեան արցունքներու,
Ուրախ աչուիս պայծառասես՝ ծովի վըրան՝
Անհագանգ, անդորրային այս գիշերին՝
Զոյգ հրեշտակներ են գեղանի՝ ծովի վըրան:

Համաշխարհի տառապանքին բաժինըդ տա՛ր համբերատար,
 Քու վըշտերուն ու տանջանքին՝ դուն չ'ես գըտներ մէկ հոգատար,
 Երջանկութիւն դուն կարող ես ներաշխարհով լոկ ըստմալ,
 Ինչ որ դըքսէն դուն կ'ըսպասես՝ եւ ո՛չ մէկ շահ նա քեզ չի՛ տար:

Պատահական մարդկանց հանդէպ՝ պէտք է մընան անարտաքեր
 Խորախորին իմ մըտքերքս, մինչ իմ վարմունքն է շա՛տ տարբեր,
 Երբ դէմս ունիմ ընտիր մըտքեր, ազնւական ու խորիմատ,
 Որովհետեւ ես՝ կոյրերուն անկարո՛ղ եմ վառել լապտեր:

Երկինքը դեռ իր գաղտնիքը ո՛չ ոքին է մերկացուցած,
 Բայց բիւրաւոր արժանեքու բերաններն է հողով խրցած,
 Գինի՛ խմէ, ո՛վ բարեկամ, մահէն կեանք չի՛ զարթնիր բընաւ,
 Երբէ՛ք չի՛ք այլ երջանկութիւն, քան այն՝ որ դուն ես մաշակած:

Մինչեւ անգամ թէ՛ կըրէի վըգիս՝ մեղքը համաշխարհին,
 Դարձեա՛լ պիտի երկարէիր, Տէր, ինձ ձեռքդ քու ներումին,
 Այդպէ՛ս էիր դուն խոստացեր՝ թէ դառնայի ցաւին աւար,
 Օ՛ր, մի՛ քոյլ տար, ցաւիս մեծնալ, մե՛ծ է արդէն նա այս ժամին:

Դո՛ւն, որ բընաւ առնչութիւն չ'ունիս մեղքին հետ, ո՛վ Աստուած,
 Քու անունէդ խօսողները, որքա՛ն վատքար են մոլորուած,
 Հակոտի գիրը, որպէս պատգամ քարոզելով հէգ մաքդկութեան,
 Այս աշխարհի ամէ՛ն չարեաց աղբիւրն են Քեզ նըշաւակած:

Մի՛ խանգարեր երբէ՛ք մարդկանց մըքսիին մէջ գիշերական,
 Կամ տանջելով՝ ըստիպել որ Աստուած կանչեն իրենց պաշտպան,
 Գեղեցկութեան ու մոլութեան վըքայ յայս մի՛ դիր կեանքիդ մէջ,
 Երկու՛նք ալ միշտ յափըշտակուիլ կըրնան մէջը մէկ գիշերուան:

Մարդկանց բերանն եմ ես ինկած, քէնու ո՛չ մէկ պատճառ տըւած,
Այս սուրբերը երբեւիցէ իրենց սըրտին մէջ չ'ե՞ն մայած,
Անիրաւի, պռոնըկանալ ու սուտ խօսիլ, ահա՛ մեղքեր,
Մի՞նչ՝ գիմիէն ու սէրէն գատ՝ այլ բամի ձեռք չ'եմ երկարած:

Թեքե՛ւ սըրտով, քոյլ տուր կըրել կեանքի ծանրը հոգերը, Տէ՛ր,
Զար գործերըս վատքար մարդկանց մայուածքներէն ծածկէ՛, ո՛վ Տէ՛ր:
Թո՛յլ տուր, այսօր անգամ մըն ալ ուրախանալ աշխարհիս մէջ,
Ու վազն, ըրէ՛, ինձմէն Դուսն ա՛յն, ի՛նչ շըմարեղդ կը ցանկայ, Տէ՛ր:

Ի՛նչ տըխուր է վըկան ըլլալ, որ շըմարեմեր ագնըական,
Այս կեանքի մէջ՝ ընդհանրապէս՝ ձեռքերուն մէջն են անարժան,
Հարբեցում ու խոյանմ տըւող՝ գեղեցկութիւնն ու միտքն անգա՛մ,
Գերիներն են անա՛րգ ուժին, յիմարութեան ու բըրտութեան:

Սէրը սուտակ մ'է, որ ունի անգին համքն իր մասնայատուկ,
Մարգարիտ մ'է, որ փայլ ունի առիմքն ու թաշտիափուկ,
Ու բովանդակ Առեղծուածներ՝ Գոյութեան ու Անէութեան,
Իրով միա՛յն հըմար լուծել, ու թափանցել մըտքին ծածուկ:

Բազդի-Անիւ, քու դառնալըդ լոկ աղէտ կը առաջ բերէ,
Ի՛նչ հանճար է, գեղեցկութիւն՝ ժամիքներըդ շո՛ւտ կը փըշրէ,
Շա՛տ աւելի անգո՛ւք ես դուն, քան երկիրը մեր բընական,
Որ ծոցին մէջ պահած գանձեր՝ սեւ հողով կը վարագուրէ:

Դուն չ'ե՛ս խըմեր, քայց հանդուրժէ՛, որ մեմք խըմեմք գիմին ընտիր,
Ես չ'ե՛մ ցանչնար ո՛չ մէկ Աստուած՝ որուն հանդէպ ըլլար ոնիր,
Անոնք, որոնք կը պարծենան ծուծկալանալով գիմարբութի,
Գողարկելու համար է լոկ՝ մոլութիւննին վա՛տ ու գագի՛ր:

Մենք բոլորս ալ, անձնատուր ենք ամբողջովի՛ն գիմու կամֆին,
Որքատունկի դու շառ աղջիկ, սիրտըս փոկդ է մէջն այս կեանքին,
Այ՛ ճեռփովը սափոր բըռնած՝ եւ ձախովը բիրեղ բաժակ,
Սաղին թող մեզ երանութեամբ տա՛յ արիւնը փու հուր սըրտին:

Շղթայելու համար սըրտիդ վըրդովմունքը, խըմէ՛ գիմին,
Հաշտարարը եօթանասուն երկու ներհակ դաւանամֆին,
Մի՛ հրաժարիք դուս բընաւին Ալֆիմեայէն այս պատուական,
Որ մէկ շիշով բուժում կուտայ՝ հագար տեսակ վիշտ ու ցաւին:

Արեգակը հորիզոնէն կը բարձրանայ, անկողնէդ ե՛լ,
Լի՛ց բաժակըդ, խըմէ՛ գիմիդ, ու ֆանոնիդ սո՛ւր սիրերգել,
Երկարատեւ քնողներու վայելքները շա՛տ կա՛րճ կ'ըլլան,
Իսկ տեսական քնողներէն՝ դեռ ո՛չ մին է վերադարձել:

Արշալոյսի Հուրֆի՛ն ձօնէ, կակաչի պէս բաժակըդ հուր,
Աղջըկան մը ժըպտի՛ն ձօնէ, իր բերնին պէս բաժակըդ նուռ,
Խըմէ՛, հըպա՛րս ասպետին պէս, անգօսնելով թէ մահը կայ,
Որ բըռունցֆով պիտի շըրջէ ֆե՛զ ու բանայ հողիդ սեւ դուռ:

Ա՛յն աստիճան թող ֆեզ խըմեմ, ո՛վ գուտ գիմիդ իմ ծիրանի,
Մի՛նչեւ որ իմ էութիւնըս՝ էութեանըդ այլափոխուի,
Եւ ամէ՛ն մարդ, որ հեռուէն գիս ճըշմարէ, կե՛նայ հարց տայ.
— Այդ որտե՛ղէն այդպէս կուգաս, ո՛վ սիրելի վարպետ գիմի:

Վարդերու գո՛յնն ունի գիմին, ու թերեւս որքատունկի
Արիւնը չէ՛ գիմին, այլ նա բուրեան արիւնն է հուր վարդի,
Սա բաժակն ալ բիրեղ՝ գուցէ երկնի կապոյտն է խըտացած,
Ու գիշերն ալ՝ թերեւս սեւ արտեւանումֆն արեգակի:

Տօղմ առտւում վար կը նընշէ՝ կակաչն, յասմիկն ու մանիշակ,
Բայց շաղարձակ իրենց բեռէն՝ շուտ կ'ազատէ հուրն արեգակ,
Ամէ՛ն առտու սիրտս է տըրտում, ու գըլխիկը կուրծքիս տակին,
Սակայն՝ սըրտիս վիշտն ու քախիծ՝ կը փարատէ մայուածքդ տափ:

Նա քեզ պիտի տա՛յ ջերմութիւն՝ քափանցումով կախարդական,
Պիտի հալէ՛ ձիւնն երէկիդ ու փարատէ՛ մէգըդ վաղուան,
Նա քեզ պիտի լուսաւորէ՛ ու ողորդէ՛ մառագայթով,
Ու վերջապէս պիտի փըշրէ՛, բանտարկեալիդ ժանգո՛տ շըղթան:

Սիրոյ ճամբուն վըրայ քաւալ՝ բազդը պիտի կոխէ՛ անցնի,
Սիրո՛ւն ազդիկ, անապական դուն իմ բաժա՛կ եւ հո՛ւր գինի,
Մօտեցի՛ր ու շըրթներդ տո՛ւր, քու շըրթներդ ամբա՛ն արեւ,
Գաննի ես դեռ չե՛մ վերածուեր գերեզմանիս մէջն անիւնի:

Ըսկիզբէն գիս գուրգուրացիր, այնքա՛ն ջերմին, ինչո՞ւ համար,
Ու վայելի երանութեամբ հարբեցուցիր, ինչո՞ւ համար,
Իսկ հիմա ալ, մըտածումդ է սիրտը ընել պատառ պատառ,
Վերջապէս քեզ ի՞նչ եմ ըրած, մտքէն կ'ըսեմ, ինչո՞ւ համար:

Գինի՛, գինի՛, հիւանդ սիրտը կարի՛քն ունի այդ դարմանին,
Գինի՛, գինի՛, մըշկաբուրմունք ու իր գոյնով նըման վարդին,
Գինի՛, գինի՛, որ ես մարե՛մ բեծ կըբակն իմ խո՛ր տըրտութեան,
Ո՛վ գեղուհիս, գինի՛, գինի՛, ու նըւագը մետաքս սագին:

Ըմազանի մահիկն արդէն երեւցաւ մով երկնի վըրան,
Արեւն առտուն միմակ պիտի շըրջի քաղի լըռած շուկան,
Գինիները կուծերուն մէջ՝ ծոյլ ու անշարժ պիտի նիքենն,
Ազդիկներն ալ պուրակներու ըտտուերին մէջ՝ համբոյր մուրան:

Որքան խեղճ ու անպէտք բան է, սիրտ մը որ չէ՛ սէրը ճանչցած,
 Որ չէ՛ կըրցած արբշտանալ՝ սիրապարգիւ բաժակն ըմպած,
 Թէ չը սիրես, ի՞նչպէս կըրնաս դուն հիանալ արեգշողով,
 Կամ ճաշակել լուսքնկայի արծաթշաղը անըրջամտ։

Պատուաստեր ես եթէ սիրոյ անմահ վարդը սրբոյի վըրան,
 Այն ժամանակ քեզի կ'ըսեմ, որ չէ՛ անցեր կեանքդ ունայն.
 Իսկ եթէ դուն, Գեղեցկութեան քու բաժակըդ բարձրացուցած
 Դատարկեր ես ազնիւ գինին՝ արժանի՝ ես երամուրդեան։

Դո՛ւն, որ ունիս շուշան դէմքիդ՝ վայրի վարդէն սիրուն այտեր,
 Որուդ դէմքը նըման է Զին Աստուածուհուն սիրանըւեր,
 Գիտե՞ս, որ քու մե՛ղմ մայրածէր՝ Բաբելոնի արքան դարձուց
 Ճատրակ յաղի խեմքին հաւսար՝ որ թագուհուց միշտ նահանջէր։

Շա՛տ թեթեւ է գինու հոգին, ո՛վ բըրուսներ, ատոր համար,
 Սափորներու ներքնակողեր, ըրէ՛ք ողորկ, նըրբաշարդա՛ր,
 Քանդակողներ, քափեցէ՛ք ձեր համնարի կուռ ուժն ու շընորհք,
 Գինու հոգուն՝ տարփատոյնը անմիւթ եթերն է սիրահար։

Դուք կ'ըսէ՛ք թէ՛ գուտ գինին է հըրաշագործ դեղ ու դարման,
 Օ՛հ ուրեմն, բերէ՛ք ինձի, տիեզերքի գինին համայն,
 Սիրտըս այնքա՛ն վերքեր ունի, տիեզերքի գինին բերէ՛ք,
 Աւա՛ղ, ի՞նչ շահ, դարձեալ սրբոյիս խո՛ր վերքերը պիտի մընամ։

Ո՛վ սիրուհիս, քի՛չ մ'ալ աւել, քի՛չ մ'ալ աւել, խըմէ՛ գինին,
 Շառ այտերդ քափշ վարդի դեռ դիւրակամ փայլը չ'ունին,
 Քի՛չ մ'ալ աւել, քի՛չ մ'ալ, հայեամ, տըրտմութիւնդ ու թախիծըդ տա՛ր
 Քու սիրուհուդ, շուրթն ու աչեր, ահա քեզի պիտի ժըպտին։

Մենք շինած ենք տիեզերք մը, ուր շագած ենք միայն վարդեր,
Մեր հիւրերը թիթեռներն են, պըլպուլները մեր գուսամներ,
Երբ այլեւս վարդեր չ'ըլլան, ո՛չ ալ տերեւ, այն ժամանակ,
Աստղումքն են իմ վարդն անթառամ, ու գամգուրը՝ իմ սաղարթներ

Իմ ըսպասած հարուածն հասաւ, շո՛ւտ լըքեց գիւ իմ գեղուհին,
Երբ մա ի՛մս էր, ինձ դիւրին էր արհամարհել թէ՛ սէր, թէ՛ կին,
Դո՛ւն մեմաւոր էիր, Խայեամ, երբ սիրուհիդ գըրկիդ մէ՛ջն էր,
Տե՛ս, մա փախաւ, որ կարեմաս ապաստանիլ մէջն իր գըրկին:

Լըռէ՛, խորի՛ն իմ տառապամբ, պիտի փրճուեմ ես մէկ դարման,
Պէ՛տք է որ ես ապրիմ, վայելմ, քանի արիւնս կ'առնէ շըրջան,
Որովհետեւ մեռելները չ'ունին բընաւ յիշողութիւն,
Մի՛նչ ես կ'ուզեմ՝ տեսնել-վայել իմ գեղուհին ամէն վայրկեան:

Իամագանը անցաւ, եկաւ բերկրամբն ուրախ թըմբուկներով,
Կենդանացնել ծիրած մարմին, թարշամ հոգի՝ մոր յոյգերով,
Գուսանը մոր գըրոյց ունի, երա՛գ, գինի՛ վաճառք հանուած,
Լուռ է միայն իմ գեղուհին՝ կենդանութիւնս է իրեն բով:

Ո՛վ գինետում, մեր աղերսը անհետեւանք դուն մի՛ թողներ,
Կեանքի մըռայլ խաւարչուտը առաւօտոդ լոյսըդ վառէ՛,
Հոգա՛ մեզի՝ սափարմերէդ բաժակ, բաժակ մատարակիլ,
Քանի դարձեալ մեր անիւնէն՝ բըրուտը չէ՛ շիներ կուծեր:

Կը գիմարբիմ, հակառակորդք աչէն, ճախէն իմ երեսին,
Կ'ըսեն թէ՛ մի՛ խըմեր գինին, թըշմամի է մեր հաւատքին,
Որովհետեւ գիտցա՛յ թէ մա թըշմամի է, Աստուած վըկայ,
Պիտի խըմե՛մ, զի արդա՛ր է խըմել արիւնն անհաւատին:

Աշխարհակալ Մահմուտ մըն է, որքատունկի հիւքը հըգօր,
 Քանի՜ անգամ, ա՛յն վարչկատուն ու անհաւատ ցեղեր բոլոր,
 Հերոսական գօրութեան դէմ՝ ահ ու դողէն խորագանուած՝
 Բընաջի՛նջ են եղեր եւ կամ փախուտ տըւեր են գըլխիկըր:

Դեռ երէկ մէկ Դըժողֆ՝ այսօր Դըրալստ դարձեր հողն արեւցաթ,
 Դալարին մէջ կը թաւալին գարնանային գետերն արծաթ,
 Թողէ՛ք գիս այս Նդեմին մէջ հանգըստանալ երանութեամբ,
 Հուրիսիրուն գեղուհու մը դըրալստ շունչին տակ սիրարծարծ:

Նդո՛ւկ անոնց, որոնց համար սէրն անծանօթ մընաց յաւէտ,
 Սըրտերուն մէջ տեղ չը գըտաւ՝ սիրոյ վայելֆ՝ կըսկիծին հետ,
 Որոնց աչքեր, վերջի՛ն ժամին, սիրած ձեռք մը չ'եղաւ փակող,
 Նրբ աշխարհէն՝ անծանօթին ու անյայտին մեկնեցան հէգ:

Շա՛տ անգամներ ես երդուեր եմ, թողնել գինին ու գալ դարձի,
 Կը թըւի թէ՛ այդ խոստումներ եղեր էին խօսք հաքրածի,
 Շուտով եկաւ վառ գարունը՝ վարդ ու ծաղկումս ձեռքերում մէջ,
 Ջրղջալ խորհող մոլորեալիս՝ քուրճը պատռեց բիւր հատուածի:

Շըւայտօրէն կեանք վարել չէ՛, գինաբբուրիս իմ նըպատակ,
 Կամ հաւատքը ուրանալ ու դառնալ ըմբոստ մէկ ըստահակ,
 Այլ, աշխարհը մոռանալով՝ շունչ մը քաշել ագա՛տ, անհո՛գ,
 Իմ խըմելու, հաքքեմալու պատճառն ահա միշտ ու միակ:

Եօթանասուն եւ երկու հատ կըրօմֆներ կան երկրի վըրան,
 Հըշմարտագոյնն է սակայն նա, ո՛ւր աննեմգ սէրն է բընաբան,
 Մըզկիթ, բագին ու պատարագ, մէկդի՛ թատրոնն այս խեղկատակ,
 Սէ՛ր ու գինի՛, որոնք հանգիստ ու մոռացում միա՛յն կուտան:

Ինձի կ'ըսեն, Խայեամ, վե՛րջ տուր գինարբուհիդ, ալ մե՛կ խմեր,
Իսկ ես կ'ըսեմ — երբ կը խմեմ, կը հասկըմամ լեզուն անգիր,
Ծաղկանց ու թե՛ ի՞նչ կը խօսին յասիկ, կակաչ ու մանիշակ,
Նայնիսկ կ'առնեմ վարդ գեղուհուս չ'արտարեաժ միտքն ու խօսքեր:

Հաւատացած կը խօսիք թե՛ Դըրախտին մէջ անմահական,
Մեղը ու գինի հոսող գետեր ու աննըման հուրիներ կան,
Լաւ, ի՛նչ որ մեր Մեծ Մարգարէն վերին համար է խոստացած՝
Հընա՞ր է որ վարն արգիլէր, միթե՞ սա չե՛ հակասական:

Անդրբդուիի համոզումով կըրմայ միա՛յն հըզօր գինին,
Եօթանասուն երկու տեսակ աղանդներուն հերքել ոգին,
Դարձեալ ի՛նքն է, որ այս կեանքի անարգ ու ժանգ պղծիմաներէն,
Զուտ ոսկի կը պատրաստէ մեզ, ահա ձեզ գամձ մը թանկագին:

Առտըւան գով հովէն կարգեց՝ բուրմունիդ ամուշ սիրտըս տըրտում,
Բայց եւ իսկոյն փախաւ զբտնել քեզ ու պահուիլ ծոցըդ իրքում,
Զը խոքեկով խեղճ հիւանդիս, մաւր ա՛յն թե՛ իր տե՛րն էի,
Դեզ օրինակ միշտ առնելով՝ մա գիւ մոռցաւ, ինչպէս որ դուն:

Գինեկամա՛ն, ըսէ՛, որքա՛ն քիչ կը յարգես սուտակն հալած,
Ո՛չ մէկ բանի հետ չ'ես կըրնար գայն սակարկել՝ վաճառք հանած,
Ա՛յն օրէն, երբ արեւ, լուսին իրենց շրջաճամբ ըսկըսեցին,
Երկրի վըրայ աւելի թանկ գամձ, քան գինին չ'է՛ տեսնուած:

Երկրի վըրայ կեանքը արար, պատրամք մըն է թաւալավազ,
Ո՛վ յիմար չե՛, պէտք է գիտնայ թե՛ աշխարհն է մէկ մեծ երազ,
Ուստի, գինին ձեռքդ առած՝ գառանցամբդ հեռո՛ւ վաճէ,
Ու այն բուր՝ ուրուականներ, որ կը տանջեն քեզ համապազ:

Լի բաժակը, զարդն ու բերկրամեծ այս աշխարհի, սաղի՛, ի՛նձ բեր,
Ըմպելի՛ն, որ սըրտին կուտայ երանութիւն, սաղի՛, ի՛նձ բեր,
Գինին, որ մէկ շրջափայտ պէս կը կապէ լուռ ու դուրեկեամ՝
Խմաստունին, ինչպէս մաշու յիմաբներուն, սա՛ղի, ի՛նձ բեր:

661

Գինու շիթը կը կայծկելտէ, կարծես ըլլայ հալած սուտակ,
Մատուցէ՛ք ինձ, որ փարատէ մըռայլ հոգուն մութն անյատակ,
Մատուցէ՛ք, ո՛վ իմ սաղիս, հեղուկըդ որ չ'ունի՛ հաւսար,
Որպէսզի ես վերածըմուիմ՝ ինչպէս կեանքի ալեւն յըստակ:

662

Ինչո՞ւ դուն քեզ մի՛շտ կը տանջես՝ կեանքի մասին մըտորելով,
Դուն լա՛ւ կ'ընես, եթէ ապրիս միայն սիրով ու գինիով.
Որովհետեւ, տե՛ս, ահա այս մանուկը մոր մօրմէն ծընած՝
Արդէն վաղը քաղուած է մա՛ հողի ծոցը՝ մեծ պապին ղով:

663

Ամէ՛ն անգամ, երբ շունչ կ'առնեմք, մեզ մօր վիշտ մը կուտայ աշխարհ,
Իսկ եթէ դեռ ես կը շնչեմ, գինու լի կուծն է լոկ պատմառ,
Ատոր համար այգադէմին սապուհը տա՛ր շրթունքներուդ,
Յամախ արեւն ելած պահին՝ շունչդ է առեր վաղուց դադար:

664

Օր մը, երբ իմ աշխարհ գալըս՝ առասպելի կարգ է անցել,
Ու ես ալ իմ գոյացութեան գիտակցութիւնն եմ մերկացել,
Կը ցանկայի, որպէս սափոր՝ իմ իսկ կաւէս՝ ես յօրհնուած,
Դիմարբուքի սեղան ելած՝ խմուղներու շրջանն ընել:

665

Մըտիկ ըրէ՛, Մուկզգինն է, միմարէքէն կ'երգէ անուշ,
Դե՛հ ուրեմըն, ես պատրաստ եմ, ե՛լ, գինի՛ սուր, քէ մուռ, քէ՛ մուշ,
Ո՞ր ըստահակն է որ պիտի սրբապըզծել համարձակէր՝
Ազօր-քներով կամ փարոզներ ունկնդրելով՝ այս ժամն անփուշ:

ձըջմարտապէս իմաստունը, կը հրաժարի ի՛նչ գինի չէ՛.
 Լայնածաւալ պետութիւնէն՝ ումպ մը գինին շա՛տ աւել է,
 Ա՛լ աւել է լի բաժակը, քան գահոյքը մէկ իշխանի,
 Գինու փարչին կափարիչն իսկ, Քայ Խուսրէվի թագէն վե՛ր է:

Գինու ոսկի կռակները, երբ բաժակէն լեզուիս կ'իյնան,
 Ու բովանդա՛կ ըզգայութիւնն իմ կը լողայ մէջ խնդութեան,
 Հագա՛ր հըրաշք ես կը տեսնեմ ու կը լըսեմ ձայներ որոշ,
 Որ խո՛ր իմաստն ինձ կը յայտնեն՝ մըթնամըթին Գոյացութեան:

Զեփիւռն ամբան կը գովացնէ՝ արեւակէզ դէմքը վարդին,
 Նա պարտեզի գով շուֆին մէջ՝ կը փայփայէ իմ գեղուհին,
 Հակառակ մեր վայլած բազդին, մեր անցեալը ես կը մոռնամ,
 Որովհետեւ տիրակա՛ն է, քաղցրութիւնը ներկայ պահին:

Երջանկութիւն մեզ պարգեւող գինիին եմք մենք անձնատուր,
 Որ ժըպտալի շըրթունքներով՝ կը հրաւիրէ համբոյրի հուր,
 Զբմա՛դ պատկեր, սաղին այնտեղ՝ կուծի վերջին շիթն է քամած՝
 Այստեղ՝ առլի բաժակն ըսես՝ կ'ընծայէ՛ մեզ հոգին փըրփուր:

Շըքեղ գարնան վերադարձին՝ խըմէ՛ գինին դու տարփագին,
 Թէ ո՛չ երկա՛ր ափսոսանքով՝ պիտի զըզջաս դու դառնագին,
 Բուրմունքին տակ վարդերուն վառ, ու պըլպուլի դայլային քով,
 Ծումապահե՛լ, այդ պարգապէս հակառա՛կ է դատող մըտքին:

Խըմէ՛, խըմէ՛, մարգարտաճու կռակներէն անմահ գինուն,
 Որպէս գի քու մարմինն ամբողջ դառնայ շարժուն մէկ գինետուն,
 Որ քեզ կազմող հիւլէները՝ ծըծած գինին՝ գինի՛ բուրեն,
 Վերադառնա՛ն դէպ գինետուն՝ անոր սեմը ըմեն մոր բուն:

Մեզ ամենքի՛ս սէրն իր փառախն է հաւաքեալ որպէս հովիւ,
 ժամանակը մեզ չի՛ մեղեր, չի՛ տաք հոգեր, կագ ու կըռիւ,
 Ա՛յն պահէն, երբ դատարկած ենք մըլիւրակամ բաժա՛կն իր լոյս,
 Մենք դարձա՛ծ ենք, որպէս մէկ մօր, ագա՛տ, հանդա՛րս որդիք անքիւ :

Թէ խելք ունիս, դուն կը հարբիս խաղաղի վարդ հիւքովն հոսուն,
 Թո՛ղ մըլիւրուած գինարբունք քեզ մըշմարիտ կարդան օծում,
 Բայց ո՛չ, եթէ կոյր է հոգիդ, ապարդի՛ւն է իմ յարդարանք,
 Բո՛ւն հարբիլը երջանկացնող՝ չի՛ յաջողուիր տըգէտմերուն :

Հիմա, երբոր վարդերն ամէ՛ն՝ կոկոնները կ'արձակեն լուռ,
 Պըլպուլներու դայլայլին տակ՝ սարքենք խնմոյք միահամուռ,
 Ու գինիով, որ կայծարձակ կը ցուցըլայ որպէս սուտակ,
 Վըրէժ լուծենք տառապանքէն, որ մեր գըլխուն մաղեց հող-մուր :

Լուսաբացին երգն է քախծոտ, լի բաժակով, ե՛լ, գինի՛ տուր,
 Երկրի վըրայ, սաղի՛, ի՞նչ կայ լաւագոյն բան, քան գինին հուր,
 Երբ հազարան մեծ ու պըգտիկ իշխողներ ու Մեծամեծներ,
 Ժամանակի Ամիւրն տակ՝ եղեր են մի՛շտ ջարդ ու փըշուր :

Այս աշխարհի ամէ՛ն տանջանք իսպա՛ռ մոռցած՝ գըրկէ՛ ուժգին,
 Համակ բուրմո՛ւնք, սէ՛ր ու տարփա՛նք, նոնհասա՛կ մէկ սիրուն կին,
 Նախ քան, ինչպէս որ քեզ համար վընդւա՛ծ է՝ նախօրեակիդ.
 Դեք չէ՛ գըրկեր հողը անյագ՝ բագուկներով իր սառնագին :

Նոր լուսինը կը մօտենայ, մըլիքաբանք մեզ բերելով,
 Կուգայ մեզի աւետելու Բամագանի վերջն իր ծովով,
 Տե՛ս, քէ ինչպէս հինը նիհար, յոգնավաստակ ու դալկադէմ՝
 Ժուժկալանքէն մեռել դարձած՝ կ'անյայտմայ մեծ ըշտապով :

Կը չբամա՛յ, կը փարատի՛ քեզմով սըրտիս սուգը տըրտում,
Ո՛վ գեղուհիս, մի՛ վարանիր, շընորհել ինձ քու նըրիրում,
Խորի՛, որ քու գեղեցկութիւնն ո՛չ երկար է, ո՛չ անվախճան,
Գուցէ շուտով ալ ո՛չ ոքին կարողանաս տալ մոռացում:

Դըժողքի ծուխ կարծես հագած՝ գարշատեսիլ մէկ վանական,
Ներս ընկնելով մեր գինետում՝ տիկը քափեց այս վայրերան,
Ազնի՛ւ գինին՝ գետնի՛ն վըրան, լուտանք, յարդոր ու սաստ տալով,
Օ՛, դո՛ւք ըսէք, այս գործողը մի՞թէ արժան է մարդ անուան:

Ա՛յն Մեծ օրէն, երբ դիցուհուս ես իմ սիրտըս նըրիրեցի,
Ա՛յս, ա՛յդ օրէն, ամէ՛ն չարիք ու քըշմամանք ես կըրեցի,
Գինիին մէջ ընկըզմեցին իմ հըռչակըս անոնք առմիշտ,
Իսկ ի՛մ փառքըս՝ փոխարէնը խե՛ղճ երգի մը սակարկեցին:

Երիտասարդ գեղեցկուհին սիրոյ տապով սիրտս է վառած՝
Սիրտս է խօսում, իսկ բերանըս համր է դարձած՝ խօսք մոռցած,
Ո՛վ Աստուած իմ, երբեւիցէ տեսնուե՞ր է երկրիս վըրան՝
Պա՛ղ ու գուլա՛լ աղբիւրին քով՝ պապակ մարդը ծարւէն տանջուած:

Երբ այլեւս չ'ե՛ս ունենար բաժակիդ մէջ գինին փայլում,
Ու շըքմերուդ վըրայ համբոյրն՝ հուրիսիրում քու սիրուհուն,
Ալ ինչո՞ւ դու կը վարանիս վերադառնալ խաւար կըրկին,
Ուր, նախ քան քու ծընունդն արդէն՝ անյիշատակ եղեր ես դուն:

Իմաստունին կը վերացնէ ազնիւ գինին՝ յար եւ նըման՝
Աստուածընտիր արդարի մը կըրօնական գինովութեան,
Ապրած օրեր ե՛տ կը կանչէ, տե՛ր կը դարձնէ մեր ուգածին,
Շառ հեղեղ է մերք երակին՝ մերք շոռ արցունք խո՛ր տըրտումութեան:

Անապատը՝ ցամառած հողէն անջընթախող այս դալարին
վերայ նըստինք, ուր սուլթանն ու գերի բառեր հընչած չ'ունին,
Թո՛ղ որ անդին մեծամեծներ՝ իրենց ոսկի գանին վըրայ,
Ագա՛տ կեանքը քումաւորող օրէնք-ծէսով կառավարուն:

Բըռնէ՛ ճեռփիդ մէջ բաժակը, ճեռով նըման շառ կակաչին,
Կակաչաքոյր մանկիկ մըն է, գոր կը ձօնեմ քու վայելքին,
Վարդ շըրք-ունքէն ծըծէ գինին, որովհետեւ երկինքը լուրք
Յանկարծ կըրնայ անյայտանալ քու նայուածքէն՝ ինչպէս քամին:

Գինին կարմիրն ունի վարդին, վարդեղնո՛ւր է արդեօք, գուցէ,
Բիւրեղի մէջ շողշողումն է, սուտա՞կ մըն է մաքուր, գուցէ,
Ջուրի մէջ կը ճառագայթէ, ադամա՞նդ է արդեօք, գուցէ,
Նրագաշաղ լուսընկան ալ՝ արեգակի քո՞ղմ է, գուցէ:

Ըսէ՛, անցա՛ծ ու դեռ գալի՛ք յանքծմերուն սահման մը կա՞յ,
Հիմա ժամն է ուրախութեան՝ փոխարինող գինին՝ չը կայ,
Տեսականն ու գործնականը վե՛ր են ուժէն իմ սեփական,
Ամէ՛ն մըքին Առեղծուածներ կը լուծէ լոկ գինին ներկայ:

Չարի՛ք քող գայ այն սըրտին, ո՛ւր տարփանքն է մէկ օտարական,
Չէ՛ կախարդած որուն սէրը՝ սըրտի վայելքն այս էական,
Ա՛յն օրըդ որ դուն վատնեցիր առա՛նց սիրոյ ու տարփանքի,
Անարժան է այգալոյսին, լուսինի շողին հաճոյական:

Վարդի շոգին՝ բուրմունքն է քէ՛ մուրք շըղաքշը ծագող այգին,
Ու գանգուրըդ դէմփիդ վըրայ՝ արդեօք մա՞տն է սեւ գիշերին,
Որ նայուածքդ արեւական պիտի վանէ ակընթաքքին,
Ջարքի՛ր, սա՛ղի, ոսկեգօծած են մեր ջամեր՝ շողքն արեգին:

Գիմի՛, գիմի՛, հեղեղի՛ պէս, որ սուրայ իմ մէջքս զըւարթ,
Որ իր բորբոք հուրփերով շառ՝ հռայ գըլխուս մէջ ցուրտ, հանդարտ,
Ա՛լ մի խօսեր, բե՛ր բաժակներ, խաբէութի՛ւն է ամէ՛ն բան,
Շո՛ւտ, բաժակներ՛, կը ծերանամ սահող ամէ՛ն մէկ տղենքաբք՝

Ծերացեր եմ, սէրըդ շուտով պիտի ընէ զիս շանք-սահար,
Որովհետեւ մեծ բաժակըս՝ գիմիով լի՛ է անդադար,
Իմ տարփանքս ֆեզի հանդէպ, յաղթահարեց իմ խելքն ու միտք,
Ժամանակն ալ քերթատեր է վարդն որ ձեռքիս մէջ օր մը կար:

Եթէ կ'ուզե՛ս, բաժնըւելով՝ զիս մատնէ միշտ ողբ ու կոծի,
Եթէ կ'ուզես, միացո՛ւր ֆեզ՝ ուրախ, զըւարթ կեա՛նք տուր ինձի.
Թող, ֆեզ ըսեմ, թէ ի՞նչ վարմունք ունենալու ես ինձ հանդէպ՝
Վարուե՛լ հետըս, միշտ այն տեսակ, ի՛նչ բաղձանքն է քու իսկ սրբոսի:

Իմ գերագոյն երաջնկութիւնս է մըտածելս ամէն անգամ,
Թէ դուսն ինձի պիտի յիշես, երբ այլեւքս ինքն չըկամ,
Սակայն, եթէ ինձ յիշելըդ ֆեզի պիտի վիշտ պատճառէ,
Իմ անուրբ չը մոռնալուդ համար ալ եմ պատրաստակամ:

Այս աշխարհի մէջ աշխատէ, բարեկամներ քիչ ունենալ,
Մէկուն հանդէպ համակրանքըդ՝ յաւեքբժացնել դու մի՛ ցանկալ,
Նախ քան մէկուն քու ձեռք տալըդ՝ հարցո՛ւր, արդե՞օք թէ նա մէկ օր,
Հէ՛նց նայն ձեռքով բարեկամի, պիտի չ'ուզե՞ ֆեզ հարուած տա՛լ:

Օ՛, եթէ նախ քան ծընունդքս, իմ ի՛սկ կամքս խօսք ունենար,
Որպէս անդարձ մակատագիր, ի՛ր վըմիւր տալ կարենար,
Երբե՛ք, երբե՛ք ես չը պիտի կեամք առնէի, աշխարհ գայի,
Որով ո՛չ ալ, օր մը նորէն, կոքսըւելու կարիքն ըլլար:

*Արարչական կաւէն արդէն՝ մաւռ մա՛րդն էր իր ձեւն առած,
 Ու մախնական սաղմն էր ցածուած՝ վերջն անկուլ տռնմեր դառած,
 Ըստեղծման օրն իսկ մեր մեղքեր՝ հաշուեգիրքն էր Զեռքն գրքած,
 Որ անմեքուս պիտի հարցուի՝ դատաստանի օրը հասած:

Ո՛ւր ալ երթաս ու, հեռանաս, գերեզմանն է միշտ քեզ մօտիկ,
 Տերեւները կեանքի ծառին՝ կը թափին միշտ մէկիկ, մէկիկ,
 Ըլլայ քաղցր թէ դառնահամ՝ կաթիլ, կաթիլ, հաւատա՛ ինձ,
 Կեանքի գինին կը թափի լուռ՝ փոշու մէջ՝ մինչ վերջին հատիկ:

Սուտակ շրթքներ ծըծել անկուշտ, մինչ ձեռքդ կայ առի բաժակ,
 Սաղի լացէն արբշիւ՝ կեանքի խո՛ր տարփանքին քեզ տալ համակ,
 Լաւ է, սակայն, լո՛կ այն ատեն, երբ խըզա՛ծ ես աշխարհին հետ
 Ամէ՛ն կապանք, հաւատա՛ ինձ, մօր կընկսի քու անսուտ կեանք:

Անոնք, որոնք քեզ հետ մէկտեղ, միեւնոյն կեանքը դեռ կ'ապրին,
 Շուտով պիտի երթան միրհել սառը ծոցին մէջ սեւ հոգին,
 Ո՛ւրախ եղիր, տանջանքն ու վիշտ դուն բաժին թող ուրիշներուն՝
 Որոնք, որպէս քու յաջորդներ, աշխարհին մէջ պիտի ապրին:

Աշխարհ գալուս եւ աշխարհէն հեռանալու խեղճ պարագան,
 Կ'ուրախացնէ աշխարհին կամ կը տըրտմեցնէ, աւա՛ղ, այնքան,
 Որքան ծովուն, որու ալեաց մէջ օրին մէկ պատահաբար՝
 Խին մ'է ինկած եւ սուգուելով՝ մոռցըւած է մո՛յն իսկ վայրկեան:

Ամէ՛ն շքմորի թողէ՛ք վայլեմք, ինչ որ կուտայ մակառագիւր,
 Որովհետեւ երկար չ'անցած՝ պիտի մեկնինք անկարեկիր,
 Առա՛նց գինու, առա՛նց երգի, անհատնելի ժամանակներ,
 Թումք թումքի քով պիտի փըտտինք գետնի տակը մեմք որդակեր:

* Այս քառեակը, որքան ալ որ շատ մը ձեռագիրներու մէջ կ'երեւայ, բնաւ
 հայեամբնը չի՛ կրնար ըլլալ:

Կը կամեմա՞ս դուն եմքարելի տիեզերքը կամֆիդ ուծիմ,
 Լաւ, այն ատեն դուն զօրացուր անպայման ֆու միտքն ու հոգին,
 Լո՛ղ մէկ բանով, ինչպէս ի՛նքս, լեցնելու ես կեանքդ բոլոր՝
 — Գի՞նի՛ խըմել — մընացեալը անհո՛գ յանձնել միշտ գալիքին:

*Էրէմի ճռխ այգեստանի բոլո՛ր վարդեր անգոյ դառան,
 Ու եօթնաշար, ակամակուռ **բաժակն անյայտ ձեռքեր տարան,
 Անդորրութիւն տըւող գինին, սակայն սուտակն ունի հեղուկ,
 Իսկ ջըբափին՝ որքատունկը մի՛նչ այսօր ալ կա՛յ անխափան:

Արտորանֆով ձեւեր կուտաս ֆու ամէն մէկ երգանքին,
 Բայց, լա՛ւ գիտցիր, որ ամէ՛նքն ալ հոգ ու մոխրի կը վերածուին,
 Եթէ անգամ երկար տեւեն, կարն փայլէ՞ն հոֆ, անոնք դարձեալ,
 Կը չըֆանան, ինչպէս ձիւնը աւագին մէջ անապատին:

Ինչե՞ւ համար մե՛նք կը դիզենք ըստացումքներ, գամձեր անգին,
 Երբ ամէ՛նքն ալ մէկ նըպատակ ունինք քաղած մէջ մեր մըտքին,
 Այն է.— որ մե՛նք, ուշ կամ կանուխ, ունեցածնիս հոին քաղած՝
 Պիտի մեկնինք մերկ ու բոքիկ, ինչպէս որ մեր մուտքն էր կեանքին:

Տե՛ս, լուսինը գիշերն ինչպէս երկուքի կը բաժնէ հիմակ,
 Շըբջինք ուրախ ամոր արծաթ, անըրջաշաղ շողերում տակ,
 Ա՛խ, ճա յանախ պիտի գայ տալ այցելութիւնն այս աշխարհին՝
 Մեր երկուքի իր որոնում՝ պիտի մընայ անհետեւանք:

Երկտաննակով համրէ, սաղի, քէ կեանքիս մէջ որքա՛ն անգամ,
 Մեղանչա՛ծ եմ օրէնքին դէմ, որպէս ըմբոստ ու ապրտամբ,
 Որ յետոյ ալ Մարգարէի գերեզմանին ուխտ երթալով՝
 Իմ մեղքերըս երկտաննակով ամոր իսկոյն ես ներել տամ:

* Գաղը էրէմ — Աբարիոյ ժէջ հռչակաւոր այգեստան ժը:

** Ձէմշտի կորսուած կախարդական բաժակը:

Արշալոյսը վարդ է շաղած՝ բաժակին մէջ ջինջ կամարի,
 Հուսկ պլլպուլի գեղգեղանքն ալ՝ բիրեղ օդին մէջ կը մարի,
 Եւ ըսել թէ՛ այս պահին կան փառք ու պատիւ խորհող խենթեր,
 Քաղցր է բոյրը գինուն ու փու գանգուրն է մուշկ, ո՛վ գեղուհի:

Դիտուններէն բա՛ն չ'ես սորվիր, փայփայանքդ մինչ գեղուհու
 Աղեղ յօնքին՝ երջանկութեան գաղտնի՛քն է քեզ հաղորդելու,
 Մի՛ մոռնար, որ փու օրերդ համբըւած են,— գինի՛ն առած՝
 Հետը նըստիր, նա վարպետ է եւ ընդունակ ըստփելու:

Եթէ կ'ուզես տուն ունենալ մենութիւնը հրաշափառ՝
 Աստղերու եւ ծաղիկներու, խըզէ՛ կապըդ համահասար
 Այրերու եւ կիներու հետ, մի՛ ունենար նաւրու ընկեր,
 Ամէ՛ն ցաւի ու խընճոյքի հանդէպ՝ եղիր, պա՛ղ ու օտա՛ր:

Փակէ՛, փակէ՛, փու Ղուրանըդ, ազա՛տ քրոնիչ մըտփերուդ տո՛ւր,
 Ու համարձակ, մայէ՛, չորադիդ՝ երկիրը հող, երկինքը հուր,
 Ազատին տո՛ւր, ինչքիդ կէ՛սը, յանցապարտին մերել գիտցիր,
 Հակառակիլ մի՛ ոչ ոքի, ժըպտիլ կ'ուզես, փակէ՛ փու դուռ:

Մարդն է տրկար, իսկ անողոք ու դառնադէտ մակատագիր,
 Երդում կ'ընենք, բայց կատարել՝ մենք չ'ենք ըզգար մեզ պարտադիր,
 Մեր ամօքի հանդէպ ալ՝ մենք անտարբեր ենք սովորաբար,
 Խե՛նք մ'ալ ե՛ս եմ, բայց ես ունիմ սիրահարի գէ՛ւ մերման գիր:

Փառաճանճանչ բաղդդդ, ո՛վ Շահ, երկնի խո՛րն է լուսափնդակ,
 Ո՛ւր, Խուսրէվի անունն հըպարտ՝ բոցավառի ջինջ ու յըստակ,
 Քու նըժոյգըդ ոսկեսըմբակ՝ կը ծառանայ աստղերուն մէջ,
 Երբ կը սուրաս, կայծաթաթառ քեզ կը ծածկէ մայուածփնուս տակ:

վազումն ցալիքն է քեզ տանջող՝ մըղձաւանջի պէս միշտ արթուն,
Մի՛ վըհատիր, քէ ոչ վախէմ՝ դժբաղդութեան գոհ կ'երթաս դուն,
Ո՛չ մէկ բանի հետ մի՛ կապուիր, ո՛չ գիրք, ո՛չ մարդ հարցաբնէ,
Որովհետեւ ճակատագիրն է անգրններն, մէկ մութ անհուն:

Կը դողայ վարդն հովի շունչէն, մինչ պըլպուլը սէրը կ'երգէ,
Ամպը կեցած՝ մըտիկ կ'ընէ, մինչդեռ քամին կը մըռնչէ,
Գինի խըմեմք ու չը յիշեմք, ահա՛ վարդն է տերեւաթափ,
Սիրերգ ու ամպ՝ լըռած-կորած՝ ու վայրկեան մը դեռ անցած չէ՛:

Յանախած եմ շատ մը գիկներ, սակայն այնտեղ չ'եմ ազօթած,
Բայց եւ այնպէս գոհ եմ եղած եւ յայտնով վերադարձած,
Ես կը ցանկամ դեռ շարունակ՝ այցելութիւն տալ մը գիկներին,
Քընտաւալու կը նըպաստեն՝ ըստուերները իր մըքնամած:

Անբաղդներըս ծանօթներ եմք երջանկութեան լո՛կ անունին,
Նոր գինին է մեզ անձնուէր, մեր բարեկամն ամենահին,
Նայուածով ու ձեռով գըգուէ՛, միակ անկեղծն ու մըտերիս
Դու կուծն՝ առիկ անմահական վարդ արիւնով որքատունկին:

Ուզածըս շատ բան չէ՛ բաղդէն, քիչ մը քարս ջուր, պատառ մը հաց,
Սաղարթախիտ ծառի մը շուք, ու գեղուհուդ շըրքները քաց,
Ո՛չ մէկ Սուլքան աշխարհիս մէջ, երջանիկ չէ՛ իմձի նըման,
Քի ո՛չ ալ մէկ խեղճ մութացիկ, պատմառ ունի ըլլալու լաց:

Ո՛վ բարեկամ, ի՞նչ կը խորհիս, նախնիքներուդ մասին այդքան,
Անոնք ամէ՛նքն ալ փռչի եմ, փռչիներուն մէջ քիւրդարեան,
Անոնց փա՛ռքը... քողմեմք սակայն, վերցո՛ւր կուծը, երթանք խըմեմք,
Եւ ունկնդրենք անդորր սըրտով՝ Տիեզերքի մեծ լըռութեան:

Ականջըդ բա՛ց, մըտի՛կ ըրէ, այս գաղտնիքը անգիտացուած,
— Երբ մախնական արշալոյսը՝ այս աշխարհն էր լուսաւորած,
Մեր նախահայր Ագամն արդէն՝ թըշուառ մըն էր դատապարտեալ,
Ու կը կանչէր գիշերն ու մահ՝ հագած կեանքէն յուսահատած:

Գիմարբողի հանդէպ, ջանա՛, միշտ ունենալ համբերութիւն,
Դուն քեզ քննէ, ու կը տեսնես, որ ունիս շա՛տ պակասութիւն,
Եթէ կ'ուզես խաղաղութիւն, համեմատե՛ քեզ՝ ամո՛նց հետ,
Որոմք կարծես խորք գաւակներ՝ մէկ բան գիտեն — թըշուառութիւն:

Նայէ՛, որ քու իմաստութեան գոհ չը դառնան քու նըմաններ,
Գիտցի՛ր իշխել ինքըդ քեզի ու բարկութեամբ դուն մի՛ տարուիր,
Եթէ կ'ուզես խաղաղութիւնն ըլլայ՝ մտքան ամբողջ կեանքիդ,
Ժպտէ՛ քաղդին, երբ քեզ զարնէ, ու ո՛չ ոքին դուն մի՛ զարներ:

Ա՛յն մարդը, որ նըշմարտութեան պըտուղը դեռ ձեռք չէ՛ բերած,
Նա չի՛ կըրնար կեանքի մտքան՝ քալել շիտակ ու համոզուած,
Ա՛յն մարդը, որ ճիգերէն վերջ՝ գիտութեան ծառն է մաշակելը,
Անո՛ր համար՝ նո՛յնն է այսօրն ու մախնական օրը ծագած:

Ես ինձ յանախ հարց կուտամ թէ՛ իսկապէս ես ի՞նչ գտնւում ունիմ,
Իմ մահէն վերջ՝ ի՞նչ բան պիտի թողնեմ, ի՞նչ բան հետքս տամիմ,
Հըրդեհի պէս կարն է կեանքը եւ մէկ մարդու ապրիւն է լոկ,
Բոցեր, որոնք շուտ կը մարին, փոշի՛ որ կը ցըրուէ՛ քամին:

Համոզում ու մըշտակասեցած, սըխալանք ու նըշմարտութիւն,
Պարսպ բառեր են, որ չ'ունին մէկըզմէկ տարբերութիւն,
Պըզպըջակներ օդով լեցուն, որ երբ պայթեն կ'անէմանն,
Ըլլան անփայլ թէ շողշողում՝ եւ որ սակայն կեանքդ է իսկ բուն:

Դուն մի՛ մոռնար կեանքէն քաղի՛ ամէ՛ն պըտուդ ու մաշակել,
Վագել բոլո՛ր խընոյններուն ու մեծագոյն բաժակն ընտրել,
Մի՛ հաւատար քէ՛ հաշիւ կայ, ըլլաւ արդար քէ՛ մեղաւոր,
Ըզգուշացի՛ր անտեսելէ, ի՛նչ կըրնար քեզ երջանակցնել:

Դալար մարգին կեդրոնը՝ սա ծառի շուքն է կըզգու նըմաճ,
Համապարհորդ, ո՛ր հասեր ես, կեցի՛ր այնտեղ, քայլիդ վըրան,
Դանդաղ դարձող այս շուքին ու հետապընդած մամբուդ միջիւ,
Թերեւըս խո՛ր անդունդ մը կայ, անացելի մէկ գերեզման:

Պէտք է չ'ե՛ն նըրաք, սեղանակից իմ ընկերներ յագնած ինկան,
Որոշելու չափ կը տեսնեմ՝ դալկութիւնն մեռելակամ,
Պառկած ու պա՛ղ, այդպէ՛ս պիտի ըլլամ հողի գիշերուամ մէջ,
Պէտք է չ'ե՛ն նըրաք, այգ, արշալոյս մեռելներուն համար չըկա՛ն:

Թախծներըս ես կը ծածկեմ, որովհետեւ վերաւորում
Թըռչումները կը քագնուին, երբ մեռնելու ժամն է հասած,
Գինի՛, վարդե՛ր, կատա՛կ, ծիծա՛ղ ու քանոնի մե՛ղս հեծկըտանք,
Եւ անտարբեր դիրքդ հանդէպ՝ խորունկ վըշտիս, ո՛վ իմ սիրած:

Ուրախութիւն ու տըրտմութիւն, չարն ու բարին, նըման են միշտ,
Ամէ՛ն ըսկիզբ անհերքելի վախճանն ունի, այս ալ է միշտ,
Արդ, քեզ հա՛րց տուր, իբաւացի՞ է, որ բազդէն ուրախանաս,
Կամ տըրտմիս, երբ ընկներ է քեզ՝ անակընկալ մէկ խորո՛ւնկ վիշտ:

Հըրածարած եմ գիտնալէ չարն ու բարին, եւ մըշտակամ՝
Ըլլամ հարբած եւ կամ ըսթափ, միրիքի կուգեմ գետնի վըրան,
Երջանկութիւն ու սառնապանք, իբար նըման են ինձ համար,
Սկող բազդին քի՛չ տեղ կուտամ, գիտե՛մ, որ ցամ է իմ դըրան:

Երեկոյեան մըշուշին մէջ, կը հեռանայ մէկ ճիւղորդ,
Պիտի անցնի՞ անտառն անկոխ եւ կամ վայրեր վըտանգաւոր,
Ո՞ւր կը սուրայ, այդ չը գիտեմ — վաղը՝ ես ալ պիտի պառկեմ,
Հոգի՞ն վըրայ թէ՛ հոգին տակ՝ բան չը գիտեմ ես իրաւ որ:

Տաւիղ, բուրմունք, բաժակ, շրթքունք, գանգուրներ ու աչքեր սիրուն,
Կը կործանէ ժամանակը՝ խաղալիքներ-որպէս փայլուն,
Ժուժկալուրթիւն ու մեմուրթիւն, աշխատանք ու ազօրք խոկում,
Հոգ ու փոշի, գոր կը ցըբուէ ժամանակն իր շունչով հառուն:

Դժժար՞ող ես դուն, մի՛ մըտածեր ցաւիդ մասին, ա՛լ նա ցաւ չէ՛,
Յաւդ անե՞ղ է, արարչութեան օրէն՝ մարդու տանջանքն յիշէ,
Ճերմակ կուրծքով կին մը ընտրէ, բայց սիրելի ըզգուշացի՛ր:
Նա ալ ըլլայ անընդունակ քեզ սիրելու, այդ ալ նայէ՛:

Երկինքն իր խո՛ր ու անսահման ծոցէն ծաղկումն վար կը շաղէ,
Բուրաստանին մէջ ժըպիտով՝ ցօղն արցունքներն իր կը շարէ,
Կուժն իր խորունկ ծոցէն կուտայ վարդակարմիր անուշ գինին,
Իսկ արեւը հըրածարող՝ խաւա՛ր գիշեր մեզ կը բերէ:

Քանի որ քու մակատագիր որոշած է քեզ անցաւոր,
Երկրային կարն հանգըստէն վերջ՝ պիտի տանի դարձեալ մէ՛կ օր,
Դաւարով ու ծաղիկներով ուրախացիր քանի դեռ կաւ,
Քանի դեռ քու անխնայ չի՛նք անած խոտեր հարկաւոր:

Աշխարհին հետ, ինչպէս որ է, անա ա՛յս է խորհուրդն իմին,
Պարտաւո՛ր ես դուն յարմարուի՛լ իր պահանջին, լաւին, վատին,
Թըզք-ախաղի սեղան նըստի՛լ՝ բաւական չէ՛ որ մարդ շահի,
Թըզք-ախաղի մէջ կը շահի, ո՛վ լաւ քուղքեր ունի ձեռքին:

Երբ ուժ չ'ունիս դու բազդին դէմ՝ ապրելու ֆու ձեռով ուզած՝
Բեզ հո՞գ է քէ՝ եօթը յարկով, քէ՞ իննով է երկինք շինուած,
Ի՞նչ մերկայիս ֆու շուրջըդ կայ, լո՛կ մա ֆեզ կը վերաբերի,
Ո՛չ քէ եղած-անցածները կամ անոնք՝ որ դեռ չ'են եղած:

Դո՛ւմ որպէս հիւր այս խարխըլած պատահական օթեւանին,
Նոյնի՛սկ ապրիս այնպէս, ինչպէս ցանկալի՛ է ֆո՛ւ իսկ սրբոյն,
Մի՛ մոռնար՝ որ մէկ կարմատեւ հանգքստէն վերջ երազական,
Մեկնելո՛ւ ես օթեւանէն, ո՛ւր վերադարձ չըկայ կրկին:

Մեր մեծագոյն գիմարբուքին՝ գոռոզ էինք, ա՛խ, մենք որքա՛ն,
Տիեզերքէն վե՛ր բըռնէինք մեր գագաթներ կեսարական,
Բայց մարմինը պիտի առնեն, որ քեւերն էր մեր խոյանքին,
Հողի՛ն պիտի դառնանք մորէն, որ խոնավարում էր մայմական:

Այս աշխարհի մամրորդութեան դըժմէղածան մամրում վըրան,
Հագիւ քէ մենք հանգիստ կ'առնենք տկունքին մօտ մեր գոյութեան:
Կարաւանը մամբայ կ'իյնայ՝ խօսկան ու արագավագ,
Ու մենք ըշտապ առաջ կ'երթանք՝ անդարձ գիրկը Անէութեան:

Ո՛վ դու երկինք, ֆու լայն տուրքէդ՝ ամէն քըշուառ ունի բաժին,
Դու՛մ մի՛շտ կուտաս անհրաժեշտ հիւքն ապրելու չարչարանքին.
Կը հարցընեմ սակայն, երկինք, եթէ դու՛մ մէկ մարդ ըլլայիր,
Մէկ ռսպ արգե՞օֆ դու՛մ կուտայի՞ր՝ այդ տեսակ մէկ վատ շըմորեին:

Վատ գարունը կը հովհարէ մեղմիկ շընչով դէմքը վարդին,
Բուրաստանի ըստուերին մէջ՝ շա՛տ անուշ է դէմքը հարին,
Անհրապա՛յր է ամէնն ալ, ի՞նչ որ խօսիս դու՛մ անցեալէն,
Լո՛կ այսօրով ուրախ եղիր, ու մի՛ ըմեր խօսքն երէկին:

Այս անարդար աշխարհին բիւր հոգեբուն դուն մի՛ յամննել,
Հողը մըտած սիրելիդ յիշատակը մի՛ արտասուէ՛,
Քեզ նշխար փերիսիրուն, յասմըկածոց աղջիկներուն,
Գինի՛ խըմէ միշտ՝ ու կեանքդ անցնող հովին դու մի՛ նետէ:

Թո՛ղ որ նախ քան լի բաժակներ դատարկելը մինչեւ յատակ,
Կաթիլ մըն ալ գինի թափենք՝ մարգագետնին արեւատապ,
Պիտի ցօղէ՛ ու գովացնէ նա աչքերը ա՛յն բալոբին,
Որ կը համգչին անգա՛րք քննով՝ շատո՛նց թաղուած չոր հողին տակ:

Թե՛ բաղդն ինձ հետ չը յարմարի, ես պատրա՛ստ եմ կըռուի համար,
Թե՛ լաւ ամուսն չը վատըկիմ, վատ ամուսնը պատրա՛ստ է յար,
Խայեամ, ահա ծիրամեգոյն գինին գուտ ու անապական,
Գինին մերժող խելագարին՝ ահա՛ գըլուխ եւ ահա՛ քար:

Թե՛ որսկան չ'ե՛ս, որսի մասին բընաւ երբեք կարծիք մի՛ տուր,
Զը կարդացած բանիդ մասին՝ դուն մեկնութիւն բընաւ մի՛ տուր,
Եթէ քեզմէն ճշմարտութեան բուն իմաստը հարցադնդուի,
Բո՛ւ տեսածիդ մասին խօսէ՛, ո՛չ թէ ծերին խօսածը տուր:

*Դուն, որ յսում մեկնած ես ու վերադարձած մէկ անասուն,
Մարդկանց միջեւ արդէն շատո՛նց մոռցրած է քու մարդ ամուսն,
Քու մատերուդ եղունգները համախըմբուած՝ կազմեր սըմբակ,
Իսկ մօրուդ ալ յետոյդ ի վար հաւաքուելով՝ կազմեր տըտուն:

* Կը պատմուի թէ՛ Նիշապուրի մէջ մեծ երկրաշարժ մը քանդած ըլլալով շատ մը շէնքերու հետ նաեւ դպրոցին շէնքը, զայն նորոգելու համար երբ էշերով աղիւս կը կրեն, էշուն մէկը ո՛չ մէկ կերպով չ'ուղեր շէնքը բարձրանալ: Խայեամ, որ պատահամբ ներկայ է՛ ըլլայ, կը մօտենայ եւ այս քառեակը կ'ըսէ անոր ականջին, ասոր վրայ էշը խելոյն կը բարձրանայ:

Մինչեւ որ մեզ ապագային վիշտը չը տայ լեզի գինին,
 եւմել չի՛ տար մեզ առաջուց՝ երջանկութեան ֆաղցր ըմպելին,
 Ու մինչեւ որ ապագային՝ մեր թռեքէն խորտիկ չ'ընէ,
 Թոյլ չի՛ տար նա մեզ առաջուց՝ հացը թաթխել մէկուն աղին:

Մոռցի՛ր, որ քու արդար վարձքդ՝ բազում հեգնելով քա՛ն չը տըւա,
 Դուն մի՛ տըրտմի՛ր, մի՛ այլայլի՛ր, մի՛ ըսպասեր լաւ օր բընա,
 Ի՛նչ որ պիտի պատահեր քեզ՝ Հաշուեգրքին մէջն է գրքուած,
 Ձոր թըլթատէ պտտահաբար յաւերժութեան փամին անբաւ:

Գիտե՛մ, որ մէկ մըտքի համար իմացական, հաւատացող,
 Արժէ՛ք չ'ունին այս աշխարհի վայելքները շուտով անցնող,
 Սակայն, ըսէ՛ք, դուք որ իմին գինարքիւրս շատ կը տեսնէք,
 Վերը պիտի գըտնե՛մ արդեօք, շէնք մը գինի մատառակող:

Երջանիկ եմ միա՛յն ամոնք, մէջն այս կեանքի թափառումին,
 Որ գիտունի համբաւ ունին, եւ կամ չ'ունին սէր ուսումին,
 Տիեզերքի գաղտնիքներուն բարձունքն, անդունդն եւ սաւառնած,
 Մի՛շտ ետ դարձած իմ մեմութեան՝ նախանձելով կոյր ծընածին:

Խորի՛ն գիշեր ու լըռութիւն, եւ մեմաւո՛ր, ո՞ւր մընացի՛ր,
 Դո՛ւն որ բաժակն ինձ մատուցի՛ր՝ քե՛զ կապելով զիս անձանձի՛ր,
 Ո՛ւր ալ ըլլաս, ո՛վ ալ գըգուես, դուն գըրկեա՛լ եւ դառնուդածան
 Խո՛ր վայելէն, որով միա՛յն կը հարբէիր, երբ մօտս էիր:

Մեզ պարուրող գիշերուան մէջ՝ դուն կըբնաս միշտ խորասուզուիլ,
 Բայց անկէ դուրս չ'ե՛ս կըբնար գալ, քէկուզ փորձես դարեր փորել,
 Նախածընձի՛ք, որքա՛ն դըժնէ էր նախնական համբոյրը ձեր,
 Որովհետեւ դուք յուսահատ դառնութեա՛մք էք մեզ կեանք տըւեր:

Մահէս յետոյ չ'ե'ն ըլլալու՝ վաքդ ու նոնի, կին ու գինի,
 Չ'ե'ն ըլլալու՝ ո'չ արջալոյս, ո'չ վերջալոյս, չա'ր ու բարի',
 Նոյնպէս անգո'յ պիտի դառնայ մեծ տիեզերքն իր աստղումով,
 Որովհետեւ գոյութիւնն իր՝ արդիւնքն է իմ խորհող մըտքի:

Գեռ ես երկա՞ր պիտի փորձեմ՝ խո՛ր ովկեանը խի՞նով լեցնել,
 Խայեամ, կա՞յ մի՞ն որ հաստատե՛ք քեզ Դըրա՞յտ քէ Դըժոգ՜ գըրուներ,
 Այս խօսքերով, նախ եւ առաջ, մեմք իսկապէս ի՞նչ կ'ըմբռնենք,
 Կը մանչնա՞ս դուն մամբարդող մը, որ այդ օտա՛ր կողմեր եղեր:

Միջոցին մէջ լա՛յն աշխարհը, փռչի մըն է լոկ ամբըշտն,
 Գիտութիւնը՝ պատի՛ր բառեր, փրժուռոյց ու իմքնահաւան,
 Եօրը գօտու ժողովուրդներ, բոյս, ամասում, ըստուերներ լոկ,
 Եւ քու անդուլ խոկումներուդ հետեւա՞նքը, մի մե՛ծ ունայն:

Դուքն է տըրուած հողիս վըրայ ու մի այլ քուն՝ նոյն հողին տակ,
 Հողին վըրայ քէ հողին տակ՝ մարդիկ պառկած են շարունակ,
 Անէութի՛ւն են երկու՛մքն ալ, անէութիւնն անապատի,
 Կարաւաններ՝ կուգա՛ն-կ'երթա՛ն, ու դեռ անյայտ է մըպատակ:

Մի՞նչ պըլպուլը գովքը կ'ընէր, վարդը թռումեց թուփին վըրայ,
 Պէ՛տք է սըգալ վարդին վըրայ, քէ կարեկցիլ մե՛ր իսկ վըրայ,
 Որ երբ մահով մեր այտերն են թառամած ու սե՛ւ հող դարձած՝
 Ուրի՛շ վարդեր, շրքե՛ղ վարդեր կը ծաղկին նոյն թուփին վըրայ:

Ո՛վ գինարբու, դուն հըսկայ կուծ, քու բըրուտըդ կ'անգիտանամ,
 Գիտե՛մ սակայն քէ՛ երեք չափ կուծըդ գինի լեցնել կըրնամ,
 Նաեւ այն քէ՛ օր մը մահը պիտի փըշրէ՛ քեզ յախտեան,
 Բայց քէ՛ ինչո՛ւ ծընար-ապրար ու հող դարձար, չ'իտե՛մ մէկ բան:

Խենթութիւն է աշխարհիս մէջ՝ խաղաղութեան տենչ ունենալ,
 Եւ կամ անգոյ յաւերժական համագըտութիւն մը համագում տալ,
 Մահէն յետոյ՝ դադարն է կա՛րն, պիտի դառնաս խոտ կամ ծաղիկ,
 Ըլլալու կամ ոտքի կոխան կամ կըծղելու արեւէն տապ:

Անին անկերջ շրջան կ'ընէ՝ գիտուններու հաշուէն անկախ,
 Հըրածարէ՛, աստղումքն համբել, ու լուռ խորհէ՛ քէ՛ դու, աւա՛ղ,
 Պիտի մեռնիս ու չը տեսնես աստղ ու երկինք մի այլ անգամ,
 Ու կեր պիտի դառնաս որդին, շրմագայլին դուն ուշ կամ վաղ:

Ես չ'եմ կըրնար երկինք մայել, իմ աչքերս են արցունքով լի,
 Հուր Դըժոգէի խարոյկները՝ լոկ կայծեր են ողորմելի
 Ա՛յն բոցերուն համեմատած՝ որ իմ հոգիս կը մեմնեքեն,
 Ինձի համար Դըրախտը՝ լոկ խաղաղութեան պահ մ'է, սաղի:

Մարդ ու աշխարհ ու տիեզերք, գաղտնիքներ են խորըբըդաւոր,
 Ժըպտիլ գիտցի՛ր, քէն ասոնց վախճանն է մահն ամենագոր,
 Մի՛ յուսար քէ՛ մահուան սեմին աւելի՛ բան ես գիտնալու,
 Խաղաղութի՛ւն, սե՛ւ լըռութեան մէջ խորասոյգ մարդկանց բոլոր:

Քեզ շրջանեղձ ես կը տեսնեմ, տըգէ՛տ, որ քեզ կարծես գիտուն,
 Անցեալի եւ ապագայի անհունութեան գրքին մէջ դո՛ւն,
 Ջամբ կը քաղես եզր սահմանել ու ա՛յդ եզրին վըրայ քաղիլ,
 Լաւ է, իրմե՛ս գինին, որ տայ անգորութեան քու մոռացում:

Նոր դիւք-ամբով ես կը սիրեմ աշխարհն ամէն մէկ մօր այգին,
 Ու կը տըբումիմ, որ չ'եմ կըրնար փառք տալ ամյայտ ըստեղծողին,
 Այնքա՛ն շըբքներ ես կը վայելեմ, զիս կ'ըստիպեն վարդե՛ր այնքան,
 Թո՛ղ սաղըդ եւ լըսէ քըռչնի փառաբանող երգ-մըւագին:

Յաւի բեռան տակ երերում, երբ ցամփեւ է լացն աչքիդ մէջ,
Դուն դալարի մասին խորհէ՛, որ կը շողայ անձրեւէն վերջ,
Երբ դառնացած լռսէն շրջեղ, գիշեր ցանկաս յաւերժական՝
Դուն մանկան մը մասին խորհէ՛, որ կը գարթնու օրրանին մէջ:

Դէպի պարտէ՞զ թէ գինետուն, թէ՞ գիւղ մը եւ կարդամ այսօր,
Թըռչուն մ'անցաւ, ո՞ւր կը սուրայ, արդէն կորաւ կապոյտին խոր,
Դինովութիւնն, ա՛հ, անո՛ւշ է, թըռչունի մը՝ ոլորտին մէջ,
Ու մըզկիթի ըստուերին մէջ՝ թախծութիւնը մարդու մ'անդորր:

Մահկանացո՛ւ, բընաւ երբէք դուն չը պիտի կըրնաս գիտնալ,
Մեզ պարուրող խորհուրդներէն ե՛ւ ոչ մէկին լուծում մը տալ,
Ու քանի որ կըրօնները կը խոստանան քեզ մէկ Դըրախտ,
Զայն ըստեղծէ՛ հողին վըրայ, հարցական է գուցէ մէկալ:

— «Աստուած Մեծ է» — Մուագգէնի կանչը ծայրէն միմարէթին,
Կը նըմանի սըրտատուչոր եւ յուսահատ զիլ գանգատին,
Արդեօք հո՞գն է, որ օրական հընգապատիկ կ'ազազակէ
Խո՛ր կըսկիծը դէպի Երկինք, իր անտարբեր Ըստեղծողին:

Շա՛տ բան գիտցայ, շա՛տն ալ մոռցայ, յիշողութիւնս էր իր կարգին,
Ի՛նչ որ աչին կը պատկանէր, ան չ'է՛ր կըրնար երթալ ձախին,
Բայց հանգիստըս գըտայ ա՛յն օր, երբ ամէն բան անգոսնեցի,
Ու սորվեցայ թէ՛ հաստատել կամ հերքելն է անհրճարին:

Բըրուտի մը գործատան մէջ, երէկ տեսայ հազար կուժեր,
Ու կը թըւիր թէ՛ կը լըսեմ խօսակցութեան փըսիքսուհներ,
— «Ի՛նքս ասեմօք բըրուտ էի, թէեւ հիմա կուժ եմ դարձած»,
«Ծախող էիր, շա՛տ անգամներ եւ քեզ հետ կուժ եմ սակարկեր»: —

Ինձմէն, քնգմէն դեռ շա՛տ առաջ գիշեր, ցերեկ շարունակ կար,
 Երկիրն իրեն գաւակներուն յաներձուքին երբե՛ք չի տար,
 Ատոր համար, երբ ներքանըդ հող կը կոխէ, ըզգո՛յշ եղիր,
 Դարեր առաջ, այդ հողը մէկ գեղ աղջըկան՝ աչքն էր կայտառ:

Բընա՛ւ երբե՛ք, ցասումիդ դէմ, սարսափ չ'ունիմ ու չ'եմ դողար,
 Որպէս շըմորի չ'եմ կըրնար ես փառաբանել գործքն անարդար,
 Ըստոր մարդու տեղ դըրած գիւ, գինաբբուքի իմ ընկերներ,
 Պիտի մերժե՛մ իրենց շարքին նըստիլ սեղան գինեյարդար:

Իմաստասէր մեծ մըտփերու վէճերուն եմ ես հետեւած,
 «Կան» ու «չըկան» գիւ ալ յաճախ՝ հոգով, սըրտով է գըրաւած,
 Սակայն ո՛չ մէկ նըշմարտութեան՝ չ'եմ քափանցած այնքա՛ն խորունկ,
 Որքան կուծիմ ու բաժակիմ՝ որքատունկի հիւքով լեցուած:

Աստուծոյ դէմ, նըշմարիտ է, որ ես յաճախ մեղանչեցի,
 Բայց եւ այնպէս, բան մը գիւ շա՛տ ոգեւորեց եւ յուսացի,
 Թէ՛ նա անշուշտ, պիտի ներէ՛ արարածի իմ մեղանչանք,
 Որովհետեւ գինքը բընա՛ւ՝ աղօթփներով չը տանջեցի:

Երբ կը յիշեմ ես իմ գործած բիւր մեղքերը անթողիլի,
 Խարոյկի պէս սիրտըս վառի, ու կերածս է թոյմ ու լեղի,
 Ապաշխարող գերիի մը մի՛շտ թողութիւն կուտայ իր տէր,
 Կը կարծե՛ք թէ՛ վերի Տէրը, աւելի խիստ ըլլայ պիտի:

Տիեզերքիդ խո՛ր գազտնիքը, դեռ ո՛չ ո՛ք է քողազըրկած,
 Որովհետեւ մըտքի աչքը, խո՛ր խաւարով ես դու ծեփած,
 Ինքե՛դ մեր տեղ թէ ըլլայիր, ի՞նչ կ'ընէիր քու Արարչիդ...
 Զո՛ւր է խորհիլ կամ բողոքել, մե՛ծ է, շա՛տ մեծ այս Առեղծուած:

Ձը գիտե՛մ թէ՛ աշխարհիս մէջ, ո՞վ է կոչած զիս գոյութեան,
եղեր է մէկ բա՞րի հրեշտակ, թէ՞ չարագործ մէկ սեւ սաքան,
Դիտեմ սակայն, զիմին այսօր կը թարմացնէ հոգով, մարմնով,
Իսկ խոստացուած Դրբալիս ըսես՝ մեզմէ հեռո՛ւ է անսահման:

Դու միա՛յն ես, որ ուժն ունիս դուռ բանալու, բա՛ց, որ ներս գամ,
Ինձ՝ փրկութեան վայրը ցոյց տա՛ւր, զի՛ դո՛ւ միայն գիտես ճամբան,
Մահէն ա՛յն կողմ առաջնորդել ինձ՝ ո՛չ ոքին չե՛մ վըստահիր,
Անցաւո՛ր եմ անոմֆ բոլոր, դո՛ւն միայն ես յաւերժակամ:

Նա՛, որ աշխարհն է ըստեղծեր, թըշուա՛ն մարդկանց սըրտերուն խոր,
Քանի՛ վերքեր, ա՛խ, չէ՛ փորած սոսկատեսիլ ու թումաւոր,
Որբա՛ն խաղապ ու գանգուրմեր՝ ամբոսայիմ բուրմունքներով,
Ու նըռնագոյն քանի՛ շըրթներ, ա՛խ, չէ՛ թաղած հողերուն խոր:

Մարդն իր անյագ տենչանքով լոկ՝ ըստեղծեր է Դրբալիսն անանց,
Դըժողքը լոկ ըստուեր մըն է, որ մեր միտքն է ահաբեկած,
Կը նետէ ա՛յն անդունդին մէջ, որ կուլ կուտայ մեզի կըրկին,
Երբ քիչ առաջ անոր ծոցէն՝ հազիւ էիմֆ մեմֆ դուրս եկած:

Ի՞նչ, մեզի պէս թըշուառներէն կը պահանջէ մա գուտ ոսկի՞,
Երբ ինքը մեզ պըղիմձ միայն փոխ տըւած է, վատ տեսակի,
Ա՛յն ալ, այնպէ՛ս փոխատութիւն, որ մեր կամքով չ'եմֆ ըստացած,
Արդ՝ ե՞տ կ'ուզէ, ա՛հ, իրօք որ սա գործն է վատ վաշխառուի:

Հըրաժարէ՛ դուն Երկըմֆէն, ակամջ մի՛ տար սին պատգամին,
Ո՛չ ջերմեռանդ, ո՛չ ծոմապահ, ո՛չ ազօթոյ եղիր ասդին,
Որովհետեւ մեռածներէն եւ ո՛չ մէկը դեռ ե՛տ չ'եկաւ,
Լուրեր տալու ու պատմելու՝ թէ ի՞նչ տեսաւ մահէն անդին:

Ձուր կը մըգնիս դում ըմբռնել՝ յաւերժակամն ու անվախեան,
կը թաւալի մա անդադար՝ երակներով արարչութեան,
Հազար ձեւեր կ'առնէ անհաս, ու հազարան կերպարանքներ,
Որ կը փոխուին, կը չըբանան՝ կը մնա՛յ միշտ ի՛նքը միայն:

Հեռո՛ւ վանէ, արարչութեան գաղափարէն թիւր, սընտին,
Մի՛ մըտածեր աշխարհի մէջ՝ քու ունեցած շահ ու գէնին,
Դո՛ւն ընդունէ բաժակը, գոր սաղին քեզի՛ է կարկառած՝
Ազատուելու սե՛ւ հոգերէն՝ աշխարհի եւ հանդերձեալին:

— «Ես կը ցանկա՛մ, ես չ'ե՛մ ցանկար» — խելագարի խօսքեր են լոկ,
Թէ ունեմար տեսողութիւն՝ պիտի տեսնէր ամէ՛ն մի ոք,
Որ մենք միա՛յն օղակներն ենք՝ շրջա՛յլի մը յաւերժական,
Ձայն ցընցել մենք թէեւ կըրնանք, փըշնի՛ սակայն կարող չէ՛ ոք:

Բազէի պէս սաւառնեցայ, հոգիներու աշխարհէն վեր,
Այլ աշխարհներ ես մախրելու, բայց ինկայ այս աշխարհն աւեր,
Ու ըզգայով ինքզինքս օտար, չը հասկըցուած եւ ո՛չ ոքէ,
Սկած մամբով կ'երթամ մորէն այն աշխարհն, ո՛ր իմ օրրանն էր:

Բոլո՛ր անոնք, որոնք ամբո՛ղջ աշխարհն են ծուռ եկեր, տեսեր
Իւրաքանչիւր երկիր ու հող, ինչպէս մաւր քնններ ծովեր,
Չ'ե՛ն իմացեր, որ գէթ մէկուն հոգու առջեւ բացուած ըլլար՝
Մուսք գաղտնիքը Առեղծուածի՛ն՝ ամբըննե՛լի, անհա՛ս, անե՛լ...

Մարդը, երբոր աշխարհ եկաւ, իրեն հարցում տըւող չ'եղաւ,
Կըրկին հարցում չը պիտի տան, երբ վըտարման բապէն եկաւ,
Ատոր համար Երկինք տըւաւ, որպէս մըւր խաղողն անգին,
Որպէս գի մա խորունկ հարբի ու չը յիշէ՛ գործքն անիրաւ:

Դերեգմանի մեռելոտիք, որոնք անհուն ու հոգ դարձան,
 Ձի՛ մընար խեղճ մասնիկ մ'անգամ, որ հողմերէն չ'ըլլայ ցիւցան,
 Ինչ խօսական խաղ մըն է սա, խելիքի պտոյտ կուտայ մարդու,
 Որ երկինքը միշտ կը խաղայ՝ քաթառումով աստանդական:

Սա երկրնքի դարձող Անիւ, դաւադի՛ր մ'է միշտ մեր կեանքին,
 Հէ՛նց որ դարձաւ՝ ո՛վ բարեկամ, մեր երկուքին ժամն է վերջին,
 Դըստէ՛ ինձ հետ մարգին վըրայ՝ շատ ժամանակ դեռ չը տեսած,
 Մեր անհունի վըրայ՝ ուրիշ դալար մարգեր պիտի անին:

Հակատագիրն է փոկ մը կուռ, սեղմիրանը մեր խեղճ կեանքին,
 Աւել արիւն ենք մենք լացեր, քան ջուր հոսեր Օֆուս գետէն,
 Դըժողքը լոկ կայծ մ'է չընչին՝ սիրտը մըրկող տանջանքէն հուր,
 Դըրախտը լոկ պահ համզըստեան՝ չարչարանքի անապատին:

Աշխարհիս մէջ յայտնուած են իմաստուններ հազարաւոր,
 Հինին վըրայ պատուաստած են՝ նոր պատուիրանք եւ ուսում նոր,
 Բայց ամէ՛նքն ալ վըտարուած են, որպէս պատիր մարգարէներ,
 Բերանները հողով խըցուած՝ ամրափակուեր հողին տակ խո՛ր:

Մեռելներու քէ ողջերու ճակատագիրն ես վարող, Տէր,
 Հըրամանովդ կը դառնայ Բաղդանիւր երկրնքին, Տէր,
 Ես վառք-ա՛ր եմ, բայց չէ՞ որ ինձ հետ կը վարուիս ուգածի՛դ պէս,
 Ալ ինչո՞վ եմ ես մեղապարտ, երբ ամէ՛ն քան կամովդ է, Տէր:

Ձիս չարչըրկող մըտքերէն է, որ կը տրոփէ սիրտըս ահով,
 Որ իմ աչէս ամէն գիշեր՝ արտասուքը կը դառնայ ծով,
 Ու շըփռքում առաջ կուգայ՝ էութեանըս մէջ բովանդակ,
 Նայնիս գինին կը դեգերի՛ ուղեղիս մէջ մուրաբայով:

Իրաւունք է, որ դուռն մերեւս իր մեղքերը մեղաւորին,
Ապա թէ ոչ, մարդ կըրնա՛ր Քեզ դատի յանձնել դատաստանին,
Որ Դո՛ւն, ամէ՛ն բան գիտնալով՝ հէնց առաջին ծագած օրէն,
Մեղսակի՛ց ես, այս հող կեանքի մէջ գործըւած բոլո՛ր մեղքին:

Դո՛ւն, որ օճը Դըրախտին մէջ՝ մեզի ընկեր տըւիր, ո՛վ Տէր,
Որ փորձութեան պատրանքներով՝ մոլորեցուց մեր քայլը, Տէր,
Ա՛յն մեղքերը, զոր գործած եմք ա՛յն իսկ օրէն, այս կեանքին մէջ,
Ներէ՛ մեզի, ինչպէս որ մեմք Քեզ մերեր եմք արդէն, ո՛վ Տէր:

Ի՛նչ, առա՛նց մեր ցանկանալուն՝ անծանօթէն մետուիլ աշխարհ,
Վերըստին մէկ ա՛յլ անծանօթ՝ վըտարուիլ բի՛րտ ու բռնաբար՛ր,
Պէ՛տք է խըմել, ա՛հ, գիմի՛ տուր, սա՛ղի, գիմի՛, դարձեալ լեցուր,
Խեղդելու այս մախիթանքին յուշը գիմու մէջ հըրավառ:

Ո՛չ մէկ ճամբայ մեզ կը տանի՝ Առեղծուածը դէպի մըթի՛ն,
Միմիայն ես ու դու կանք, որ տակաւին տէրն եմք մեր մըտքի՛ն,
Մերժէ՛, ի՛նչ որ կը հաւատաս, ի՛նչ որ շուրջդ է, ի՛նչ որ եղաւ,
Իրողութիւն չը կա՛յ բընաւ, ամէ՛ն ինչ խաղն է ըստուերին:

— «Ո՛վ ինքզինքնդ դարձող երկինք»,— ես պռոսցի դէ՛մ հանդիման,
«Մըթութեան մէջ՝ սա խաբխախող *մանուկներուն մոլորական»,
«Իրենց ճամբան ցոյց տըւող ու առաջնորդող ջահը ի՞նչ է».—
Ու երկինքը պատասխանեց՝— կայր ուժ մըն է իմացական:—

Կեանքի վագրը դուռն կը տեսնես, սակայն անոր պատահարներ,
Որ մայուածքիդ տակը կ'իյնան՝ ուրիշ բան չ'են, քան պատրանքներ,
Շա՛տ բաներու վրէլան կ'ըլլաս, բայց այս բոլոր ազմուկ, ժըխտը,
Որ կը հասնին քու ականջիդ, այլ բան չ'են, քան երեւոյթներ:

* Երկնային ճարձկները:

կը սընանիս դուն աշխարհի խոհանոցին ծուխով միա՛յն,
կեանք ու մահի համեմունքը, պիտի տանջէ քեզ դեռ որքա՛ն,
Մայր գումարը, գոր դուն ունիս՝ կը պակսի մեղք մորոգելով,
Անիմա՛ստ է հաշուի առնել զանձ մը, որ քեզ չէ՛ սեփական:

Այսօր՛ն ինչք ու հարքստութիւն եւ կառչումըդ այս աշխարհին,
Ի՞նչ միտք ունին. դուն տեսա՞ծ ես գէշ մէկ մարդ, որ յաւերժ ապրի,
կենդանութիւնդ է բաղկացած՝ առած-տըւած երկու շունչէդ,
Իսկ մարմինըդ գարշամբ մըն է, իսկ գարշամբին յարգ չի՛ տրբուի:

Եթէ կուգես Անոր երթալ, քո՛ղ քու կինդ ու երեխաներ,
Հըրածարէ՛ դու քաջաբար քու կապերէդ, քո՛ղ քու ընկեր,
Դուն մի՛ կեանք մամբուդ վըրան, ով որ ալ որ դէմըդ ելլայ,
Արգելիքներով ի՞նչպէս կուգես մամբադ քալել բարձունքն ի վեր:

Ազատէ՛ զիս, աւել պակաս մեղութիւնէն, ո՛վ Աստուած իմ,
Քե՛զ կապելով՝ ինքըս ինձմէն, դուն ազատէ՛, ո՛վ Աստուած իմ,
Երբ խըմա՛ծ չ'եմ, չարն ու բարին եւ կ'որոշեմ ամէ՛ն անգամ,
Գիտովցո՛ւր զիս, չարն ու բարին մոռցընե՛լ տուր, ո՛վ, Աստուած իմ:

Ո՛վ զըքառատ ու մարդասէր, Դուն Աստուած իմ, ողորմէ՛ ինձ,
Բան մը միա՛յն, որուն ես մե՛ծ կարիք ունիմ, շքեմքի՛ ինձ,
Յաւերժական հարբում տո՛ւր, որ խռոմիմազանն մարդկանց միջով,
Անգիտակից քաւալելով՝ չ'ըզգա՛մ քէ Դուն կեա՛նք տըլիր ինձ:

ՎԵՐՋ

A $\frac{11}{79189}$

Գ Ի Ն Ը

Ֆրանսա, Սիւրիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Թիւրքիա,
Պարսկաստան եւ Յունաստան 15 ֆր.

Մնացեալ երկիրներուն համար 20 ֆր.

Եգիպտոսի, Իրաքի, Անգլիոյ, Հիւս. եւ Հարաւային
Ամերիկաներուն համար 25 ֆր.

Ապստարանները կանխիկ են:

Հասցէ՝

Mr. Aram Tcharek

1, Rue de Turin, 1

Arnouville-les-Gonesse (S. et O.) France